

ปัญหากฎหมายในการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม

นางสาวรัตติศา ศุภจัตุรัส

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

LEGAL PROBLEMS ON THE EXECUTION OF PROPERTIES
BELONGING TO CO-OWNERS

Miss Rattanisa Suphachaturas

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws
Faculty of Law
Chulalongkorn University
Academic Year 2012
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ปัญหากฎหมายในการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่น
เป็นเจ้าของรวม

โดย

นางสาวรัตนิศา ศุภจัตุรัส

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยนติ ไกรกาญจน์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

รองศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศักดา ธนิตกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สำเร็จ เมฆเกรียงไกร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยนติ ไกรกาญจน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ไกรสร บารมีอวยชัย)

รัตน์ศา ศุภจัตุรัส : ปัญหากฎหมายในการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม.
(LEGAL PROBLEMS ON THE EXECUTION OF PROPERTIES BELONGING TO CO-OWNERS.) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:ผศ.ชยันติ ไกรกาญจน์, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม:
รศ.ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์, 220 หน้า.

ในกรณีทรัพย์สินที่มีเจ้าของรวมหลายรายต้องถูกบังคับคดีเพื่อนำออกขายทอดตลาดตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่เป็นเจ้าของรวมซึ่งไม่ได้เป็นคู่ความในคดีจะถูกขายทอดตลาดด้วย โดยที่บุคคลนั้นไม่มีสิทธิที่จะจัดการอย่างใดกับทรัพย์สินของตนเองได้ตามกฎหมายสบัญญัติ

จากการศึกษาพบว่า ในกรณีทรัพย์สินที่ทำการบังคับคดีมีลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบุคคลภายนอกเป็นเจ้าของร่วมกัน ทรัพย์สินนั้นย่อมต้องถูกบังคับคดีทั้งหมด เพราะถือว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีกรรมสิทธิ์รวมอยู่ในทรัพย์สินและไม่สามารถแบ่งแยกได้ว่าส่วนใดเป็นส่วนใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและส่วนใดเป็นของบุคคลอื่นซึ่งเป็นเจ้าของรวม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการบังคับคดีในลักษณะดังกล่าวเป็นการไม่รับรองสิทธิในทรัพย์สินของผู้เป็นเจ้าของรวมรายอื่น โดยกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพียงแต่กำหนดให้สิทธิเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ยึดทรัพย์สินที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น แต่ในกรณีนี้มีระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 ข้อ 32 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจทำการยึดทรัพย์สินและขายทอดตลาดทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยได้นอกจากนี้การบังคับคดีโดยวิธีการดังกล่าวยังมีผลทำให้คำพิพากษาของศาลซึ่งผูกพันลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ถูกบังคับคดีให้ต้องรับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียวนั้น มีผลไปผูกพันบุคคลอื่นที่เป็นเจ้าของรวมซึ่งมิได้เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาด้วย ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักเรื่องกรรมสิทธิ์รวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรมีการแก้ไขระเบียบกระทรวงยุติธรรมข้อ 32 ว่าหากทรัพย์สินที่จะทำการบังคับคดีเป็นทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะทำการบังคับคดีทันทีไม่ได้ จำต้องรอให้มีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมเสียก่อน ต่อเมื่อเจ้าของรวมกันเอง ไม่สามารถแบ่งแยกทรัพย์สินระหว่างกันได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1364 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะใช้สิทธิทำการบังคับคดี ต้องร้องขอให้มีการแบ่งทรัพย์สินในส่วน of ลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกจากส่วนของผู้เป็นเจ้าของรวมรายอื่นก่อน

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต.....

ปีการศึกษา...2555.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

5486026334 : MAJOR LAWS

KEYWORDS : EXECUTION/ PROPERTIES/ CO-OWNERS

RATTANISA SUPHACHATURAS : LEGAL PROBLEMS ON THE EXECUTION OF PROPERTIES BELONGING TO CO-OWNERS. ADVISOR : ASST. PROF. CHAYANTI GREIGARN, CO-ADVISOR : ASSOC. PROF. PAITON KONGSOMBOON, 220 pp.

In the case that the property to be seized and sold by auction under the procedure law is owned by several co-owners, the shares of the other co-owners, who are non-parties to the case, are also subject to the execution and sold by auction. The co-owners have no rights to manage the property in anyway.

The study found that when a judgment debtor and other co-owners share the ownership, the whole property is subject to the execution. This is because the judgment debtor has a share in the property and it is indivisible which part is whose. The author is of the opinion that that way of execution does not recognize the rights of the other co-owners as it is not mentioned in the law. The Civil Procedure Code only states that judgment creditors are entitled to seize the judgment debtors' properties. However, the ministerial rule of the Ministry of Justice on the Execution of Judgment by the Execution Officers B.E.2522, Clause 32 states that the execution officers have power to seize and sell by auction of the property despite of the co-ownership. By this way of execution, the judgment, which shall only be binding upon the judgment debtors to be solely responsible, is binding upon the other co-owners who are non-parties to the procedure. This is against the principle of co-ownership under the Civil and Commercial Code.

The author opines that Clause 32 of the ministerial rule should be amended. If the property to be seized is owned by others as co-owners, the execution should stay until the property is divided. The judgment creditors should have right to execute upon the property only after requesting the property to be divided and the division is not possible under section 1364 of the Civil and Commercial Code.

Field of Study : Laws..... Student's Signature.....

Academic Year : 2012..... Advisor's Signature.....

Co-advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยเพราะได้รับความกรุณาและความเมตตาจากหลายๆท่าน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยันติ ไกรกาญจน์ ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมให้กับผู้วิจัย ซึ่งทั้งสองท่านได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ และความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ สำเรียง เมฆเกรียงไกร ที่ได้กรุณา รับเป็นประธานกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งท่านได้ให้ความรู้และชี้แนะแนวทางแก่ผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จเป็นรูปเล่ม

ผู้วิจัยขอกราบขอบคุณท่านอาจารย์ ไกรสร บารมีอวยชัยที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งท่านได้กรุณาถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้วิจัย ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดีเสมอมา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา พี่ชายของผู้วิจัย ที่เป็นทั้งผู้สนับสนุน กำลังทรัพย์และกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ผู้วิจัยตลอดมา ขอขอบคุณเพื่อนๆปริญญาโท สาขา กฎหมายเอกชนและธุรกิจทุกท่านที่คอยให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี รวมทั้งขอขอบคุณกรมบังคับคดี ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดความคิดในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขึ้น และขอบคุณหัวหน้า พี่ๆและเพื่อนร่วมงานที่สำนักงานบังคับคดีกรุงเทพมหานครเขตพื้นที่ 1 ทุกท่าน รวมทั้งนายธรรมโรจน์ รื่นเรืองบุญ ที่ให้ความเข้าใจ และช่วยเหลือในเรื่องการทำงานตลอดจนให้กำลังใจผู้วิจัยให้สามารถบรรลุผลดังที่ตั้งเป้าหมายไว้

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบคุณในความมานะพยายามและความอดทนของตัวเองที่ทำให้สามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลงได้ภายในระยะเวลาที่ตั้งใจไว้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะ เป็นประโยชน์แก่การศึกษาทางวิชาการ ผู้เขียนขออุทิศผลบุญดังกล่าวให้แก่นางประภา เพ็ชรวัฒนา คุณยายของผู้วิจัย ตลอดจนบรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับสืบต่อไป

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	9
1.4 วิธีดำเนินการศึกษา.....	9
1.5 สมมติฐานของวิทยานิพนธ์.....	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	10
บทที่ 2 การเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สิน.....	11
2.1 แนวความคิดของสิทธิของเอกชนในทางด้านทรัพย์สิน.....	11
ก. สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามประวัติศาสตร์สากล.....	13
ข. สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามประวัติศาสตร์ไทย.....	15
ค. ข้อจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน.....	18
2.2 ความหมายและประเภทของทรัพย์สิน.....	20
ก. ความหมายของทรัพย์สิน.....	20
ข. ประเภทของทรัพย์สิน.....	20
1. ทรัพย์สินแบ่งได้.....	22

2. ทรัพย์แบ่งไม่ได้.....	22
2.3 ความหมายของกรรมสิทธิ์รวม.....	23
2.4 ประเภทของเจ้าของรวม2	4
ก. เจ้าของรวมที่เกิดจากความตกลงกันระหว่างคู่กรณี หรือตามสัญญา	23
ข. เจ้าของรวมที่เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย	24
1. ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา.....	24
2. ทรัพย์สินของเจ้ามรดกซึ่งตกทอดแก่ทายาทผู้รับมรดกที่ยังไม่แบ่ง.....	31
3. ทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน.....	31
2.5 สิทธิและหน้าที่ของเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	34
ก. สิทธิในการใช้ทรัพย์สิน ตามมาตรา 1360.....	34
ข. สิทธิจัดการทรัพย์สิน ตามมาตรา 1358	34
ค. สิทธิเกี่ยวแก่กรรมสิทธิ์ที่จะต่อสู้กับบุคคลภายนอก ตามมาตรา 1359	35
ง. สิทธิที่จะจำหน่ายหรือก่อการตีพันในส่วนของตน ตามมาตรา1361	35
จ. สิทธิในการเรียกให้แบ่งทรัพย์สินในโอกาสอันควร ตามมาตรา 1363.....	36
ฉ. สิทธิในการขอแบ่งทรัพย์สิน ตามมาตรา 1364.....	37
บทที่ 3 แนวคิดและหลักเกณฑ์ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาให้ชำระหนี้เงิน	40
3.1 ประวัติความเป็นมาของการบังคับคดีกับทรัพย์สินของประเทศไทย	40
ก. สมัยสุโขทัย.....	40
ข. สมัยกรุงศรีอยุธยา	41
ค. สมัยรัตนโกสินทร์.....	43

3.2 หลักการของการบังคับคดีตามคำพิพากษา.....	50
ก. กรณีศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้เงินแก่เจ้าหนี้ตาม คำพิพากษา ตามมาตรา 282.....	50
ข. กรณีศาลพิพากษาให้ขับไล่หรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจาก อสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 296 ทวิ ถึง มาตรา 296 สัตต.....	51
ค. กรณีหนี้ตามคำพิพากษาเป็นการชำระหนี้ที่มีลักษณะต่างตอบแทน ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาในส่วนของตน	52
3.3 หลักเกณฑ์และกระบวนการของการบังคับคดีตามคำพิพากษาให้ชำระหนี้เงิน.....	53
ก. หลักเกณฑ์การบังคับคดี.....	53
1. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับบุคคลที่มีอำนาจดำเนินการบังคับคดี.....	53
2. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับเกี่ยวกับผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดี	56
3. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับกำหนดเวลาในการขอให้บังคับคดี	58
4. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะถูกบังคับคดีและประเภทของทรัพย์สินที่ ไม่อยู่ในอำนาจบังคับคดี	59
ข. กระบวนการขั้นตอนและวิธีการในการบังคับคดี.....	61
1. ขั้นตอนในการบังคับคดี.....	61
2. วิธีการบังคับคดี	64
ค. การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมและภาษีอากร กรณีการโอนกรรมสิทธิ์ใน อสังหาริมทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด	69
1. ค่าจดทะเบียนการขาย	70
2. ค่าภาษีอากร	71
3. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ.....	72

3.4 การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม.....	73
ก. วิธีการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	73
1. การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมประเภทที่เกิดจากความ..... สมัครใจตกลงกันระหว่างกันเองหรือตามสัญญา	73
2. การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมประเภทที่เกิดจากบท..... บัญญัติของกฎหมาย.....	77
ข. สิทธิของบุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา	86
1. การร้องขอโดยอาศัยสิทธิอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกสามารถบังคับเหนือทรัพย์สิน..... นั้นได้ตามกฎหมาย.....	86
2. การร้องขอโดยวิธีการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด	92
ค. ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย.....	96
1. ศาสตราจารย์หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช	96
2. ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์.....	97
3. ท่านมีพาศน์ โปตระนันท์	99
4. ท่านไพศาล กุมาลย์วิสัย	100
ง. การใช้สิทธิในการบังคับคดีโดยสุจริตของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา	100
1. กรณีที่ถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ใช้สิทธิในการบังคับคดีโดยสุจริต	103
2. กรณีที่ถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ใช้สิทธิในการบังคับคดีโดยไม่สุจริต	104
บทที่ 4 หลักเกณฑ์และวิธีการบังคับคดีกับทรัพย์สินของต่างประเทศ	108
4.1 การบังคับคดีทางแพ่งของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law).....	109
ประเทศฝรั่งเศส	109
ก. อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	110

ข. ลำดับขั้นตอนการพิจารณาของเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	110
ค. ประเภทของการบังคับคดี.....	112
ง. ททรัพย์สินต่างๆที่อาจถูกบังคับคดี และที่ได้รับการยกเว้นจากการบังคับคดี.....	114
จ. วิธีการและขั้นตอนการบังคับคดี.....	116
4.2 การบังคับคดีทางแพ่งของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี.....	119
ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	119
ก. ผู้มีอำนาจในการบังคับคดี.....	120
ข. ททรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องที่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี.....	120
ค. ททรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี.....	123
ง. วิธีการและขั้นตอนการบังคับคดี.....	125
บทที่ 5 วิเคราะห์ปัญหาการบังคับคดีกับททรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม.....	127
5.1 สภาพปัญหาของการบังคับคดีกับททรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม.....	127
5.2 ผลกระทบของการบังคับคดีกับททรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม.....	129
ก. ผลกระทบต่อเจ้าของรวมซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา.....	129
ข. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ.....	129
ค. ผลกระทบต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย.....	130
5.3 แนวทางของกฎหมายในการบังคับคดีกับททรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม.....	131
ก. ที่มาของการบังคับคดีกับททรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมทั้งหมด.....	131
ข. หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อหาแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสม.....	132
1. เจตนารมณ์ของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	132

2. สิทธิในการจัดการทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมก่อนและหลังที่มี การบังคับคดีตามคำพิพากษา.....	133
3. การบังคับใช้ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของ เจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522	136
ก. สถานะคดีแห่งกฎหมาย	136
ข. การขัดหรือแย้งกันระหว่างกฎหมาย	137
ค. ผลบังคับใช้.....	138
5.4 แนวทางในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของรวม	139
ก. วิธีการบังคับคดีภายหลังจากที่มีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า	
ข. วิธีการบังคับคดีเฉพาะส่วนแห่งกรรมสิทธิในทรัพย์สิน.....	143
5.5 มาตรการบังคับคดีอื่นที่ควรทำความเข้าใจอันจะส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิ ของเจ้าของรวมเกิดประสิทธิภาพ	154
ก. มาตรการบังคับให้มีการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เพียงพอ แก่การชำระหนี้.....	154
ข. มาตรการการประเมินราคาที่เหมาะสมเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี	155
ค. มาตรการการไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา	156
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	157
6.1 บทสรุป.....	157
ก. สิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา	158
ข. สิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษา	159
ค. สิทธิของบุคคลภายนอกคดี.....	160

	หน้า
6.2 ข้อเสนอแนะ	168
ก. วิธีการบังคับคดีภายหลังที่มีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม.....	168
ข. วิธีการบังคับคดีเฉพาะส่วนแห่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน.....	169
รายการอ้างอิง.....	177
ภาคผนวก	181
ภาคผนวก ก.....	182
ภาคผนวก ข.....	217
ประวัติผู้วิจัยวิทยานิพนธ์	220

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บุคคลทุกคนสามารถมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งได้โดยเสรี เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติข้อจำกัดในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินของบุคคลไว้อย่างชัดเจน หรือบัญญัติว่าการมีทรัพย์สินนั้นเป็นเรื่องผิดกฎหมาย ดังนั้นหากไม่มีกฎหมายกำหนดห้ามการเป็นเจ้าของในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่ง บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินต่างๆได้ ซึ่งสิทธิในทางทรัพย์สินนั้น จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติคุ้มครองและรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในส่วนที่ 5 เรื่องสิทธิในทรัพย์สิน ดังจะเห็นได้จากมาตรา 41 วรรคแรกบัญญัติว่า "สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครองขอบเขตแห่งสิทธิ และการจำกัดสิทธิเช่นนี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ" จะเห็นได้ว่าสิทธิในทางทรัพย์สินของบุคคลนั้น เป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินอย่างใดก็ได้โดยเสรี ซึ่งหากรัฐจะต้องการจำกัดสิทธิดังกล่าว จะต้องมีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาอย่างชัดเจนโดยเฉพาะ

ลักษณะของการเป็นเจ้าของทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น อาจเป็นรูปแบบของการเป็นเจ้าของคนเดียว หรือเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างบุคคลหลายคนก็ได้ ซึ่งการเป็นเจ้าของคนเดียวในทางปฏิบัติย่อมจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินค่อนข้างน้อย เนื่องจากว่าในการก่อให้เกิดภาระผูกพัน หรือก่อให้เกิดนิติกรรมสัญญาใดๆกับทรัพย์สินที่เป็นเจ้าของคนเดียว เกิดจากความตกลงใจคนเดียวของผู้เป็นเจ้าของ ฉะนั้นหากมีผลอย่างใดเกิดขึ้นกับทรัพย์สินของตน ผู้เป็นเจ้าของคนนั้นก็จะต้องยอมรับในผลที่จะเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินนั้นแต่เพียงผู้เดียว เช่น หากเป็นเจ้าของที่ดิน และนำที่ดินของตนไปจำนองเพื่อเป็นประกันการกู้ยืมเงินกับผู้รับจำนอง(ผู้ให้กู้) เช่นนี้หากเจ้าของที่ดินไม่ชำระเงินกู้ยืม จนเป็นเหตุให้ผู้รับจำนองบังคับคดีเอาทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาด เช่นนี้ ผลร้ายที่เกิดขึ้นกับที่ดินของผู้จำนอง(เจ้าของที่ดิน) คือ ที่ดินดังกล่าวถูกบังคับคดีเพื่อขายทอดตลาด ส่งผลให้ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินตกไปเป็นของผู้ที่ซื้อที่ดินดังกล่าวได้จากการขายทอดตลาด จะเห็นได้ว่าการนำที่ดินไปจำนองเป็นประกันการกู้ยืมเงิน เกิดจากอำนาจการตัดสินใจของเจ้าของที่ดินแต่เพียงผู้เดียว เมื่อมีผลอย่างใดเกิดขึ้นภายหลังอันทำให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินต้อง

สูญเสียทรัพย์สินของตนไป ดังเช่นตามตัวอย่าง เจ้าของทรัพย์สินก็ไม่สามารถอ้างได้ว่าเป็นความผิดของผู้อื่นที่ทำให้ตนไม่ได้เป็นเจ้าของในทรัพย์สินได้อีกต่อไป ในทางกลับกันหากเป็นกรณีการเป็นเจ้าของในทรัพย์สินร่วมกันระหว่างบุคคลหลายคน ซึ่งอาจเกิดจากการตกลงกันด้วยวาจา หรือโดยการทำนิติกรรมสัญญาตกลงเป็นเจ้าของทรัพย์สินร่วมกัน และมีการแบ่งสัดส่วนในความเป็นเจ้าของทรัพย์สินในระหว่างผู้เป็นเจ้าของด้วยกันเอง รวมถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตกับทรัพย์สินนั้น กรณีเช่นนี้เมื่อบุคคลหลายคนเป็นเจ้าของทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน อำนาจในการจัดการอย่างใดกับทรัพย์สินดังกล่าว ย่อมจะต้องได้รับความยินยอมหรือเป็นการทำเพื่อก่อให้ประโยชน์กับเจ้าของรวมคนอื่นด้วย

โดยทั่วไปแล้วบุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอย่างใดย่อมมีอำนาจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1336 คือ มีอำนาจในการจัดการอย่างใดกับทรัพย์สินของตนได้ ไม่ว่าจะเป็น การมีสิทธิใช้สอย หรือจำหน่ายทรัพย์สินของตน และได้ดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่น สอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้น โดยมีขอบด้วยกฎหมาย ซึ่งถ้อยคำตามมาตรา 1336 มีการบัญญัติในตอนต้นว่า “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย...” แสดงให้เห็นว่า มาตรา 1336 จำต้องตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายมาตราอื่นด้วย กล่าวคือ หากมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้อำนาจที่จะสามารถทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจกระทบต่อสิทธิของผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินทำให้ไม่สามารถมีสิทธิตามมาตรา 1336 ก็ย่อมทำได้ ดังเช่นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีในการที่จะจัดการบังคับคดีอย่างใดอย่างหนึ่งกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล เช่น วิธีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

กระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เริ่มต้นมาจากกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาอย่างใดอย่างหนึ่งให้บุคคลผู้แพ้คดี หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่ผู้ชนะคดี หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเมื่อศาลออกคำบังคับดังกล่าวแล้ว หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมต้องการให้ตนได้รับชำระหนี้ หรือได้รับการปฏิบัติให้เป็นไปตามคำพิพากษา จึงทำให้นำมาสู่ความจำเป็นในการที่จะต้องมีการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งหัวใจหรือจุดมุ่งหมายของการดำเนินคดีทางแพ่ง คือการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับสิทธิตามคำพิพากษา ซึ่งก็คือการที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องชำระหนี้หรือกระทำการอย่างใด

อย่างหนึ่งให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแล้ว กระบวนการบังคับคดีก็ไม่จำเป็นต้องนำมาบังคับใช้ แต่หากเป็นกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา กระบวนการบังคับคดีก็เป็นกลไกสำคัญที่จะนำมาใช้ เพื่อบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามการชำระหนี้ให้เป็นที่ยุติและหน้าที่อันเกิดจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล และเพื่อให้กฎหมายสารบัญญัติสามารถบังคับใช้ได้อย่างแน่นอนและสัมฤทธิ์ผล

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การบังคับคดีเป็นมาตรการที่มีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาความแพ่งในการระงับข้อพิพาทในคดีเป็นอย่างมาก โดยเป็นกระบวนการที่รองรับและบังคับให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งวิธีการเช่นนี้เป็นวิธีที่รัฐจำเป็นต้องเข้ามาจัดการ โดยออกกฎหมายวิธีสบัญญัติกำหนดองค์กรซึ่งมีความเป็นอิสระ ไม่มีส่วนได้เสียกับคู่ความ เป็นผู้ระงับข้อพิพาทด้วยความเที่ยงธรรม ถ้าหากรัฐไม่เข้าไปจัดการ ปล่อยให้คู่ความจัดการบังคับคดีระหว่างกันเอง คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอาจไร้ผล ทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือประชาชนเกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิจากอำนาจตุลาการของรัฐ และจะเกิดการบังคับตามสิทธิของตนตามอำเภอใจ โดยการใช้กำลังไม่นำคดีมาสู่การพิจารณาของศาล ทำให้ผู้มีกำลังน้อยเสียเปรียบผู้มีกำลังมาก ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมตามมาได้ อีกทั้งการลงทุนธุรกิจต่างๆก็เกิดความระส่ำระสาย อันเป็นความสูญเสียเปล่าทางเศรษฐกิจและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้นเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่อาจทำการบังคับชำระหนี้เอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ด้วยตนเอง กฎหมายจึงวางหลักเกณฑ์ไว้ว่าในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้เงินให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดำเนินการบังคับคดีตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความ เพื่อให้คำพิพากษาของศาลสามารถบังคับชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้จริง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 282 กำหนดให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีได้เฉพาะทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายประสงค์ที่จะให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีเอากับทรัพย์สินของผู้เป็นหนี้ที่แท้จริง และเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกมิให้ถูกระทบกระเทือนต่อสิทธิในทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งแม้มาตรา 282 จะมีได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับคำว่า "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา" ว่าให้มีขอบเขตของความหมายเพียงใด กล่าวคือให้หมายความรวมถึงทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมกับบุคคลภายนอกหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้ศาลได้มี

คำพิพากษา¹ วินิจฉัยคำว่า "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา" ว่าเป็นความหมายรวมถึงทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมกับบุคคลภายนอก เพราะถือว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีกรรมสิทธิ์รวมอยู่ด้วย กล่าวคือส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีรวมอยู่ในทรัพย์สินนั้นทั้งหมดไม่มีทางจะแยกออกเป็นส่วนๆ ได้ว่าส่วนใดเป็นส่วนของผู้เป็นเจ้าของรวมคนใด จนกว่าจะได้มีการแบ่งแยกระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม ดังนั้นจึงอยู่ในความหมายของคำว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 282 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิบังคับคดีกับทรัพย์สินซึ่งมีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา ด้วยเหตุนี้การบังคับคดีกับทรัพย์สินลักษณะนี้ทำให้ผู้เป็นเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องถูกกระทบกระเทือนถึงสิทธิในการใช้สอยทรัพย์สิน จากกรณีของการบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าว เป็นสาเหตุให้ผู้เป็นเจ้าของรวมจำต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้รับรองคุ้มครองสิทธิของตนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 และ มาตรา 288 ซึ่งจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในปัจจุบัน วางแนวทางว่า "การยึดที่ดินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษากับผู้อื่นมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันโดยที่ยังมิได้มีการแบ่งกันเป็นส่วนสัดนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิยึดได้ทั้งแปลงและศาลยอมขายได้ทั้งแปลง เว้นแต่จะตกลงยินยอมกันให้ขายเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะแม้ระหว่างเจ้าของร่วมด้วยกันเองเมื่อตกลงแบ่งกันเองไม่ได้ ก็จะต้องขายทั้งแปลง"² ด้วยเหตุนี้การที่ผู้เป็นเจ้าของรวมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะยื่นคำร้องต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 เพื่อขอคืนส่วนในทรัพย์สินของตนออกจากของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะทำได้ ก็ต่อเมื่อได้ความว่าระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมนั้นมีการแบ่งแยกการครอบครองแยกต่างหากจากกันเป็นส่วนสัดที่ชัดเจนแล้วก่อนทำการบังคับคดี ซึ่งจากแนวคำวินิจฉัยของศาลดังกล่าวส่งผลทำให้ภายหลังมีการออกระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 ข้อ 32 กำหนดว่า "ในการยึดทรัพย์สินนั้น ให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ ให้ยึดมาทั้งหมด" ดังนั้นในปัจจุบันหากทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะบังคับคือนั้นเป็นทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมสามารถบังคับเอาทรัพย์สินนั้นได้ทั้งหมดทันที

สรุป คือ การบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมนั้น มีกรณียกเว้นที่เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อาจบังคับคดีกับทรัพย์สินได้ทั้งหมด คือหากเป็นกรณีที่ใน

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4895/2528

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1026/2504

ความเป็นจริงลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าของร่วมได้ตกลงกันแบ่งแยกกันครอบครองทรัพย์สินกันเป็นส่วนสัดส่วนแน่นอนแล้วว่าส่วนของแต่ละคนอยู่ในส่วนใด แม้ทรัพย์สินนั้นลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าของร่วมจะยังมีชื่อถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองร่วมกันก็ตาม แต่ผู้ที่เป็นเจ้าของร่วมก็สามารถยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 287 เพื่อขอให้แบ่งส่วนหรือกันส่วนในทรัพย์สินเฉพาะส่วนของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามที่แต่ละฝ่ายครอบครองได้ เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการบังคับคดีและขายเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่การตกลงแบ่งแยกการครอบครองระหว่างผู้เป็นเจ้าของร่วมด้วยกันนั้นต้องมีการแบ่งแยกก่อนที่จะมีการบังคับคดี ซึ่งหากศาลมีคำสั่งให้กันทรัพย์สินในส่วนของเจ้าของรวมคนอื่นออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก็จะส่งผลให้โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิบังคับคดีได้เท่าที่จำเลยมีสิทธิในที่ดินพิพาทเท่านั้น³ เพราะความตกลงที่ให้แบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนย่อมผูกมัดจำเลยและเจ้าของร่วมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1364 เจ้าของร่วมและจำเลยย่อมได้สิทธิครอบครองที่ดินตามส่วนสัดส่วนที่แบ่งกันครอบครองมานั้น โดยถือได้ว่าเจ้าของร่วมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมีสิทธิอื่น ๆ อันอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมายซึ่งการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าของรวมคนอื่นด้วย⁴

คำพิพากษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าหากเป็นกรณีที่ระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษามีการตกลงแบ่งแยกการครอบครองออกเป็นสัดส่วนของแต่ละคนอย่างชัดเจน เช่นนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่อาจบังคับคดีกับทรัพย์สินในส่วนของบุคคลอื่นที่มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนได้ เนื่องจากถือว่าส่วนที่มีการแบ่งแยกดังกล่าว มิใช่ส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงไม่อาจทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินของบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้เช่นกัน ซึ่งกรณีการแบ่งแยกเป็นส่วนสัดส่วนชัดเจนระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมดังกล่าว โดยมากจะเป็นการแบ่งแยกกันครอบครองในทางข้อเท็จจริง ดังนั้นหากทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเป็นทรัพย์สินที่การได้มาแห่งกรรมสิทธิ์จำต้องปรากฏทางทะเบียน ตัวอย่างเช่น การมีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ บุคคลผู้ที่จะได้กรรมสิทธิ์อันจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจะต้องมีการทำให้ปรากฏทางทะเบียนโดยการจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่นั่นเอง ฉะนั้นเมื่อมีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างผู้เป็นเจ้าของร่วมด้วยกันโดยมิได้มีการจดทะเบียน บุคคลภายนอกย่อมไม่อาจ

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1353/2554

⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3139/2537

ทราบได้ว่าทรัพย์สินที่มีการถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันนั้นมีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันหรือไม่ และมีส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอยู่ในส่วนใดบ้าง ดังนั้นในทางปฏิบัติบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของรวม โดยมากจะใช้สิทธิในการขอแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ก็ต่อเมื่อทราบว่าตนเองถูกกระทบสิทธิ กล่าวคือ เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อบังคับคดีกับทรัพย์สินนั้นทั้งหมด เจ้าพนักงานบังคับคดีก็สามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้ทั้งหมด ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 ข้อ 32 ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อเป็นการบังคับคดีทั้งหมดก็ย่อมกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี ดังนั้นบุคคลภายนอกจึงพยายามหาวิธีทางที่จะคุ้มครองสิทธิของตนเองที่มีอยู่ตามกฎหมาย ซึ่งสิทธิของผู้ที่เป็นเจ้าของรวมในกรณีทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีนั้นมีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนชัดเจนระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อนที่ทรัพย์สินนั้นจะถูกบังคับคดี คือเจ้าของรวมดังกล่าวสามารถขอถอนส่วนในทรัพย์สินของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ ฉะนั้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิบังคับคดีได้เฉพาะส่วนที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ในส่วนทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของรวมย่อมไม่ถูกกระทบสิทธิไปด้วย แต่ในทางกลับกันหากเป็นกรณีที่มีได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนชัดเจนระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกัน คำวินิจฉัยของศาลในปัจจุบันวางแนวทางไว้ว่า ผู้ที่เป็นเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีสิทธิขอถอนส่วนหรือขอให้ศาลแบ่งแยกทรัพย์สินในส่วนของตนออกจากทรัพย์สินทั้งหมด สิทธิของเจ้าของรวมมีเพียงประการเดียวคือ ขอถอนส่วนของตนจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น กล่าวคือเมื่อทรัพย์สินดังกล่าวถูกบังคับคดีออกขายทอดตลาดแล้ว เงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกจ่ายให้กับเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยไม่หักค่าใช้จ่ายใดๆในชั้นบังคับคดี อีกส่วนหนึ่งคือส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งจะถูกจ่ายให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้รับจำนองต่อไปแล้วแต่กรณี

จากการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นปัญหาซึ่งได้รับการโต้แย้งจากผู้เป็นเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นอย่างมาก เหตุใดตนเองจะต้องยอมที่จะได้รับผลกระทบจากหนี้ที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้นด้วย กล่าวคือ ทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีซึ่งเป็นทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น หากไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดมาทั้งหมด และบุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเพียงร้องขอให้แบ่งเงินที่ได้จาก

การขายทอดตลาดในส่วนของตนเองเท่านั้น จะเห็นได้ว่าเจ้าของรายนั้นไม่มีสิทธิขอให้แบ่งส่วนในทรัพย์สินที่ตนมีสิทธิออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่ต้องจ่ายมอบเพียงเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้วสิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในทรัพย์สินซึ่งตนเป็นเจ้าของร่วมกับผู้อื่นนั้น ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ถูกยึดทรัพย์ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเองก็มีสิทธิที่จะจำหน่ายจ่าย โอนทรัพย์สินได้เฉพาะในส่วนของตนเองเท่านั้น แล้วเหตุใดเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิบังคับคดีเอาทรัพย์สินในส่วนที่เป็นของเจ้าของรวมคนอื่นด้วย อีกทั้งโดยเจตนารมณ์ของกฎหมายย่อมไม่ประสงค์จะให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีให้กระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอก ดังนั้นการบังคับคดีในลักษณะดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับสิทธิในการจัดการทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1361 กล่าวคือเจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งจะจำหน่ายตัวทรัพย์สินทั้งหมดได้ ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากเจ้าของรวมทุกคน และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1364 วางหลักไว้ว่า "การแบ่งทรัพย์สินให้ทำโดยแบ่งทรัพย์สินระหว่างเจ้าของรวมเสียก่อนก่อน หรือโดยการขายทรัพย์สินแล้วเอาเงินที่ขายได้แบ่งกัน แต่หากตกลงกันไม่ได้เจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งอาจร้องต่อศาล และศาลจะสั่งให้ขายโดยประมูลราคากันระหว่างเจ้าของรวมหรือขายทอดตลาดก็ได้" ดังนั้นสิทธิของผู้เป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินย่อมต้องเป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของเอกชนให้มีอยู่ตามกฎหมาย ในส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อวางหลักเกณฑ์และแนวทางเกี่ยวกับวิธีการพิจารณาความในชั้นศาลตลอดจนชั้นบังคับคดีเพื่อเป็นการรับรองให้กฎหมายสารบัญญัติสามารถบังคับใช้ได้จริง ดังนั้นสิทธิในทางทรัพย์สินของบุคคลจึงควรได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การที่คำพิพากษาของศาลและแนวทางการปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษสามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมได้ทั้งหมด หากไม่ปรากฏว่ามีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนก่อนทำการบังคับคดี หรือไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น เป็นลักษณะของการสร้างกฎเกณฑ์ที่รวบรัดมากเกินไป กล่าวคือ ไม่มีการเปิดโอกาส หรือให้สิทธิแก่ผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นในการเลือกว่าจะจัดการต่อทรัพย์สินดังกล่าวอย่างไรเสียก่อน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1364 ซึ่งการวางหลักเกณฑ์ที่รวบรัดโดยให้สามารถขายทอดตลาดทรัพย์สินได้ทั้งหมด ในทางปฏิบัตินั้นการขายทอดตลาดในลักษณะดังกล่าวส่งผลกระทบต่อผู้เป็นเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาอย่างมาก เพราะผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นจำเป็นต้องอยู่ในภาวะไม่มีทางเลือกที่จะจัดการกับทรัพย์สินในส่วนของตนเองอย่าง

ใดๆได้ และจำต้องยอมให้ทรัพย์สินในส่วนของตนถูกบังคับคดีไปด้วย เพราะเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวโดยไม่จำต้องได้รับความยินยอมจากผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นก่อน อีกทั้งผลที่ตามมา คือ หากผู้เป็นเจ้าของรวมไม่ประสงค์ให้ทรัพย์สินดังกล่าวถูกขายทอดตลาด ก็จำต้องเลือกวิธีการชดใช้หนี้ตามคำพิพากษาให้แก่เจ้าหนี้แทนลูกหนี้ตามคำพิพากษา แม้ว่าตนเองมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม

กรณีจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและเป็นภาพรวม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสภาพแห่งปัญหาและเพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา มีความเหมาะสมและตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันมากยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ข้อจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลและสิทธิของเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจนคำพิพากษาของศาล
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อนำมาวิเคราะห์ ค้นหาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายของไทยต่อไป
4. เพื่อศึกษาค้นคว้าผลกระทบและปัญหาการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งมีบุคคลอื่นถือกรรมสิทธิ์รวมอยู่ด้วย และวิเคราะห์แนวปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวของศาลและเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อทำการเปรียบเทียบความสัมพันธ์กับหลักการเรื่องสิทธิของเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
5. เพื่อแสวงหาหลักเกณฑ์และนำเสนอแนวทางในการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงการบังคับคดีตามคำพิพากษาให้ชำระหนี้เงินกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยมุ่งศึกษาว่า ทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมนั้น มีแนววินิจฉัยของศาลและหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีในปัจจุบันอย่างไร และมีความเหมาะสมตลอดจนได้กระทำโดยเคารพต่อสิทธิในทรัพย์สินของเจ้าของรวมอื่นที่มีได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือไม่ โดยมุ่งวิจัยปัญหาจากคำพิพากษาศาล แนวปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งศึกษาแนวทางการบังคับคดีกรณีดังกล่าวในกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส สำหรับกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะใช้วิธีดำเนินการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรากฎหมายภาษาไทยและภาษาอังกฤษในรูปแบบของตัวบทกฎหมาย หนังสือ บทความทางกฎหมาย ตลอดจนแนวคำพิพากษาของศาลและระเบียบข้อบังคับของกรมบังคับคดี และนำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อพิจารณาหาแนวทางในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของรวมซึ่งมีได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี

1.5 สมมติฐานของวิทยานิพนธ์

กระบวนการบังคับคดีตามกฎหมายวิธีสบัญญัติกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย มีความไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับหลักการเรื่องสิทธิของเจ้าของรวมตามกฎหมายสารบัญญัติ อันเนื่องมาจากการที่กฎหมายวิธีสบัญญัติมิได้วางหลักในเรื่องดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อใช้บังคับกับกรณีดังกล่าวอย่างเหมาะสม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงหลักการกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ข้อจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลและสิทธิของเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตลอดจนแนวคำพิพากษาของศาล
2. เพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงกระบวนการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในปัจจุบัน
3. เพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเพื่อค้นหาหลักเกณฑ์ และแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงกฎหมายไทยต่อไป
4. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและผลกระทบของการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม ตลอดจนวิเคราะห์คำพิพากษาของศาลและแนวปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อทำการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างหลักการเรื่องสิทธิของเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กับการบังคับคดีตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ
5. เพื่อปรับปรุงและเสนอแนวทางทางกฎหมายในการเรื่องการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม เพื่อใช้บังคับให้สอดคล้องและเหมาะสม

บทที่ 2

การเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สิน

2.1 แนวความคิดของสิทธิของเอกชนในทางด้านทรัพย์สิน

มนุษย์ คือสัตว์สังคม เป็นสิ่งมีชีวิตที่ดำรงชีพอยู่ได้เฉพาะในสังคมและโดยอาศัยสังคม มนุษย์เข้ามาสู่สังคมพร้อมกับสิทธิและสถานภาพของตัวเองที่ใครจะแตะต้องไม่ได้¹ สังคมซึ่งรวมกันเป็นรัฐประกอบด้วยดินแดน พลเมืองและอำนาจอธิปไตย ที่จะมีกฎหมายเป็นบทบังคับที่จะใช้กับพลเมืองของรัฐ กฎหมายที่เป็นแม่บทสำคัญของรัฐ คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นบทบัญญัติสูงสุดของบรรดากฎหมาย เป็นที่มาของกฎหมายทั้งหลาย อธิปไตยของกฎหมายตั้งอยู่บนรากฐานของบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายต่างๆและเสรีภาพของทุกคนนั้นได้รับการรับรองให้มีอยู่โดยกฎหมายรัฐธรรมนูญ การกระทำต่างๆในการบริหารหรือการปกครอง จะใช้ได้ก็ต่อเมื่อไม่ขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญ อำนาจนี้เป็นอำนาจพิเศษของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่มีเหนือกฎหมายอื่นๆ

หลักการและแนวความคิดในการบัญญัติกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้น กล่าวโดยทั่วไป ในสมัยศตวรรษที่ 18-19 มีพื้นฐานแห่งแนวความคิดของลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) ลัทธิเสรีนิยมการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการปกครองโดยกฎหมาย (The rule of law) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดแห่งลัทธิปัจเจกชนนิยม ซึ่งน่าจะเป็นที่มาของแนวความคิดทั้งหมดด้วย² รัฐธรรมนูญตามแนวความคิดนี้จึงมีบทบัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมืองไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย เช่น สิทธิเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ในการทำสัญญาและในการประกอบอาชีพ รัฐจะต้องเคารพต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองอันเป็นองค์ประกอบของรัฐธรรมนูญด้วย ซึ่งทำให้รัฐมีอำนาจจำกัด โดยต้องยอมตนอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ กรณีที่รัฐจะล่วงล้ำสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ต้องมีกฎหมายให้อำนาจกระทำได้³

¹ ทิมล แสงพิสิทธิ์, "ปัญหาการยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ," (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 9-10.

² อุกฤษ มงคลนาวิน, "รัฐธรรมนูญกับเศรษฐกิจของไทย," *วารสารกฎหมาย* (มกราคม 2517): หน้า 32.

³ สมยศ เชื้อไทย, *คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป* (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), หน้า 89.

แนวความคิดต่างๆดังกล่าวได้ปรากฏเป็นหลักการสำคัญต่างๆในรัฐธรรมนูญ ได้แก่⁴

- (1) หลักประกันสิทธิ เสรีภาพ
- (2) หลักการคุ้มครองทรัพย์สินส่วนบุคคล
- (3) หลักการแบ่งแยกอำนาจปกครอง
- (4) หลักการห้ามผูกขาดทางการเมือง
- (5) การรับรองเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

แนวความคิดตามรัฐธรรมนูญในศตวรรษที่ 18-19 ที่ให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของบุคคลนี้ มีแนวความคิดสืบเนื่องมาจาก “กฎหมายธรรมชาติ” โดยถือว่าสิทธิเหล่านี้เป็น “สิทธิธรรมชาติ” มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน และพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมา ได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ สิทธิเหล่านี้ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่มีใครล่วงละเมิดได้ ซึ่งได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และสิทธิที่จะหาความสุขและรัฐทั้งหลายอาจจะต้องกระทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเหล่านี้อย่างเต็มที่ วิธีการเช่นนี้ทำให้มนุษย์ ซึ่งเป็นสัตว์โลกที่ใช้เหตุผลยอมรับว่าเป็นหลักที่ดี และเชื่อว่าทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข

ต่อมาในศตวรรษที่ 20 เนื่องจากความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีการแพทย์ และคมนาคมก้าวหน้ามากขึ้น จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์แน่นแฟ้นยิ่งกว่าแต่ก่อน ขอบเขตของสังคมจึงกว้างขวางมากขึ้น และองค์กรทางสังคมก็มีลักษณะการจัดตั้งที่ละเอียด และรัดกุมขึ้นตลอดเวลา ฉะนั้นลักษณะความสัมพันธ์ของสังคมปัจจุบัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่คนหนึ่งไม่ว่าจะดีหรือไม่ดีก็ตาม ไม่ได้มีผลจำกัดเฉพาะตัวบุคคลนั้นรวมทั้งครอบครัวเขาเท่านั้น แต่มักจะมีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมด้วยเสมอ เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับสังคมมีความแน่นแฟ้นมากเช่นนี้ รวมตลอดถึงความเจริญทางการศึกษาและวัฒนธรรม ความคิดเกี่ยวกับความจำเป็นต้องร่วมมือกันและเอื้อเพื่อเอื้อแก่กันจึงมากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่าความแน่นแฟ้นในความสัมพันธ์ของชีวิตในสังคมมีตั้งแต่ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการแบ่งงานกันทำและร่วมมือกันทางเศรษฐกิจตลอดจนการมีส่วนได้เสียซึ่งกันและกัน ความร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในการดำเนินชีวิตด้วย เมื่อมี

⁴ ไพโรจน์ ชัยนาม , สถาบันการเมืองและกฎหมายรัฐธรรมนูญภาค 1 (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), หน้า 79.

ความสัมพันธ์เช่นนี้ มนุษย์ก็จำเป็นต้องร่วมมือร่วมใจก้าวไปอย่างพร้อมเพรียงกันและมีการเอื้อเพื่อเมตตา กัน จึงจะได้รับผลประโยชน์จากความร่วมมือกัน และความสัมพันธ์อันเป็นการร่วมมือกัน ได้ขยายจากความร่วมมือกันระหว่างปัจเจกชนด้วยกัน ไปถึงความร่วมมือระหว่างปัจเจกชนกับสังคม ตลอดจนรัฐบาล⁵ แนวความคิดสังคมนิยมร่วมกันนี้ เป็นพื้นฐานของแนวความคิดแห่งรัฐธรรมนูญใน ศตวรรษที่ 20 ที่มีลักษณะขยายขอบเขตจากรัฐธรรมนูญทางการเมืองไปสู่รัฐธรรมนูญทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญในศตวรรษที่ 20 มุ่งหมายคุ้มครองเสรีภาพและเสมอภาคทางการเมือง และเพิ่มความมุ่งหมายในด้านคุ้มครองความเสมอภาคทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง⁶

การศึกษาเรื่องสิทธิของเอกชนในทางด้านทรัพย์สินนั้น เนื่องจากว่าการบังคับคดีกับ ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น มีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ซึ่งแม้ว่าตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะให้สิทธิในการกระทำได้ก็ตาม แต่ทั้งนี้ การบัญญัติ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ต้องสอดคล้องและไม่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญด้วย

ก. สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามประวัติศาสตร์สากล⁷

ก่อนศตวรรษที่ 18-19 กรรมสิทธิในทรัพย์สินเป็นของกษัตริย์ เอกชนมีสิทธิเพียง สิทธิครอบครองและสิทธิใช้สอยเท่านั้น จึงมิได้มีหลักประกันเพราะอาจถูกยึดตามอำเภอใจได้ แต่เมื่อ ถึงศตวรรษที่ 18-19 เนื่องจากอิทธิพลของแนวความคิดปัจเจกชนนิยมกับลัทธิเสรีนิยมจึงมีความเห็น กันว่า กรรมสิทธิในทรัพย์สินเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ชนิดหนึ่ง เช่นเดียวกับสิทธิเสรีภาพอื่นๆ หากไร้เกิดขึ้นเพราะกฎหมายกำหนดให้เป็นเช่นนั้นไม่ กรรมสิทธิในทรัพย์สินจึงมีความศักดิ์สิทธิ์ รัฐหรือเอกชนจะละเมิดไม่ได้ เจ้าของทรัพย์สินจึงอาจใช้สอยทรัพย์สินนั้น หรือสละทิ้งไปเสียได้ตาม อำเภอใจ กฎหมายของรัฐไม่อาจก้าวก่ายได้ ยิ่งกว่านั้นการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินเอกชน ยิ่งถือเป็นหน้าที่ของรัฐและรัฐบาลอีกด้วย ความคิดเช่นนี้เป็นที่แพร่หลายภายหลังปฏิวัติฝรั่งเศส เช่น

⁵ อุกฤษ มงคลนาวิน, หน้า 35.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

⁷ เอกพล ยวงนาค, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการอายัดที่ดิน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 9-10.

ปริญญาสาขาสหศาสตร์มนุษยศาสตร์ มาตรา 2 ก็กล่าวอย่างแจ่มชัดว่า “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์” และมาตรา 17 กำหนดว่า “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งจะละเมิดมิได้ การละเมิดกรรมสิทธิ์จะกระทำมิได้ เว้นแต่เพื่อประโยชน์แห่งสาธารณะตามที่กำหนดในกฎหมายและให้ชดเชยค่าทำขวัญตามสมควรเสียก่อนแล้ว”⁸ และปรากฏในแมกนา คาร์ตา (Magna Carta) ของประเทศอังกฤษกำหนดให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินว่า “บุคคลจะต้องไม่ถูกจับกุม กักขัง ขับไล่หรือริบทรัพย์สิน เว้นเสียแต่จะได้รับการพิจารณาโดยที่ประชุมขุนนาง และตามกฎหมายของบ้านเมือง” สำหรับปริญญาสาขาสหศาสตร์มนุษยศาสตร์ มาตรา 17 กำหนดว่า “(1) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง เช่นเดียวกับหรือโดยร่วมกับผู้อื่น (2) บุคคลใดๆ จะถูกริบทรัพย์สินโดยพลการไม่ได้” ความคิดเช่นนี้เป็นที่ยอมรับทั่วไปจนสิ้นศตวรรษที่ 19 แต่ความคิดเช่นนี้ก็ปรากฏในภายหลังว่ามักจะมีผลเสียแก่สาธารณประโยชน์และมักเป็นโอกาสอันง่ายที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงกันอย่างมาก อันเป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดิน ซึ่งเป็นหัวใจแห่งความมั่งคั่ง เมื่อที่ดินตกอยู่ในมือของคนจำนวนน้อยเพื่อแสวงหาประโยชน์อันไม่สมควร ก็มักจะกระทบกระทั่งต่อการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานของประชาชนทั่วไป และเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สร้างความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ความคิดเช่นนี้จึงไม่เป็นที่ยอมรับของรัฐธรรมนูญนานาประเทศในปัจจุบัน⁹

รัฐธรรมนูญในศตวรรษที่ 20 ได้ยอมรับแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไม่เพียงแต่เป็นสิทธิชนิดหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ชนิดหนึ่งด้วย แนวความคิดเช่นนี้เกิดขึ้นตามความเห็นชอบของนักปราชญ์ฝรั่งเศสท่านหนึ่งชื่อว่า Leon Duguit ซึ่งปฏิเสธกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะต้องมีอยู่เนื่องจากหน้าที่ตามสังคมชนิดหนึ่ง นายหนึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะใช้สอยเพื่อประโยชน์ของตนเองเท่านั้นหาได้ไม่ แต่ต้องปฏิบัติตามภาระที่มีต่อสังคมอีกด้วย ดังนั้นเจ้าของต้องใช้สอยทรัพย์สินนั้น ถ้าไม่ใช้สอยและเสียประโยชน์แก่สาธารณะแล้ว รัฐบาลก็อาจแทรกแซงได้ ภายใต้ความเห็นเช่นนี้ทรัพย์สินของบุคคลจักต้องเป็นประโยชน์แก่สังคมด้วย จึงจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย

⁸ เรื่องเดียวกัน,40.

⁹ เรื่องเดียวกัน,41.

ข. สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามประวัติศาสตร์ไทย

สำหรับประเทศไทยแนวความคิดในด้านเสรีภาพ สิทธิของบุคคล และสิทธิในทรัพย์สินนั้นมีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีการกล่าวย้าอยู่หลายแห่งถึงทางด้านการรักษาสิทธิของราษฎรนั้น ในเรื่องกรรมสิทธิ์ส่วนตัวบุคคลในทรัพย์สินทุกชนิด และสิทธิที่จะสืบมรดกในทรัพย์สินนั้นๆ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้คุ้มครองรักษาสิทธิเหล่านี้ เช่น ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงได้กล่าวไว้ว่า “เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลาในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่ เอาจอบในไพร่ลู่ทาง” “ใครใคร่จูงวัวไปค้าขี่ม้าไปขายใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้าทองคำ”¹⁰

พระมหากษัตริย์สมัยสุโขทัยทรงมีหน้าที่ในการปกครองหลายอย่าง หน้าที่ที่จะให้ราษฎรเป็นสุข ปรากฏตามหลักฐานว่า ทรงกระทำทั้งในด้านส่งเสริมและด้านระงับ คือ ส่งเสริมการอาชีพต่างๆที่จะให้ราษฎรอยู่ดี กินดี และระงับการเบียดเบียน เช่น การยึดทรัพย์สินผู้อื่นมาเป็นของตน หรือการเก็บภาษีอากรอันเป็นภาระหนัก จารึกพ่อขุนรามคำแหงได้กล่าวถึงการสร้างเรือกสวนไร่นา การชลประทาน หลักฐานทางวัตถุที่ยังเหลืออยู่ก็ปรากฏเป็นถนนหนทางและสระน้ำ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างสมให้เกิดความสุขแก่ราษฎร ส่วนทางด้านระงับก็มีข้อความในศิลาจารึกกล่าวไว้เช่น “เจ้าเมืองบ่ เอาจอบในไพร่ลู่ทาง” ที่เรียกว่า จังกอบ (จกอบ) คือเก็บซักราคาเป็นส่วนลด หรือเก็บเงินเป็นอัตราตามขนาดยานพาหนะซึ่งขนสินค้า เมื่อผ่านด่านขนอม จึงเป็นภาษีที่เก็บจากสินค้าขาเข้า ขาออก และสินค้าที่ผ่านเขตเมืองสุโขทัย ซึ่งตามศิลาจารึกได้บัญญัติให้ยกเว้นการเก็บภาษีชนิดนี้อย่างชัดเจน¹¹ ดังนั้นลักษณะของสิทธิในสังคมต่างๆในสมัยสุโขทัยจึงเป็นเรื่องของการเอื้อเพื่อพ่อแม่และความเมตตากรุณาต่อกัน โดยไม่ให้ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเอารัดเอาเปรียบผู้ที่อยู่ในสถานะที่ต่ำกว่า จึงอยู่ในรูปที่ว่าผู้ปกครองต้องมอบสิทธิดังกล่าวให้แก่ผู้อยู่ภายใต้ปกครอง เพราะพระมหากษัตริย์ในสมัยนั้นปรารถนาจะให้ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองมีความร่มเย็นเป็นสุข

ในสมัยอยุธยา ระบอบการปกครองของกรุงศรีอยุธยา เป็นระบอบการปกครองซึ่งพระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจเป็นล้นพ้น ด้วยเหตุนี้สังคมในสมัยอยุธยาจึงเป็นสังคมที่ขึ้นอยู่กับ

¹⁰ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, “ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง,” *ศิลปฯ* 13 (กุมภาพันธ์ 2509): 49.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49.

พระมหากษัตริย์โดยตรง และในสมัยอยุธยาตัวเองเป็นสมัยที่เริ่มระบอบศักดินา และได้ใช้ติดต่อกันในประเทศไทยเป็นเวลาช้านานหลายร้อยปี จนถึงปัจจุบันนี้ยังมีได้เลิกไปโดยหมดสิ้นทีเดียว ผิดกันแต่ว่าศักดินาในปัจจุบันนี้เป็นเรื่องของประเพณี มิได้มีผลทางกฎหมายหรือเกี่ยวข้องกับสิทธิหน้าที่ของคน¹²

กฎหมายลักษณะทรัพย์สินของยุคอยุธยานั้น พาดพิงเกี่ยวข้องกับเรื่อง “ศักดินา” อยู่ด้วยโดยจะสรุปได้ว่า¹³

1. ที่ดินทั้งในและนอกกรุงศรีอยุธยาเป็นของพระเจ้าอยู่หัว หากแต่ราษฎรทั้งหลายผู้เป็นข้าแผ่นดินอยู่หาใช่ที่ราษฎรไม่ หลักการที่ว่าที่ดินเป็นของพระเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นหลักการกำหนดไว้เพื่อความปลอดภัยของบ้านเมือง เพราะถ้าที่ดินเป็นทรัพย์สินไม่มีเจ้าของ ชาวต่างด้าวซึ่งมีกำลังอุตสาหกรรมและกำลังเงินมากกว่าเข้ายึดถือเอาเป็นของเขา เมืองไทยก็คงกลายเป็นเมืองจีนเมืองฝรั่งไปหมด

2. ที่นอกเมืองหลวงอย่าให้เป็นทะเลเปล่า ให้นายอำเภอร้อยแขวงและนายอการจัดคนเข้าอยู่ ผู้ใดทำเป็นไร่เป็นสวน ปลูกต้นไม้ อัญมณีไว้ ให้ลดอากรให้แก่นั้นปีหนึ่งพันกว่านั้นเป็นอากรหลวง

3. เมื่อผู้ใดก่อสร้างเรือกสวนไร่นาและบอกกล่าวแก่เจ้าหน้าที่ไปดูแล ท่านให้เจ้าหน้าที่เขียนฎีกาโฉนดให้ไว้แก่ผู้ก่อสร้าง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ก็ได้รับเอากฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาที่เรียกว่า “พระราชศาสตร์” อันอ้างถึงพระธรรมศาสตร์ฉบับของพระมนูเป็นแม่บท¹⁴

มีกฎหมายที่สำคัญ คือ พระอัยการอาญาหลวง ซึ่งประกาศใช้ในพ.ศ.1895 ในสมัยพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) มีการต่อเติมอีก เลิกใช้เมื่อ พ.ศ.2451 โดยกฎหมายลักษณะอาญารศ.127 บทบัญญัติในพระอัยการอาญาหลวงที่มีความสำคัญในกรณีนี้คือ เรื่องการจับจองที่ดินใน

¹² ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, ประวัติศาสตร์และการเมือง (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 53-54.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 119.

¹⁴ นคร พันธุ์ณรงค์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2514), หน้า 121-122.

กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จได้กล่าวโดยชัดแจ้งว่า “ที่ในแคว้นแคว้นกรุงเทพมหานคร กรุงศรีอยุธยา มหาตลภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ เป็นที่แห่งพระเจ้าอยู่หัว ให้ให้ราษฎรทั้งหลายผู้เป็นข้าแผ่นดินอยู่ จะเป็นที่ราษฎรหาไม่ได้ ...” แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ราษฎรจะจับจองเพื่อใช้ทำการเพาะปลูกทำไร่นาไม่ได้เลย ในพระอัยการอาญาหลวง อนุญาตให้ราษฎรที่มีความประสงค์ก่อสร้างเล็กรั้งที่ไร่นา เรือกสวน ท่านให้บอกแก่เสนา นายระวาง นายอากร เขียนฎีกาเอนตไว้ให้ไว้แก่ผู้นั้น ก่อสร้างเล็กรั้งที่ ตำบลนั้นขึ้นใหม่ในปีนั้นไว้เป็นสำคัญ ถ้าแลผู้ใดลักลอบก่อสร้างเล็กรั้ง เออแต่อาเภอใจเองมิได้บอกกล่าวแก่นายเสนา นายระวาง นายอากรฯ จับได้ก็ตี มีผู้มาฟ้องก็ดี พิจารณาเป็นสั่งท่านให้ลงโทษ 6 สถาน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า บิให้ฆ่าตีเสีย ให้เอาอากรที่ยังไว้ แขนวนคอประจาน 3 วัน แล้วให้ไหมจตุรคุณ¹⁵

นอกจากนี้ก็มีพระอัยการมรดก ซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์ในการให้สิทธิและหน้าที่ เกี่ยวกับการแบ่งทรัพย์มรดก การยกทรัพย์มรดก การทำพินัยกรรม และการจัดเก็บมรดกภาคหลวง และกฎหมายลักษณะผัวเมีย ซึ่งได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลในครอบครัว การเป็นสามีภรรยาตามกฎหมาย ซึ่งมีที่แตกต่างตรงกันข้ามกับปัจจุบันนี้เป็นอย่างมาก คือ การที่กฎหมายยินยอมให้ชายมีภรรยาได้หลายคนในขณะเดียวกัน แต่ไม่ยินยอมให้หญิงมีสามี มากกว่าหนึ่งคน อำนาจการปกครอง การหย่า และทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา¹⁶

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่านับแต่สมัยโบราณการปกครองของไทยเป็นการ ปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครอง เป็นผู้ออกกฎหมายและใช้ กฎหมาย แต่พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ก็ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนและสิทธิ เสรีภาพในการครอบครองทรัพย์สิน มีสิทธิจับจองที่ดินในการทำมาหากิน ทำพืชสวนไร่นาได้ และ ภายหลังจากที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น ระบอบประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศก็ได้มีการยอมรับ สิทธิในทรัพย์สิน โดยบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนไว้ว่าจะถูกล่วงละเมิดมิได้

¹⁵ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, "กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา," อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระนาถปริญา (มีนาคม 2511): 92.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 93.

เว้นแต่จะมีการจำกัดสิทธิ ซึ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายหนึ่งจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยวิธีการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

ค. ข้อจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน

กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ความศักดิ์สิทธิ์แห่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน อันเป็นแนวความคิดที่แพร่หลาย และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปภายหลังปฏิวัติฝรั่งเศส ในสมัยศตวรรษที่ 18-19 นั้น ต่อมาในศตวรรษที่ 20 ความคิดเช่นนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยเห็นว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต้องประกอบด้วยภาระหรือหน้าที่ที่มีต่อสังคม เพื่อป้องกันความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม ผลเสียอันจะเกิดแก่สาธารณประโยชน์ และเพื่อขจัดปัญหาช่องว่างระหว่างชนชั้นด้วย เหตุนี้รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาควบคุมและแทรกแซงการใช้สอยทรัพย์สิน เพื่อคุ้มครองสังคมส่วนรวมของรัฐ ประโยชน์ในทางสาธารณชน และเพื่อเป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของประเทศด้วย เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือความเป็นเอกภาพของรัฐ

ข้อจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของเอกชนนั้นพิจารณาจากรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ และโดยเฉพาะประเทศไทย จะพิจารณาและสรุปได้ดังนี้

1. รัฐมีอำนาจที่จะยึดหรือริบทรัพย์สินของบุคคลได้ ถ้าหากบุคคลนั้นได้ใช้สอยทรัพย์สินของตนในการที่ทำให้เกิดความเสียหายหรือละเมิดต่อบุคคลอื่น หรือทำให้เกิดความไม่สงบสุขต่อสังคมส่วนรวมของรัฐ หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง อันเป็นมาตรการที่รัฐใช้ลงโทษบุคคลอย่างหนึ่ง

ในกรณีเช่นนี้ แม้แต่ปัญญาสากลแห่งสิทธิมนุษยชนได้บัญญัติให้บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ โดยไม่มีขอบเขตจำกัด แต่ต้องกระทำโดยมิก่ออันตรายแก่ผู้อื่นและการใช้สิทธินั้นต้องมีขอบเขตอันจำเป็น เพื่อให้มนุษยชนอื่นทุกคนได้ใช้สิทธิอย่างเดียวกันโดยเสรี และขอบเขตจำกัดเหล่านี้กำหนดขึ้นได้โดยกฎหมาย ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 4 แห่ง Declaration des Droits

de l Home et du Citoyen 26 August 1789 และการริบทรัพย์สินของบุคคลใดๆจะกระทำโดยพลการไม่ได้ ตามนัยแห่งมาตรา 17(2)¹⁷

สำหรับประเทศไทยเราก็ได้ยอมรับถึงสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลและได้ให้ความคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่รัฐก็ได้ออกกฎหมายจำกัดการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลได้ ถ้าหากว่าการใช้สอยทรัพย์สินเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายในด้านต่างๆ ดังได้กล่าวแล้ว อันเป็นมาตรการในการลงโทษเพื่อผลในทางป้องกันและปราบปรามและความสงบสุขภายในรัฐ กฎหมายที่ได้ให้อำนาจรัฐในการยึดและริบนี้ ได้แก่

ก. ทางกฎหมายอาญา ซึ่งได้บัญญัติให้การริบทรัพย์สินเป็นโทษอย่างหนึ่งเพื่อป้องกันและปราบปรามบุคคลผู้กระทำความผิด เพื่อให้เกิดความสงบสุขภายในรัฐ ซึ่งบทบัญญัติในเรื่องยึดและริบทรัพย์สินนี้ได้มีมาแต่ช้านานแล้ว

ข. ทางรัฐประศาสนโยบาย เมื่อมนุษย์เรามาอยู่รวมกันจนเกิดเป็นรัฐนั้น รัฐย่อมมีอำนาจเหนือประชาชนบางประการ รัฐมีอำนาจที่จะกำหนดภาระหน้าที่ให้แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์แก่ความเป็นเอกภาพของรัฐ ความสงบสุขของสังคม เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนภายในรัฐ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของรัฐ เหตุนี้ในบางครั้งรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องทำการใดๆ อันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยเฉพาะทางด้านทรัพย์สิน เพื่อให้การใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลเป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ที่มีอยู่ นั้น โดยถูกต้องตามกฎหมาย กฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อจำกัดการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย อันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนทั้งหลายในรัฐ โดยให้รัฐมอบอำนาจแก่ฝ่ายบริหารในการยึดทรัพย์สินของบุคคลที่กระทำความผิดหรือขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติขึ้น เพื่อคุ้มครองประโยชน์แห่งสังคมส่วนรวมของรัฐตามหลักแห่งความจำเป็นของรัฐ

ค. ยอมให้รัฐเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ได้เมื่อมีเหตุจำเป็น หรือเพื่อวัตถุประสงค์อันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ เช่น เพื่อการสาธารณสุขปโภค หรือการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ กรณีเช่นนี้จะเป็นการที่บุคคลจำต้องโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ของตนให้แก่รัฐ

¹⁷ กุลพล พลวัน, “ปัญหาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยสหประชาชาติ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515).

โดยได้รับค่าตอบแทน แต่เป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตนโดยมิได้สมัครใจ แต่เป็นผลบังคับทางกฎหมาย¹⁸

การที่รัฐเข้ามาริดรอนเสรีภาพในทรัพย์สินของบุคคล โดยเฉพาะการใช้กรรมสิทธิ์นั้น รัฐจะกระทำต่อเมื่อได้ตราเป็นกฎหมายขึ้น และรัฐจะต้องมีเหตุผลหรือวัตถุประสงค์ในการตรากฎหมายเช่นว่านี้ กฎหมายเช่น รัฐธรรมนูญเยอรมันตะวันตก มาตรา 19 วรรค 3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

จึงสรุปได้ว่าในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของบุคคล แต่สิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของบุคคลนั้นต้องเป็นไปตามกฎหมาย คือ นอกจากผู้เป็นเจ้าของจะใช้สอยซึ่งประโยชน์โดยส่วนตัวแล้ว ก็ยังต้องคำนึงถึงภาระและหน้าที่ที่มีต่อสังคมต่อสาธารณชนและต่อรัฐด้วย เพื่อหลักแห่งความยุติธรรม ความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง ความเสมอภาค เสรีภาพ ความก้าวหน้าของสังคม ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินส่วนบุคคล โดยคำนึงถึงจุดหมายที่สำคัญ คือ ประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ของสังคม ตลอดจนหลักนิติธรรม และการที่สิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของบุคคลโดยถูกจำกัด หรือริดรอนเช่นว่านี้ ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและเป็นไปตามนโยบายแห่งรัฐเช่นกัน

2.2 ความหมายและประเภทของทรัพย์สิน

ก. ความหมายของทรัพย์สิน

1. ความหมายของทรัพย์สิน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินหมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง”

¹⁸ สุธาบดี สัตตบุศย์, คำบรรยายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบ(กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) หน้า 4.

ลักษณะสำคัญของสิ่งที่จะถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินตามกฎหมายนั้นมีดังนี้

- ก. เป็นวัตถุมีรูปร่าง คือ มองเห็นด้วยตาเปล่าและสามารถสัมผัสจับต้องได้
- ข. ต้องมีราคาและถือเอาได้ หมายถึงต้องเป็นสิ่งมีค่าไม่ว่าจะมีค่ามากหรือน้อยก็ตามและสามารถยึดถือเอาเป็นเจ้าของได้ คำว่ามีราคาไม่ได้หมายถึงราคาซื้อขายเท่านั้นแต่หมายถึงคุณค่าของสิ่งนั้นๆด้วย เพราะสิ่งของบางชนิดอาจไม่มีราคาแต่มีคุณค่าทางจิตใจ รวมถึงการมีค่าอย่างมากต่อผู้เป็นเจ้าของด้วย

การจะเป็นทรัพย์สินตามกฎหมายต้องเข้าลักษณะทั้งสองอย่างข้างต้นที่กล่าวไว้ คือเป็นวัตถุมีรูปร่างรวมทั้งมีราคา (หรือคุณค่า) และถือเอาได้ ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งจะไม่ถือเป็นทรัพย์สินตามกฎหมาย

2. ความหมายของทรัพย์สิน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 บัญญัติว่า“ทรัพย์สินหมายความรวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้”

บทบัญญัติตามมาตรา 138 ทรัพย์สินก็คือทรัพย์สินอย่างหนึ่ง สิ่งใดที่เป็นทรัพย์สินตามกฎหมายก็จะถือเป็นทรัพย์สินตามกฎหมายด้วย แต่ที่ทรัพย์สินแตกต่างกับทรัพย์สินคือทรัพย์สินจะมีความหมายที่กว้างกว่า เพราะหมายความถึงทรัพย์สิน(วัตถุมีรูปร่าง มีราคาและถือเอาได้)และหมายความถึงวัตถุที่ไม่มีรูปร่าง แต่มีราคาและถือเอาได้ด้วย

วัตถุที่ไม่มีรูปร่าง คือสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ไม่สามารถสัมผัสหรือจับต้องได้ เช่น อากาศ พลังงานแสงอาทิตย์ รวมไปถึงสิทธิต่างๆด้วย อาจจะเป็นสิทธิในการเช่า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร ฯลฯ แต่การที่วัตถุไม่มีรูปร่างจะเป็นทรัพย์สินได้นั้นจะต้องมีราคาและถือเอาได้ด้วย อย่างอากาศที่เราใช้หายใจกันตามปกติ ไม่มีราคาและยึดถือเป็นเจ้าของไม่ได้ แต่ถ้าเป็นอากาศในถังที่ซื้อขายกัน เช่นนี้ก็ถือว่ามีราคาและถือเอาได้ จึงจัดได้ว่าเป็นทรัพย์สิน หรือสิทธิในการเช่าก็สามารถซื้อขายกันได้ เพราะสิทธินี้แม้จะไม่มีรูปร่างให้จับต้อง แต่มีคุณค่า มีราคาและสามารถยึดถือเป็นเจ้าของได้ เช่น นาย ก ทำสัญญาขายสิทธิที่จะได้เข้าบ้านของนาย ข ให้นาย ค ก็จะมีผลให้นาย ค เป็นผู้มียุติในการเช่าบ้านของนาย ข แทนที่นาย ก ไป หรืออย่างลิขสิทธิ์ก็เช่นกัน แม้จะไม่มีรูปร่างแต่ก็มีราคาและถือเอาเป็นเจ้าของได้ การขออนุญาตใช้ลิขสิทธิ์ในผลงานต่างๆ ขออนุญาตใช้ชื่อหรือสัญลักษณ์แทนของสินค้าชื่อดัง ฯลฯ เป็นสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย จึงถือว่าการลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินตามกฎหมาย

สิทธิต่างๆที่สามารถบังคับหรือเรียกร้องได้ตามกฎหมายนั้น ถือเป็นทรัพย์สินทั้งสิ้น เช่น สิทธิครอบครอง สิทธิตามสัญญาเช่าซื้อ สิทธิตามสัญญากู้ สิทธิในการได้รับมรดก ฯลฯ

สรุปแล้วทรัพย์สินกับทรัพย์สินมีความหมายตามกฎหมายที่แตกต่างกัน เมื่อพูดถึงทรัพย์สินย่อมหมายถึงทรัพย์สินด้วย แต่หากพูดถึงทรัพย์สินแล้วอาจไม่ได้หมายความถึงทรัพย์สินเสมอไป ทรัพย์สินเป็นเพียงส่วนหนึ่งของทรัพย์สินเท่านั้น

ข. ประเภทของทรัพย์สิน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แบ่งทรัพย์สินออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ สงหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินแบ่งได้ ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ และทรัพย์สินนอกพาณิชย์

ในนี้จะกล่าวถึงเฉพาะทรัพย์สินประเภทที่เป็นทรัพย์สินแบ่งได้ กับทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้เท่านั้น

1. ทรัพย์สินแบ่งได้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 141 บัญญัติว่า "ทรัพย์สินแบ่งได้ หมายความว่า ทรัพย์สินอันอาจแยกออกจากกันเป็นส่วนๆ ได้จริงถนัดชัดแจ้งแต่ละส่วน ใต้รูปบริบูรณ์ลำพังตัว"

ทรัพย์สินแบ่งได้คือ ทรัพย์สินที่อาจแยกหรือแบ่งออกจากกันได้และเมื่อแยกออกจากกันได้แล้ว ไม่เสียรูปทรงและแต่ละส่วนใต้รูปบริบูรณ์ลำพังตนเอง คือแบ่งไปแล้วยังมีลักษณะของตัวทรัพย์สินนั้น อยู่เพียงแต่ปริมาณลดลงไป เช่น ผ้าเป็นพับๆ ซึ่งสามารถตัดแบ่งเป็นเมตรๆ ได้ จะเห็นได้ว่า ยังเป็นลักษณะผ้า เพียงแต่ปริมาณในแต่ละผืนน้อยลง

2. ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 142 บัญญัติว่า "ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ หมายความว่า ทรัพย์สินอันจะแยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากเปลี่ยนแปลงภาวะของทรัพย์สินหมายความว่า ทรัพย์สินที่มีกฎหมายบัญญัติว่าแบ่งไม่ได้ด้วย"

ทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้ มี 2 ลักษณะ คือ

ก. ทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้โดยสภาพ

คือ โดยสภาพของตัวทรัพย์สินนั้นเองถ้าแบ่งแล้วจะทำให้เปลี่ยนแปลงสถานะของทรัพย์สินนั้นไป เช่น ดึกแถว อาคารพาณิชย์

ข. ทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้โดยอำนาจของกฎหมาย

หมายความถึงทรัพย์สินหรือ ทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าแบ่งไม่ได้ เช่น หุ่นในบริษัทมหาชนหรือเอกชน ทรัพย์สินที่เป็นส่วนควบ หรือห้องชุด

ทรัพย์สินแบ่งได้หรือทรัพย์สินแบ่งไม่ได้นี้อาจเป็นอสังหาริมทรัพย์ หรือเป็นสังหาริมทรัพย์ก็ได้ การที่กฎหมายแบ่งประเภทของทรัพย์สินเป็นทรัพย์สินแบ่งได้หรือแบ่งไม่ได้นี้เพื่อประโยชน์ในการแบ่งทรัพย์สินระหว่างบุคคลหลายคนซึ่งเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยถ้าเป็นทรัพย์สินแบ่งได้ก็แบ่งตัวทรัพย์สินกันไปตามส่วนแห่งการเป็นเจ้าของรวม หากปรากฏว่าตกลงกันไม่ได้ว่าใครจะเอาส่วนใดหรือกรณีที่เป็นทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้ ก็ต้องแบ่งตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้คือโดยวิธีประมูลราคา ระหว่างเจ้าของรวมหรือการขายทอดตลาด

2.3 ความหมายของกรรมสิทธิ์รวม

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1356 บัญญัติว่า

“ถ้าทรัพย์สินเป็นของบุคคลหลายคนรวมกัน ท่านให้ใช้บทบัญญัติในหมวดนี้บังคับไว้แต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

จะเห็นได้ว่าความหมายของการเป็นเจ้าของรวมหรือการมีกรรมสิทธิ์รวมก็คือ การที่มีทรัพย์สินอยู่สิ่งหนึ่ง กลุ่มหนึ่ง กองหนึ่ง หรือแปลงหนึ่ง ซึ่งความเป็นจริงมิได้หมายเฉพาะแต่ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ หรือทรัพย์สินที่ควบเข้ากันเท่านั้น อาจเป็นทรัพย์สินแบ่งได้ที่รวมกันอยู่ หรือเป็นทรัพย์สินยังไม่ได้แบ่งแยกการครอบครองออกจากกันเป็นส่วนเป็นสัดส่วน กฎหมายเรียกเจ้าของกรรมสิทธิ์เหล่านั้นว่าเป็นเจ้าของรวมหรือมีกรรมสิทธิ์รวม กล่าวคือ กรรมสิทธิ์รวม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปเป็นเจ้าของทรัพย์สินเดียวกัน บุคคลเหล่านั้นได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของรวมหรือมีกรรมสิทธิ์รวมในทรัพย์สินนั้น สิทธิและหน้าที่ของเจ้าของรวม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ต่างหาก ตั้งแต่มาตรา 1357 ถึง 1366

การที่ทรัพย์สินเป็นของบุคคลหลายคนรวมกัน อันจะถือว่า บุคคลเหล่านั้นเป็นเจ้าของรวมนั้น หมายความว่าบุคคลหลายคนต่างก็เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นร่วมกัน โดยมีได้แบ่งแยกเป็นส่วน

สัปดาห์ใดเป็นเจ้าของส่วนใดของทรัพย์สิน เช่น ก. ข. ค. มีชื่อในโฉนดที่ดิน 1 แปลง ดังนี้ ก. ข. ค. ต่างก็เป็นเจ้าของรวมในที่ดินแปลงนั้น โดยจะแยกมิได้ว่าผู้ใดเป็นเจ้าของที่ดินส่วนใด แต่ถ้าได้แบ่งแยกที่ดินกันแล้ว หรือได้จดทะเบียนระบุส่วนไว้แล้วว่า ก. เป็นเจ้าของที่ดิน หนึ่งในสาม ทางตอนเหนือของที่ดิน ข. เป็นเจ้าของที่ดิน หนึ่งในสาม ทางตอนกลาง และ ค. เป็นเจ้าของที่ดินหนึ่งในสาม ทางตอนใต้ ดังนี้ ก. ข. ค. มิใช่เป็นเจ้าของรวมอีกต่อไป การเป็นเจ้าของรวมนี้ หากจำเป็นต้องให้เจ้าของรวมแต่ละคนมีส่วนในทรัพย์สินนั้นเท่ากันไม่ แม้ว่าจะมีส่วนไม่เท่ากัน ดังเช่น บุคคลหลายคนเอาสังหาริมทรัพย์มารวมกันจนเป็นส่วนควบหรือแบ่งแยกไม่ได้ ต่างก็มีส่วนเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นตามค่าแห่งทรัพย์สินที่นำมารวมก็ยิ่งถือว่าเป็นเจ้าของรวมของทรัพย์สินนั้นอยู่ ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1424/2497 วินิจฉัยว่า "เจ้าของรวมอาจแยกกันครอบครองทรัพย์สินเดียวกันนั้นเป็นส่วนสัดส่วนต่างหากจากกัน โดยสงบ เปิดเผย และด้วยเจตนาเป็นเจ้าของส่วนที่ครอบครองนั้นได้ และเมื่อแยกกันครอบครองเช่นนี้จนครบอายุตามตรา 1382 แล้ว ย่อมได้กรรมสิทธิ์ตามส่วนสัดส่วนที่ครอบครองมาและ เมื่อเป็นเช่นนี้จะอ้างว่ายังคงมีส่วนเท่ากันมิได้"

เจ้าของรวมจะมีส่วนในทรัพย์สินรวมนั้นเพียงใด ย่อมเป็นไปตามส่วนแห่งความเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น หากไม่สามารถจะพิสูจน์แสดงความเป็นเจ้าของได้ว่ามีส่วนเท่าใดแล้ว มาตรา 1357 บัญญัติให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้เป็นเจ้าของรวมกันมีส่วนเท่ากัน

2.4 ประเภทของเจ้าของรวม

ก. เจ้าของรวมที่เกิดจากความตกลงกันระหว่างคู่กรณี หรือตามสัญญา

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าการที่บุคคลจะถือกรรมสิทธิ์รวมกันได้ในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น อาจเกิดจากความสมัครใจ ตกลงระหว่างกันเอง โดยอาจจะอยู่รูปของการตกลงด้วยวาจา หรือเป็นการตกลงกันตามสัญญา โดยอาจจะกำหนดผลประโยชน์หรือส่วนแบ่งระหว่างกันในทรัพย์สินนั้น

ข. เจ้าของรวมที่เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย

1. ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

ก. ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาที่จดทะเบียนสมรสกัน

ทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ สิ้นส่วนตัวและ สิ้นสมรส ซึ่งสิ้นส่วนตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1471 มีทั้งหมด 4 ประเภท ได้แก่ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส เครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับกายตามควรแก่ฐานะ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือโดยการให้โดยเสน่หา และทรัพย์สินที่เป็นของหมั้น และสิ้นสมรสตามมาตรา 1474 แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้ระหว่างสมรส ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ระหว่างสมรสโดยพินัยกรรมหรือโดยการให้เป็นหนังสือเมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่าสิ้นสมรส และทรัพย์สินที่เป็นดอกผลของสิ้นส่วนตัว ถ้ากรณีเป็นที่สงสัยว่าทรัพย์สินอย่างหนึ่งเป็นสิ้นสมรสหรือไม่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสิ้นสมรส

สิทธิในการจัดการทรัพย์สิน กฎหมายถือให้ผู้เป็นเจ้าของมีอำนาจจัดการทรัพย์สินส่วนตัวได้โดยลำพัง สำหรับสิ้นสมรส ถือเป็นทรัพย์สินร่วมกันคนละครึ่ง จึงให้สองฝ่ายจัดการร่วมกัน ซึ่งสามมีภริยาสามารถแยกกันจัดการสิ้นสมรสได้ 4 กรณี คือ

(ก) เมื่อคู่สมรสตกลงแยกกันจัดการสิ้นสมรสโดยการทำสัญญาก่อนสมรสไว้ก่อน

(ข) เมื่อคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตกเป็นคนที่ไร้ความสามารถ อีกฝ่ายมีสิทธิร้องขอให้ศาลแยกสิ้นสมรสได้

(ค) เมื่อคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกศาลสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลาย จะมีผลให้สิ้นสมรสแยกกันตามกฎหมาย

(ง) เมื่อมีการร้องขอต่อศาลให้แยกสิ้นสมรสเพราะสาเหตุ เช่น อีกฝ่ายทำความเสียหายแก่สิ้นสมรส ไม่อุปการะ เลี้ยงดู เป็นหนี้สินมากมาย หรือขัดขวางการจัดการสิ้นสมรสโดยไม่มีเหตุอันควรและเมื่อมีการแยกสิ้นสมรส ออกจากกันแล้ว สิ้นสมรสส่วนที่แยกออกมาจะถือเป็นสิ้นส่วนตัวของแต่ละฝ่าย รวมถึงทรัพย์สิน เช่น มรดก ดอกผลที่ได้มาหลังการแยกสิ้นสมรสด้วย

ข. ทรัพย์สินระหว่างสามภริยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน

สามภริยาได้ทำการสมรสกัน ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 ซึ่งเป็นเวลาภายหลังที่ได้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 แล้ว โดยมีได้จดทะเบียนกันนั้น ไม่ถือ

ว่าเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะมาตรา 1457 บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า การสมรส จะมีได้เมื่อได้จดทะเบียนสมรสกันแล้วเท่านั้น ชายและหญิงที่อยู่ด้วยกันดังกล่าวจึงไม่เป็นคู่สมรสต่อกัน บุตรที่เกิดมาก็ถือว่าเป็นบุตรของหญิงฝ่ายเดียว สิ้นส่วนตัวและสินสมรสไม่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามทรัพย์สินที่ชายหญิงได้ลงทุนร่วมแรงทำมาหาได้ร่วมกัน ระหว่างที่อยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยานั้น ถือว่าเป็นเจ้าของร่วมกันและมีส่วนในทรัพย์สินเหล่านั้นคนละครึ่งเท่ากัน ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรม เพราะการที่ชายหญิงแต่งงานกันโดยมิได้จดทะเบียนสมรส แม้ทางกฎหมายจะไม่ถือว่าเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็ไม่เป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิในทรัพย์สินที่ชายหญิงจะพึงมีได้ตามกฎหมายทั่วไป

ตัวอย่างเช่น สามีภริยาไม่ได้จดทะเบียนสมรส หญิงขายทรัพย์ของตนเองเอาไปซื้อที่ดินและกระบือลงชื่อชายถือกรรมสิทธิ์ทำกินร่วมกัน ชายตาย ถือว่าชายหญิงเป็นเจ้าของร่วมกัน หรือ หญิงขายอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส ได้ร่วมกันซื้อนาและทำกินเป็นการแสดงเจตนาให้ถือได้ว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน ส่วนเงินที่ซื้อฝ่ายใดจะยืมใครมาเป็นอีกเรื่องหนึ่งไม่เกี่ยวกับตัวทรัพย์ เพราะทรัพย์ของหญิงคนนั้นระคนปนทรัพย์กันใช้สอยและทำมาหากินด้วยกัน ต้องถือว่าต่างมีสิทธิเป็นเจ้าของคนละครึ่ง เป็นต้น หลักการเช่นว่านี้ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา¹⁹ ก็ได้วินิจฉัยในทำนองเดียวกันว่า แม้สามีภริยามิได้สมรสกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย แต่ทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ด้วยกันก็ต้องนำมาแบ่งปันเป็นคนละครึ่งเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามก็สำหรับทรัพย์สินที่ต่างคนต่างทำมาหาได้แยกกันนั้นเป็นสิทธิของฝ่ายนั้นผู้เดียว อีกฝ่ายหนึ่งไม่มีส่วนแบ่งด้วยเพราะไม่ถือว่าเป็นสินสมรสตามมาตรา 1474(1) ฉะนั้น สามีภริยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันสามีจึงไม่มีสิทธิฟ้องขอแบ่งทรัพย์จากภริยาในส่วนทรัพย์ที่สามีมิได้ร่วมแรงร่วมทุนทำมาหาได้กับภริยาแต่อย่างใด

การลงทุนร่วมแรงทำมาหาได้ร่วมกัน โดยหลักการแล้วหมายถึงการที่ชายและหญิงร่วมกันทำการค้าหรือดำเนินกิจการใดโดยเฉพาะเจาะจงแล้วได้เงินหรือทรัพย์สินมา เงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวจึงจะถือว่าชายและหญิงเป็นเจ้าของร่วมกันในส่วนเท่ากัน หากชายรับราชการได้เงินเดือนเดือนละ 15,000 บาท เงินเดือนและค่าจ้างเป็นของชายหรือหญิง เช่นว่านี้เป็นของตนเองโดยเฉพาะ หรือหญิงได้รับมรดกเป็นที่ดิน 3 แปลง ที่ดินทั้งสามแปลงดังกล่าวก็เป็นของหญิงโดยลำพังเช่นเดียวกัน การที่ชายหญิงมาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสกัน หาก

¹⁹ เดชา กิตติวิทยานันท์, ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน[ออนไลน์], 28 กุมภาพันธ์ 2553. แหล่งที่มา www.decha.com/main/showTopic.php?id=3892

เป็นกรณีชายประกอบกิจการค้าส่วนหญิงอยู่บ้านเลี้ยงบุตร ดูแลบ้าน ทำอาหารเลี้ยงดูครอบครัวเป็นเวลาหลายปี มีทรัพย์สินหลายสิ่งหลายอย่างเพิ่มขึ้น จะถือว่าการที่หญิงเป็นแม่บ้านดูแลครอบครัว เป็นการลงทุนร่วมแรงทำมาหาได้รวมกันกับชาย จึงมีส่วนแบ่งในทรัพย์สินส่วนนี้หรือไม่ เรื่องนี้ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยปัญหาข้อนี้ในปี 2512 ว่า การที่หญิงดูแลครอบครัวให้ชายเป็นการร่วมกันกับชาย ทำมาหากินแสวงหาทรัพย์สินมาเป็นสมบัติร่วมกันแล้ว ชายหญิงจึงมีส่วนในทรัพย์สินดังกล่าวเท่า ๆ กัน

ซึ่งประเด็นของคำพิพากษานี้ ท่านประสพสุข บุญเดช ตั้งข้อสังเกตว่า การที่ถือหลักว่าหญิงอยู่บ้านดูแลครอบครัวให้ชายที่ออกไปทำงานนอกบ้านได้มีชีวิตอยู่ด้วยความผาสุกเป็นการร่วมทุนร่วมแรงทำมาหาได้ร่วมกับชาย อาจเป็นเหตุจูงใจให้ชายและหญิงมาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาโดยไม่จดทะเบียนกันให้ถูกต้องตามกฎหมายมากยิ่งขึ้น เพราะแทบไม่มีผลแตกต่างกันกันในทางทรัพย์สินระหว่างกรณีที่ชายหญิงจะจดทะเบียนสมรสกันหรือไม่ ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดหามาได้โดยลำพัง อีกฝ่ายหนึ่งก็ยังคงมีส่วนแบ่งคนละครึ่งเช่นเดียวกับสินสมรส โดยหลักการแล้ว การที่ชายและหญิงมิได้เป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย ต่างฝ่ายต่างไม่มีหน้าที่ต้องอยู่ด้วยกันฉันสามีภริยาหรืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ฉะนั้นหญิงที่อยู่บ้านดูแลครอบครัวน่าจะเป็นเพียงการมีส่วนร่วมในการอยู่รวมกันโดยใช้แรงงานแทนเงินค่าเช่าบ้านและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เท่านั้น หากใช่เป็นการลงทุนร่วมแรงทำมาหากินด้วยกันกับชายอย่างแท้จริงไม่ หญิงเองก็มีความสุขในการกระทำดังกล่าวเช่นเดียวกับชายเหมือนกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5438/2537 ว่า "ชายหญิงอยู่กินด้วยกัน ฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส มีบุตร 4 คน หญิงเป็นแม่บ้านมีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร พฤติการณ์ย่อมถือได้ว่าชายหญิงร่วมกันทำมาหากินและมีเจตนาเป็นเจ้าของในทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกัน เมื่อเล็กร้างการเป็นสามีภริยากัน หญิงจึงมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งในที่ดินและบ้านคนละครึ่งตามส่วนแบ่งที่เรียกร้อง"

ในประเทศอังกฤษเมื่อปี 2527²⁰ มีคดีที่ชายหญิงภริยากู่หนึ่งอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยามาเป็นเวลานานถึง 19 ปี โดยหญิงต้องลาออกจากงานมาดูแลบ้านและครอบครัว ซึ่งมีบุตรด้วยกัน 2 คน ชายหญิงคู่นี้มีข้อพิพาทกันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในบ้านที่บุคคลทั้งสองใช้เป็น

²⁰ เรื่องเดียวกัน.

อยู่อาศัย ศาลวินิจฉัยว่าหญิงไม่มีส่วนร่วมในการได้มาซึ่งบ้านหลังนี้ จึงไม่มีส่วนแบ่งใด ๆ ในบ้านดังกล่าวแม้ว่าหญิงจะทำงานหนักมาหลายปีเท่ากับชายในคำจูนครอบครัวในแง่ของครอบครัวก็ตาม

สำหรับกรณีที่ชายกับชายก็ดี หรือหญิงกับหญิงก็ดี มาอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยานั้น เนื่องจากบุคคลทั้งสองไม่สามารถจดทะเบียนสมรสกันได้ เพราะขัดต่อเงื่อนไขของการสมรสที่ฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นชาย และอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นหญิง แต่ในทางด้านทรัพย์สินที่บุคคลทั้งสองทำมาหาได้ด้วยกันในระหว่างอยู่กินด้วยกันนี้ ต้องถือว่าบุคคลทั้งสองมีส่วนเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยมาตรา 1357 ให้สันนิษฐานว่าผู้เป็นเจ้าของร่วมกันมีส่วนเท่ากัน จึงต้องแบ่งกันคนละครึ่ง กรณีดังกล่าวมีคดีอยู่เรื่องหนึ่ง คือ โจทก์เป็นหญิงแต่มีนิสัยและทำตัวเป็นชาย มีอาชีพขายเนื้อโค กระบือ ส่วนจำเลยก็เป็นหญิงมีอาชีพเป็นนักร้อง โจทก์และจำเลยได้มาอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกันโดยจำเลยเลิกอาชีพดังกล่าวและทำพิธีเข้าถือศาสนาอิสลามเช่นเดียวกับโจทก์ ระหว่างที่อยู่กินด้วยกันมามีทรัพย์สินเกิดขึ้นคือ ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างรวม 3 แปลง โดยที่ดินทั้งสามแปลงนี้มีชื่อจำเลยเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ โจทก์จึงมาฟ้องขอแบ่งที่ดินดังกล่าว ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “แม้โจทก์จำเลยเป็นหญิงไม่สามารถจะเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย แต่ตามพฤติการณ์ที่บุคคลทั้งสองได้อยู่ร่วมกันเป็นเวลาเกือบ 20 ปี โดยจำเลยทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน แต่ได้รับความจากคำเบิกความของโจทก์เองว่าบางครั้งจำเลยก็มาช่วยโจทก์ขายเนื้อในตลาด ในการซื้อ โค กระบือ นั้น หากจ่ายเป็นเช็คก็ใช้เช็คของจำเลย แสดงให้เห็นว่าโจทก์จำเลยได้ร่วมกันทำมาหากินแสวงหาทรัพย์สินมาเป็นสมบัติของโจทก์จำเลยร่วมกัน บรรดาทรัพย์สินที่โจทก์หรือจำเลยทำมาหาได้ระหว่างนั้น ไม่ว่าจะป็นด้วยแรงหรือเงินของฝ่ายใดหาใช่ข้อสำคัญไม่ แต่ต้องถือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างที่โจทก์จำเลยอยู่ร่วมกัน จึงเป็นการชอบด้วยกฎหมายและความยุติธรรมเป็นอย่างยิ่งที่จะให้โจทก์และจำเลยมีส่วนในทรัพย์สินที่พิพาททั้งหมดคนละกึ่งหนึ่ง” พิพากษาให้จำเลยแบ่งที่ดินทั้งสามแปลงนี้ให้โจทก์ครึ่งหนึ่ง

ในกรณีที่ชายมีภริยาชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว แต่มาได้หญิงอีกคนหนึ่ง เป็นภริยาน้อยชายและภริยาน้อย ร่วมกันทำมาหาได้ทรัพย์สินใดมา ทรัพย์สินที่ได้มานี้เป็นกรรมสิทธิ์รวมระหว่างชายกับภริยาน้อย โดยภริยาน้อยมีส่วนครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งที่เป็นของชายเป็นสินสมรสชายกับภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ถ้าภริยาน้อยไม่มีส่วนร่วมในการทำมาหาได้ ทรัพย์สินที่ได้มาเป็นสินสมรสระหว่างชายกับภริยาหลงทั้งหมด เช่น ชายกับภริยาน้อยร่วมกันทำการค้าได้กำไรไปซื้อที่ดินแปลงหนึ่ง หากจะต้องแบ่งที่ดินแปลงนี้ให้ภริยาน้อยครึ่งหนึ่งภริยาหลง

ได้เศษหนึ่งส่วนสี่ และชายได้เศษหนึ่งส่วนสี่ เป็นต้น การร่วมกันทำมาหาได้ทรัพย์สินนี้น่าจะไม่จำเป็นต้องร่วมกันทำการค้า หรือดำเนินกิจการโดยเฉพาะเจาะจงแม้เพียงชายไปทำมาค้าขายโดยตนเอง ส่วนภริยาน้อยเลี้ยงดูบุตรเป็นแม่บ้านอยู่รวมกันกับชายในบ้านหลังเดียวกัน ก็อาจจะถือว่าร่วมกันทำมาหากินแสวงหาทรัพย์สินมาเป็นของชายและภริยาน้อยร่วมกันได้ แต่ทั้งนี้ชายและภริยาน้อยต้องมีถิ่นที่อยู่ต่างตำบลกันกับภริยาหลวงและมีทรัพย์สินอยู่ ณ ตำบลที่อยู่ของแต่ละคน แสดงว่าได้แบ่งแยกเป็นส่วนสัดส่วนแล้ว หากสามี ภริยา และภริยาน้อยอยู่รวมบ้านเรือนเดียวกันหรืออยู่บริเวณใกล้เคียงมีช่องทางเข้าออกถึงกันได้ ถือว่าภริยาน้อยเข้ามาอยู่ในครอบครัวของสามีในฐานะบริวารหรือนางบำเรอเท่านั้น ภริยาน้อยไม่มีสิทธิเป็นเจ้าของรวมในสินสมรสระหว่างสามีภริยาแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ในการอยู่ร่วมกันอย่างสามีภริยาระหว่างหญิงกับหญิง หรือชายกับชาย แล้วก่อให้เกิดทรัพย์สินนอกเงยขึ้น ทรัพย์สินที่ทั้งคู่ทำมาหาได้ด้วยกันในระหว่างที่อยู่กินด้วยกัน ต้องถือว่าทั้งคู่มีส่วนเป็นเจ้าของร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1357 ตามหลักเรื่องกรรมสิทธิ์รวมทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้สันนิษฐานว่าผู้เป็นเจ้าของร่วมมีส่วนเท่ากัน จึงต้องแบ่งกันคนละครึ่ง

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องที่เกี่ยวข้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4355/2551

แม้ข้อที่ผู้ร้องเบิกความอ้างว่าผู้ร้องมีส่วนร่วมกับผู้ตายออกเงินซื้อรถยนต์พิพาทจะรับฟังไม่ได้ แต่ก็ได้ความว่าผู้ร้องแต่งงานอยู่กินฉันสามีภริยากับผู้ตายเมื่อปี 2535 และผู้ตายมีบุตรด้วยกัน 2 คน ระหว่างที่อยู่กินด้วยกันผู้ร้องทำงานที่บริษัท จ. ส่วนผู้ตายมีอาชีพทำเครื่องไฟ กรณีจึงถือว่าผู้ร้องและผู้ตายร่วมกันทำมาหากินและมีเจตนาเป็นเจ้าของในทรัพย์สินที่หามาได้ ในระหว่างอยู่กินด้วยกัน เมื่อผู้ตายได้รถยนต์พิพาทมาในระหว่างอยู่กินกับผู้ร้อง ผู้ร้องย่อมมีส่วนเป็นเจ้าของรถยนต์พิพาทด้วยในฐานะเจ้าของร่วม ผู้ร้องจึงมีส่วนได้เสียในรถยนต์ดังกล่าวซึ่งเป็นทรัพย์สินมรดกของผู้ตายและมีสิทธิร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2095/2523

โจทก์อยู่กินกับผู้ตายภายหลังประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ใช้บังคับโดยมิได้จดทะเบียนสมรส โจทก์จึงไม่เป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายไม่เป็นทายาทของผู้ตาย ทั้งระหว่างอยู่กินด้วยกันไม่มีทรัพย์สินใหม่เกิดขึ้น ซึ่งมีความหมายว่าไม่มีทรัพย์สินที่โจทก์กับผู้ตายร่วมกันทำมาหาได้โจทก์จึงเป็นผู้ไม่มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดกอีกไม่มีสิทธิร้องต่อศาลขอให้ตั้ง

ผู้จัดการมรดก จำเลยเป็นผู้ตาย ตีมสุราจนจิตฟั่นเฟือน มีผู้สนับสนุนให้จำเลยเป็นผู้จัดการมรดก โดยจัดหาทนายความให้ เพราะจำเลยไม่ค่อยมีเงินและจะจัดหาคนมาสร้างตึกแถวในที่ดินมรดกเพื่อหาประโยชน์ต่อไปตามพฤติการณ์ดังกล่าวไม่สมควรตั้งจำเลยเป็นผู้จัดการมรดก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5252/2533

โจทก์และจำเลยต่างมีคู่สมรสก่อนแล้ว ต่อมาได้มาอยู่กินฉันสามีภริยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรสและช่วยกันประกอบอาชีพกรับส่งผู้โดยสาร ททรัพย์สินที่ทำมาหาได้ในระหว่างนั้นเป็นของโจทก์และจำเลยร่วมกัน โจทก์ย่อมมีสิทธิฟ้องขอแบ่งส่วนของโจทก์จากจำเลยได้ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างโจทก์กับจำเลยไม่ใช่เป็นหุ้นส่วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1012

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 678-680/2535

โจทก์ที่ 1 เป็นภริยาที่ผู้ตายเชิดชูให้เกียรติเสมอตน ชายผู้ตายกับโจทก์ที่ 1 ร่วมกันทำกิจการโรงแรมมีเจตนาเป็นเจ้าของร่วมกัน เงินที่ใช้เป็นทุน ปลูกสร้างโรงแรมนั้น จะเกิดจากฝ่ายใดหาถามไม่สำคัญ ต้องถือว่าโรงแรมนั้นเป็นทรัพย์สินร่วมกัน ระหว่างผู้ตายกับโจทก์ที่ 1 การที่จำเลยที่ 5 จดทะเบียนสมรสกับผู้ตาย แม้จำเลยที่ 5 จะเลิกร้างกับผู้ตายไปนานแล้ว แต่เมื่อไม่ได้จดทะเบียนหย่านั้น ททรัพย์สินที่ผู้ตายได้มา ระหว่างที่เป็นสามีภริยากับจำเลยที่ 5 ย่อมเป็นสินสมรส ดังนั้น โรงแรมเมื่อแบ่งกรรมสิทธิ์รวมระหว่างผู้ตายกับโจทก์ที่ 1 แล้ว ครั้งหนึ่งของโรงแรม ที่ได้แก่ผู้ตายจึงเป็นสินสมรสระหว่างผู้ตายกับจำเลยที่ 5 จำเลยที่ 5 มีสิทธิเป็นเจ้าของโรงแรม เศษหนึ่งส่วนสี่ของโรงแรม และผู้ตายมีสิทธิเป็นเจ้าของเศษหนึ่งส่วนสี่ของโรงแรมซึ่งเป็นมรดกของผู้ตายตกทอดแก่ทายาท

ในส่วนตัวเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทนเป็นสินสมรส ซึ่งทั้งสามีภริยามีสวนเป็นเจ้าของคนละครึ่ง และนอกจากนี้ แม้สามีภริยาแยกกันอยู่ โดยไม่ได้หย่าขาดจากกันโดยเด็ดขาด คือ ไม่ได้จดทะเบียนหย่า ททรัพย์สินที่ทำมาหาได้ระหว่างแยกกันอยู่ ก็ยังเป็นสินสมรส เช่น สามีไปบวชเป็นพระภิกษุ ภริยาอยู่บ้านขายของชำได้กำไรเป็นเงิน 100,000 บาท เงินนี้ก็ยังคงเป็นสินสมรส สามีมีสวนเป็นเจ้าของเงิน 100,000 บาท อยู่ครึ่งหนึ่ง เพราะเป็นสินสมรสแต่สามีที่บวชเป็นพระ หากมีผู้นำเงินมาถวาย เงินจำนวนดังกล่าวถือว่าเป็นการให้โดยเสน่หา จึงเป็นสินส่วนตัวสามี ทั้งนี้เพราะหากการให้โดยเสน่หาอันไม่ได้ระบุว่าเป็นสินสมรส ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1474 (2) ถือว่าเป็นสินส่วนตัว หากระบุว่าเป็นสินสมรสจึงเป็นสินสมรส

2. ทรัพย์สินของเจ้ามรดกซึ่งตกทอดแก่ทายาทผู้รับมรดกที่ยังไม่แบ่ง

กรณีผู้ตายมีทรัพย์สินและไม่ได้ทำพินัยกรรมว่าประสงค์ยกทรัพย์สินของตนส่วนใดให้ใคร ทรัพย์สินทั้งหมดจะตกเป็นมรดกของทายาทตามกฎหมายที่มีสิทธิรับมรดก หลักทั่วไปในการฟ้องคดีมรดกนั้น หากเป็นกรณีที่ทายาทโดยธรรมซึ่งมีหลายคนและมีข้อพิพาทโต้แย้งกันระหว่างทายาทที่ต่างมีสิทธิรับมรดก มีกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้องอันเป็นอายุความมรดกภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย หรือนับแต่เมื่อทายาทโดยธรรมได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก แต่ต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย

สิทธิฟ้องให้แบ่งทรัพย์สินมรดกที่ได้ครอบครองไว้แล้วแม้จะเกินกำหนดดังกล่าวข้างต้นก็ยังฟ้องได้ เพราะตราใบมรดกยังมีได้มีการแบ่งแยกเป็นสัดส่วน การที่ทายาทซึ่งมีสิทธิรับมรดกครอบครองมรดกทั้งหมดไว้คนเดียว ต้องถือว่าผู้ครอบครองได้ครอบครองแทนทายาทอื่นที่มีสิทธิได้รับมรดกไว้ด้วย หมายถึงว่า ทายาทคนอื่นที่ไม่ได้ครอบครองทรัพย์สินไว้ แต่เป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายด้วยสัดส่วนในทรัพย์สินมรดกของเขาก็ยังมีอยู่เพราะผู้ครอบครองทรัพย์สินได้ครอบครองไว้ให้แทนด้วย

3. ทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน

ในการลงหุ้นด้วยการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้เป็นของห้างหุ้นส่วนนั้น หมายความว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินขาดจากความเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว แต่เนื่องจากห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนไม่มีสภาพบุคคลตามกฎหมายที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินของห้างได้ ดังนั้น กรรมสิทธิ์ดังกล่าวจึงโอนมาตกแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดรวมกันเพื่อเป็นการลงทุน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ทรัพย์สินนั้นตกมาเป็นของบรรดาผู้เป็นหุ้นส่วนในฐานะที่เป็นผู้เข้าร่วมกัน

สำหรับความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นผู้ลงหุ้นกับห้างนั้น กฎหมายถือว่าเสมือนว่าอยู่ในสถานะผู้ขายกับผู้ซื้อ โดยถือว่าผู้ลงหุ้นเป็นผู้ขายทรัพย์สินที่นำมาลงหุ้นกับห้างและห้างเปรียบเสมือนผู้ซื้อทรัพย์สินนั้น เพียงแต่ผู้ขายไม่ได้รับเงินค่าสินค้าเป็นเงินสด แต่ได้รับเป็นส่วนหนึ่งในการลงหุ้นแทน ดังนั้นความรับผิดชอบของผู้นำทรัพย์สินมาลงหุ้น ในเรื่องส่งมอบซ่อมแซม ความชำรุดบกพร่อง ความรับผิดชอบเพื่อการรอนสิทธิ และช้อยกเว้นความรับผิดชอบที่มีต่อห้างจึงให้บังคับตามกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย

ดังนั้นหากเป็นกรณีที่ผู้เป็นหุ้นส่วนนำทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์รูปแบบต่างๆไม่ว่าจะเป็น ที่ดิน อาคาร สิ่งปลูกสร้าง ฯลฯ มาลงหุ้นแล้ว ปัญหาที่ว่ากรณีโอนดังกล่าว

จะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบที่ ป.พ.พ. มาตรา 525 และมาตรา 1299 กำหนดไว้ก่อนหรือไม่ จึงจะทำให้ทรัพย์สินนั้นๆตกมาเป็นของห้างหุ้นส่วน (หุ้นส่วนร่วมกัน) ซึ่งเรื่องนี้ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาวางแนวไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 84/2512

ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้ เมื่อหุ้นส่วนคนหนึ่งถูกฟ้องเกี่ยวกับหนี้สินของห้างหุ้นส่วนและศาลพิพากษาให้ชำระหนี้ แม้โฉนดที่ดินพิพาทจะยังเป็นชื่อของหุ้นส่วนอีกคนหนึ่ง เจ้าหนี้อย่อมมีอำนาจนำยึดที่ดินพิพาทเพื่อบังคับชำระหนี้ได้หุ้นส่วนซึ่งมีชื่อในโฉนดที่ดินพิพาทหรือบุตรของหุ้นส่วนนั้น ห้ามสิทธิร้องขอให้ถอนการยึดได้ไม่ ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่ง นำที่ดินพิพาทซึ่งเป็นที่ดินมีโฉนดมาลงทุนเข้าหุ้นในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน โดยใช้เป็นที่ตั้งโรงสีของห้างหุ้นส่วน แม้จะไม่มีจดทะเบียนโอนโฉนดที่ดินพิพาทก็เป็นทรัพย์สินของหุ้นส่วนนั้น.

ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ซึ่งไม่เป็นนิติบุคคลนั้นไม่อาจครอบครองที่ดินของผู้เป็นหุ้นส่วนโดยอำนาจปรักกษได้ แต่เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนนำที่ดินมาลงทุนเข้าหุ้นด้วย ย่อมเป็นทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนอันอาจแบ่งแก่เจ้าหนี้ในคดีล้มละลายได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4193/2533

ผู้เป็นหุ้นส่วนนำที่ดินพิพาท ซึ่งเป็นที่ดินมีโฉนดมาลงทุนเข้าหุ้นในห้างหุ้นส่วนจำกัดซึ่งยังไม่ได้จดทะเบียนเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด จึงไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคล เพียงแต่ถือว่าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทตกเป็นของห้างหุ้นส่วนจำกัดตั้งกล่าวตั้งแต่วเวลาที่นำมาลงทุนแล้ว แม้จะไม่มีจดทะเบียนโอนโฉนดที่ดินพิพาทนั้นก็ตาม

ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนกับห้าง ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1030 นั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับการส่งมอบตัวทรัพย์สิน มิได้เกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิ์

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนผู้ล้มละลายใช้ สิทธิของห้างในฐานะเป็นเจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิที่จะติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือได้เสมอโดยไม่มีอายุความ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แม้ทรัพย์สินที่นำมาลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน จะยังไม่ได้จดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1030 ซึ่งให้นำ บทบัญญัติว่าด้วยการซื้อขายตามมาตรา 525 และมาตรา 1299 มาบังคับใช้ ซึ่งมาตรา 1030 เป็น บทบัญญัติเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนกับห้างหุ้นส่วนในเรื่องการส่งมอบทรัพย์สินนั้น ให้บังคับตาม บทบัญญัติว่าด้วยการซื้อขาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับการส่งมอบตัวทรัพย์สิน ซึ่งไม่ได้เกี่ยวกับการบัญญัติเรื่อง กรรมสิทธิ์ ดังนั้นต้องถือว่ากรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ที่นำมาลงหุ้นตกเป็นของห้างหุ้นส่วนสามัญไม่ จดทะเบียนตั้งแต่วันที่นำทรัพย์สินดังกล่าวมาลงทุนแล้ว และเมื่ออสังหาริมทรัพย์ที่นำมาให้เป็นกรรมสิทธิ์ ของห้างจะยังมีชื่อของผู้ลงหุ้นเป็นเจ้าของเพียงคนเดียว ก็ต้องถือว่าหุ้นส่วนผู้นั้นถือที่ดินแทนผู้เป็น หุ้นส่วนทั้งหมด จะอ้างว่าที่ดินยังคงเป็นของผู้นำมาลงทุนมิได้ เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่นำมาลง หุ้นได้ตกมาเป็นของเจ้าของรวมของผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนแล้ว ดังนั้นเมื่อห้างหุ้นส่วนนั้นเลิกและมีการชำระบัญชีจึงไม่ต้องคืนทรัพย์สินนั้นให้เจ้าของทรัพย์สินเดิม แต่ต้องนำทรัพย์สินออกขายเพื่อชำระบัญชี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 533/2511 , 84/2512

กรณีห้างหุ้นส่วนสามัญ เมื่อยังไม่ได้จดทะเบียน ย่อมไม่มีสภาพนิติบุคคล ดังนั้น การโอนกรรมสิทธิ์ ย่อมไม่สามารถจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ได้ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ไม่สามารถโอน ทางทะเบียนให้ถูกต้องได้ แต่ก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินของห้างอยู่นั่นเอง นับแต่วันที่นำทรัพย์สินมาลง

แต่ถ้าเป็นกรณีลงหุ้นด้วยที่ดินโดยไม่มีการโอนโฉนดที่ดินนั้น ถ้าต่อมาเลิกห้าง และผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายตกลงกันให้คืนที่ดินแก่ผู้ลงหุ้นตามเดิม ก็ถือว่า ที่ดินกลับคืนไปเป็นของผู้ลง หุ้นคนนั้น ไม่เป็นของห้างหรือของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนรวมกันอีก โดยไม่ต้องมีการแก้ไขทะเบียนแต่ อย่างใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 933/2475

กรณีลงหุ้นด้วยอสังหาริมทรัพย์โดยมิได้มีการโอน ต่อมาห้างหุ้นส่วนเลิกกัน และผู้ที่เป็นหุ้นส่วนตกลงให้คืนทรัพย์สินนั้นแก่ผู้ลงหุ้นตามเดิมเช่นนี้ ทรัพย์สินนั้นก็ไม่ใช่ของห้าง หุ้นส่วนต่อไป โดยถือว่าได้กลับคืนไปเป็นของผู้ลงหุ้นโดยไม่ต้องแก้ไขทะเบียน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 533/2511

ที่ดินนั้นเป็นของห้างหุ้นส่วน เมื่อเลิกห้างหุ้นส่วนและมีการชำระบัญชีกันผู้ชำระบัญชีก็มีอำนาจที่จะขายทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนเอาเงินชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 177/2472

สองคนร่วมกันซื้อที่ดินด้วยประสงค์จะหากำไรมาแบ่งกัน ท่านว่าเป็นหุ้นส่วนกัน แม้จะใส่ชื่อผู้หนึ่งผู้ใดแต่เพียงผู้เดียวก็ดี หากทำให้ที่ดินเป็นสิทธิแก่ผู้หนึ่งไม่ ต้องเป็นของทั้งสองคนอันเป็นหุ้นส่วนกัน

2.5 สิทธิและหน้าที่ของเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ก. สิทธิในการใช้ทรัพย์สิน ตามมาตรา 1360

“เจ้าของรวมคนหนึ่งๆ มีสิทธิใช้ทรัพย์สินได้ แต่การใช้นั้น ต้องไม่ขัดต่อสิทธิแห่งเจ้าของรวมคนอื่น ๆ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าของรวมคนหนึ่งๆ มีสิทธิได้ดอกผลตามส่วนของตนที่มีในทรัพย์สินนั้น”

เจ้าของรวมแต่ละคนมีสิทธิใช้ทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของตนเอง มิให้นำไปให้ผู้อื่นหรือนำไปหาผลประโยชน์กำไรส่วนตัว แม้จะเป็นการใช้เพื่อประโยชน์ตนเอง ก็ต้องเป็นการใช้ทรัพย์สินตามสภาพปกติของทรัพย์สินและต้องให้เจ้าของรวมคนอื่นใช้สอยด้วย จะใช้สอยคนเดียวมิได้

การได้ดอกผลนั้นตามปกติเจ้าของรวมแต่ละคนย่อมมีสิทธิได้ตามส่วนแห่งกรรมสิทธิ์ของตนในทรัพย์สินนั้น เว้นแต่จะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ข. สิทธิจัดการทรัพย์สิน ตามมาตรา 1358

“ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าของรวมมีสิทธิจัดการทรัพย์สินรวมกันในเรื่องจัดการตามธรรมดา ท่านว่าพึงตกลงโดยคะแนนข้างมากแห่งเจ้าของรวม แต่เจ้าของรวมคนหนึ่งๆ อาจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางจัดการตามธรรมดาได้ เว้นแต่ฝ่ายข้างมากได้ตกลงไว้เป็นอย่างอื่น แต่เจ้าของรวมคนหนึ่งๆ อาจทำการเพื่อรักษาทรัพย์สินได้เสมอ

ในเรื่องจัดการอันเป็นสารสำคัญ ท่านว่าต้องตกลงกันโดยคะแนนข้างมากแห่งเจ้าของรวม และคะแนนข้างมากนั้นต้องมีส่วนไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งแห่งค่าทรัพย์สิน

การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์นั้น ท่านว่าจะตกลงกันได้ก็แต่เมื่อเจ้าของรวมเห็นชอบทุกคน”

สิทธิจัดการทรัพย์สินนั้นแบ่งได้ดังนี้

1. ถ้าเป็นการจัดการเพื่อรักษาทรัพย์สินแล้ว เจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งมีสิทธิจัดการได้เสมอ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของรวมคนอื่นก่อน
2. ถ้าเป็นการจัดการตามธรรมดาเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสภาพปกติของทรัพย์สินแล้ว เจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งมีสิทธิจัดการได้เสมอ เว้นแต่เสียงข้างมากจะตกลงให้ผู้ใดเป็นผู้จัดการ ก็ต้องเป็นไปตามนั้น
3. ถ้าเป็นการจัดการอันเป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นแล้ว เจ้าของรวมคนใดจะเป็นผู้จัดการย่อมสุดแล้วแต่เสียงข้างมากของเจ้าของรวมว่าจะให้ผู้ใดจัดการ เสียงข้างมากนั้นต้องมีส่วนไม่ต่ำกว่าครึ่งค่าทรัพย์สิน
4. ถ้าเป็นการจัดการในทางเปลี่ยนวัตถุประสงค์ เช่น เปลี่ยนจากการทำนาเป็นทำสวน หรือเปลี่ยนจากบ้านเช่าทำเป็นโรงแรม ผู้ใดผู้หนึ่งจะกระทำมิได้ ต้องให้เจ้าของรวมทุกคนเห็นชอบด้วย

ค. สิทธิเกี่ยวแก่กรรมสิทธิ์ที่จะต่อสู้กับบุคคลภายนอก ตามมาตรา 1359

เจ้าของรวมแต่ละคนมีอำนาจฟ้องร้องเรียกทรัพย์สินอันเป็นของเจ้าของรวมคืน หรือใช้สิทธิต่อสู้เมื่อถูกฟ้องได้โดยไม่ต้องให้เจ้าของรวมทุกคนร่วมกันฟ้องหรือร่วมกันต่อสู้ แต่การฟ้องร้องเรียกเอาทรัพย์สินรวมคืนนั้น ต้องอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 302 คือต้องเพื่อประโยชน์แก่เจ้าของรวมหมดทุกคน และข้อความจริงใดที่เกี่ยวกับเจ้าของรวมหมดทุกคน และข้อความจริงใดที่เกี่ยวกับเจ้าของรวมคนหนึ่ง บุคคลภายนอกจะยกขึ้นต่อสู้ให้เป็นคุณหรือโทษแก่เจ้าของรวมคนอื่นมิได้

ง. สิทธิที่จะจำหน่ายหรือก่อการตีพิมพ์ในส่วนของตน ตามมาตรา 1361

“เจ้าของรวมคนหนึ่งๆ จะจำหน่ายส่วนของตนหรือ จำนอง หรือก่อให้เกิดภาระตีพิมพ์ ก็ได้แต่ตัวทรัพย์สินนั้น จะจำหน่าย จำนำ จำนอง หรือ ก่อให้เกิดภาระตีพิมพ์ได้ ก็แต่ด้วยความยินยอม แห่งเจ้าของรวมทุกคน ถ้าเจ้าของรวมคนใด จำหน่าย จำนำ จำนอง หรือ ก่อให้เกิดภาระตีพิมพ์ทรัพย์สิน โดยมิได้รับความยินยอม แห่งเจ้าของรวมทุกคน แต่ภายหลัง เจ้าของรวมคนนั้น ได้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน แต่ผู้เดียวไซ้ ท่านว่า นิติกรรมนั้น เป็นอันสมบูรณ์”

สิทธิจำหน่าย จำนอง หรือก่อให้เกิดการติดพันต่อทรัพย์สินรวม จะกระทำได้เฉพาะแต่ส่วนของตน จะจำหน่าย จำนองหรือก่อให้เกิดการติดพันตัวทรัพย์สินทั้งหมดมิได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 735/2479 : จำนองรวมเอาที่ดินไปจำนองโดยเจ้าของรวมคนอื่นมิได้รู้เห็นยินยอม สัญญาจำนองไม่ผูกพันส่วนกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น คงใช้บังคับได้เฉพาะส่วนของผู้จำนอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1980/2494 : เจ้าของรวมคนหนึ่งขายที่ดินโดยระบุเฉพาะส่วนของตน บอกจำนวนเนื้อที่ไว้ชัดแจ้งไม่เกินกว่าส่วนของตน แม้เจ้าของรวมคนอื่นจะมีได้รู้เห็นยินยอม การซื้อขายก็สมบูรณ์ตาม มาตรา 1361 วรรค 1

แต่การจำหน่ายทรัพย์สิน จำนำ จำนอง หรือก่อให้เกิดการติดพันทรัพย์สินจะต้องให้เจ้าของรวมทุกคนยินยอมด้วย มิฉะนั้นนิติกรรมนั้นไม่ผูกพันกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเจ้าของรวมผู้ที่ได้ยินยอมด้วยนั้น

การจำหน่าย จำนำ ฯลฯ ทรัพย์สินโดยเจ้าของรวมมิได้ยินยอมทุกคนแล้ว แม้จะไม่ผูกพันเจ้าของรวมผู้ที่ได้ยินยอม หรือใช้บังคับตามนิติกรรมนั้นไม่ได้ก็ตาม วรรคสามแห่งมาตรา 1361 ก็บัญญัติข้อผ่อนผันไว้ว่า ถ้าเจ้าของรวม ผู้ทำนิติกรรมนั้นได้กลับมาเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นแต่ผู้เดียวแล้ว นิติกรรมนั้นสมบูรณ์มาตั้งแต่ต้น

จ. สิทธิในการเรียกให้แบ่งทรัพย์สินในโอกาสอันควร ตามมาตรา 1363

“เจ้าของรวมคนหนึ่งมีสิทธิเรียกให้แบ่งทรัพย์สินได้ เว้นแต่จะมีนิติกรรมขัดอยู่ หรืออวัตุที่ประสงค์ที่เป็นเจ้าของรวมกันนั้นมีลักษณะเป็นการถาวรก็เรียกให้แบ่งไม่ได้

สิทธิเรียกให้แบ่งทรัพย์สินนั้น ท่านว่าจะตัดโดยนิติกรรมเกินคราวละสิบปีไม่ได้ ท่านว่าเจ้าของรวมจะเรียกให้แบ่งทรัพย์สินในเวลาที่ไม่เป็นโอกาสอันควรไม่ได้”

จะเห็นได้ว่าเจ้าของรวมมีสิทธิเรียกให้แบ่งทรัพย์สินในโอกาสอันควร เว้นแต่จะมีนิติกรรมตกลงไว้เป็นอย่างอื่น หรืออวัตุประสงค์ของเจ้าของรวมมีลักษณะเป็นการถาวร การเรียกให้แบ่งทรัพย์สินรวมนั้นเป็นสิทธิโดยเฉพาะของเจ้าของรวมแต่ละคน และสิทธิที่จะขอแบ่งนี้ไม่มีอายุความ คือจะขอแบ่งเมื่อใดก็ได้ เพียงแต่มีข้อจำกัดดังนี้

1. เมื่อมีนิติกรรมระหว่างเจ้าของรวมด้วยกันว่าจะแบ่งทรัพย์สินรวมมิได้ชั่วระยะเวลาหนึ่งไม่เกิน 10 ปี แต่เมื่อครบ 10 ปีแล้วจะทำนิติกรรมห้ามแบ่งต่อไปอีกคราวละไม่เกิน 10 ปี
2. เมื่ออวัตุประสงค์ของการเป็นเจ้าของรวมนั้นเป็นการถาวร

3. เมื่อยังไม่ถึงโอกาสอันควร เช่น ออกเงินร่วมซื้อที่ดินเพื่อทำสวนผลไม้ พอลงมือปลูกต้นไม้ ก็ขอแบ่งทันที

ฉ. สิทธิในการขอแบ่งทรัพย์สิน ตามมาตรา 1364

" การแบ่งทรัพย์สินพึงกระทำโดยแบ่งทรัพย์สินนั้นเองระหว่างเจ้าของรวม หรือ โดยขายทรัพย์สิน แล้วเอาเงินที่ขายได้แบ่งกัน

ถ้าเจ้าของรวมไม่ตกลงกันว่าจะแบ่งทรัพย์สินอย่างไรไซ้ เมื่อเจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดร้องขอ ศาลจะสั่งให้เอาทรัพย์สินนั้นออกแบ่ง ถ้าส่วนที่แบ่งให้ไม่เท่ากันไซ้ จะสั่งให้ทดแทนกันเป็นเงินก็ได้ ถ้าการแบ่งเช่นว่านี้ไม่อาจทำได้ หรือจะเสียหายมากนักก็ดี ศาลจะสั่งให้ขายโดยประมูลราคากันระหว่างเจ้าของรวมหรือขายทอดตลาดก็ได้ "

ในวรรคแรกสำหรับกรณีที่เจ้าของรวมตกลงกันได้ว่าจะแบ่งทรัพย์สินอย่างไร ซึ่งเป็นธรรมดา ว่าตกลงกันอย่างไรก็ต้องเป็นไปตามนั้น แต่ในเรื่องนี้กฎหมายไม่ได้บอกว่าจะให้ถือตามเสียงข้างมาก หรือว่าต้องเห็นชอบด้วยกันทุกคน แต่เมื่ออ่านความตามวรรคสองประกอบแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่ต้องเห็นชอบด้วยกันทุกคนจึงจะทำได้

จะเห็นได้ว่า วิธีการแบ่งที่กำหนดไว้ในวรรค 1 นั้น เป็นวิธีการเบื้องต้นว่า การแบ่งทรัพย์สินพึงกระทำโดยแบ่งทรัพย์สินนั้นเองระหว่างเจ้าของรวม หรือ โดยขายทรัพย์สินแล้วเอาเงินที่ขายได้แบ่งกัน²¹ การแบ่งทรัพย์สินนั้น กฎหมายประสงค์จะให้เจ้าของรวมตกลงแบ่งกันเอง เพราะถ้าทำได้ จะได้เป็นที่พอใจด้วยกันทุกฝ่าย และถ้าแบ่งไม่ได้ไม่พอใจจะได้โทษใครไม่ได้ ดังนั้นเมื่อเป็นเจ้าของก็ควรจัดการแบ่งกันเองเอง เท่าที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ตน การแบ่งจึงต้องตกลงกันเองก่อนตามวิธีดังบัญญัติไว้ในวรรค 1 ต่อเมื่อตกลงกันไม่ได้ จึงจะไปฟ้องขอให้ศาลแบ่งให้ตามวรรค 2

การแบ่งกันเองโดยไม่ต้องขายนั้น เช่น ก. และ ข. เป็นเจ้าของที่ดินรวมกัน มีส่วนเท่ากัน แบ่งที่ดินกันคนละครึ่ง แต่ถ้า ก. ตกลงให้ ข. ได้เป็นเจ้าของที่ดินแต่เพียงผู้เดียว โดย ข. ยอมใช้เงินให้เป็นค่าทดแทนส่วนของ ก. ที่เป็นเจ้าของรวมอยู่นั้น ดังนี้ เห็นจะต้องถือว่าเป็นการจำหน่ายตามมาตรา 1361 ไม่ใช่การแบ่ง²² และการแบ่งไม่จำเป็นต้องทำให้ฐานะที่เป็นเจ้าของรวมสิ้นสุดเสียทีเดียวเสมอไป เช่น ก. ข. ค. เป็นเจ้าของที่ดินรวมกัน ก. ขอแบ่งได้ส่วนของตนไปคนเดียว ข. ค. อาจตกลงกันเป็นเจ้าของรวมในส่วนที่เหลือจากการแบ่งให้ ก. ต่อไปได้ การที่ทายาทครอบครองมรดกเป็น

²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1048/2497 และ 967/2497

²² ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, อธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน (กรุงเทพมหานคร : พลสยามพริ้นติ้ง(ประเทศไทย), 2551), หน้า 390.

ส่วนสัดตามมาตรา 1750 นั้นที่จริงก็เป็นการแบ่งโดยยินยอมต่อกันอย่างหนึ่ง โดยต่างคนต่างสมัครใจ ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับส่วนที่คนอื่นๆครอบครองเป็นส่วนสัดอยู่ คือ ตกลงกันแล้วครอบครองเป็นส่วนสัดตามที่ตกลงโดยไม่จำกัดว่าต้องครอบครองเป็นส่วนสัดนานเท่าใด²³ แต่หากไม่ได้ครอบครองเป็นส่วนสัด เป็นแต่ตกลงกันเป็นสัญญา ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ โดยถือเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ²⁴ แต่ถ้าการครอบครองเป็นส่วนสัด แต่ไม่ได้ตกลงแบ่งกันตามนั้น ต้องครอบครองจนได้สิทธิทางอายุความ²⁵ ถ้าสภาพของทรัพย์แบ่งแยกได้ก็ไม่เป็นปัญหา อาจแบ่งกันได้ดังกล่าว แต่ถ้าเป็นทรัพย์ที่มีสภาพอันจะแบ่งไม่ได้ ตามมาตรา 142 เช่น ม้า หมู การจะแบ่งก็ต้องเอาออกขายแล้วนำเงินที่ขายได้มาแบ่งกันตามส่วน หรือถึงแม้ว่าจะจะเป็นทรัพย์ที่แบ่งได้ เจ้าของรวมจะตกลงแบ่งกันโดยวิธีเอาทรัพย์นั้นออกขาย แล้วนำเงินมาแบ่งกันก็ได้ โดยการขายที่ตกลงกันได้เองในที่นี้ ไม่จำเป็นต้องขายโดยวิธีประมูลราคา หรือขายทอดตลาด เหมือนอย่างที่ศาลจะสั่งขายในเมื่อไม่ตกลงกัน

หากเป็นกรณีที่เจ้าของรวมไม่ตกลงกันว่าจะแบ่งกันอย่างไร เช่น สองคนเป็นเจ้าของที่ดินรวมกัน คนหนึ่งจะให้แบ่งที่ดินกันเอง อีกคนหนึ่งว่าไม่ต้องการที่ดินจะให้ขายโดยนำเงินมาแบ่งกัน เช่นนี้จึงเป็นกรณีที่ไม่สามารถตกลงกันแบ่งระหว่างกันเองได้ จะต้องทำการแบ่งตามวิธีที่กำหนดไว้ในวรรคสอง

วรรคสองวางหลักไว้ว่า เจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดอาจมาขอให้ศาลทำการแบ่งทรัพย์สินให้ได้ โดยจะแบ่งให้ตามที่เห็นว่าสมควรพร้อมทั้งกำหนดวิธีการที่ศาลจะพิพากษาในการแบ่ง ซึ่งศาลก็ควรนำหลักแห่งการพิจารณาว่าเป็นทรัพย์แบ่งได้หรือแบ่งไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 141,142 มาใช้บังคับ กล่าวคือ ถ้าเป็นทรัพย์แบ่งได้ ก็จัดการแบ่งให้ไปแม้ส่วนอาจได้ไม่เท่ากัน จะให้ฝ่ายที่ได้มากทดแทนเป็นเงินก็ได้ เช่น โคน 7 ตัว แบ่งให้เจ้าของรวม 2 คน อาจให้คนหนึ่งได้ 4 ตัว โดยใช้เงิน 300 บาท ให้แก่คนที่ได้ 3 ตัวก็ได้ แต่ถ้าเป็นทรัพย์ที่แบ่งไม่ได้ ก็เข้าอยู่ในความที่ว่าการแบ่งไม่อาจทำได้ หรือจะเสียหายมากนัก ศาลจะสั่งให้ขายเอาเงินแบ่งกัน การขายอาจสั่งได้ 2 วิธี คือ การขายโดยประมูลราคาระหว่างเจ้าของรวม คือประมูลระหว่างกันเอง ซึ่งอาจไม่ได้ราคาดีนัก หรือวิธีที่ 2 การขายทอดตลาด ซึ่งเป็นการขายโดยเปิดเผยให้ประชาชนมาประมูลผู้ราคาขึ้น ตามมาตรา 509 และมาตรา 517

²³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 995/2479 , 643/2497, 466/2506, 898/2506

²⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 318/2496, 1538/2509

²⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1282/2492, 469/2510

หากเป็นกรณีตกลงกันไม่ได้ในการแบ่งตัวทรัพย์สินทั้งหมด จะให้แบ่งเฉพาะบางส่วน
 ของทรัพย์สิน ส่วนอื่นคงรวมกันโดยยังไม่แบ่งไม่ได้²⁶ หรือจะแย่งกันโดยพลการในส่วนของแต่ละคนก็
 ย่อมไม่ได้²⁷ สรุปคือ หลักการที่ศาลจะสั่งให้แบ่งนั้น ในเบื้องต้นจะต้องหาทางแบ่งแยกสงวนไว้ให้เป็น
 ของผู้ที่เคยเป็นเจ้าของรวม แต่เมื่อไม่มีทางจะทำเช่นนั้นโดยสะดวก จะสั่งให้ขาย เช่นนี้ศาลควร
 หาทางแบ่งกันให้ทรัพย์สินเป็นเจ้าของเหล่านั้นตามส่วน เช่น ก. ข. ค. เป็นเจ้าของที่ดินรวมกัน ก.ฟ้องขอ
 แบ่ง ศาลอาจสั่งให้ ก. ได้ที่ดินทางส่วนทิศเหนือ ข. ได้ที่ดินทางทิศใต้ และ ค. ได้ตรงกลาง แต่ถ้าใน
 การแบ่งเช่นนี้ จะต้องจัดได้ประโยชน์ในการได้ออกไปสู่ทางสาธารณะที่เท่าเทียมกัน จึงเป็นเหตุให้
 ที่ส่วนของคนใดคนหนึ่งขาดไปบ้าง คนนั้นก็ชอบที่จะได้ค่าทดแทนจากคนอื่นโดยคิดเป็นราคาที่ดิน
 เท่าที่ขาดไป ไม่ได้ครบตามส่วน แต่ถ้าการแบ่งไม่อาจทำได้ เช่น สัตว์ หรือหุ้นบริษัท (ตามมาตรา
 1118) หรือถ้าแบ่งไปก็เสียหายมาก เช่น จะต้องรื้อตึกลง แบ่งอิฐ ปูน กระเบื้องระหว่างกัน ศาลจะ
 สั่งให้ขายก็ได้ แต่ในการขายนี้ จะให้ประมูลราคากันในระหว่างเจ้าของรวมก็ได้ เพื่อที่จะไม่ให้ทรัพย์สิน
 หลุดมือไปจากผู้เป็นเจ้าของเดิม ในการประมูลนั้น ถ้าเจ้าของคนใดให้ราคาสูงสุดก็จะขายให้คนนั้น
 แล้วเอาเงินมาแบ่งกันตามส่วน แต่ถ้าศาลเห็นว่า เจ้าของรวมเป็นคนอึดคั่งไม่สามารถจะให้ราคาที่ดีได้
 ศาลจะสั่งให้ขายทอดตลาด เพื่อหาราคาที่ดีกว่านั้นก็ได้ และก็ไม่ห้ามเจ้าของรวมที่จะเข้าสู้ราคาในการ
 ขายทอดตลาดนั้น วิธีการประมูลก็ดี หรือการขายทอดตลาดก็ดี เป็นวิธีที่จะหาราคาได้ดีที่สุด แล้วแต่
 ศาลจะเลือกว่าอย่างไรจะได้ราคามากกว่ากัน แต่ศาลจะสั่งให้ขายแก่ใครไปโดยลำพัง โดยไม่ประมูล
 ราคาระหว่างเจ้าของรวม หรือขายทอดตลาดไม่ได้

²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 44/2482

²⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1077/2497, 1255/2512

บทที่ 3

แนวคิดและหลักเกณฑ์ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาให้ชำระหนี้เงิน

3.1 ประวัติความเป็นมาของการบังคับคดีกับทรัพย์สินของประเทศไทย

บุคคลมีสิทธิในทรัพย์สินของตนเองโดยรัฐไม่เข้าไปควบคุมและแทรกแซง เว้นแต่เพื่อคุ้มครองสังคมส่วนรวมของรัฐ ประโยชน์ในทางสาธารณชน หรือเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 ในส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เป็นกฎหมายหนึ่งที่จำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล เพื่อรักษาสีทธิและหน้าที่ของบุคคลให้ได้รับความเป็นธรรมตามกฎหมายสารบัญญัติและเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม มิให้ระงับข้อพิพาทโดยการใช้กำลังของตนตามอำเภอใจ ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับคดี จึงมีเหตุผลที่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดความสงบสุขในสังคม อันถือเป็นเหตุผลที่สมควรและเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม การบังคับคดีซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ก็ต้องกระทำเท่าที่อยู่ในกรอบของคำพิพากษาของศาล เพื่อเป็นการบังคับกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น บุคคลอื่นที่มีได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมจะต้องไม่ถูกระทบกระเทือนถึงสิทธิในทางทรัพย์สินไปด้วย

วิวัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีกับทรัพย์สินในประเทศไทยสมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์มีดังนี้

ก. สมัยสุโขทัย

กฎหมายจะปรากฏหลักฐานให้เห็นได้จากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง (ศิลาจารึกหลักที่ 1) ซึ่งในสมัยนั้นการปกครองเป็นแบบรวมศูนย์โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจเป็นล้นพ้น การปกครองเป็นแบบพ่อปกครองลูก พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุดในทางการปกครอง ทั้งในด้านนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ²⁸ และในส่วนของกฎหมายที่ปรากฏในศิลาจารึก ประกอบด้วยกฎหมาย 7 ประเภท ได้แก่ กฎหมายทางภาษี กฎหมาย

²⁸ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประชุมปาฐกถาและคำอภิปราย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพื่ออักษร ,2509), หน้า 595 .

ว่าด้วยการซื้อขาย กฎหมายลักษณะมฤตก กฎหมายที่ดิน กฎหมายวิธีพิจารณาความ กฎหมายเกี่ยวกับการร้องทุกข์ และกฎหมายระหว่างประเทศ²⁹

ส่วนการบังคับคดีตามคำตัดสิน จะทำประการใดนั้น ไม่มีข้อความใดปรากฏ โดยเฉพาะ จึงน่าจะเข้าใจได้ว่าพระมหากษัตริย์ทรงตัดสินด้วยพระองค์เอง ซึ่งเป็นการใช้อำนาจตุลาการเองและพระองค์เองก็มีอำนาจในการบริหารด้วยพระองค์เองเช่นกัน ทั้งนี้ โดยมอบอำนาจให้ขุนนางผู้ใด กระทำการแทนได้ตามความเหมาะสม โดยมีข้อจำกัด คือ ความเที่ยงธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งก็เป็นสิ่งที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่ไม่ใหญ่โต และมีโครงสร้างที่ไม่ซับซ้อนนัก³⁰

ข. สมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นสังคมที่อยู่ในระบบศักดินาเต็มรูป มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้กุมอำนาจปกครองเด็ดขาดและอยู่ในฐานะสูงส่งยิ่งกว่าในสมัยสุโขทัย³¹ โดยในสมัยนี้ได้มีการตรากฎหมายขึ้นโดยพระมหากษัตริย์หลายลักษณะ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกฎหมายที่สร้างขึ้นเพื่อความมั่นคงแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์โดยแท้ กฎหมายต่าง ๆ นั้นมีทั้งที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดสิทธิหน้าที่ของปวงชน กฎหมายวิธีสบัญญัติ และกฎหมายปกครอง รวมมาตราทั้งสิ้น 1603 บท³²

สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวกับการบังคับคดีนั้น มีบัญญัติอยู่ในกฎหมายลักษณะกัณฑ์ และกฎหมายลักษณะตระลาการ* (ตำแหน่งพนักงานศาลผู้มีหน้าที่ชำระเอาความเท็จจริง) ซึ่งมี

²⁹ กำธร กำประเสริฐ, คำบรรยายวิชาประวัติศาสตร์กฎหมาย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 15-18.

³⁰ ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, “ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 180 .

³¹ วิชา มหาคุณ, ประวัติศาสตร์กฎหมายและภาษากฎหมายไทย (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 16.

³² ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, “ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง,” หน้า 180-181.

* ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีแต่โบราณจะมีเจ้าพนักงานสองฝ่าย คือ "ตระลาการ" หรือ "ตุลาการ" มีหน้าที่พิจารณาไต่สวนหาข้อเท็จจริง และ "ผู้พิพากษา" มีหน้าที่ให้คำพิพากษาเมื่อได้ข้อเท็จจริงจากตุลาการแล้ว เมื่อมีการเลิกใช้กฎหมายตราสามดวงโดยปริยาย ฝ่ายตุลาการก็สูญสิ้นไปด้วย ผู้พิพากษาจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการอย่างโบราณอีกหน้าที่หนึ่ง อย่างไรก็ตามภายหลังหรือคำว่า "ตระลาการ" หรือ "ตุลาการ" ขึ้นมาใช้ก็ โดยให้ความหมายว่าผู้พิจารณาพิพากษาอรรถคดีเหมือนอย่างผู้พิพากษา จนกระทั่งภายหลังมีกฎหมายว่าด้วยข้าราชการตุลาการขึ้น จึงเป็นที่ทำให้เข้าใจอย่างตายตัวว่า ในบัดนี้ความหมายของคำว่า "ผู้พิพากษา" กับ "ตุลาการ" เป็นอย่างเดียวกัน จนกระทั่งต่อมาได้มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญกับศาลปกครองขึ้นโดยโอนอำนาจของศาลยุติธรรมที่เกี่ยวกับคดีปกครองและการตีความรัฐธรรมนูญไปให้กับศาลที่จัดตั้งใหม่ทั้งสองประเภทดังกล่าว จึงมีการกำหนดในกฎหมายอย่างชัดเจนให้เห็นได้ว่าตำแหน่ง "ผู้พิพากษา" นั้นจะใช้กับศาลยุติธรรมเท่านั้น แต่ศาล รัฐธรรมนูญกับศาล

ข้อความคล้ายกัน ชั้นแรกตระลาการผ่อนผันให้ลูกหนี้ 3 ระยะเวลาต่อเนื่องกัน คือ 3 วัน 5 วันและ 7 วัน รวมเวลา 15 วัน เพื่อให้โอกาสแก่ลูกหนี้รวบรวมทรัพย์สินที่จะนำมาชำระหนี้ เมื่อระยะเวลาดังกล่าวมาได้ผ่านพ้นไปแล้ว โดยเจ้าหนี้ยังมิได้รับชำระ ลูกหนี้จะถูกจองจำ และนำมาตากแดดเป็นเวลา 3 วัน ในที่เปิดเผยต่อประชาชน หากหนี้สินยังคงมิได้ชำระอีก ลูกหนี้จะถูกใส่โซ่คอก และนำไปแช่น้ำสูงเพียงอกเป็นเวลา 3 วัน ตลอดเวลาตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนกระทั่งพระอาทิตย์ตก ในสถานที่เปิดเผยเช่นเดียวกัน วิธีการและระยะเวลาเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ในอันที่จะขโมยใจลูกหนี้ให้บอกทรัพย์สินของตนทั้งหมด หรือให้หาบุคคลหนึ่งมาชำระหนี้สินแทน หรือมายอมรับประกันต่อเจ้าหนี้ แต่ถ้าลูกหนี้เป็นแต่ใช้อุบายหลีกเลี่ยงการชำระ จะถูกจองจำและนำไปประจานไว้ ณ ทางสาธารณะ

หากวิธีการบังคับลูกหนี้ดังกล่าวมานี้มิได้เป็นผลแต่อย่างใด จึงจะเริ่มวิธีดำเนินการบังคับจริงจัง ตระลาการจะสอบสวนดูว่าลูกหนี้มีกองทรัพย์สินอยู่ที่ใดหรือไม่ กองทรัพย์สินนี้มีได้ประกอบแต่ที่ดิน บ้านเรือน สัตว์พาหนะ ทาส และสิ่งของของลูกหนี้เท่านั้น แต่รวมถึงสมาชิกแห่งครอบครัวซึ่งอยู่รวมกันกับลูกหนี้ คือ ภรรยา บุตรและบุคคลอื่นที่อยู่ภายใต้อำนาจลูกหนี้ ตระลาการจะประมาณราคาทรัพย์สินเหล่านี้ และส่งมอบให้แก่เจ้าหนี้ไปเท่ากับจำนวนหนี้สิน หากลูกหนี้มิได้มีทรัพย์สินแต่อย่างใด หรือหากกองทรัพย์สินไม่เพียงพอกับจำนวนหนี้สิน ตัวลูกหนี้จะถูกขายทอดตลาด เพื่อเอาเงินจากการขายนั้นชำระแก่เจ้าหนี้ไปจนเท่าจำนวนหนี้สิน³⁴

จะเห็นได้ว่าการเริ่มมีทบัญญัติเรื่องการบังคับคดีเป็นครั้งแรกลักษณะของการบังคับคดีดังกล่าวมีลักษณะกึ่งอาญา คือ เป็นวิธีกระทำการบังคับต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้แพคดีทั้งสิ้น หากยังไม่ชำระหนี้ ก็เอาตัวลูกหนี้ออกขายเป็นทาส แล้วนำเงินมาแบ่งเฉลี่ยให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ทำให้ดูเหมือนว่าคนเป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งที่มีราคาและอาจชำระหนี้แทนเงินได้ หากได้มีการกำหนดให้บังคับคดีด้วยวิธีกระทำการบังคับต่อทรัพย์สินของผู้แพคดีก่อนอย่างปัจจุบันไม่ ซึ่งก็อาจเนื่องมาจากเหตุที่สังคมไทยในสมัยนั้นเป็นระบบศักดินา ซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของที่ดินใน

ปกครองนั้น จะเรียกว่า "ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลปกครอง" อ้างถึงใน ขุนสมานหิตตะคดี (โป๊ โประคุปต์). (2549, มีนาคม) "ตระลาการ". พจนานุกรมกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน. หน้า 128-129.

³⁴ ร. แลงการ์ด , ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 2. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า263-264.

ราชอาณาจักรทั้งหมด และจะทรงพระกรุณาประทานให้ราษฎรทำมาหากิน หรือจะยกให้แก่ใครก็ได้ โดยที่ใครจะมาได้เถียงไม่ได้ ถ้าคัดค้านโต้เถียงก็ถือว่าเป็นการขัดขืนพระราชโองการทั้งสิ้น³⁵

ค. สมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น กฎหมายอยุธยาได้ใช้เรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยในแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ได้มีการชำระสะสางและรวบรวมกฎหมายเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้นใหม่และรัชกาลที่ 1 ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้ประทับตราราชการไว้เป็น 3 ดวง คือ ราชสีห์ คชสีห์และบัวแก้ว เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งได้รวบรวมเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2347 หรือที่เรียกกันว่า “กฎหมายรัชกาลที่ 1”³⁶

ในกฎหมายตราสามดวงดังกล่าว ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องการบังคับคดีอยู่ในกฎหมายพระไอยการลักษณะกระลาการ (มีความหมายอย่างเดียวกับ ตระลาการ) ซึ่งได้กำหนดเกี่ยวกับผู้มีอำนาจบังคับคดีและความรับผิดชอบของผู้บังคับคดี ไว้ในบทข้อความต่างๆไป ใจความตอนหนึ่งว่า “อันว่ากระลาการมีลักษณะ 6 ประการดังนี้นักปราชญ์พึงรู้

อันว่ากระลาการพระมหากษัตริย์ตั้งแต่นั้น ถ้าบังคับคดีผิดใช้ควรให้กระลาการใช้ทรัพย์สินเท่าบังคับคดีนั้น อนึ่งถ้ากระลาการบังคับชอบแล้ว แลคู่ความกล่าวโทษกระลาการใช้ ให้ใหม่เป็นสองเท่าทรัพย์สินอันกระลาการบังคับนั้น เหตุใดจึงกล่าวดังนี้เหตุบุคคลผู้นั้นเลเมิด กระลาการอันบังคับเป็นธรรมแลเลเมิดพระราชบัญญัติ

อันว่ากระลาการคู่ความทั้งสองข้างยอมให้บังคับนั้น ถ้าแลบังคับนั้นผิดใช้หาโทษมิได้ เหตุคู่ความทั้งสองข้างให้บังคับเอง

อันว่ากระลาการห้าประการ คือ กระลาการเปนฝักฝ่ายคู่ความข้างหนึ่งก็ดี คือ กระลาการเปนนายร้อยนายแขวงก็ดี คือ กระลาการบังคับด้วยจิตอันเสมอทั้งสองก็ดี คือ กระลาการอันกระลาการผู้ใหญ่ ตั้งให้เปนรองอาตมานั้นก็ดี แลคือกระลาการอันพระมหากษัตริย์ตั้งนั้นก็ดี แล

³⁵ ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, “ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง,” หน้า 181.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 182.

กระลาการทั้งห้าประการนี้ ถ้าบังคับคดีนั้นแล้วแลคู่ความมิเต็มใจ แลอุธรเอาเนื้อความมาให้บังคับเล่าก็ได้

อันว่ากระลาการแลคู่ความม้นยอมกันให้บังคับนั้น ถ้าบังคับคดีนั้นคู่ความมิเต็มใจ แลจะอุธรเอาเนื้อความนั้นมาให้บังคับใหม่เล่ามิได้เลย เหตุเนื้อความนั้นคนทั้งสองก่อปรด้วย อดสำหะยอมให้ผู้นั้นบังคับ³⁷

การบังคับคดีชำระหนี้โดยการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ในประเทศไทยก่อนที่จะมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ.2477 นั้น เริ่มปรากฏหลักฐานชัดเจนเมื่อปี พ.ศ.2465 โดยมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการยึดทรัพย์สินกสิกร พ.ศ.2465 ซึ่งบัญญัติห้ามยึดทรัพย์สินของกสิกรไว้บางประเภท คือ พืชผลที่ยังไม่ถึงเวลาเก็บเกี่ยว พันธุ์พืชที่จะใช้ในปีต่อไป พืชผลที่เก็บไว้เลี้ยงตัวเองและครอบครัวในปีหนึ่ง สัตว์พาหนะและเครื่องมือสำหรับประกอบอาชีพ เหตุที่บัญญัติไว้เช่นนี้ก็เนื่องจากว่าในอดีตประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศกสิกรรม ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ทรัพย์สินที่มีจึงเป็นที่ดินสำหรับอยู่อาศัยและสำหรับประกอบอาชีพ สัตว์พาหนะไว้สำหรับใช้งาน พืชผลที่ได้จากการเกษตรไว้สำหรับเลี้ยงชีพและขายเพื่อแลกเปลี่ยน จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะยึดที่ดิน พืชผลทางเกษตรที่เหลือนอกจากที่จะนำไปปลูกในปีถัดไป และที่เก็บไว้สำหรับเลี้ยงตนเองและครอบครัวเท่านั้น ส่วนสัตว์พาหนะ เครื่องมือสำหรับประกอบอาชีพกสิกรรมและพืชผลสำหรับเลี้ยงตนเองและครอบครัวไม่สามารถยึดได้ ดังนั้น เมื่อเจ้าหนี้ไม่สามารถบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ทั้งหมด จึงทำให้เจ้าหนี้หันมาบังคับเอาจากเนื้อตัวของลูกหนี้และบุคคลในครอบครัวของลูกหนี้ ซึ่งไม่ได้อยู่ภายใต้การกำหนดของพระราชบัญญัติดังกล่าวแทน เช่น การที่ลูกหนี้นำลูกไปให้เจ้าหนี้ได้ใช้แรงงานแทนการชำระดอกเบี้ยให้แก่เจ้าหนี้ หรือที่เรียกว่า การชดดอก³⁸ เจ้าหนี้ส่วนใหญ่ก็ได้แก่ ข้าราชการทั้งหลายที่มีเงินเดือนตามตำแหน่ง และมีสิทธิถือครองที่ดินตามระบบศักดินา ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 182-183.

³⁸ วิชัย เสวะมาตย์, “การเลิกทาสในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2510).

แรงงานคนในการทำกรรม เมื่อลูกหนี้ไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ จึงมีการขายลูก เพื่อให้เป็นทาสเพื่อนำเงินมาชำระหนี้³⁹

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดวางระบบศาล ยุติธรรมขึ้นใหม่และกฎหมายที่ใช้ในขณะนั้น ได้แก่ กฎหมายตราสามดวง ซึ่งได้มีการจัดพิมพ์หลาย ครั้ง โดยฉบับที่ชำระและใช้เป็นทางการในสมัยนั้นได้แก่ “กฎหมายราชบุรี” ซึ่งเป็นของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ และในสมัยนี้ได้เกิดเหตุการณ์ที่ชาวต่างประเทศไม่ยอมรับระบบกฎหมายไทย ดังนั้น จึงได้มีการปฏิรูปตรวจแก้ไขกฎหมายในส่วนของสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ ซึ่งในส่วนของกฎหมายวิธีสบัญญัตินั้น ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้น พิจารณาร่างกฎหมายวิธีสบัญญัติ ขึ้นใช้บังคับไปพลางก่อนเป็นการชั่วคราว จนกว่าจะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความที่สมบูรณ์ ซึ่งในส่วนของวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติกระบวนวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.115 ยกเลิกกฎหมายเดิมทั้งหมด บทบัญญัติเรื่องการบังคับคดีได้ถูกบัญญัติไว้ในหมวดที่ 14-17 ตั้งแต่มาตรา 87 ถึงมาตรา 110 โดยกำหนดข้อบัญญัติสำหรับวิธีดำเนินการบังคับตามคำพิพากษา มี ทั้งวิธีที่จะบังคับเอาทรัพย์สินและเนื้อตัวร่างกายของจำเลยด้วย กล่าวคือ เมื่อศาลตัดสินคดีแล้ว ก็ จะออกหมายบังคับคดีหรือหมายคำสั่งโดยออกตามแบบและประทับตรา เมื่อคู่ความร้องขอและหมาย นั้นต้องกำหนดให้ใช้เงิน หรือให้ทำกิจกรรมใดภายในกี่วัน นับแต่วันใดวันหนึ่งตามแต่ศาลจะ เห็นสมควร ซึ่งหมายนั้นต้องแจ้งแก่ผู้ต้องใช้เงินหรือผู้ต้องกระทำการด้วยว่า ถ้าไม่กระทำตามศาลจะ เก็บยึดทรัพย์สิ่งของของเขา หรือจะออกหมายจับตัวมาขังไว้ และจากนั้นทั้งผู้ที่มีใช้ตัวความในคดีแต่ ได้ขอให้ศาลออกหมายคำสั่ง หรือผู้ที่ศาลออกหมายคำสั่งให้นั้นก็มิอำนาจร้องขอให้ศาลเร่งรัดผู้ต้องรับ หมายนั้นให้กระทำตามหมายนั้นได้ เหมือนดังผู้นั้นเป็นตัวความในคดีเรื่องนั้น และผู้หนึ่งผู้ใดมิใช่ตัว ความในคดีเรื่องใด เป็นผู้ต้องรับหมายคำสั่งนั้นแล้ว ถ้ามิได้กระทำตามหมายนั้น ก็ให้ศาลเร่งรัดให้ เหมือนดังผู้นั้นเป็นตัวความในคดีเรื่องนั้น⁴⁰

³⁹ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ และคนอื่นๆ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้โครงการตาม แผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทมิสเตอร์ก็อปปี (ประเทศไทย) จำกัด, 2549), หน้า 6-7

⁴⁰ ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, “ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง,” หน้า 185 .

ในพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่งรัตนโกสินทรศก 115⁴¹ มีลักษณะแนวความคิดคล้ายกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้ในปัจจุบัน ต่างกันตรงที่กระบวนการทั้งหมดเป็นหน้าที่ของตระลาการ มิได้มีการแบ่งแยกหน้าที่กันตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเช่นในปัจจุบัน

สำหรับขั้นตอนการบังคับคดีชำระหนี้โดยการยึดทรัพย์ตามพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง รัตนโกสินทรศก 115 เริ่มต้นในหมวดที่ 14 ว่าด้วยหมายบังคับคดีหรือหมายคำสั่ง มีขั้นตอนการบังคับชำระหนี้โดยการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้⁴²

1. ขั้นตอนที่ 1 การขอหมายบังคับคดีหรือหมายคำสั่ง

เริ่มจากหมวดที่ 14 ของพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่งรัตนโกสินทรศก 115 กล่าวคือ ผู้ที่ชนะคดีจะต้องขอศาลให้ออกหมายบังคับ โดยศาลจะออกหมายบังคับคดีหรือหมายคำสั่งให้ตามแบบพิมพ์ของศาลและประทับตราศาลเป็นสำคัญ ซึ่งการออกหมายบังคับหรือหมายคำสั่งศาลจะกำหนดให้ผู้ใดผู้หนึ่งใช้เงิน หรือกำหนดให้กระทำการอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งนอกเหนือจากการใช้เงิน ซึ่งศาลจะกำหนดให้ชัดเจนว่าจะให้กระทำการสิ่งใดพร้อมทั้งกำหนดวันลงในหมายฉบับนั้น ซึ่งอาจนับแต่วันที่ออกหมายหรือวันที่รับหมายหรือวันใดวันหนึ่งเป็นต้นไปตามแต่ศาลจะเห็นสมควร แต่ไม่ว่าศาลจะกำหนดให้ใช้เงินหรือให้กระทำการสิ่งใดก็ดี ศาลจะจดหมายบันทึกว่า “ถ้าผู้รับหมายละเลยเสีย ไม่กระทำตามหมายบังคับหรือหมายคำสั่งนี้ ภายในวันที่ที่กำหนดมาแล้ว ศาลจะต้องให้เก็บยึดเอาทรัพย์สินของผู้นั้น หรือมีฉะนั้นศาลจะต้องเอามาขังไว้” เพื่อให้มีวิธีการบังคับให้ผู้นั้นกระทำการตามหมายบังคับให้ได้ นอกจากนี้ผู้ที่มีใจตัวความในคดีสามารถร้องขอให้ศาลออกหมายคำสั่ง หรือจะร้องขอให้ศาลเร่งรัดผู้ต้องรับหมายให้กระทำการตามหมายนั้นได้เหมือนดังผู้นั้นเป็นตัวเอง และหากกรณีที่มีผู้ที่ได้เป็นตัวความเป็นผู้รับหมายแล้ว ไม่กระทำการตามหมาย ศาลจะเร่งรัดได้เหมือนกับว่าผู้นั้นเป็นตัวความในคดี

⁴¹ ประกาศพระราชบัญญัติและพระราชกำหนดต่างๆ รัชกาลที่ 5 ร.ศ.115, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ) .

⁴² วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ และคนอื่นๆ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548, หน้า 7.

นอกจากนี้พระราชบัญญัติดังกล่าวยังให้สิทธิผู้ชนะคดีสามารถร้องขอให้ศาล ออกหมายเรียกผู้แพ้คดีมาไต่สวนได้ เพื่อจะสอบถามว่าผู้แพ้คดีมีกำลังพาหนะ มีทรัพย์สินหรือเงินที่จะ ชำระหนี้ให้แก่ผู้ชนะคดีหรือไม่ ในการไต่สวนผู้แพ้คดีนี้ ผู้ชนะคดีอาจมอบอำนาจให้ผู้อื่นมาทำการ แทนได้ ศาลจะทำการชักใช้ไล่เลียงผู้แพ้คดีว่ามีกำลังพอที่จะชำระหนี้ได้หรือไม่ มีทรัพย์สินของที่อาจ จำหน่ายได้หรือไม่ ผู้แพ้คดีจะต้องนำสมุดบัญชี หรือหนังสือสำคัญต่างๆที่อยู่ในตัวผู้แพ้คดีมาให้ตรวจสอบ และสอบถามผู้แพ้คดีว่ามุ่งหมายว่าจะนำเงินจากที่ใดมาชำระหนี้ได้บ้าง เมื่อศาลทำการไต่สวนเสร็จ ศาลจะจดคำให้การไว้และให้ผู้แพ้คดีลงชื่อไว้ในคำให้การนั้น

2. ขั้นตอนที่ 2 การยึดทรัพย์ หมวดที่ 16 ว่าด้วยการบังคับเร่งให้สำเร็จตาม

คำพิพากษา

เมื่อผู้เสียเงินไม่ยอมชำระเงิน ผู้ได้เงินจะขอให้ศาลบังคับเอาทรัพย์สินสมบัติของผู้จะต้องเสียมาใช้ก็ได้แต่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ในการนี้ผู้ที่จะต้องถูกเร่งสามารถร้องขอทุเลาการ เร่งรัดไว้ก่อนได้ หากปรากฏว่ามีคดีเรื่องอื่นค้างอยู่ในศาลเดียวกัน ซึ่งผู้ถูกเร่งเป็นโจทก์และผู้เร่งรัด เป็นจำเลย ถ้าศาลเห็นสมควรก็จะสั่งให้งดการเร่งนั้นไว้ได้ หากไม่มีคำร้องขอทุเลาการเร่งรัดเช่นว่านี้ เมื่อมีคำร้องขอให้ออกหมายเร่ง ศาลจะออกหมายเร่งรัดให้ และจะมอบอำนาจให้พนักงานในศาลไป กระทำตามบังคับของศาล พนักงานผู้ถือหมายมีอำนาจที่จะยึดทรัพย์สินสมบัติของผู้แพ้คดีที่มีได้ชำระเงิน ตามบังคับของศาล พนักงานผู้ถือหมายมีอำนาจที่จะยึดทรัพย์สินสมบัติของผู้แพ้คดีที่มีได้ชำระเงินตาม บังคับศาลขายทอดตลาดได้ แต่การยึดทรัพย์สินสมบัตินี้ ห้ามมิให้ยึดเครื่องใช้นุ่งห่มหลับนอนของผู้แพ้คดี ซึ่งใช้สอยอยู่ตามปกติ และห้ามมิให้ยึดเครื่องมือสำหรับทำเลี้ยงชีพโดยประมาณราคารวมกันแล้วไม่ เกินยี่สิบบาท ในการยึดทรัพย์สินสมบัติของผู้แพ้คดีจะต้องยึดเพียงประมาณราคาที่จะขายทอดตลาดได้ กับจำนวนเงินที่ศาลได้ตัดสิน และพอชำระค่าธรรมเนียมซึ่งผู้ควรจะได้เสียไป เมื่อร้องขอให้บังคับ เร่งรัด และพอกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการยึดและรักษาทรัพย์สินสมบัตินั้น นอกจากนี้ ศาลยังสามารถยึดตัว หนังสือกรรมธรรม์ สัญญาของผู้แพ้คดีที่เป็นเจ้าหนี้ผู้อื่นไม่ว่าจะทั้งหมดหรือแต่บางส่วน

มาเป็นประกันเงินที่ยังค้างของผู้แพคดีได้ ซึ่งผู้ชนะคดีสามารถฟ้องเรียกเอาเงินแทนผู้แพคดีตามหลักทรัพย์นั้นได้

ทรัพย์สมบัติที่ยึดไว้นั้นให้พนักงานฝากทรัพย์เหล่านั้นไว้ ณ ที่ใดที่หนึ่งหรือแก่ผู้ใดผู้หนึ่งที่ศาลเห็นสมควรและให้รักษาทรัพย์สมบัตินั้นไว้ไม่ต่ำกว่าห้าวันจึงให้ทำการขายทอดตลาดได้ ทั้งนี้เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ต้องเสียนำเงินมาไถ่ถอนทรัพย์สมบัติคืน ในระหว่างที่ยึดทรัพย์สมบัติไว้หากผู้ต้องเสียนำเงินมาไถ่คืนให้ เงินค่าไถ่ที่จะนำมาไถ่นั้นจะต้องรวมค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายในการยึดทรัพย์สมบัตินั้นมาวางต่อศาล

3. ขั้นตอนที่ 3 การขายทอดตลาด

ศาลจะเป็นผู้กำกับการขายทอดตลาดหรือมีคำสั่งมอบหมายให้ผู้อื่นกำกับการขายทอดตลาดก็ได้ ในขั้นตอนการขายทอดตลาดทรัพย์นั้น นอกจากจะมีข้อห้ามมิให้ขายทรัพย์สมบัติก่อนครบกำหนดห้าวันแล้ว หากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วพนักงานยังไม่สามารถดำเนินการขายทอดตลาดได้จะต้องรอให้ผู้ขอให้เร่งมาร้องยื่นให้ขายก่อน จึงจะทำการขายทอดตลาดได้ เนื่องจากผู้ขอให้ออกหมายเร่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบแทนศาล หากเกิดกรณีที่เกิดการฟ้องร้องขึ้นในภายหลังว่าการยึดทรัพย์สมบัติมาขายนั้นผิดกฎหมาย

นอกจากนี้ห้ามมิให้ศาลสั่งให้ขายทอดตลาดทรัพย์สิ่งของ เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าหลักฐานควรเชื่อฟังได้ว่าทรัพย์สิ่งของเหล่านั้นเป็นของผู้ต้องถูกเร่งรัดจริง และเป็นทรัพย์สิ่งของที่อยู่ในเขตศาลที่มีอำนาจจะบังคับว่ากล่าวได้ หากมีผู้อื่นมาร้องว่าทรัพย์สิ่งของซึ่งเก็บยึดไว้นั้นหาใช่เป็นของผู้ถูกเร่งรัดไม่ แต่เป็นของผู้ร้อง ก็ให้ศาลออกหมายนัดมาไต่สวนและตัดสินไปโดยพิจารณาบรรทัดให้สั้นเข้าในระหว่างผู้ร้องกับผู้ขอให้ออกหมายบังคับนั้น

เมื่อมีการขายทอดตลาดทรัพย์สมบัติแล้วได้เงินมาเกินกว่าราคาที่จะต้องใช้จ่ายรายการต่างๆจะมีจำนวนมากน้อยเท่าใดให้คืนแก่เจ้าของทรัพย์สมบัตินั้น

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่งรัตนโกสินทรศก 115 ยังมีบทบัญญัติที่ลงโทษเจ้าพนักงานที่ไม่ดำเนินการยึดทรัพย์สมบัติในเวลาสมควร หรือรู้เห็นเป็นใจกับผู้

ถูกเร่ง หรือละเว้นไม่รีบดำเนินการจะต้องรับผิดชอบใช้เงินในส่วนที่ขาดไปให้แก่ผู้ชนะคดี เมื่อผู้ต้องเสียประโยชน์ไปในเหตุอันมาร้องต่อศาล และศาลได้ส่วนได้ความสมจริงตามพยานแล้ว ก็ให้ศาลบังคับเจ้าพนักงานผู้ผิดนั้นใช้เงินที่ขาดสูญไปโดยไม่ให้เกินจำนวนเงินในหมายเร่ง ถ้าไม่ยอมเสียตามคำบังคับก็ให้ศาลออกหมายเร่งรัดเจ้าพนักงานผู้นั้น

พระราชบัญญัติกระบวนวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.115 มีผลใช้บังคับอยู่เพียง 12 ปี ก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.127 ขึ้นใช้บังคับโดยพระราชบัญญัตินี้ได้ถูกตราขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมกฎหมายในเรื่องอำนาจศาลและวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งกระจัดกระจายอยู่หลายแห่งเข้าเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกแก่การพิจารณาคดีและยกเลิกกฎหมายเก่าซึ่งเป็นอุปสรรคขัดขวางเสียทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามคณะกรรมการผู้ชำระสะสางชุดนี้ก็ยังสามารถถือเอาโอกาสนี้แก้ไขบทกฎหมายเก่าที่เห็นว่าจำเป็นให้ดียิ่งขึ้นด้วย โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับกับการบังคับคดีก็ได้กำหนดให้อำนาจศาลที่จะยึดทรัพย์ หรือจับตัวลูกหนี้ที่หลบหนีหายและตรึงบัตรสินมือโกงเจ้าหนี้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน⁴³

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.127 ได้ใช้บังคับเรื่อยมา จนกระทั่งปีพ.ศ.2477 ก็ได้มีการตราประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ.2477 ขึ้นใช้บังคับ

ประเทศไทยเริ่มประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พุทธศักราช 2477 ต่อมาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พุทธศักราช 2478 ได้บัญญัติในส่วนที่เป็นการบังคับคดีตามคำพิพากษาและคำสั่งไว้ใน ภาค 4 ลักษณะ 2 เริ่มตั้งแต่มาตรา 271 จนถึงมาตรา 322 โดยหลังจากการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันนี้มีระยะเวลายาวนานมาถึง 71 ปี โดยเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นการบังคับคดีตามคำพิพากษาและคำสั่ง เป็นการแก้ไขในคำนิยามอัตราค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ การปรับปรุงการขายทอดตลาดเพื่อให้ดำเนินไปรวดเร็วและเป็นธรรมแก่ผู้ซื้อทรัพย์ในการขายทอดตลาด ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแก้ไขเล็กน้อยไม่กระทบต่อหลักการและโครงสร้างในการ

⁴³ พระยาจินดาภิรมย์, พระธรรมนุญาตยาธิธรรม กับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.127, หน้า 2-4, อ้างถึงในศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, “ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง,” หน้า 186-188 .

บังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 มากนัก ยกเว้นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 10) พ.ศ.2527 ซึ่งเป็นการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับคดีในการฟ้องขับไล่เพื่อให้รัดกุม ทำให้การบังคับคดีในการฟ้องขับไล่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น สามารถอำนวยความสะดวกให้กับคู่ความมากขึ้น กล่าวคือศาลสามารถตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเข้าไปดำเนินการบังคับคดีโดยการขับไล่ให้ลูกหนี้ออกไปจากทรัพย์สินที่พิพาทได้ทันที ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวอาจถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการในเรื่องการบังคับคดีในการฟ้องขับไล่ให้ลูกหนี้ออกไปจากทรัพย์สินที่พิพาท เพื่อให้การบังคับคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ชนะคดี นอกจากการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับดังกล่าวแล้ว ยังไม่พบว่าการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งใดจะเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของระบบการบังคับคดี จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบการบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ในประเทศไทยยังคงยึดอยู่กับรูปแบบและโครงสร้างหลักซึ่งใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2477

3.2 หลักการของการบังคับคดีตามคำพิพากษา

การบังคับคดีเริ่มต้นขึ้นจากการที่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี คือ ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือแต่บางส่วนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี คือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะร้องขอให้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เพื่อให้ตนได้รับชำระหนี้ครบถ้วน

คำพิพากษาของศาลในกรณีที่จะต้องบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีที่สำคัญ มี 3 กรณีดังนี้

ก. กรณีศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้เงินแก่เจ้าหนี้ตาม

คำพิพากษา ตามมาตรา 282

การร้องขอให้บังคับคดีเมื่อหนี้ตามคำพิพากษาให้ชำระหนี้เป็นเงิน มีความหมายว่าหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอันพึงจะต้องกระทำเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการบังคับคดีโดยวิธียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อนำมาขายทอดตลาด หรือ

จำหน่ายเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ การร้องขอให้บังคับคดีในกรณีเช่นว่านี้ กฎหมายได้บัญญัติหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่พึงต้องกระทำให้ครบถ้วนตามวิธีการที่จะบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง เพื่อให้การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นดำเนินการไปได้ กล่าวคือ เริ่มแรกต้องร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ขั้นตอนต่อไป ต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ ว่า ศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว และต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ดำเนินการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินใดบ้าง ในกรณีที่มีลูกหนี้ตามคำพิพากษาหลายคน ต้องระบุว่าต้องการให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาคนใด เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ดำเนินการดังกล่าวครบถ้วนภายในกำหนดเวลาสิบปีแล้ว ก็ถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้บังคับคดีตามมาตรา 271 ส่วนการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไปดำเนินการบังคับคดี ไม่ว่าจะโดยการยึดอายัด และขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดเมื่อใด (คำพิพากษาฎีกาที่ 6382/2531 , 5709/2537) หรือได้ยึดไว้แล้วแต่ยังมิได้ขายทอดตลาดหรือจำหน่าย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1949/2518, 7209/2547) เจ้าพนักงานบังคับคดีก็สามารถดำเนินการต่อไปได้แม้จะพ้นกำหนดเวลาสิบปีแล้วก็ตาม เพราะถือว่าเป็นเพียงขั้นตอนการดำเนินการของเจ้าพนักงานบังคับคดี (คำพิพากษาฎีกาที่ 7262/2542) ทั้งนี้เพราะมิใช่หน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแต่ประการใด

ข. กรณีศาลพิพากษาให้ขับไล่หรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากอสังหาริมทรัพย์

ตามมาตรา 296 ทวิ ถึง มาตรา 296 สัตต

เนื่องจากการบังคับขับไล่ หรือต้องออกไป หรือต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง หรือส่งมอบการครอบครองตามมาตรา 296ทวิ มาตรา 296 ตรี มาตรา 296 จัตวา มาตรา296 เบญจ เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการโดยทางเจ้าพนักงานบังคับคดี การร้องขอให้บังคับคดีประเภทเหล่านี้ เริ่มแรกจะต้องร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ขั้นตอนต่อไปต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ ว่า ศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว และขั้นตอนต่อไปเพียงแถลงขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีดังกล่าวภายในกำหนดเวลาสิบปี ก็ถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้บังคับคดีเมื่อใด หรือปิดประกาศขับไล่เมื่อใดนั้น เป็นขั้นตอนการดำเนินการของเจ้าพนักงานบังคับคดี แม้เจ้าพนักงาน

บังคับคดีจะไปดำเนินการดังกล่าวเกินสิบปี นับแต่วันที่มิคำพิพากษา ก็ถือว่าโจทก์ได้ร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษายกในสิบปีตามมาตรา 271 แล้วเช่นกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4079-4082/2541)

ค. กรณีนี้ตามคำพิพากษาเป็นการชำระหนี้ที่มีลักษณะต่างตอบแทนซึ่งต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาในส่วนของตน

การชำระหนี้ต่างตอบแทนดังกล่าว หากฝ่ายใดไม่ชำระหนี้ให้อีกฝ่าย จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีภายในกำหนดสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาได้ ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกา ต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5440/2543

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินแก่โจทก์และให้โจทก์ชำระค่าที่ดินตอบแทนแก่จำเลย โดยให้โจทก์มีสิทธิหักเงินค่าเสียหายรายเดือนจนกว่าจำเลยจะจดทะเบียนโอนแก่โจทก์ ดังนี้ โจทก์และจำเลยทั้งสองต่างมีหน้าที่ชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่กัน ทั้งโจทก์และจำเลยที่ 1 ย่อมมีสิทธิขอให้บังคับคดีให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามคำพิพากษาได้ภายในสิบปีนับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของตนนำเงินมาชำระราคาที่ดินแก่จำเลยที่ 1 ไม่นำเงินมาชำระ จำเลยที่ 1 ย่อมขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาส่วนนี้ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7143/2546 (ประชุมใหญ่)

กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทตกเป็นของ ส. ผู้ซื้อฝากนับแต่โจทก์กับ ส. ได้ทำสัญญาขายฝาก การที่ ส. จดทะเบียนโอนที่ดินพิพาทให้แก่จำเลยร่วม จำเลยร่วมจึงเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์โดยชอบ แต่การที่จำเลยร่วมฟ้องขับไล่โจทก์และได้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันโดยศาลชั้นต้นพิพากษาตามยอม คำพิพากษาดังกล่าวย่อมผูกพันคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคหนึ่ง ดังนี้ เมื่อโจทก์ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความโดยชำระเงินค่าเช่าซื้อให้แก่จำเลยร่วมครบถ้วนแล้ว ที่ดินพิพาทย่อมตกเป็นของโจทก์และเป็นการได้มาโดยทางนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1299 วรรคหนึ่งแม้จะยังมีได้มีการจดทะเบียน ก็ไม่มีผลให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะหรือไม่สมบูรณ์ เพียงแต่ทำให้ไม่บริบูรณ์ถึงขั้นเป็น

ทรัพย์สิน แต่ระหว่างคู่กรณีย่อมมีผลผูกพันต่อกันในฐานะเป็นบุคคลสิทธิ ทำให้โจทก์มีสิทธิเข้ายึดถือครอบครองใช้ประโยชน์ในฐานะเจ้าของที่ดินพิพาทจนจำเลยได้ และเมื่อที่ดินพิพาทมีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ คือ โฉนดที่ดิน โจทก์ก็มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยร่วมจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่โจทก์เพื่อให้บริบูรณ์ เป็นทรัพย์สินที่สามารถใช้ยื่นต่อบุคคลอื่นได้ด้วย

ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการบังคับคดีที่กระทบกับสิทธิในทรัพย์สินของเจ้าของรวมซึ่งเกี่ยวข้องกับกรณีศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้เงินแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ตามมาตรา 282 เท่านั้น

3.3 หลักเกณฑ์และกระบวนการของการบังคับคดีตามคำพิพากษาให้ชำระหนี้เงิน

ก. หลักเกณฑ์การบังคับคดี

1. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับบุคคลที่มีอำนาจดำเนินการบังคับคดี

ในการบังคับคดีเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการดำเนินการบังคับคดีโดยบุคคลซึ่งเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ในกรณีของประเทศไทยนั้นบุคคลที่มีอำนาจในการดำเนินการบังคับคดีเพื่อให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีความศักดิ์สิทธิ์นั้น ก็คือ “เจ้าพนักงานบังคับคดี”

ก. ความหมายของเจ้าพนักงานบังคับคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (14) ได้ให้คำนิยามของคำว่า “เจ้าพนักงานบังคับคดี” หมายความว่า เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดี หรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและให้หมายความรวมถึงบุคคล ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทน

เดิมเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าพนักงานของศาล เมื่อศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับการบังคับคดีอย่างไรแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องปฏิบัติตามจะอุทธรณ์ฎีกาคัดค้านคำสั่ง

ศาลไม่ได้ แต่ปัจจุบันเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี สังกัดกระทรวงยุติธรรมจึงไม่ใช่เจ้าพนักงานศาล

ความมุ่งหมายของมาตรา 1 (14) นี้ ต้องการให้ความหมายของเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นกว้างขึ้นมากกว่าเดิม โดยให้ความหมายรวมถึง บุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ ปฏิบัติหน้าที่แทนด้วย คำว่า บุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมายความว่า บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล กฎหมายฉบับนี้ จึงเป็นการเปิดช่องทางให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถมอบหมายให้เอกชนเข้ามาดำเนินการบังคับคดี ตามคำพิพากษาเพื่อความรวดเร็วและคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

ข. อำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี

ในการบังคับคดีที่ต้องมีการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ศาลซึ่งออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อทำการบังคับคดีต่อไป ถ้าเป็นกรณีบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้เงิน เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจและหน้าที่ต่างๆ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 , 282 บัญญัติไว้ โดยอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี หมายความว่าให้เริ่มตั้งแต่วันที่ได้ออกหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้าหมายบังคับคดีมิได้ส่ง เพราะศาลมิได้มีคำสั่งให้ส่งหมายนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเพราะลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินหรือทรัพย์สินมาชำระให้เสียก่อนก็ให้เริ่มตั้งแต่วันออกหมายบังคับคดี มีผลว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจรับเงินหรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำมาชำระในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ทันที

กล่าวคือ เรื่องกำหนดระยะเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับคดีสามารถแยกได้เป็น 2 กรณี คือ

- กรณีมีการส่งหมายบังคับคดี ให้นับแต่วันที่ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา
- กรณีไม่มีการส่งหมายบังคับคดี ก็ให้นับแต่วันออกหมายบังคับคดีเป็นต้นไป เช่น ออกหมายบังคับคดีแล้ว แต่ยังไม่ได้ออกหมายบังคับคดีตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินมาชำระ เจ้าพนักงานบังคับคดีก็รับเงินนั้นได้

(1) อำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดี

(ก) มีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำมาวาง

(ข) มีอำนาจยึดหรืออายัด และยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(ค) มีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดออกขายทอดตลาด

(ง) มีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินหรือรายได้ต่าง ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(จ) มีอำนาจที่จะดำเนินการบังคับคดีทั่ว ๆ ไปตามที่ศาลกำหนดไว้ในหมายบังคับคดี

นอกจากนี้ประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 254 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา ซึ่งศาลมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินหรือกักเรือของจำเลยไว้ชั่วคราวก่อนศาลจะมีคำพิพากษา เช่นนี้ศาลจะออกหมายยึดทรัพย์สินชั่วคราว หมายกักเรือ ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยไว้ชั่วคราวเพื่อไม่ให้จำเลยยกย้ายถ่ายทรัพย์สิน

รวมทั้งกรณีกฎหมายอื่นๆ ได้แก่

- กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกรณีศาลในคดีอาญามีคำสั่งให้ปรับนายประกันจำเลย ฐานผิดสัญญาประกันที่ทำไว้ต่อศาล โดยศาลจะออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลจัดการยึดทรัพย์สินซึ่งนายประกันยื่นเป็นหลักประกันต่อศาล แล้วนำออกขายทอดตลาดนำเงินชำระค่าปรับ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119)

- กฎหมายอาญา กรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ ดังนี้ศาลจะออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลจัดการยึดทรัพย์สิน ของจำเลยขายทอดตลาดนำเงินชำระค่าปรับ

- พระราชบัญญัติล้มละลาย ในทางปฏิบัติและระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดี เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะบังคับคดีกับทรัพย์ของลูกหนี้ (จำเลย) ในคดีล้มละลายเองหรืออาจมีบันทึกเป็นหนังสือแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดแทน

(2) หน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี

(ก) ออกใบรับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้หรือนำทรัพย์สินมาวาง

(ข) รักษาไว้โดยปลอดภัยซึ่งเงินหรือทรัพย์สิน หรือเอกสารที่ยึดมาหรือที่ได้ชำระหรือส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี

(ค) ทำบันทึกวิธีการบังคับคดีที่ได้ทำไว้ และรักษาไว้ให้ปลอดภัย

(ง) รายงานต่อศาลให้ทราบถึงการบังคับคดีที่ได้ทำไปเป็นระยะๆ ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้หรือนำทรัพย์สินมาวางต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าพนักงานบังคับคดีรับไว้แล้ว มีผลเท่ากับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับชำระหนี้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาทันที

2. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับเกี่ยวกับผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดี⁴⁴

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ได้บัญญัติถึงผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดีไว้ คือ คู่ความหรือบุคคลที่เป็นฝ่ายชนะคดี ซึ่งเรียกว่า "เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา" ส่วนผู้ที่ถูกบังคับคดี คือ คู่ความหรือบุคคลที่เป็นฝ่ายแพ้คดี ซึ่งเรียกว่า "ลูกหนี้ตามคำพิพากษา" อนึ่งตามมาตรา 271 นี้ ไม่ได้บัญญัติว่าผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษจะต้องเป็นโจทก์ ดังนั้นโจทก์หรือจำเลยในคดีนั้น หรือเป็นบุคคลภายนอกซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องในคดีก็อาจเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ เช่น ในฐานะผู้ร้องสอดหรือผู้ร้องขัดทรัพย์ อาจสรุปได้ดังนี้

ก. ผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา คือผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดีที่จะต้องเป็นผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งได้แก่

⁴⁴ พิศุทธิ์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2533), หน้า 706-708

(1) โจทก์ เมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี โจทก์มีสิทธิบังคับคดีแก่จำเลยตามคำพิพากษาได้

(2) จำเลย เมื่อศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ ให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนจำเลย จำเลยมีสิทธิบังคับให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมให้จำเลยตามคำพิพากษาได้

(3) ผู้ร้องสอดเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม ตามมาตรา 57(1) เช่น ศาลพิพากษาให้ทรัพย์สินที่พิพาทเป็นของผู้ร้องสอด ผู้ร้องสอดก็จะเป็นผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา มีสิทธิบังคับตามคำพิพากษาต่อโจทก์และจำเลยได้

(4) ผู้ร้องขัดทรัพย์ เมื่อศาลพิพากษาให้ผู้ร้องขัดทรัพย์ชนะคดี ให้ปล่อยทรัพย์ที่ยึด และให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนผู้ร้องขัดทรัพย์ ผู้ร้องขัดทรัพย์ก็เป็นผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

(5) ผู้ชนะคดีในกรณีที่ศาลไต่สวนคำร้องและสั่งให้อีกฝ่ายใช้ค่าฤชาธรรมเนียม เช่น กรณีร้องเฉลี่ยทรัพย์ เมื่อโจทก์คัดค้าน ศาลไต่สวนแล้วมีคำสั่งให้ผู้ร้องเข้าเฉลี่ยทรัพย์ได้ ถ้าตามคำสั่งของศาลนั้นให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนผู้ร้องเฉลี่ยทรัพย์ ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ก็เป็นผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

(6) บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับคดี เช่น บุคคลภายนอกร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมตามมาตรา 57(2) เมื่อคดีนั้นโจทก์เป็นฝ่ายชนะคดี โจทก์ก็มีสิทธิบังคับคดีได้เพราะผู้ร้องสอดมีฐานะเป็นคู่ความในคดีนั้น ซึ่งอาจบังคับคดีหรือถูกบังคับคดีได้ แล้วแต่คดีนั้นโจทก์เดิมชนะคดีหรือแพ้คดี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1407/2508)

(7) กรณีที่ผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดีถึงแก่กรรมในระหว่างการบังคับคดี เช่นนี้ทายาทย่อมมีสิทธิขอเข้าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแทนและดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และมาตรา 1600

สำหรับกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาถึงแก่กรรมในระหว่างการบังคับคดี เช่นนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็มีสิทธิบังคับคดีเอาทั้งทายาทผู้รับมรดกของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบังคับเอาจากกองมรดกของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1734, 1736 และ 1737 โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่

3. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับกำหนดเวลาในการขอให้บังคับคดี

การร้องขอให้บังคับคดี หมายถึง หน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่พึงต้องกระทำให้ครบถ้วนตามวิธีการที่จะบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเพื่อให้การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นดำเนินการไปได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5476/2536)

การร้องขอให้บังคับคดีเมื่อหนี้ตามคำพิพากษาให้ชำระหนี้เป็นเงิน มีความหมายว่า หน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอันพึงจะต้องกระทำเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการบังคับคดีโดยวิธียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อนำมาขายทอดตลาดหรือจำหน่ายเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ การร้องขอให้บังคับคดีในกรณีเช่นว่านี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ให้ครบถ้วน กล่าวคือ เริ่มแรกต้องร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ขั้นตอนต่อไป ต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว และต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ดำเนินการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินใดบ้าง ในกรณีที่มีลูกหนี้ตามคำพิพากษาหลายคนต้องระบุว่าต้องการให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาคนใด เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ดำเนินการดังกล่าวครบถ้วนภายในกำหนดเวลาสิบปีแล้ว ก็ถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้บังคับคดีตามมาตรา 271 แล้ว ส่วนการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไปดำเนินการบังคับคดี ไม่ว่าจะเป็นการยึด อายัดและขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดเมื่อใด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6382/2531 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5709/2537) หรือได้ยึดไว้แล้วแต่ยังมีได้ขายทอดตลาดหรือจำหน่าย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1949/2518 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7209/2547) เจ้าพนักงานบังคับคดีก็สามารถดำเนินการต่อไปได้แม้จะพ้นกำหนดเวลาสิบปีแล้วก็ตามเพราะถือว่าเป็นเพียงขั้นตอนการดำเนินการของเจ้าพนักงานบังคับคดี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7262/2542) ทั้งนี้เพราะมิใช่หน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแต่ประการใด

สรุปหลักเกณฑ์ได้ว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องได้ดำเนินการโดย

- ก. ขอให้ศาลออกคำบังคับ
- ข. ขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการ และ
- ค. ต้องแถลงให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบเพื่อดำเนินการบังคับคดีนั้นต่อไป ภายในกำหนดเวลาสิบปี มิฉะนั้นยอมไม่มีสิทธิบังคับคดีได้ต่อไป

4. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะถูกบังคับคดีและประเภทของทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในอำนาจบังคับคดี

ก. ทรัพย์สินและสิทธิเรียกร้องที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

มาตรา 285 บัญญัติว่า "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ย่อมไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(1) เครื่องนุ่งห่มหลับนอนหรือเครื่องใช้ในครัวเรือน หรือเครื่องใช้สอยส่วนตัวโดยประมาณรวมกันราคาไม่เกินห้าหมื่นบาท ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลจะกำหนดทรัพย์สินดังกล่าวที่มีราคาเกินห้าหมื่นบาท ให้เป็นทรัพย์สินที่ไม่ต้องอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นตามฐานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(2) เครื่องมือหรือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการเลี้ยงชีพหรือประกอบวิชาชีพ โดยประมาณรวมกันราคาไม่เกินหนึ่งแสนบาท แต่ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขออนุญาตยึดหน่วง และใช้เครื่องมือหรือเครื่องใช้อันจำเป็นเพื่อดำเนินการเลี้ยงชีพหรือประกอบวิชาชีพ อันมีราคาเกินกว่าจำนวนราคาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจอนุญาตหรือไม่อนุญาตภายในบังคับแห่งเงื่อนไข ตามที่ศาลเห็นสมควร

(3) วัตถุ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ทำหน้าที่แทน หรือช่วยอวัยวะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(4) ทรัพย์สินอย่างใดที่โอนกันไม่ได้ตามกฎหมาย หรือตาม กฎหมาย ย่อมไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอันมีลักษณะเป็นของส่วนตัว โดยแท้เช่นหนังสือสำหรับวงศ์ตระกูลโดยเฉพาะ จดหมายหรือ สมุดบัญชีต่าง ๆ นั้น อาจยึดมาตรวจดูเพื่อประโยชน์แห่งการบังคับ คดีได้ ถ้าจำเป็นแต่ห้ามมิให้เอาออกขายทอดตลาด

ประโยชน์แห่งข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ให้ขยายไปถึงทรัพย์สินตามวรรคหนึ่ง อันเป็นของภริยาหรือของบุตรผู้เยาว์ของ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งทรัพย์สินเช่นว่านี้ ตามกฎหมายอาจถือได้ ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้

คำสั่งของศาลตามวรรคหนึ่ง (1) และ (2) ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด"

และ มาตรา 286 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(1) เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้และเงินรายได้เป็นคราวๆ อันบุคคลภายนอกได้ยกให้เพื่อเลี้ยงชีพ เป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาทหรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ และเงินสงเคราะห์ บำนาญ หรือบำเหน็จที่หน่วยราชการได้จ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น

(3) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดใช้ เงินสงเคราะห์ หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงาน ลูกจ้าง หรือคนงาน นอกจากที่กล่าวไว้ใน (2) ที่นายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้น หรือคู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น เป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาท หรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(4) เงินฉาบปกิจสงเคราะห์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับอันเนื่องมาแต่ความตาย ของบุคคลอื่นเป็นจำนวน ตามที่จำเป็นในการดำเนินการฉาบปกิจศพตามฐานะของผู้ตายที่ศาลเห็นสมควร ในกรณีที่ศาลเป็นผู้กำหนดจำนวนเงินตาม (1) และ (3) ให้ศาลกำหนดให้ไม่ น้อยกว่าอัตราเงินเดือนขั้นต่ำสุดของข้าราชการพลเรือนในขณะนั้น และไม่เกินอัตราเงินเดือนขั้นสูงสุดของข้าราชการพลเรือนในขณะนั้น โดยคำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและจำนวนบุพการีและผู้สืบสันดาน ซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าว

ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจออกคำสั่งอายัดตาม มาตรา 311 วรรคสอง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจกำหนดจำนวนเงินตาม (1) (3) และ (4) และให้นำความในวรรคสองมาใช้บังคับแก่การกำหนดจำนวนเงินตาม (1) และ (3) โดยอนุโลม แต่ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี ไม่เห็นด้วยกับจำนวนเงินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด บุคคลดังกล่าวอาจยื่นคำร้องต่อศาลภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้ทราบถึงการกำหนดจำนวนเงินเช่นว่านั้น เพื่อขอให้ศาลกำหนดจำนวนเงินใหม่ได้

ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งการดำรงชีพของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้เปลี่ยนแปลงไป บุคคลตามวรรคสามจะยื่นคำร้องให้ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดี แล้วแต่กรณี กำหนดจำนวนเงินตาม (1) และ (3) ใหม่ก็ได้"

ข. กระบวนการขั้นตอนและวิธีการในการบังคับคดี

1. ขั้นตอนในการบังคับคดี

การบังคับคดีนั้นจะกระทำต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลูกหนี้ปฏิบัติการชำระหนี้ซึ่งการที่จะบังคับให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามคำพิพากษานั้น มิใช่ว่าเมื่อศาลพิพากษาแล้ว ก็อาจจะบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือฝ่ายแพ้ปฏิบัติตามคำพิพากษาได้ทันที ในกรณีนี้จะต้องมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามขั้นตอนอีก 2 ประการคือ

- ก. การออกคำบังคับ
- ข. การออกหมายบังคับคดี

ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้เป็นดังนี้

- ก. การออกคำบังคับ

เหตุที่ต้องออกคำบังคับเนื่องมาจากเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องออกคำบังคับเพราะคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นเพียงคำวินิจฉัยข้อโต้เถียง และชี้ขาดถึงสิทธิและหน้าที่ของคู่ความเท่านั้น ไม่มีสภาพบังคับแต่อย่างใด แต่มิใช่ว่าทุกกรณีที่ศาลจะต้องออกคำบังคับ ศาลจะออกคำบังคับเฉพาะเมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมีกรณีที่จะต้องมีการบังคับคดีกัน หมายถึงคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมีการกำหนดให้คู่ความฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติการชำระหนี้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง เช่น พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวนหนึ่งแก่โจทก์พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียม เป็นต้น

ในเรื่องของคำบังคับนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 272 บัญญัติไว้ว่า

“ถ้าศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งก็ให้ศาลมีคำบังคับกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติตามคำบังคับนั้นไว้ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้นำส่งคำบังคับไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้อยู่ในศาลในเวลาที่ศาลมีคำบังคับนั้น และศาลได้สั่งให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ”

จากบทบัญญัติมาตรา 272 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว การที่จะบังคับได้จะต้องมีการออกคำบังคับให้จำเลยปฏิบัติตามคำพิพากษาในกำหนดเวลาหรือเงื่อนไขเสียก่อน จึงสรุปถึงความหมายของคำว่า “คำบังคับ” ได้ดังนี้คือ คำสั่งของศาลที่สั่งแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติไว้ทั้งระยะเวลาและเงื่อนไขอื่นๆ ตามที่จำเป็นกับ

กำหนดวิธีบังคับไว้ในตอนท้ายว่า ถ้าผู้บังคับบัญชาไม่ปฏิบัติตามผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์หรือถูกจับ และจำขังดังที่บัญญัติไว้ในภาค 4 ลักษณะ 2 หมวด 2⁴⁵

ในการออกคำสั่งนี้ศาลอาจจะกำหนดในเวลาที่ย่านคำพิพากษาหรือคำสั่งก็ได้เพราะ ถ้าคู่ความมาศาล ศาลจะออกคำสั่งแก่คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปพร้อมกัน โดยเขียนบันทึกต่อบันทึกการอ่านคำพิพากษาที่หน้าสำนวน หรือรายงานกระบวนการพิจารณาว่า “บังคับภายใน ... วัน หากไม่ปฏิบัติตามอาจถูกยึดทรัพย์ ถูกจับ และจำขัง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง” แล้วให้คู่ความทุกฝ่ายเซ็นชื่อและผู้พิพากษาก็ได้เซ็นชื่อไว้ด้วย ดังนี้ถือว่า ศาลมีคำสั่งคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีหรือฝ่ายที่มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งไม่มาฟังคำพิพากษาศาล ก็ไม่อาจออกคำสั่งแก่คู่ความดังกล่าวในขณะนั้นได้ แม้การออกคำสั่งจะเป็นหน้าที่ของศาลแต่ทางปฏิบัติศาลจะไม่ออกคำสั่งส่งให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเองจนกว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะร้องขอเข้ามา ในกรณีนี้จึงต้องมีการส่งคำสั่งแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ข. การออกหมายบังคับคดี

เมื่อระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้เพื่อให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำสั่งได้ล่วงพ้นไปแล้ว ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ก็เป็นเรื่องที่จะต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี แต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการบังคับคดีต่อไป

การขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีนั้นปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 275 ซึ่งบัญญัติว่า

“ถ้าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะขอให้บังคับคดีให้ยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาล เพื่อให้ออกหมายบังคับคดี คำขอนั้นให้ระบุโดยชัดแจ้ง

- (1) คำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งจะขอให้มีการบังคับคดีตามนั้น
- (2) จำนวนที่ยังมิได้รับชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น
- (3) วิธีการบังคับคดีซึ่งขอให้ออกหมายนั้น”

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 151.

“หมายบังคับคดี” คือคำสั่งของศาลที่ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อให้
เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

การขออนุญาตหมายบังคับคดีนี้ตามมาตรา 275 บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตาม
คำพิพากษาอาจขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีได้ แต่มิได้เป็นการบังคับเจ้าพนักงานตามคำพิพากษาให้ต้อง
ขออนุญาตหมายบังคับคดีทันที

กรณีที่จะมีการออกหมายบังคับคดีได้ต้องเป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการ
ทางเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่านั้น เช่น การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ส่วนกรณีที่ไม่
ต้องดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดี เช่น คำพิพากษาที่ให้จำเลยโอนที่ดินพิพาทให้แก่โจทก์
หากไม่ปฏิบัติตามให้ถือเอาคำพิพากษาเป็นการแสดงเจตนาของจำเลย เมื่อจำเลยไม่ปฏิบัติตาม
คำบังคับโจทก์ หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจร้องขอให้ศาลมีหนังสือแจ้งเจ้าพนักงานที่ดินจัดการจด
ทะเบียนเปลี่ยนแปลงทะเบียนที่ดินที่พิพาทให้มีชื่อโจทก์เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ต่อไป หรือในกรณีที่ศาลมี
คำพิพากษาหรือคำสั่งแสดงสถานะหรือสิทธิของบุคคล เช่น คำสั่งตั้งผู้จัดการมรดก เช่นนี้ผู้ชนะคดี
ย่อมได้รับสถานะหรือสิทธิไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องดำเนินการบังคับคดี
อีก ในกรณีเช่นนี้ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะมาขอให้ศาลออกคำบังคับหรือหมายบังคับคดีให้ไม่ได้
หากขอมาศาลก็ชอบที่จะสั่งยกคำร้องนั้นเสีย

อนึ่ง ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้บังคับบุคคลภายนอก ซึ่งมีได้เป็น
คู่ความในคดีคำพิพากษานั้นย่อมไม่มีผลผูกพันบุคคลภายนอก ตามมาตรา 145 วรรคสอง ดังนั้น
เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา จึงขออนุญาตหมายบังคับคดีแก่บุคคลภายนอกนั้นไม่ได้เช่นกัน

การบังคับคดีกระทำได้เพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดีจะเปิดช่องให้
ทำได้โดยทางศาลหรือโดยทางเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 276 วรรคท้าย ดังจะเห็นได้จาก
คำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3829/2546 : ศาลฎีกาพิพากษาให้เพิกถอนการ
โอนสิทธิการเช่าสร้างระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 3 และเพิกถอนสัญญาเช่าสร้างระหว่างจำเลยที่
2 กับจำเลยที่ 3 ถ้าไม่สามารถเพิกถอน การโอนสิทธิการเช่าสร้างและสัญญาเช่าสร้างดังกล่าวไม่ว่า
ด้วยเหตุใด ๆ ให้จำเลยที่ 1 และที่ 3 ร่วมกันชดใช้เงิน 3,200,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ
7.5 ต่อปี นับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ หากเพิกถอนการโอนสิทธิการเช่าสร้างและ
สัญญาเช่าสร้างดังกล่าวได้แล้ว แต่จำเลยที่ 1 ไม่สามารถโอนสิทธิการเช่าสร้างดังกล่าวให้โจทก์ได้ ไม่
ว่าด้วยเหตุใด ๆ ให้จำเลยที่ 1 แต่เพียงผู้เดียวชดใช้เงินพร้อมดอกเบี้ยตามจำนวนที่กำหนดไว้ข้างต้น

แก๊สจอกก์ จำเลย ทั้งสามมิได้ปฏิบัติตามคำบังคับของศาล แต่ก่อนที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาดังกล่าว ที่ดินแปลงที่จำเลยที่ 2 ให้จำเลยที่ 3 เช่าสร้างอาคารถูกเวนคืนเพื่อสร้างทางพิเศษ เมื่อที่ดินตามสัญญาเช่าสร้างดังกล่าวถูกเวนคืนทำให้ไม่มีทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาให้เพิกถอนเพื่อโอนให้แก่จอกก์ ถือได้ว่าสภาพแห่งการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาไม่เปิดช่อง ให้กระทำได้ กรณีจึงต้องดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาในลำดับต่อมา คือ จำเลยที่ 1 และที่ 3 ต้องร่วมกันชดใช้เงิน 3,200,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จ แก๊สจอกก์ การที่จอกก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินของจำเลยที่ 3 ออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้จอกก์จึงเป็นการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนของคำพิพากษาศาลฎีกาและเป็นการบังคับคดีที่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อศาลออกหมายบังคับคดีให้แล้วศาลมีหน้าที่แจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ เว้นแต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะได้นำหมายบังคับคดีนั้นไปให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอง ซึ่งในทางปฏิบัติเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะนำหมายไปให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอง ส่วนลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นถ้าศาลมีคำสั่งให้ส่งสำเนาหมายบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็มีหน้าที่จัดการส่ง ถ้าศาลไม่ได้มีคำสั่งเช่นนั้น ก็ไม่ต้องส่ง แต่เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีจะไปจัดการบังคับคดีตามหมายนั้น เช่น ยึดทรัพย์สิน ต้องแสดงหมายนั้นต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินที่ยึดซึ่งพบในขณะทำการยึด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2226/2523)

2. วิธีการบังคับคดี

วิธีการบังคับคดีเพื่อให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งจะกระทำโดยวิธีการอย่างไรรั้น ต้องพิจารณาจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

ก. ประเภทของการบังคับคดี

ในการออกหมายบังคับคดี ศาลจะระบุเงื่อนไขแห่งการบังคับคดีตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 213 และจะกำหนดสภาพแห่งการบังคับคดีเพียงเท่าที่เปิดช่องให้กระทำทางศาลหรือโดยทางเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งวิธีการบังคับคดีโดยทางเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นมีทั้งหมด 5 ประการ ดังนี้

- (1) การยึดทรัพย์สิน
- (2) การอายัดทรัพย์สิน
- (3) การขายทอดตลาด

(4) การบังคับคดีขับไล่, รั้อถอน

(5) อื่น ๆ เช่น การห้ามชั่วคราว การห้ามทำนิติกรรม จำหน่าย จ่าย โอน

ประเภทของการบังคับคดีกรณียึดทรัพย์สิน อาศัยทรัพย์สินและการขายทอดตลาดทรัพย์นั้นเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีให้ชำระหนี้เงิน ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 282 นั้น บัญญัติว่า

“ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งใดกำหนดให้ชำระหนี้ จำนวนหนึ่งภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติห่า มาตราต่อไปนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะรวบรวมเงินให้พอชำระตามคำพิพากษา หรือคำสั่งโดยวิธียึดหรืออายัดและขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษตามบทบัญญัติในลักษณะนี้ คือ

(1) โดยวิธียึดและขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่าง และอสังหาริมทรัพย์

(2) โดยวิธีอายัดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งสิทธิทั้งปวงอันมีอยู่ในทรัพย์เหล่านั้น ซึ่งบุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือโอนมายังลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลัง และเมื่อ ได้ส่งมอบหรือโอนมาแล้วเอาทรัพย์สินหรือสิทธิเหล่านั้นออกขายหรือจำหน่าย ในกรณีเช่นว่านี้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจะยึด บรรดาเอกสารทั้งปวงที่ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในอันที่จะได้รับส่งมอบหรือ รับโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเช่นว่ามานั้น

(3) โดยวิธีอายัดเงินที่บุคคลภายนอกจะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลัง แล้วเรียกเก็บตามนั้น ในกรณีเช่นว่านี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะยึด บรรดาเอกสารทั้งปวงที่ให้ สิทธิแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะได้รับชำระหนี้เช่นว่านั้น

(4) โดยวิธียึดเอกสารอื่น ๆ ทั้งปวง เช่นสัญญากระทำการงาน ต่าง ๆ ซึ่งได้ชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้ว ซึ่งการบังคับตาม สัญญาเช่นว่านี้อาจทวีจำนวนหรือราคาทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเพื่อที่จะนำบทบัญญัติแห่งมาตรา 310 (4) มาใช้บังคับ

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ทรัพย์สินที่เป็นของภรรยาหรือที่เป็นของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้นั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจยึดหรืออายัด และเอาออกขายได้ตามที่บัญญัติไว้ข้างบนนี้”

บทบัญญัติแห่งมาตรา 282 นั้นบัญญัติถึงว่าถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งใดกำหนดให้ชำระหนี้จำนวนหนึ่ง ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติห่ามาตรา คือมาตรา 283 ถึง 287

เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะรวบรวมเงินให้พอชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธียึดหรืออายัดทรัพย์สินและขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ ดังจะแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

(1) การยึดทรัพย์สิน

การยึดทรัพย์สิน คือ การเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการตามกฎหมายให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล (คำพิพากษาฎีกาที่ 187/2490)

ทรัพย์สินที่จะยึดได้ มาตรา 282 วรรคแรก บัญญัติว่า “... เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะรวบรวมเงินให้พอชำระตามคำพิพากษา หรือคำสั่งโดยวิธียึดหรืออายัดและขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ...” และมาตรา 283 วรรคแรก บัญญัติว่า “ ... เจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะยึดหรืออายัดหรือขายบรรดาทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา...” ดังนั้นทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดได้ ต้องเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือ บรรดาทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่อย่างไรก็ตาม หากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีความสงสัยในการยึดทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ก็เป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะงดเว้นการยึดทรัพย์สินดังกล่าว และร้องต่อศาลให้กำหนดการอย่างใดๆ เพื่อปลดเปลื้องความรับผิดชอบตามมาตรา 283 วรรคสองตอนท้ายได้

ดังนั้นทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดได้มีดังต่อไปนี้

(ก) ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งได้แก่

- อสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน ห้องชุด และสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างทั้งหมดของลูกหนี้ เช่น รถยนต์ เครื่องจักร ทองรูปพรรณ รวมทั้งเงินสด

- เอกสารอื่นๆ เช่น สัญญาการทำงานซึ่งได้ชำระเงินทั้งหมด หรือแต่บางส่วนแล้ว ซึ่งการบังคับตามสัญญาเช่นว่านี้ อาจทวีจำนวนหรือราคาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทำหนังสือว่าจ้างผู้รับเหมาให้ก่อสร้างสำนักงานและระบบติดตั้งในอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ ตามสัญญาลูกหนี้ชำระค่าจ้างไปหมดหรือบางส่วนแล้ว สัญญาเช่นว่านี้เป็นที่เห็นได้ว่า ถ้าได้บังคับให้ผู้รับเหมาปฏิบัติตามสัญญาก็จะเป็นการทวีจำนวนหรือ

ราคาทรัพย์สินของลูกหนี้ กล่าวคือ ลูกหนี้จะมีสำนักงานและระบบติดตั้งที่สมบูรณ์ในอสังหาริมทรัพย์ ทำให้ราคาทรัพย์สินก็จะเพิ่มขึ้นด้วยตามตัว

หรือกรณีสิทธิเช่าในอสังหาริมทรัพย์ ก็ใช้วิธีการยึดทรัพย์สินเช่นกัน เนื่องจากหากเอกสารที่เป็นสัญญาเช่าที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำมาให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดนั้น เป็นสัญญาที่ผู้ให้เช่า มิได้มีข้อกำหนดห้ามมิให้ผู้เช่า เช่าช่วงต่อไปได้ กล่าวคือ ในสัญญาเช่าผู้ให้เช่ายินยอมให้ผู้เช่าโอนสิทธิการเช่าให้แก่บุคคลอื่นได้หรืออนุญาตให้ผู้เช่าเช่าช่วงต่อไปได้ ในกรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่าสัญญาเช่า เป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดสิทธิระหว่างผู้เช่ากับผู้ให้เช่าภายในกำหนดระยะเวลาเช่าระหว่างกัน จึงเป็นทรัพย์สินที่มีราคาอยู่ในตัว ซึ่งเมื่อผู้ให้เช่ามิได้ห้ามมิให้ผู้เช่าสามารถเช่าช่วงต่อไป แสดงให้เห็นว่าผู้ให้เช่าไม่ได้คำนึงถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้เช่า ดังนั้นผู้เช่าจึงสามารถให้บุคคลอื่นเช่าต่อไปได้ และทำให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะได้ค่าเช่าระหว่างผู้เช่าเดิม กับผู้เช่าช่วงได้ ด้วยเหตุนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงนำสัญญาเช่าที่มีกำหนดระยะเวลาเหลืออยู่ และไม่มีข้อกำหนดห้ามโอนสิทธิการเช่าแก่กันมาบังคับคดี ซึ่งกรณีนี้หากมีผู้ที่ซื้อสิทธิการเช่าได้จากการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดี ก็ย่อมมีสิทธิการเช่าได้เท่าที่ระยะเวลาการเช่าในสัญญาระหว่างผู้ให้เช่ากับผู้เช่ายังคงเหลืออยู่เท่านั้น

นอกจากนี้หากเป็นสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 310 ก็ให้จัดการยึดทรัพย์สินด้วย เช่น พันธบัตรและหลักทรัพย์ที่เป็นประกันของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือหุ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งได้ชำระแล้ว หรือตราสารเปลี่ยนมือต่างๆ รวมถึงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ เช่น เครื่องหมายการค้า เป็นต้น

(ข) นอกจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จะทำการยึดได้แล้วตามมาตรา 282 วรรคท้าย นั้นให้รวมถึง ทรัพย์สินของภรรยาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวด้วย แต่การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดและเอาออกขายทอดตลาดได้อย่างเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษตามบทบัญญัติดังกล่าวนั้นจำกัดไว้เป็น 2 ประเภท คือ

- ทรัพย์สินซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา
- ทรัพย์สินซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้

(2) การอายัดทรัพย์สิน

คือ การที่ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งมิให้บุคคลภายนอกทำการโอนหรือชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ในคดี แต่ให้ชำระแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี กรณีที่จะเกิดการอายัดขึ้นได้ ก็เพราะลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งไม่ชำระหนี้ตามคำบังคับ มีสิทธิเรียกร้องที่จะให้บุคคลภายนอก (1) ชำระเงินจำนวนหนึ่ง (2) ให้ส่งมอบสิ่งของ หรือ (3) มีสิทธิเรียกร้องอย่างอื่น

ทรัพย์สินที่จะอายัดได้

เจ้าพนักงานบังคับคดีจะอายัดอะไรได้บ้างนั้นมีบัญญัติอยู่ในมาตรา 282 (2) และ (3) ดังต่อไปนี้

(ก) สิ่งหาทรัพย์สินอันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งสิทธิทั้งปวงอันมีอยู่ในทรัพย์สินเหล่านั้น ซึ่งบุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือโอนมายังลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลัง

(ข) เงินที่บุคคลภายนอกจะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลัง แล้วเรียกเก็บตามนั้น ในกรณีเช่นว่านี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะยึดบรรดาเอกสารทั้งปวงที่ให้ สิทธิแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะได้รับชำระเงินเช่นว่านั้น

จาก ก. และ ข. ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถแยกออกเป็น ดังนี้

- สิ่งหาทรัพย์สินมีรูปร่าง
- อสังหาริมทรัพย์
- สิทธิทั้งปวง
- เงิน

ทรัพย์สินรวมถึงสิทธิทั้ง 4 ประเภทดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นทรัพย์สินหรือสิทธิที่บุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือโอนหรือจะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ดังนั้นวิธีการอายัดจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะแห่งทรัพย์สินและสิทธิซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการอายัด

(3) การขายทอดตลาดทรัพย์สิน

เจ้าพนักงานบังคับคดี ต้องตรวจสอบจำนวนก่อนว่ามีการปฏิบัติตามขั้นตอนที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 และมาตรา 304 กำหนดไว้หรือไม่ คือ

(ก) ได้มีการแจ้งการยึดทรัพย์ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และผู้ที่มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287

(ข) ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์ที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน ได้มีการแจ้งให้นายทะเบียนทราบ

ในการบังคับคดีนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจตามหมายบังคับคดีของศาลที่มีเขตอำนาจที่สำนักงานบังคับคดีตั้งอยู่เท่านั้น อย่างไรก็ตาม หากมีการร้องขอเจ้าพนักงานบังคับคดียอมมีอำนาจในการบังคับคดีแทนตามหมายบังคับคดีที่ออกโดยศาลอื่นได้เช่นกัน

(4) การบังคับคดีขั้บไล่, รื้อถอน

เมื่อศาลมีคำสั่งให้ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี จัดการให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ครอบครองทรัพย์ดังกล่าว

(ก) กรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกศาลพิพากษาให้ขั้บไล่ หรือต้องออกไปจากที่อยู่อาศัย หรือทรัพย์ที่ครอบครอง

(ข) กรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัย หรือทรัพย์ที่ครอบครอง

โดยอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีอยู่ในตั้งแต่มาตรา 296 ทวิ ถึง 296 สัตต และ 309 ตรี

ค. การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมและภาษีอากร กรณีการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาด

กรณีทรัพย์ที่ถูกยึดแล้วต่อมามีผู้ซื้อทรัพย์ดังกล่าวได้จากการขายทอดตลาด หากทรัพย์สินนั้นกฎหมายกำหนดให้การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจำต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด ตัวอย่างเช่น อสังหาริมทรัพย์ประเภทที่ดิน หรือห้องชุด เมื่อเป็นการซื้ออสังหาริมทรัพย์ได้จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามคำสั่งศาล ก็ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนให้ปรากฏในสารบัญญจตทะเบียน โดยในทางปฏิบัติเมื่อบุคคลใดเป็นผู้ที่ซื้อทรัพย์ได้จากการขายทอดตลาดและได้ชำระราคาครบถ้วนแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะออกหนังสือโอนกรรมสิทธิ์และ

เอกสารประกอบให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน เพื่อทำการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนให้ทรัพย์สินดังกล่าวเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาด

ก่อนที่เจ้าหน้าที่ของกรมที่ดินจะดำเนินการเปลี่ยนแปลงชื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์ให้เป็นของผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดได้ ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินดังกล่าวจะต้องทำการเสียค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมต่างๆซึ่งกรมที่ดินได้กำหนดไว้เสียก่อน เหตุผลที่กรมที่ดินจำต้องเก็บค่าธรรมเนียมต่างจากการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากว่าเงินค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมในการโอนที่ดินนั้น เป็นเงินที่รัฐเรียกเก็บจากราษฎรผู้ขอจดทะเบียนเพื่อเป็นค่าตอบแทนที่รัฐให้บริการแก่ราษฎร ในการที่รัฐดำเนินการให้ราษฎรได้สิทธิหรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์โดยบริบูรณ์ทางทะเบียนโดยชอบด้วยกฎหมาย

การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมและภาษีอากรในการจดทะเบียนที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ อาจแยกอธิบายได้ดังนี้

1. ค่าจดทะเบียนการขาย

ค่าธรรมเนียมดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 103 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

"ในการดำเนินการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน การรังวัด การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม หรือทำธุระอื่นๆเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ให้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่ต้องไม่เกินอัตราตามบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้"

แสดงให้เห็นว่าประมวลกฎหมายที่ดินนั้นกำหนดให้การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินจะต้องเรียกเก็บค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่างๆกับผู้ขอจดทะเบียน ซึ่งกรณีการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ก็อยู่ในข่ายที่ต้องเสียค่าธรรมเนียมเช่นกัน เพราะถือว่าเป็นการขายตามคำสั่งศาล ซึ่งจะเสียค่าธรรมเนียมเท่าใดนั้น มีกฎกระทรวงฉบับที่ 47 (พ.ศ.2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ข้อ 2 (7)ก) กำหนดว่า ค่าจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมมีทุนทรัพย์เรียกตามราคาประเมินทุนทรัพย์ตามที่คณะกรรมการกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์กำหนดร้อยละ 2 สรุปคือค่าธรรมเนียมการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อได้จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามคำสั่งศาลนั้น ผู้ซื้อทรัพย์สินจะต้องเสียค่าธรรมเนียมโอนในอัตราร้อยละ 2 ของราคาประเมินของกรมที่ดิน

2. ค่าภาษีอากร

ก. ค่าภาษีหัก ณ ที่จ่าย

เป็นวิธีเสียภาษีที่กำหนดให้ผู้จ่ายเงินหักภาษีก่อนจ่ายเงินให้แก่ผู้รับเงิน เป็นการเก็บภาษีก่อนจ่ายเงินให้แก่ผู้รับเงิน เป็นการเก็บภาษีในขณะที่มีเงินได้เกิดขึ้น ภาษีที่เสียโดยวิธีหัก ณ ที่จ่ายนั้นถือเป็นภาษिल่วงหน้า หากตอนยื่นแบบแสดงรายการและคำนวณภาษีแล้วมีภาษีที่ต้องชำระมากกว่าจำนวนภาษีที่ถูกหัก ณ ที่จ่ายก็ต้องชำระเพิ่ม แต่ถ้ามีภาษีที่ต้องชำระน้อยกว่าจำนวนภาษีที่ถูกหัก ณ ที่จ่าย ก็มีสิทธิได้คืนจากส่วนต่างนั้น แต่ต้องยื่นคำร้องขอคืนภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 60, 63, 27 (ตรี) โดยหากผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนเป็นบุคคลธรรมดา จะคิดตามอัตราภาษีก้าวหน้า โดยไม่ได้รับยกเว้น 150,000 บาทแรก และหากเป็นนิติบุคคลจะคิดร้อยละ 1 ของราคาที่สูงกว่าระหว่างราคาประเมินกับราคาซื้อขาย

กรณีการหักภาษี ณ ที่จ่ายนั้น จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าผู้จ่ายเงินจะเป็นผู้หักภาษี ณ ที่จ่ายกับผู้รับเงิน เพื่อให้ผู้จ่ายเงินจะได้ส่งเป็นเงินได้ให้แก่รัฐต่อไป ในส่วนของการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามคำสั่งศาลก็เช่นกัน เมื่อประมวลรัษฎากรมีหลักการให้ผู้ที่มีเงินได้จากการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ จะต้องเป็นผู้ที่เสียภาษีเงินได้โดยผู้จ่ายเงิน(ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด) จะต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายเพื่อนำส่งแก่รัฐต่อไป ในทางปฏิบัตินั้น ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดต้องชำระเงินให้ครบถ้วนตามราคาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม้ขายทั้งหมดก่อนโดยยังไม่มีสิทธิหักภาษี ณ ที่จ่าย ซึ่งตามปกติแล้วผู้ซื้อที่มีสิทธิที่จะหักภาษี ณ ที่จ่ายกับเจ้าของทรัพย์สิน ดังนั้นเมื่อผู้ซื้อทรัพย์สินยื่นคำขอต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินเพื่อขอเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในที่ดินสำนักงานที่ดินจะเรียกเก็บภาษี ณ ที่จ่ายดังกล่าว และผู้ซื้อทรัพย์สินจะต้องทดลองจ่ายแทนลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปก่อน เพื่อให้สามารถโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้ แต่เงินจำนวนนี้ผู้ซื้อทรัพย์สินสามารถมาขอคืนภาษีได้กับกรมบังคับคดี แต่ต้องเป็นเวลาหลังจากที่กรมบังคับคดีจะต้องแสดงบัญชีรับ-จ่ายเงินในคดีให้เสร็จ และผู้มีส่วนได้เสียในคดีจะต้องรับรองความถูกต้องในการจัดทำบัญชี จึงจะสามารถจ่ายภาษีที่หัก ณ ที่จ่ายคืนแก่ผู้ซื้อทรัพย์สินได้

ข. ค่าภาษีธุรกิจเฉพาะ

การขายอสังหาริมทรัพย์โดยวิธีการขายทอดตลาด หากการขายอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวเข้าลักษณะเป็นการขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางการค้าหรือหากำไรตาม มาตรา 91/2(6) แห่งประมวลรัษฎากร ประกอบมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาออกตามความใน

ประมวลรัษฎากรว่าด้วยการขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้าหรือหากำไร(ฉบับที่ 342) พ.ศ. 2541 อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ และผู้มีหน้าที่เสียภาษีธุรกิจเฉพาะเป็นผู้เสียภาษี ตามนัยมาตรา 91/7 แห่งประมวลกฎหมายรัษฎากร ดังนั้น เจ้าของที่ดินที่ถูกขายทอดตลาดจึงเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีธุรกิจเฉพาะ แต่กรณีประกาศของเจ้าพนักงานบังคับคดีเรื่องการขายทอดตลาด ได้มีข้อสัญญาระบุให้ผู้ซื้อเป็นผู้เสียค่าธรรมเนียมในการโอน และค่าภาษีอากรจากการขายที่ดินตามประมวลรัษฎากร จึงเป็นกรณีที่ผู้ซื้อทรัพย์ได้จากการขายทอดตลาดตกลงกับเจ้าพนักงานบังคับคดีตามข้อสัญญาดังกล่าว ผู้ซื้อทรัพย์ได้จากการขายทอดตลาดจึงต้องเสียค่าธรรมเนียมและค่าภาษีอากรจากการซื้อที่ดินดังกล่าว (ตามหนังสือของกรมสรรพากรเลขที่ กค 0706/1010 ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2548 เรื่องภาษีธุรกิจเฉพาะกรณีซื้อที่ดินจากการขายทอดตลาด) และการเสียภาษีธุรกิจเฉพาะนี้ผู้ซื้อทรัพย์ไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอคืนภาษีธุรกิจเฉพาะ (ตามหนังสือของกรมสรรพากรเลขที่ กค 0702(กม.08)/90 ลงวันที่ 13 มกราคม 2553 เรื่องภาษีธุรกิจเฉพาะกรณีขอคืนภาษีจากการขายทอดตลาด)

ภาษีธุรกิจเฉพาะจะเรียกเก็บในอัตราร้อยละ 3.3 (รวมภาษีท้องถิ่น) ของราคาที่สูงกว่าระหว่างราคาประเมินของที่ดินกับราคาซื้อขาย (ถ้าอยู่ในหลักเกณฑ์ที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ)

ค. ค่าอากรแสตมป์

เรียกเก็บร้อยละ 0.5 ของราคาซื้อจากการขายทอดตลาด (ถ้าเสียภาษีธุรกิจเฉพาะแล้วไม่ต้องเสียค่าอากรแสตมป์อีก) ซึ่งโดยปกติแล้วค่าอากรแสตมป์กรมบังคับคดีจะเป็นผู้เรียกเก็บ โดยผู้ซื้อทรัพย์ไม่ต้องเสียค่าอากรแสตมป์ที่สำนักงานที่ดินอีก

3. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

ค่าใช้จ่ายอื่นๆที่อาจเกิดขึ้นจากการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์

ก. ค่าคำขอ

กฎกระทรวงฉบับที่ 47 (พ.ศ.2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ข้อ 2(10)(ก) กำหนดค่าธรรมเนียมในส่วนที่เป็นคำคำขอแปลงละ 5 บาท

ข. ค่ามอบอำนาจ

กฎกระทรวงฉบับที่ 47 (พ.ศ.2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ข้อ 2 (10) (ฉ) กำหนดค่าธรรมเนียมในส่วนที่เป็นค่ามอบอำนาจ เรื่องละ 20 บาท

3.4 การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม

ก. วิธีการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

จากที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 ว่า การเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ เช่นเกิดจากความตกลงกันระหว่างบุคคลในการที่จะเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเกิดจากการตกลงโดยวาจา หรือเป็นการตกลงกันตามสัญญา ซึ่งทั้งสองกรณีถือว่าเป็นเกิดจากความสมัครใจในการตกลงระหว่างกันเพื่อเป็นเจ้าของทรัพย์สินร่วมกัน นอกจากนี้ความเป็นเจ้าของรวม ยังเกิดขึ้นจากกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้การเป็นเจ้าของในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลบางประเภท อาจเข้าลักษณะของการเป็นเจ้าของทรัพย์สินร่วมกัน และการจะเป็นเจ้าของทรัพย์สินประเภทใดนั้นขึ้นอยู่กับว่าในระหว่างที่มีทรัพย์สินเกิดขึ้น บุคคลดังกล่าวอยู่ในสถานะใดในทางกฎหมาย อาทิเช่น บุคคลสองคนสมรสกัน และภายหลังมีทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นระหว่างสมรส กฎหมายให้ถือว่าเป็นสินสมรส คู่สมรสมีสิทธิในความเป็นเจ้าของร่วมกันคนละครึ่ง เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายในรายละเอียดไว้แล้วในบทที่ 2

ดังนั้น การศึกษาวิธีการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณีทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเป็นทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมนั้น จึงควรพิจารณาแยกอธิบายในรายละเอียดของการเป็นเจ้าของรวมแต่ละประเภทแยกต่างหากหากจากกัน เนื่องจากประเภทการเจ้าของรวมตามกฎหมายจะมีข้อที่ควรต้องพิจารณาเพิ่มเติมมากกว่าในกรณีของประเภทการเป็นเจ้าของรวมกรณีที่เกิดจากความสมัครใจตกลงกันระหว่างกันเองหรือตามสัญญา

1. การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมประเภทที่เกิดจากความสมัครใจตกลงกันระหว่างกันเองหรือตามสัญญา

โดยหลักแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการยึดอายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สิน เฉพาะที่เป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 282) และรวมถึงบรรดาทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตาม

คำพิพากษาด้วย (มาตรา 283) ปัญหาคือ คำว่า "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา" นั้น หมายความว่ารวมถึงทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีกรรมสิทธิ์ร่วมกับบุคคลอื่นด้วยหรือไม่ เช่น ก. และ ข. เป็นเจ้าของร่วมกันในที่ดินแปลงหนึ่งคนละครึ่ง ก. ถูกศาลพิพากษาให้ชำระเงินแก่ ค. ก. ไม่ยอมชำระ ค. มีสิทธินำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินแปลงที่มี ข.ถือกรรมสิทธิ์รวมอยู่ด้วยได้ทั้งแปลงหรือไม่ ประเด็นนี้คำพิพากษาของศาลฎีกาในปัจจุบันวางแนวทางไว้ว่า การยึดที่ดินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษากับผู้อื่นมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันโดยที่ยังมิได้มีการแบ่งกันเป็นส่วนสัดส่วนนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิยึดได้ทั้งแปลงและศาลยอมขายได้ทั้งแปลง เว้นแต่จะตกลงยินยอมกันให้ขายเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะแม้ระหว่างเจ้าของร่วมด้วยกันเองเมื่อตกลงแบ่งกันเองไม่ได้ ก็จะต้องขายทั้งแปลง ฉะนั้นเจ้าของร่วมจะขอให้งดขายเพื่อแบ่งส่วนก่อน หรือขอให้ขายเฉพาะส่วนของลูกหนี้ไม่ได้ ถ้าโจทก์ยืนยันให้ขายทั้ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1026/2504) และไม่มีสิทธิขอกลับส่วนที่ดินของตนจากที่ดินที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยนำยึดไว้ แต่ขอขบที่จะขอกลับส่วนของตนจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด อีกทั้งจะขอให้งดการขายทอดตลาดไว้ก่อนเพื่อให้เจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมฝ่ายข้างมากได้ตกลงแบ่งที่ดินกับจำเลยก่อนนั้นก็ไม่ได้ เพราะเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดที่ดินแล้ว หากจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษายอมก่อให้เกิดหรือโอน หรือเปลี่ยนแปลงสิทธิในทรัพย์สินที่ถูกยึดไว้ก็ไม่อาจไต่ถามโจทก์ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3832/2530)

คำพิพากษาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แม้มาตรา 282 กำหนดเพียงว่าให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น แต่มิได้บัญญัติว่าให้หมายความว่ารวมถึงทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของร่วมกับบุคคลภายนอกหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้ศาลฎีกาตีความหมาย คำว่า "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา" ว่าให้หมายความว่ารวมถึง "ทรัพย์สินที่บุคคลภายนอกเป็นเจ้าของร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา" ด้วย เหตุผลคือเมื่อทรัพย์สินที่จะถูกบังคับคดีดังกล่าวไม่สามารถแบ่งแยกได้ว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและส่วนใดเป็นของบุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของร่วม ดังนั้นความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินจึงระคนปนกันไประหว่างผู้เป็นเจ้าของร่วมด้วยกัน จึงถือว่าทรัพย์สินดังกล่าวก็มีส่วนที่เป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเช่นกัน จึงมีความหมายรวมอยู่ตามนัยของคำว่า ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 282 ภายหลังจากที่แนววินิจฉัยของศาลได้วางหลักเกณฑ์ดังกล่าว ทำให้มีการออกระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 ข้อ 32 กำหนดว่า ให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ ให้ยึดมาทั้งหมด ดังนั้นในปัจจุบันหากทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะบังคับคดีนั้น

เป็นทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมสามารถบังคับเอาทรัพย์สินนั้นได้ทั้งหมด

ในการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมดังกล่าว มีกรณียกเว้นที่เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อาจบังคับคดีได้ทั้งหมด คือหากเป็นกรณีที่ถูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าของร่วมได้แบ่งแยกกันครอบครองทรัพย์สินกันเป็นส่วนสัดส่วนแน่นอนแล้วว่าส่วนของใครอยู่ตรงไหน แม้ทรัพย์สินนั้นลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าของร่วมจะมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง ผู้ที่เป็นเจ้าของร่วมก็สามารถยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 287 เพื่อขอให้แบ่งส่วนหรือกันส่วนโดยขอให้แบ่งทรัพย์สินนั้นออกเป็นส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและส่วนของเจ้าของร่วมตามที่แต่ละฝ่ายครอบครองแล้วขายเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่การตกลงแบ่งแยกนั้นต้องทำก่อนที่จะมีการบังคับคดี และโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิบังคับคดีได้เท่าที่จำเลยมีสิทธิในที่ดินพิพาทเท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1353/2554) เพราะความตกลงที่ให้แบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนย่อมผูกมัดจำเลยและผู้ร้อง (เจ้าของร่วม) ทั้งสองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1364 เจ้าของร่วมและจำเลยย่อมได้สิทธิครอบครองที่ดินตามส่วนสัดส่วนที่แบ่งกันครอบครองมานั้น ถือได้ว่าผู้ร้องทั้งสองซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมีสิทธิอื่น ๆ อันอาจร้องขอให้บังคับเหนือที่ดินนั้นได้ตามกฎหมายซึ่งการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าของรวมคนอื่นด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3139/2537)

สรุป คือ คำพิพากษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าหากเป็นกรณีที่ระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษามีการตกลงแบ่งแยกการครอบครองออกเป็นสัดส่วนของแต่ละคนอย่างชัดเจน เช่นนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่อาจบังคับคดีกับทรัพย์สินในส่วนของบุคคลอื่นที่มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนแล้วได้ เนื่องจากถือว่าส่วนที่มีการแบ่งแยกดังกล่าว มิใช่ส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงไม่อาจทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินของบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้เช่นกัน ซึ่งกรณีการแบ่งแยกเป็นส่วนสัดส่วนชัดเจนระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมดังกล่าว โดยมากจะเป็นการแบ่งแยกกันครอบครองในทางข้อเท็จจริง ดังนั้นหากทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเป็นทรัพย์สินที่การได้มาแห่งกรรมสิทธิ์จำต้องปรากฏทางทะเบียน ตัวอย่างเช่น การมีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ บุคคลผู้ที่จะได้กรรมสิทธิ์ซึ่งจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

จะต้องมีการทำให้ปรากฏทางทะเบียน โดยการจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่นั่นเอง ฉะนั้นเมื่อมีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันโดยมิได้มีการจดทะเบียนไว้ทางทะเบียนบุคคลภายนอกย่อมไม่อาจทราบได้ว่าทรัพย์สินที่มีการถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันนั้นมีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างกันหรือไม่ และมีส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอยู่ในส่วนใดบ้าง ดังนั้นในทางปฏิบัติบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของรวม โดยมากจะใช้สิทธิในการขอแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ก็ต่อเมื่อทราบว่าตนเองถูกระทบสิทธิ กล่าวคือ เมื่อลักษณะของการแบ่งแยกเป็นส่วนสัดระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันนั้นไม่ปรากฏทางทะเบียน เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่อาจทราบได้ถึงข้อตกลงระหว่างกันของผู้เป็นเจ้าของรวม เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อบังคับคดีกับทรัพย์สินนั้นทั้งหมด เจ้าพนักงานบังคับคดีก็สามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้ทั้งหมด ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมฯ ข้อ 32 ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อเป็นการบังคับคดีทั้งหมดก็ย่อมกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี ดังนั้นบุคคลภายนอกจึงพยายามหาวิธีทางที่จะคุ้มครองสิทธิของตนเองที่มีอยู่ตามกฎหมาย ซึ่งสิทธิของผู้ที่เป็นเจ้าของรวมในกรณีที่ทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีนั้นมีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดชัดเจนระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อนที่ทรัพย์สินนั้นจะถูกบังคับคดี คือเจ้าของรวมดังกล่าวสามารถขอคืนส่วนทรัพย์สินของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ ฉะนั้นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิบังคับคดีได้เฉพาะส่วนที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ในส่วนทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของรวมย่อมไม่ถูกระทบสิทธิไปด้วย แต่ในทางกลับกันหากเป็นกรณีที่มิได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกัน คำวินิจฉัยของศาลในปัจจุบันวางแนวทางไว้ว่า ผู้ที่เป็นเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีสิทธิขอคืนส่วนหรือขอให้ศาลแบ่งแยกทรัพย์สินในส่วนของตนออกจากทรัพย์สินทั้งหมด สิทธิของเจ้าของรวมมีเพียงประการเดียวคือ ขอคืนส่วนของตนจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น กล่าวคือเมื่อทรัพย์สินดังกล่าวถูกบังคับคดีออกขายทอดตลาดแล้ว เงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าว จะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกจ่ายให้กับเจ้าของรวมที่มีใช้

ลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยไม่หักค่าใช้จ่ายใดๆในชั้นบังคับคดี อีกส่วนหนึ่งคือส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งจะถูกจ่ายให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้รับจ้างต่อไปแล้วแต่กรณี

2. การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมประเภทที่เกิดจาก บทบัญญัติของกฎหมาย

แนวทางการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังที่กล่าวข้างต้น ไม่เพียงหมายความว่าถึงลักษณะของการเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพย์สินโดยการสมัครใจระหว่างกันเท่านั้น แต่รวมถึงกรณีการเป็นเจ้าของรวมตามกฎหมายด้วย ซึ่งใช้หลักเกณฑ์ในการบังคับคดีเป็นอย่างเดียวกัน เพียงแต่ว่าประเภทของการเป็นเจ้าของรวมตามกฎหมายนั้นมีลักษณะการพิจารณาที่เพิ่มมากขึ้น ดังนี้

ก. กรณีทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเป็นทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา

คำว่า สามีภรรยา ในหัวข้อนี้ หมายถึง ชายหญิงที่จดทะเบียนสมรสกัน โดยชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่รวมถึงชายหญิงที่อยู่กินกันฉันสามีภรรยา

กรณีที่สามีเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และหากเจ้าหนี้ประสงค์จะบังคับคดีกับทรัพย์สินของภรรยาของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นจะกระทำได้หรือไม่ กรณีนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 282 วรรคท้าย บัญญัติไว้ว่า "เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ทรัพย์สินที่เป็นของภรรยาหรือที่เป็นของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้นั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจยึดหรืออายัดและเอาออกขายได้ตามที่บัญญัติไว้ข้างบนนี้"

กล่าวคือ ทรัพย์สินที่เป็นของภรรยาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดเอาออกขายทอดตลาดได้อย่างเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามมาตรา 282 วรรคท้ายนี้ จำกัดไว้ 2 ประเภทเท่านั้น คือ⁴⁶

- ทรัพย์สินซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

⁴⁶ ประพนธ์ ศาตะมาน, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา), หน้า 207.

- ทรัพย์สินซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้

เหตุที่กฎหมายจำกัดบัญญัติให้ทรัพย์สินของภริยาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จะถูกบังคับคดีได้ จำกัดแต่เพียงทรัพย์สินสองประเภทดังกล่าวเท่านั้น เนื่องมาจากว่าโดยหลักแล้วกฎหมายประสงค์จะให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิบังคับคดีได้เฉพาะแต่ทรัพย์สินซึ่งเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น เมื่อกฎหมายประสงค์จะให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการบังคับคดีกับทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย ก็ย่อมจะต้องบัญญัติไว้ให้ชัดเจน เนื่องจากคำพิพากษาของศาลย่อมไม่ผูกพันบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นคู่ความในคดี

ในกรณีของสามีภริยานั้น จะเห็นได้ว่า สามีภริยาหาได้มีกิจกรรมจำกัดอยู่แต่ภายในครอบครัวเท่านั้น แต่จะต้องมีการติดต่อกับบุคคลภายนอกเสมอ การติดต่อกันนี้ย่อมจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในครอบครัว เช่น การจัดหาปัจจัยสี่ให้แก่ครอบครัว ที่ทำให้คู่สมรสอาจตกเป็นลูกหนี้ฝ่ายเดียว หากหนี้เป็นประโยชน์แก่ครอบครัวก็ต้องถือว่าภริยาเป็นลูกหนี้ด้วย หรือในทางกลับกันหากภริยาก่อนหนี้ฝ่ายเดียวก็ต้องถือว่าสามีเป็นลูกหนี้ด้วยเช่นกัน โดยถือว่าเป็นหนี้ร่วมกันที่อีกฝ่ายจำเป็นต้องรับผิดชอบในหนี้ร่วมกัน การกำหนดให้ต้องรับผิดชอบกันเช่นนี้ย่อมเป็นธรรมต่อบุคคลภายนอกที่มีฐานะเป็นเจ้าของคู่สมรส

อย่างไรก็ตาม การที่กฎหมายจะกำหนดหลักไว้ว่า หนี้ชนิดใดคู่สมรสจะต้องรับผิดชอบร่วมกันนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากจะมีผลผูกมัดสามีภริยาทั้งสองฝ่ายไม่ว่าตนเองจะได้ร่วมรู้เห็นในการก่อหนี้หรือไม่ก็ตาม หากไม่มีการกำหนดขอบเขตของหนี้ดังกล่าวให้ชัดเจนแน่นอนคือ ถือเอาว่าหนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างเป็นสามีภริยากันทุกประเภทเป็นหนี้ร่วมแล้ว ย่อมไม่เป็นธรรมต่อคู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้ร่วมก่อหนี้ด้วย เพราะหากเป็นหนี้ร่วมแล้ว เมื่อเจ้าหนี้ฟ้องบังคับชำระหนี้ คู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้ร่วมก่อหนี้ย่อมไม่มีสิทธิร้องขอถอนส่วนของตนในสินสมรสที่ถูกบังคับชำระหนี้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5696/2533 และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1846/2535) ในทางตรงข้าม หากไปวางกรอบของหนี้ร่วมแคบจนเกินไป ย่อมทำให้บุคคลภายนอกเสียเปรียบในแง่ที่ว่าไม่สามารถจะบังคับชำระหนี้

เอาจากทรัพย์สินของคู่สมรสที่ไม่ได้รวมก่อนนี้ได้ ทั้ๆที่หนี้ดังกล่าวน่าจะเป็นหนี้ร่วม⁴⁷ ดังนั้นจึงอาจแยกพิจารณาว่าหนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างสามีภริยา จะเป็นหนี้ร่วมหรือหนี้ส่วนตัวได้ ดังต่อไปนี้

(1) กรณีหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา

หนี้ที่เกิดขึ้นในระหว่างเป็นสามีภริยากันมีอยู่หลายประเภท เฉพาะแต่หนี้ที่ประการตามมาตรา 1490 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น จึงจะถือว่าเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา เพราะไม่มีบทกฎหมายใดให้สันนิษฐานว่าหนี้ที่เกิดขึ้นในระหว่างสมรสเป็นหนี้ร่วม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 841/2509) ฉะนั้นหากหนี้ที่เกิดขึ้นไม่เข้าลักษณะตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ย่อมไม่ถือว่าเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา

หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490 นั้น มีทั้งหมด 4 ลักษณะ ดังนี้

(ก) หนี้เกี่ยวกับการจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดูตลอดถึงการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัวและการศึกษาของบุตร ตามสมควรแก่อัธยาศัย

(ข) หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส

(ค) หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน

(ง) หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน

วิธีการบังคับชำระหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยานั้น เจ้าหนี้สามารถบังคับชำระหนี้ร่วมนั้นได้จากสินสมรสและสินส่วนตัวของคู่สมรส ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1489 ความว่า "ถ้าสามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกัน ให้ชำระหนี้จากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย" จะเห็นได้ว่าการบังคับชำระหนี้ร่วมนั้น หากเจ้าหนี้เป็นโจทก์ฟ้องทั้งสามีและภริยาเป็นจำเลยร่วมกัน และศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยทั้งสองร่วมกันรับผิดชอบ กรณีเช่นนี้ไม่มีปัญหา กล่าวคือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมนำยึดทรัพย์สินของสามีและภริยานั้นได้ทั้งหมด โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะจะเป็นทรัพย์สินประเภทใด แต่ถ้าหากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีได้ฟ้องสามีและภริยาเป็นจำเลยทั้งสองคน แต่ฟ้องเฉพาะคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว เจ้าหนี้ตาม

⁴⁷ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า277-278.

คำพิพากษาย่อมบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ทุกประเภท และเจ้าหนี้มีสิทธิบังคับชำระหนี้จากสินสมรสหรือสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย โดยจะบังคับคดีสินส่วนตัวก่อนสินสมรสก็ได้ และจะบังคับเอาจากทรัพย์สินของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนสิ้นเชิงก็ได้ แต่หากจะบังคับคดีกับทรัพย์สินของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้ถูกฟ้องด้วยเพียงใดหรือไม่นั้น ต้องแยกพิจารณาว่าหนี้ที่โจทก์ฟ้องนั้นเป็นหนี้ร่วมหรือไม่ ถ้าคู่ความยังโต้เถียงกันอยู่ว่าเป็นหนี้ร่วมหรือไม่ ศาลจะต้องฟังข้อเท็จจริงต่อไป จะวินิจฉัยชี้ขาดโดยไม่ฟังข้อเท็จจริงไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2/2508)

สรุป คือ หนี้ร่วมย่อมผูกพันสินสมรสซึ่งสามีภริยาเป็นเจ้าของร่วมกัน ด้วยเหตุนี้แม้เจ้าหนี้จะไม่ได้ฟ้องคู่สมรสอีกฝ่ายเป็นจำเลยในหนี้ร่วมก็ตาม สินสมรสของคู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้ถูกฟ้องก็ยังคงต้องรับผิดชอบร่วมกับคู่สมรสฝ่ายที่ถูกฟ้อง กล่าวคือ เมื่อเป็นหนี้ร่วมแล้วเจ้าหนี้อ่อมมีสิทธิบังคับเอากับสินสมรสของผู้สมรสทั้งสองฝ่ายได้ อย่างไรก็ตามในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดของสินส่วนตัวนั้นได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1652/2522 วางหลักไว้ว่า หากเจ้าหนี้ไม่ได้ฟ้องภริยาในหนี้ที่เจ้าหนี้ฟ้องสามีให้ใช้หนี้ร่วมแล้ว แม้จะเป็นหนี้ร่วมก็จะยึดสินส่วนตัวของภริยาชำระหนี้ไม่ได้ เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โจทก์จะขอให้บังคับคดีได้แต่หรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพคดี โจทก์มิได้ฟ้องภริยาเป็นจำเลย ภริยาไม่ได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของโจทก์ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดทรัพย์ได้แต่ที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา การอ้างมาตรา 282 วรรคท้ายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าใช้สำหรับยึดทรัพย์ส่วนตัวของภริยาได้โดยไม่ต้องฟ้องนั้น ศาลฎีกามีความเห็นว่ามีมาตรา 282 หมายถึง ทรัพย์สินของภริยาหรือของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเฉพาะในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้อาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สินที่มีกฎหมายบัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดได้ แต่ทรัพย์สินส่วนตัวของภริยาซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมกับสามี แต่เป็นคนภายนอกคดีนั้น ห้ามบทกฎหมายบัญญัติให้ยึดหรืออายัดได้ไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1039/2492) และทรัพย์สินส่วนตัวของภริยานั้น ไม่มีกฎหมายให้ถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของสามีด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 676/2511)

หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีกับทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของตน เพื่อให้ชำระหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยานั้น กรณีเช่นนี้ สามีหรือภริยาที่มีได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิร้องขอให้ปล่อยสินส่วนตัวนั้นได้เพราะหากข้อเท็จจริงฟังได้ว่าทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีนั้นเป็นสินส่วนตัวของคู่สมรสอีกฝ่ายซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา กรณีก็ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยว่าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยาหรือไม่ เพราะแม้จะเป็นหนี้ร่วม โจทก์ก็ไม่อาจยึดที่ดินพิพาทเพื่อขายทอดตลาดชำระหนี้

ให้แก่โจทก์ได้เนื่องจากโจทก์มิได้ฟ้องคู่สมรสอีกฝ่ายเป็นจำเลย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3473/2551)

ในทางกลับกันถ้าเป็นกรณีที่เป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา จากที่ได้อ้างไปแล้วข้างต้นว่าแม้จะฟ้องสามีหรือภริยาเพียงคนเดียวโดยที่หนี้ร่วมผูกพันสินบริคณห์เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมนำยึดสินบริคณห์ได้ แต่จะยึดสินส่วนตัวไม่ได้ กล่าวคือ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของสามีภริยาย่อมมีสิทธิยึดสินสมรสของคู่สมรสอีกฝ่ายได้ แม้มิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่คู่สมรสฝ่ายนั้นไม่มีสิทธิร้องขอถอนส่วนของตนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 287 เพราะหนี้ร่วมผูกพันสินสมรสของทั้งสองฝ่ายด้วยกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5531/2534) และแม้ภายหลังคู่สมรสจะได้จดทะเบียนหย่าและแบ่งสินสมรสกันก็ไม่กระทบสิทธิของโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะดำเนินการบังคับคดีแก่เงินในบัญชีเงินฝากของคู่สมรสอีกฝ่าย โจทก์จึงมีสิทธิอายัดเงินในบัญชีเงินฝากของคู่สมรสอีกฝ่าย เพื่อนำมาชำระหนี้ให้โจทก์ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6306/2551) เพราะเมื่อเป็นหนี้ร่วมแล้ว เจ้าหนี้อ่อมมีสิทธิยึดสินสมรสของคู่สมรสได้ทั้งสองฝ่าย

(2) กรณีไม่เป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา

เมื่อหนี้ที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำมาบังคับคดีนั้นมิใช่หนี้ร่วมที่สามีภริยาต้องรับผิดชอบร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะร้องขอให้บังคับคดีได้เฉพาะที่เป็นสินส่วนตัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้ถูกฟ้องคดี หรือจะบังคับคดีกับทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสเฉพาะส่วนครึ่งหนึ่งที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเท่านั้น แต่จะบังคับคดีกับสินสมรสทั้งหมดไม่ได้ เพราะหนี้ตามคำพิพากษาที่นำมาบังคับคดีมิใช่หนี้ร่วมที่คู่สมรสอีกฝ่ายซึ่งมิได้ถูกฟ้องคดีด้วยจำต้องรับผิดชอบ ดังนั้นสามีหรือภริยาอีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิร้องขอถอนส่วนจากสินสมรสที่ถูกบังคับคดีได้ ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 679/2532 วางหลักไว้ว่าแม้ผู้ร้องกับจำเลยจะร่วมกันทำละเมิด แต่ก็เป็นการเฉพาะตัวของผู้ร้องกับจำเลยไม่เกี่ยวกับกิจการอันจำเป็นในครอบครัว หรือเกี่ยวข้องกับสินสมรส หรือเกิดจากการงานที่ทำด้วยกันในฐานะที่เป็นสามีภริยา จึงไม่เป็นหนี้ร่วมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490 เมื่อโจทก์มิได้ฟ้องผู้ร้องเป็นจำเลยด้วย จึงไม่อาจจะบังคับคดีให้กระทบกระทั่งถึงสิทธิของผู้ร้องที่มีอยู่เหนือสินสมรสตามมาตรา 287 ได้

แม้คู่สมรสฝ่ายที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะมีสิทธิร้องขอถอนส่วนได้ตามมาตรา 287 ก็ตาม แต่การที่จะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 287 นั้นก็ต้องพิจารณาเรื่อง

การแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วน เจ้าของรวมเหล่านั้นจะได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 287 กรณีใด ขึ้นอยู่กับว่าหากมีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนระหว่างเจ้าของรวมด้วยกัน คู่สมรสฝ่ายที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะมีสิทธิกันส่วนในทรัพย์สินของตนออกจากของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้าคู่สมรสได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วน ฝ่ายนั้นก็จะมีสิทธิกันส่วนจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น ไม่มีสิทธิร้องขอกันส่วนในทรัพย์สิน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6570/2550 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 14800/2551)

ข. กรณีทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเป็นทรัพย์สินที่เกิดขึ้นระหว่างอยู่กินกันฉันสามีภรรยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส

กรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีกับทรัพย์สินของสามีหรือภรรยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน และทรัพย์ดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่กินกันฉันสามีภรรยา เช่นนี้แม้จะไม่มีความเป็นคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย อันจะมีสิทธิและหน้าที่ระหว่างกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่เมื่อบุคคลสองคนอยู่กินกันฉันสามีภรรยา ทรัพย์ที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ด้วยกัน ย่อมบังคับได้ตามหลักเรื่องเจ้าของรวม กล่าวคือ ถือได้ว่าทั้งสองฝ่ายเป็นเจ้าของทรัพย์สินร่วมกันคนละครึ่ง ซึ่งหากเจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งก่อให้เกิดหนี้อันต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้ เช่นนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถที่จะบังคับคดีกับทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ในระหว่างอยู่กินด้วยกันได้ เพราะถือว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นอยู่ครึ่งหนึ่ง สามีหรือภรรยาที่ไม่ได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา สามารถใช้สิทธิร้องขอกันส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 287 ได้ ซึ่งหากมีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนชัดเจน ก็ร้องกันส่วนทรัพย์สินได้ แต่หากไม่มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนชัดเจน อีกฝ่ายมีสิทธิร้องขอให้กันเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้นแต่จะร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ หรือขอให้ถอนการยึดไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1492/2510) และทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ในระหว่างอยู่กินด้วยกันนั้น เมื่อไม่ใช่สินสมรสตามกฎหมายและชายหญิงซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภรรยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย ย่อมจะไม่มีสิทธิและหน้าที่ใดๆต่อกันตามกฎหมาย ดังนั้นหนี้ที่อีกฝ่ายได้ก่อให้เกิดขึ้นระหว่างที่อยู่กินด้วยกัน ก็มีใช้หนี้ร่วม อีกฝ่ายจึงไม่ต้องรับผิดชอบร่วมด้วยในส่วนของตนแม้ทรัพย์ดังกล่าวจะเป็นทรัพย์สินที่เกิดขึ้นในระหว่างที่อยู่กินกันฉันสามีภรณาก็ตาม ฉะนั้นเจ้าหนี้มีสิทธิบังคับกับทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันได้เพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้น และไม่มีสิทธิบังคับเอากับทรัพย์สินส่วนตัวของสามีหรือภรรยาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้ถูกฟ้องเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย

ค. ทรัพย์สินของเจ้ามรดกที่ยังไม่ได้แบ่งกันระหว่างผู้เป็นทายาทผู้รับมรดกด้วยกัน

กรณีทรัพย์สินมรดกที่จะเข้าลักษณะของการเป็นเจ้าของรวมตามความหมายนี้ หมายถึง เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย โดยมีได้ทำพินัยกรรมยกมรดกส่วนของตนให้แก่ผู้ใด ดังนั้นทรัพย์สินดังกล่าวจึงเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิรับมรดกตามลำดับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1620 ประกอบมาตรา 1629 เมื่อในระหว่างผู้เป็นทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิรับมรดก ยังมีได้มีการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกดังกล่าวให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ทายาททั้งหมดทุกคน ถือว่าทายาทดังกล่าวเป็นเจ้าของทรัพย์สินมรดกร่วมกัน เช่นหากทรัพย์สินมรดกเป็นที่ดิน ซึ่งที่ดินเป็นอสังหาริมทรัพย์ ดังนั้นความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์จะปรากฏทางทะเบียน เมื่อที่ดินซึ่งเป็นทรัพย์สินมรดกยังมีได้ทำการแบ่งปันระหว่างทายาท ชื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์หลังโฉนดที่ดินจึงยังปรากฏเป็นชื่อของเจ้ามรดกอยู่ หรือหากมีผู้จัดการมรดกทรัพย์สินดังกล่าวก็มีชื่อของผู้จัดการมรดก ซึ่งทั้งสองกรณีดังกล่าวถือว่า ทรัพย์สินมรดกนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันระหว่างทายาททุกคนผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมาย หากมีชื่อผู้จัดการมรดก ก็ถือว่าผู้จัดการมรดกเป็นผู้ดูแลและจัดการทรัพย์สินมรดกแทนทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิรับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1719 ซึ่งการเป็นผู้จัดการมรดกจะอยู่ในลักษณะของการถือครองแทนเพื่อประโยชน์ของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกทุกคนจนกว่าทรัพย์สินนั้นจะได้แบ่งปันกันระหว่างทายาท และหากทรัพย์สินมรดกดังกล่าวยังมีได้แบ่งปันระหว่างทายาทด้วยกัน จะถือว่าทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกทุกคนอยู่ในฐานะของการเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินมรดกร่วมกันตามส่วนแบ่งที่แต่ละคนมีสิทธิได้รับตามกฎหมาย ดังนั้นหากในระหว่างทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกด้วยกันประสงค์จะทำการอย่างใด ๆ กับทรัพย์สินมรดก จำต้องได้รับความยินยอมจากทายาทโดยธรรมคนอื่นด้วย

หากเป็นกรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาฟ้องร้องเพื่อบังคับชำระหนี้เอาแก่ทรัพย์สินของเจ้ามรดก กล่าวคือ หนี้ตามคำพิพากษาเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหนี้กับเจ้ามรดก ซึ่งเจ้ามรดกได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนตาย กรณีดังกล่าวจะไม่อยู่ในความหมายในหัวข้อนี้ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1600 คำว่ากองมรดก ให้ความหมายรวมถึงสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆของผู้ตายด้วย ดังนั้นเจ้านี้ย่อมมีสิทธิฟ้องให้ทายาทรับผิดชอบชำระหนี้กองมรดก เนื่องจากหน้าที่ความรับผิดชอบชำระหนี้กองมรดกของเจ้ามรดกยังมีอยู่และจะตกทอดแก่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกด้วย และตามกฎหมายทายาทไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดให้แก่ตน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1601 แม้ทายาทจะได้อำนาจทรัพย์สินมรดกที่ตนได้รับมาจน

หมดแล้วก็ตาม ซึ่งกรณีทีกล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ปล่อยให้ทายาทรับมรดกนี้ที่เจ้ามรดกได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนตาย ฉะนั้นแม้ทรัพย์มรดกดังกล่าวยังมีได้มีการแบ่งปันระหว่างทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกก็ตาม ก็ไม่ถือว่าทายาทดังกล่าวจะมีสิทธิเรียกร้องอย่างใดๆในกองมรดกแก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา แม้จะถือว่าผู้เป็นทายาททุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพย์มรดกดังกล่าวก็ตาม เพราะเมื่อกองมรดกที่ได้รับให้หมายความรวมถึงหนี้สินและความรับผิดชอบด้วย ฉะนั้นเจ้าหน้าที่จึงสามารถบังคับเอาทรัพย์กองมรดกเพื่อชำระหนี้ของตนได้จนสิ้นเชิง สิทธิได้รับการได้รับส่วนแบ่งจากกองมรดกไม่อาจใช้ยันกับเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในกองมรดกได้ จึงทำให้กรณีที่เจ้าหน้าที่บังคับคดีกับทรัพย์มรดกของผู้ตายเพื่อชำระหนี้ซึ่งผู้ตายได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนตาย ไม่อยู่ในความหมายของการเป็นเจ้าของรวมที่จะต้องพิจารณาในหัวข้อนี้

กรณีที่อยู่ในขอบเขตของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ กรณีที่ทรัพย์สินของเจ้ามรดกที่ยังไม่ได้แบ่งกันระหว่างผู้เป็นทายาทผู้รับมรดกด้วยกัน ผู้รับมรดกทุกคนอยู่ในฐานะเจ้าของร่วมกันในทรัพย์มรดก ดังนั้นหากทายาทผู้รับมรดกคนใดคนหนึ่งตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะบังคับคดีเอาทรัพย์มรดกเฉพาะในส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเท่านั้น เช่นนี้ย่อมทำได้เพราะถือว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเช่นกัน ในส่วนของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกคนอื่นเมื่อเป็นเพียงเจ้าของร่วมกันในทรัพย์มรดก จึงไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ที่ยึดได้ แต่จะมีสิทธิในการร้องขอส่วนแบ่งหรือร้องขอให้กันเงินส่วนของตนออกเมื่อขายทรัพย์แล้วเท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8485/2544) ขึ้นอยู่กับว่าในระหว่างผู้ที่เป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกด้วยกันมีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนแล้วหรือไม่ แต่ในบางครั้งหากทรัพย์ที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะทำการบังคับคดียังมีชื่อของเจ้ามรดกปรากฏอยู่ หรือน่าเชื่อว่ายังมีได้มีการแบ่งปันระหว่างทายาทด้วยกัน หากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีความสงสัยในความเป็นเจ้าของทรัพย์สินว่าจะเป็นส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือไม่ และหากลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกจริง จะได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์มรดกนั้นจำนวนเท่าใด เจ้าพนักงานบังคับอาจยังไม่ดำเนินการบังคับคดีกับทรัพย์สินนั้นก็ได้ และจะทำการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไปดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมทั้งแสดงหลักฐานต่อศาล เพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาว่าจะทำการบังคับคดีได้หรือไม่และบังคับคดีได้ตามส่วนเพียงใด เพราะการแบ่งปันทรัพย์มรดกนั้นเป็นเรื่องระหว่างทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกด้วยกัน บางครั้งจึงเป็นกรณีไม่แน่นอนว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิในการเป็นทายาทผู้มีส่วนรับมรดกหรือไม่ และหากมีสิทธิรับมรดกจะมีสิทธิอยู่เท่าใด ประกอบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1750 ก็ให้สิทธิในการแบ่งปันทรัพย์มรดกว่า อาจทำได้

โดยทายาทต่างเข้าครอบครองทรัพย์สินเป็นส่วนสัด หรือจะทำโดยสัญญาแบ่งปันทรัพย์มรดก ระหว่างกันซึ่งสามารถทำสัญญาแบ่งปันอย่างใดก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน จึงอาจไม่ใช้การแบ่งปันทรัพย์มรดกตามส่วนที่กฎหมายบัญญัติก็ย่อมทำได้

ในกรณีการแบ่งปันทรัพย์มรดกระหว่างผู้เป็นทายาทด้วยกันนั้น หากเป็นกรณีทายาทคนใดคนหนึ่งถือครองแทนทายาทคนอื่น แล้วต่อมาทายาทผู้ถือกรรมสิทธิ์แทนทายาทคนอื่นนั้นนำทรัพย์มรดกดังกล่าวไปก่อให้เกิดภาระผูกพันใดแก่ทรัพย์มรดก โดยไม่ได้รับความยินยอมจากทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกคนอื่น เช่น นำทรัพย์มรดกไปจดจำนอง เช่นนี้เมื่อบุคคลภายนอกเป็นผู้ทำการโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน ดังนี้ นิติกรรมการจำนองระหว่างคู่กรณีจึงมีผลสมบูรณ์ ธนาคารโจทก์มีสิทธิบังคับจำนองได้เต็มตามสัญญา ผู้ร้องจะขอคืนส่วนของผู้ร้องจากจำนวนเงินที่ขายทอดตลาดที่ดินจากการบังคับจำนองหาได้ไม่ เพราะการที่ผู้ร้องได้รับมรดกที่ดินร่วมกับจำเลยนั้นถือว่าเป็นการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์โดยทางอื่นนอกจากนิติกรรม ซึ่งหากยังมิได้จดทะเบียนการได้มา ย่อมจะยกเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ได้สิทธินั้นไปโดยเสียค่าตอบแทน และโดยสุจริตและได้จดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตแล้วไม่ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1299 วรรคสอง) ฉะนั้น เมื่อโจทก์รับจำนองไว้โดยสุจริตและจดทะเบียนจำนองโดยสุจริตแล้ว จึงมีสิทธิดีกว่าผู้ร้องซึ่งมิได้จดทะเบียนการได้มาซึ่งที่ดินอันเป็นมรดกนั้น แต่ในระหว่างจำเลยและผู้ร้อง การที่จำเลยและผู้ร้องเป็นผู้รับมรดกร่วมกันและจำเลยใส่ชื่อตนแต่เพียงผู้เดียวในโฉนดนั้น น่าจะต้องถือว่าจำเลยเป็นตัวแทนของผู้ร้องเฉพาะในส่วนของผู้ร้องนั้น”⁴⁸ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 81/2514)

ง. ทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน

ในเรื่องของทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนนั้น เมื่อห้างหุ้นส่วนสามัญไม่ทำการจดทะเบียน จึงไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้นหากทรัพย์สินใดที่เป็นของห้างหุ้นส่วน ถือว่าผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะบังคับเอาเกี่ยวกับทรัพย์สินของห้าง ผู้เป็นหุ้นส่วนไม่สามารถร้องขอแบ่งส่วนของตนตามมาตรา 287 ได้ เพราะถือว่าทรัพย์ดังกล่าวเป็นทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนแต่เพียงผู้เดียว เว้นแต่ว่าห้างหุ้นส่วนดังกล่าวจะเลิกกันแล้วขายทรัพย์สิน หรือแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันเอง

⁴⁸ สมชาย พงษ์ธาและคณะ, รวมคำพิพากษาศาลฎีกาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง พร้อมบันทึกหมายเหตุ ฉบับสมบูรณ์ เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทกรุงสยามพรินติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535), หน้า 456-457.

จ. ทรัพย์สินที่มีความเป็นเจ้าของในความเป็นจริง

เช่น เป็นกรณีที่อ้างว่าตนเป็นเจ้าของร่วมกับผู้ที่มีชื่อหลังโฉนดในความเป็นจริงและต้องการร้องขอให้กันส่วนของตนตามมาตรา 287 เช่นนี้เมื่อกรณีที่ดินเป็นทรัพย์สินที่การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์จำต้องปรากฏทางทะเบียน ดังนั้นบุคคลที่มีชื่อด้านหลังสารบัญจดทะเบียน จะได้ประโยชน์แห่งข้อสันนิษฐานว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น เพราะฉะนั้นเมื่อเป็นการได้มาในอสังหาริมทรัพย์โดยทางนิติกรรม (คือกรณีตกลงสมัครใจถือกรรมสิทธิ์ร่วมกัน) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1299 วรรค 1 นิติกรรมดังกล่าวก็ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนการได้มากับพนักงานเจ้าหน้าที่ การโดยมาโดยนิติกรรมดังกล่าว จึงจะบริบูรณ์ ดังนั้นเมื่อการถือครองแทนกัน ซึ่งอาจอยู่ในลักษณะของตัวการตัวแทนนั้นมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนการได้มากับพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่นนี้ข้อตกลงที่มีลักษณะการเป็นเจ้าของร่วมกันนั้น ย่อมไม่อาจใช้บังคับกับบุคคลภายนอกผู้สุจริตและเสียค่าตอบแทนได้ แต่สิทธิของเจ้าของร่วมฝ่ายที่ให้บุคคลอื่นถือครองแทนนั้นหากมีอยู่อย่างใด ย่อมสามารถใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวได้จากผู้เป็นตัวแทนเท่านั้น

ข. สิทธิของบุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา

การบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เป็นการมุ่งบังคับคดีเอากับตัวทรัพย์สินเป็นสำคัญ ดังนั้นการบังคับคดีจึงอาจมีความเกี่ยวพันและอาจก่อให้เกิดผลกระทบกับบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวทรัพย์สินนั้นได้ในหลายกรณี กล่าวคือ บุคคลภายนอกอาจมีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งจะได้รับชำระหนี้ก่อนหรือได้ส่วนแบ่งจากทรัพย์สินนั้น เพราะถ้ายอมให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดและขายทอดตลาดทรัพย์สินเอาเงินชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาทั้งหมด ย่อมทำให้บุคคลภายนอกเสียหาย ด้วยเหตุนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงมีบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอกที่ถูกกระทบสิทธิจากการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา สามารถที่จะร้องขอเข้ามาในระหว่างการบังคับคดีเพื่อให้ตนได้รับความคุ้มครองรับรอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ได้ 2 วิธี คือ

1. การร้องขอโดยอาศัยสิทธิอื่นๆซึ่งบุคคลภายนอกสามารถบังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย

มาตรา 287 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติ มาตรา 288 และมาตรา 289 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

นั้น ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย”

สิทธิของบุคคลภายนอกตามมาตรา 287 มี 2 ประเภท คือ (1) บุริมสิทธิซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย และ(2) สิทธิอื่นๆซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย

กรณีสิทธิของบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น คือ สิทธิตามกรณี (2) ซึ่งบุคคลภายนอกนั้นอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินได้ตามมาตรา 287 ดังกล่าว

คำว่า "สิทธิอื่นๆ" หมายความว่า สิทธิซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับคดีเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย เช่น ขอแบ่งส่วนได้ของตนในกรณีเป็นเจ้าของรวม การขอยึดห่วงทรัพย์สินที่ครอบครองจนกว่าจะได้รับชำระหนี้ในกรณีเป็นผู้ทรงสิทธิยึดห่วง สิทธิซึ่งบุคคลภายนอกจะร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อาจเป็นสิทธิตามกฎหมายอื่น เช่น ภาษีอากรที่ค้างชำระตามประมวลรัษฎากร

ความหมายของคำว่า "สิทธิอื่น" ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าบุคคลภายนอกที่อาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ตามกฎหมายมาตรา 287 นั้นรวมถึงกรณีบุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาในทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีด้วย

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องกรรมสิทธิ์ร่วม ผู้เป็นเจ้าของรวมมีสิทธิบังคับเหนือทรัพย์สินนั้นหลายประการ และคำพิพากษาศาลฎีกาได้วินิจฉัยวางหลักไว้ว่าทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีซึ่งมีบุคคลภายนอกเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าของรวมอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย ดังนั้นแม้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะมีสิทธิบังคับคดีเอากับทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อนำมาชำระหนี้แก่ตนจนครบถ้วนก็ตาม แต่หากทรัพย์สินที่บังคับคดีนั้นเป็นทรัพย์สินที่มีบุคคลภายนอกเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เมื่อขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นได้แล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเอาเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดชำระหนี้แก่ตนทั้งหมดไม่ได้ ต้องคืนให้เจ้าของร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามส่วนของเขา นอกจากนั้นผู้เป็นเจ้าของร่วมยังมีสิทธิร้องขอคืนส่วนของตนในทรัพย์สินที่ถูกยึดคืนด้วย แต่ไม่มีสิทธิร้องขอตทรัพย์สินตามมาตรา 288

สรุปคือ มาตรา 287 บัญญัติรับรองว่า การบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามคำพิพากษานั้น ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิอื่นๆซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย ในกรณีนี้คำว่า"สิทธิอื่นๆ" รวมถึงสิทธิของเจ้าของรวมด้วย ซึ่งบุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของรวมที่ถูกกระทบสิทธิสามารถร้องขอแก้ส่วนของตนต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งแบ่งทรัพย์สินในส่วนของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือร้องขอแก้ส่วนในเงินที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดและการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นได้

ดังนั้น สิทธิในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของผู้เป็นเจ้าของรวมนั้น หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การร้องขอแก้ส่วน มีสองลักษณะ คือ

ก. การร้องขอแก้ส่วนในทรัพย์สินของตนนอกจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ข. การร้องขอแก้ส่วนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด

การที่สิทธิของบุคคลภายนอกจะได้รับความคุ้มครองลักษณะใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ว่า มีความตกลงหรือมีข้อเท็จจริงใดๆที่ชัดเจนว่าบุคคลภายนอกกับลูกหนี้ตามคำพิพากษามีการแบ่งแยกการครอบครองที่เป็นส่วนสัดส่วนในส่วนของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจนหรือไม่ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อวิธีการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งอธิบายในรายละเอียดเป็นดังนี้

ก. การร้องขอแก้ส่วนในทรัพย์สินของตนนอกจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

หากเจ้าของรวมมีการตกลงแบ่งกรรมสิทธิ์รวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1364 แล้ว เจ้าของรวมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกย่อมมีสิทธิขอแก้ที่ดินส่วนของตนนอกจากการขายทอดตลาดได้ เพราะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิบังคับคดีได้เท่าที่ลูกหนี้มีสิทธิในที่ดินเท่านั้น โดยไม่มีสิทธิเอาทรัพย์สินส่วนของผู้รวมมาขายทอดตลาดได้ ถือได้ว่าบุคคลภายนอกมีสิทธิอื่นอันอาจร้องขอให้บังคับเหนือที่ดินนั้นได้ ตามกฎหมายย่อมมีสิทธิขอแก้ส่วนทรัพย์สินที่เจ้าของรวมครอบครองก่อนนำทรัพย์สินที่พิพาททั้งแปลงออกขายทอดตลาดได้ตามมาตรา 287 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2451/2548)

การใช้สิทธิขอแก้ส่วนในทรัพย์สินนั้นมีข้อสังเกตเพิ่มเติม ดังนี้

- การร้องขอแก้ส่วนในทรัพย์สิน จะต้องเป็นกรณีที่มีการแบ่งแยกกรรมสิทธิ์กันก่อนที่จะทำการบังคับคดี เจ้าของรวมคนอื่นจะขอให้หยุดการขายทอดตลาดเพื่อไป

ดำเนินการแบ่งกรรมสิทธิ์ร่วมกันก่อนย่อมไม่ได้ เพราะไม่อาจใช้ยื่นโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตาม คำพิพากษา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3832/2530)

- กรณีที่เจ้าของรวมด้วยกันใช้สิทธิโดยไม่สุจริตก็ไม่อาจใช้สิทธิร้องกัน ส่วนได้

ผู้ร้องกับจำเลยร่วมกันซื้อที่ดิน 2 แปลง โดยตกลงแบ่งการครอบครอง เป็นลายลักษณ์อักษรว่าจำเลยได้ส่วนแบ่งทางด้านทิศตะวันตก ส่วนผู้ร้องได้ส่วนแบ่งด้านทิศ ตะวันออกคนละครึ่ง อันเป็นข้อตกลงภายในระหว่างกันเองว่ามีการแบ่งแยกการครอบครองอย่างไร เท่านั้น หาได้มีการแบ่งแยกกันครอบครองอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนไม่ เมื่อจำเลยนำที่ดินดังกล่าวไป จำนองต่อโจทก์ ผู้ร้องก็ทราบและให้ความยินยอมเป็นหนังสือ ทั้งเมื่อมีการจดทะเบียนจำนอง นอกจากผู้ร้องจะไม่ให้ปากคำใด ๆ แล้ว ยังไม่ส่งมอบเอกสารการแบ่งแยกการครอบครองที่ผู้ร้องกับ จำเลยทำต่อกันแก่เจ้าพนักงานที่ดินเพื่อทราบ ซึ่งนับว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของผู้ร้องอย่างมาก ฉะนั้น การที่จะให้โจทก์เรียกเอกสารประกอบอื่นใดที่อาจมาบั่นทอนกรรมสิทธิ์ของหลักประกันนั้น ย่อมไม่อยู่ในวิสัยที่โจทก์พึงกระทำ เว้นแต่ผู้ร้องจะเสาะหามาแสดงเอง กรณีต้องถือว่าผู้ร้องและจำเลย ได้ร่วมกันครอบครองที่ดินทุกส่วนทั้งสองแปลงอันโจทก์มีสิทธิยึดเพื่อนำออกขายทอดตลาดชำระหนี้ ได้ ผู้ร้องไม่มีสิทธิขอให้กันส่วนของตนในที่ดินทั้งสองแปลงออกก่อนขายทอดตลาด (คำพิพากษาศาล ฎีกาที่ 675/2546)

หมายเหตุ ถ้อยคำวินิจฉัยในคำพิพากษานี้ เท่ากับศาลไม่เชื่อว่าจะมีการ แบ่งกรรมสิทธิ์รวมในระหว่างเจ้าของรวมด้วยกันแล้วนั่นเอง⁴⁹

ข. การร้องขอเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด

เป็นกรณีที่ในระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของรวมด้วยกันมิได้มีข้อตกลงใน แบ่งแยกเป็นส่วนสัดส่วนชัดเจนว่าส่วนใดเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลใด เช่นนี้สิทธิของบุคคลภายนอกผู้เป็น เจ้าของรวมมีอยู่เพียงประการเดียว คือ สามารถร้องขอเงินส่วนในเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด ทรัพย์ที่ยึดได้ ในทางปฏิบัติหากเป็นกรณีสังหาริมทรัพย์ และมีชื่อบุคคลอื่นถือกรรมสิทธิ์ร่วมกับ ลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ซึ่งปรากฏให้เห็นด้านหลังสารบัญชีจดทะเบียน) เช่นนี้หากทรัพย์นั้นขาย

⁴⁹ สมชัย ธีฆาตุตมาร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตาม คำพิพากษาหรือคำสั่ง, (กรุงเทพมหานคร: พลสยาม พรินตติ้ง(ประเทศไทย)), 2552), หน้า 319.

ทอดตลาดได้แล้ว เงินที่ได้จากการขายทอดตลาดจะถูกแบ่งให้กับผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมครั้งหนึ่ง โดยไม่หักค่าใช้จ่ายใดๆ

- กรณีทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเป็นสินสมรสของฝ่ายที่ไม่ได้ถูกฟ้อง คู่สมรสที่เป็นบุคคลภายนอกดังกล่าวมีสิทธิร้องขอส่วนจากเงินได้ที่จากการขายทอดตลาดนั้นได้ แต่ทั้งนี้ต้องได้ความว่า หนี้ที่โจทก์ฟ้องบังคับคดีนั้น ไม่ใช่หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 679/2532)

การร้องขอตามสิทธิทั้งสองกรณีดังกล่าวข้างต้น มีข้อพิจารณา ดังนี้

- (1) กำหนดระยะเวลาร้องขอ
- (2) ค่าธรรมเนียม
- (3) คำสั่งศาล

ซึ่งอธิบายโดยละเอียดได้ดังนี้

- (1) กำหนดระยะเวลาร้องขอ

กำหนดเวลายื่นคำร้องขอในส่วนทั้งสองกรณีมาตรา 287 มิได้กำหนดระยะเวลาไว้ว่าบุคคลภายนอกผู้มีสิทธิดังกล่าวจะร้องขอต่อศาลเมื่อใด แตกต่างกับกรณีตามมาตรา 288 และ 289 ซึ่งเป็นมาตราที่ใกล้เคียง คือมาตรา 288 บัญญัติว่า ผู้ร้องขอตทรัพย์จะต้องยื่นคำร้องขอ "ก่อนที่ได้เอาทรัพย์สินเช่นนี้ออกขายทอดตลาด หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น" มาตรา 289 บัญญัติว่า ผู้รับจ้างอสังหาริมทรัพย์หรือผู้ทรงบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์อันได้จดทะเบียนจะต้องยื่นคำร้องขอ "ก่อนเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด" ส่วนในกรณีอื่นๆจะต้องยื่นคำร้องขอ "ก่อนส่งคำบอกกล่าวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 319"

เมื่อมาตรา 287 ไม่ได้กล่าวไว้ว่ากำหนดเวลาในการยื่นคำขอคือเมื่อใด จะเทียบเคียงกับมาตรา 288 และ 289 ได้หรือไม่ ปัญหานี้มีคำพิพากษาวางแนวทางไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1195/2510

คำร้องของผู้ร้องอ้างว่ามีส่วนร่วมอยู่ในทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดขอแบ่งเงินที่ขายได้เท่านั้น หากเป็นการร้องขอตทรัพย์โดยอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่ยึดและขอให้ปล่อยทรัพย์สินเช่นว่านั้นตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 288 ไม่ ทั้งหาใช้กรณีเจ้าหน้าที่บังคับคดี โดยอาศัยอำนาจแห่งการจ้าง

หรือบุริมสิทธิตามมาตรา 289 ไม่ ดังนั้นผู้ร้องจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอแบ่งเงินภายหลังจากการขายทอดตลาดได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 658/2508

ผู้ตายและจำเลยมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทร่วมกัน เมื่อผู้ตายตายที่ดินส่วนของผู้ตายย่อมเป็นมรดกให้แก่ทายาท โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิจะยึดทรัพย์ ส่วนของจำเลยมาชำระหนี้ตนได้ แต่ต้องไม่ทำให้กระทบกระเทือนถึงส่วนได้ของผู้อื่นผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกับจำเลยตามมาตรา 287 เจ้าของร่วมย่อมมีสิทธิขอรับส่วนของตนในเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์ไปจากศาลได้ภายในกำหนดเวลา 5 ปี ตามมาตรา 287 และ 323

คำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอตามมาตรา 287 นั้น ผู้เป็นเจ้าของร่วมสามารถร้องขอแบ่งส่วนของตนได้ "ภายหลัง" จากที่เอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด แต่ต้องร้องขอภายใน 5 ปี เหตุที่ต้องร้องขอภายใน 5 ปี เพราะมาตรา 323 ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น กำหนดว่า "บรรดาเงินต่างๆที่ค้างจ่ายอยู่ในศาลหรือที่เจ้าพนักงานบังคับคดี ถ้าผู้มีสิทธิมิได้เรียกเอาภายในห้าปี ให้ตกเป็นของแผ่นดิน" ดังนั้น การร้องขอตามมาตรา 287 ไม่จำเป็นต้องร้องขอ "ก่อนเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น" แต่ต้องร้องขอภายใน 5 ปี

(2) ค่าธรรมเนียม

ผู้ยื่นคำร้องตามมาตรา 287 ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมอย่างเช่นคดีร้องขั้คดีทรัพย์ตามมาตรา 288 หรือคดีธรรมดา คือ ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล ค่าตัดสิน ค่าคำบังคับ เพราะคำร้องตามมาตรา 287 ถือว่าเป็นคดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ หรือเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ คงเสียแต่เพียงค่าคำร้องเหมือนคำร้องธรรมดาเท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7447/2550)

นอกจากนี้ความรับผิดค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี ตามมาตรา 161 ให้รวมถึงค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีด้วย ย่อมตกแก่คู่ความเฉพาะฝ่ายที่แพ้คดี จำเลยเป็นคู่ความฝ่ายแพ้คดี จึงต้องรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมแต่เพียงผู้เดียว แต่ในส่วนของบุคคลภายนอกที่ยื่นคำร้องขอให้ศาลรับรองหรือคุ้มครองตามสิทธิมาตรา 287 นั้น มิได้เป็นคู่ความที่แพ้คดี จึงไม่มีส่วนต้องรับผิดร่วมด้วยในค่าธรรมเนียมการบังคับคดี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 193/2502)

(3) คำสั่งศาล

เมื่อบุคคลภายนอกยื่นคำร้องขอตามมาตรา 287 ศาลจะมีคำสั่งให้สำเนาคำร้องแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อสอบถามว่าจะคัดค้านหรือไม่ ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่คัดค้าน ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือมีคำสั่งอย่างอื่นตามที่เห็นสมควร ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะคัดค้าน ก็ต้องทำการไต่สวนสืบพยานทั้งสองฝ่ายแล้วมีคำสั่งตามรูปเรื่อง และคำสั่งของศาลชั้นต้นเกี่ยวแก่คดีกันส่วนนั้น ถือว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ เสียค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเพียง 200 บาท มิใช่เสียตามราคาทุนทรัพย์เหมือนอย่างคดีร้องขอชดเชย และในกรณีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องตามมาตรา 288 แต่ศาลยกคำร้อง ผู้ร้องก็มีสิทธิยื่นคำร้องกันส่วนตามมาตรา 287 ได้อีก ไม่ถือว่าเป็นการร้องซ้ำตามมาตรา 148 หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำตามมาตรา 144 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 209/2511)

2. การร้องขอโดยวิธีการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด*

การขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การร้องขอชดเชย การร้องขอชดเชย เป็นข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นในชั้นบังคับคดีอันถือว่าเป็นสาขาของคดีนั้น มาตรา 288 จึงให้สิทธิแก่บุคคลภายนอกที่กล่าวอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ถูกยึดนั้นในคดีที่มีการยึดทรัพย์สินนั้นได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าบุคคลใดจะมีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดได้หรือไม่นั้น มีดังนี้

ก. คดีที่สามารถร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินมาตรา 288

การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน หรือร้องขอชดเชยนั้น จะต้องเป็นกรณีที่มีการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อขายทอดตลาดชำระหนี้เป็นเงินให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น หากการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีใช่เป็นการบังคับให้ชำระหนี้เป็นเงินในระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วยกัน กรณีเช่นนี้ไม่อาจร้องขอชดเชยเข้าไปในชั้นบังคับคดีดังกล่าวได้ เช่น กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์กรรมสิทธิ์ของโจทก์และจำเลยออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาแบ่งกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

* มาตรา 288 “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่ง มาตรา 55 ถ้าบุคคลใด กล่าวอ้างว่าจำเลย หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สิน ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ ก่อนที่ได้เอาทรัพย์สินเช่นนั้นออก ขายทอดตลาด หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น บุคคลนั้น อาจยื่นคำร้องขอต่อ ศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้ปล่อยทรัพย์สินเช่นนั้น ในกรณีเช่นนี้ ให้ผู้กล่าวอ้างนั้นนำสำเนาคำร้องขอแก่ โจทก์หรือเจ้าหนี้ตาม คำพิพากษา และจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงาน บังคับคดีโดยลำดับ เมื่อ เจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับคำร้องขอเช่นนั้น ให้จัดการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่พิพาทนั้นไว้ในระหว่าง รอคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลตั้งที่บัญญัติไว้ต่อไปนี้ ...”

มาตรา 1364 วรรคสอง มิใช่เป็นการร้องขอให้บังคับคดีเพื่อให้ชำระหนี้เงินตามคำพิพากษา โจทก์และจำเลยมิได้อยู่ในฐานะเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งกันและกัน จึงไม่อาจนำวิธีการร้องขอชดเชยทรัพย์ที่ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องขอไว้มาใช้บังคับได้ เพราะเป็นการร้องขอให้ศาลกำหนดวิธีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างเจ้าของรวม ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าของรวมด้วยคนหนึ่งจะมาร้องชดเชยทรัพย์ไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2041/2515)

ข. ผู้มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด

บุคคลใดจะร้องขอต่อศาลเพื่อใช้สิทธิในการร้องชดเชยทรัพย์ได้จะต้องมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามมาตรา 55 เสียก่อน คือ จะต้องมีส่วนได้เสียอยู่ในทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ด้วย เพียงแต่การกล่าวอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่ยึดนั้นไม่เพียงพอ กล่าวคือจะต้องเป็นกรณีที่ผ่านมาตรา 55 มาก่อน เพราะเมื่อกฎหมายใช้คำว่า "ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา 55" ก็ควรจะต้องหมายความว่า เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลนั้นตามกฎหมายแพ่ง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือผู้ร้องจะต้องมีส่วนได้เสียอยู่ด้วยในทรัพย์สินนั้น เช่น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะยึดทรัพย์สินซึ่งจำเลยขายฝากผู้อื่นไว้ไม่ได้ เพราะไม่ใช่ของจำเลย เช่นนี้ถือว่าผู้รับขายฝากมีส่วนได้เสียในการบังคับคดียอมคัดค้านการยึดทรัพย์ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 810/2487)

บุคคลที่จะร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินได้ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สินในทรัพย์สินนั้น ถ้าบุคคลนั้นเป็นเจ้าของหนี้หรือมีส่วนได้เสียเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ก็ย่อมใช้สิทธิทางศาลได้ ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 993/2505 "ในคดีร้องชดเชยทรัพย์ปรากฏว่าทรัพย์สินพิพาทที่โจทก์นำยึดโดยอ้างว่าเป็นของจำเลยนั้น เป็นทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย และผู้ร้องซึ่งเป็นภริยาเป็นผู้ครอบครองมาฝ่ายเดียวนับตั้งแต่วันที่ผู้ตายถึงแก่ความตายจนถึงวันที่โจทก์นำยึดเป็นเวลาเกินกว่า 1 ปี โดยจำเลยซึ่งเป็นบุตรผู้ตายมิได้เป็นผู้ครอบครองภายในระยะเวลาดังกล่าว ดังนั้นจำเลยย่อมหมดสิทธิในทรัพย์สินพิพาทซึ่งเป็นมรดก โจทก์ไม่มีสิทธินำยึดทรัพย์สินพิพาทนั้น ผู้ร้องย่อมร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินได้" และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 28/2506 "ผู้ร้องเป็นผู้ครอบครองที่ดินที่ถูกโจทก์นำยึดซึ่งที่ดินที่โจทก์นำยึดดังกล่าวเป็นของลูกหนี้ของผู้ร้องซึ่งนำมามอบให้ผู้ร้องครอบครองเป็นประกันเงินกู้ โดยลูกหนี้ของผู้ร้องมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของโจทก์ เช่นนี้แม้ว่าผู้ร้องจะมีได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ถูกโจทก์นำยึด แต่เมื่อผู้ร้องเป็นผู้ครอบครองที่ดิน การที่โจทก์นำยึดที่ดินดังกล่าวย่อมเป็นการโต้แย้งสิทธิของผู้ร้อง ผู้ร้องขอขบที่จะยื่นคำร้องชดเชยทรัพย์ได้"

การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด เจ้าของรวมก็มีสิทธิร้องขอตทรัพย์ได้แต่ เฉพาะกรณีที่เจ้าของรวมซึ่งได้ตกลงแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1364 เท่านั้นที่อาจร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินได้ตามมาตรา 288 เพราะเจ้าของรวมย่อมได้สิทธิครอบครองตามสัดส่วนที่แบ่งการครอบครอง โดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิบังคับคดีได้เท่าที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3139/2537)

ค. ผู้ไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด

บุคคลใดก็ตามที่ไม่อาจกล่าวอ้างได้ว่าทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ นั้นไม่ใช่ของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(1) เจ้าของรวมซึ่งมิได้มีการแบ่งแยกการครอบครอง

เจ้าของรวมซึ่งมิได้มีการแบ่งแยกการครอบครองจะใช้สิทธิในการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด เพื่อเอาทรัพย์สินส่วนของตนออกจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่นนี้ศาลมีคำวินิจฉัยว่าไม่ใช่การร้องขอตทรัพย์ เพราะการร้องขอตทรัพย์ต้องเป็นกรณีที่บุคคลภายนอกร้องว่าทรัพย์สินที่ทำการบังคับคดีเป็นทรัพย์สินของตนมิใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่กรณีการร้องขอแบ่งส่วนของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ศาลถือว่าบุคคลภายนอกยอมรับว่าทรัพย์สินของตนนั้นมีส่วนที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษารวมอยู่ด้วยและกรรมสิทธิ์ของเจ้าของรวมแต่ละคนย่อมครอบคลุมไปเหนือทรัพย์สินนั้น จนกว่าจะมีการแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1449/2524) ดังนั้นจึงไม่ใช่กรณีการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินตามมาตรา 288 แต่เป็นกรณีที่เจ้าของรวมต้องใช้สิทธิร้องกันส่วนตามมาตรา 287 เพื่อกันส่วนของตนจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น คือ เมื่อมีการขายทอดตลาด ได้เงินจำนวนเท่าใด ก็ต้องให้เจ้าของรวมครึ่งหนึ่ง

สรุปคือ การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดเป็นกรณีที่ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ ซึ่งจะมีผลให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องงดการขายทอดตลาดไว้ในระหว่างรอคำวินิจฉัยของศาล

(2) ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

การขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดต้องเป็นเรื่องที่ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าจำเลยไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินดังกล่าว การที่ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าทรัพย์สินที่ยึดเป็นสินสมรสระหว่างผู้ร้องกับจำเลย ดังนั้นผู้ร้องกับจำเลยจึงเป็นเจ้าของทรัพย์สินร่วมกัน ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2518/2531) และเมื่อผู้ร้องและจำเลยจดทะเบียนหย่ากันโดยยังมิได้มีการ

แบ่งแยกสินสมรส ทรัพย์สินพิพาทจึงเป็นทรัพย์สินที่ผู้ร้องและจำเลยเป็นเจ้าของร่วมกันหาใช่ทรัพย์สินของผู้ร้องแต่ผู้เดียวไม่ ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิร้องขจัดทรัพย์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 81/2534) หากแต่ต่อมาหลังจดทะเบียนหย่า แต่ยังคงอยู่กินกันฉันสามีภริยา ระหว่างนั้นผู้ร้องและจำเลยได้กรรมสิทธิ์ที่ดินและตึกแถวมา แม้ทรัพย์สินพิพาทจะได้มาภายหลังการหย่า ทรัพย์สินดังกล่าวย่อมตกเป็นกรรมสิทธิ์รวมของผู้ร้องกับจำเลย โจทก์ย่อมมีสิทธิที่จะยึดทรัพย์สินพิพาทเพื่อขายทอดตลาดได้ ผู้ร้องไม่มีสิทธิขอให้ปล่อยการยึดทรัพย์สินพิพาท (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9033/2542)

(3) เจ้าของรวมลักษณะการให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งถือครองแทน

ลักษณะดังกล่าวจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1645/2530

"ย. แบ่งขายที่ดินบางส่วนให้จำเลย แต่ได้โอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินทั้งแปลงให้จำเลย และในวันเดียวกัน จำเลยได้จำนองที่ดินแปลงดังกล่าวแก่โจทก์ ดังนี้การที่ ย. โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินทั้งแปลงให้มีชื่อจำเลย ในโฉนดแต่เพียงผู้เดียว เป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นโดยเปิดเผยว่าที่ดินทั้งหมดเป็นของจำเลย จึงเท่ากับเป็นการยอมให้จำเลยเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์แทนตน โดยทำการออกหน้าว่าเป็นเจ้าของที่ดินคนเดียว ถือได้ว่าจำเลยมีฐานะเป็นตัวแทนของ ย. ในส่วนที่เกี่ยวกับที่ดินของ ย. เมื่อจำเลยนำที่ดินไปจำนองไว้แก่โจทก์ต้องถือว่า ย. ยอมให้จำเลยทำการออกหน้าเป็นตัวแทนในการจำนอง ย. จึงไม่อาจทำให้เสื่อมเสียสิทธิของโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 806 ผู้ร้องเป็นผู้รับมรดกของ ย. ซึ่งเป็นผู้รับโอน จึงไม่มีสิทธิดีกว่า ย. ผู้โอน เมื่อโจทก์บังคับจำนองนำยึดที่ดินดังกล่าว ผู้ร้องจะอ้างสิทธิของตนขอให้ปล่อยทรัพย์ที่ยึดหาได้ไม่"

สรุป คือ แม้จะมีความตกลงกันระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันว่า ประสงค์จะแบ่งกรรมสิทธิ์ระหว่างกันอย่างไรและมีบุคคลเพียงคนเดียวมีชื่อถือครองกรรมสิทธิ์ เช่นนี้เข้าลักษณะของการเป็นตัวแทนตัวแทน ฉะนั้นหากตัวแทนกระทำการอื่นใดนอกเหนือความประสงค์ของตัวการ ตัวแทนจะต้องรับผิดชอบตัวการ แต่หากตัวแทนนั้นไปทำการอย่างใด ๆ กับบุคคลภายนอกซึ่งมิได้รู้ถึงข้อตกลงในการแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ระหว่างเจ้าของรวมด้วยกัน กล่าวคือไม่รู้ว่ามีการเป็นตัวแทนตัวแทนเกิดขึ้น เข้าใจแต่ว่าตัวแทนมีอำนาจกระทำการได้อย่างเต็มที่ เพราะเชื่อว่าทรัพย์ดังกล่าวเป็นทรัพย์ของตัวเอง เช่นนี้ตัวการคือเจ้าของรวม จะทำให้เสื่อมเสียถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันมีต่อตัวแทนไม่ได้ เช่นนี้เจ้าของรวมที่ไม่มีชื่อถือกรรมสิทธิ์จะร้องขจัดทรัพย์ไม่ได้ ส่งผลให้ที่ผู้รับโอนทรัพย์จากเจ้าของรวมก็ไม่มีสิทธิเช่นกัน ตามหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

(4) หุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนไม่จดทะเบียน

ผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินของตนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้เพื่อบังคับชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของห้างได้ กล่าวคือ เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งนำทรัพย์สิน เช่นนาที่ดินมีโฉนดมาลงทุนเข้าหุ้นในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน โดยใช้ในการดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วน แม้จะไม่มีภาระจดทะเบียนโฉนดที่ดินที่พิพาท ทรัพย์สินดังกล่าวก็เป็นของห้างหุ้นส่วน(คำพิพากษาฎีกาที่ 533/2511) ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้ เมื่อหุ้นส่วนคนหนึ่งถูกฟ้องเกี่ยวกับหนี้สินของห้างหุ้นส่วนและศาลพิพากษาให้ชำระหนี้ แม้โฉนดที่ดินพิพาทจะยังเป็นชื่อของหุ้นส่วนอีกคนหนึ่งเจ้าหนี้นี้ย่อมมีอำนาจนำยึดที่ดินพิพาทเพื่อบังคับชำระหนี้ได้ หุ้นส่วนซึ่งมีชื่อในโฉนดที่ดินพิพาทหรือบุตรของหุ้นส่วนนั้นหาสิทธิร้องขอให้ถอนการยึดได้ไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 84/2512)

ค. ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย

จากการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยทั้งหมดดังกล่าวทำให้เกิดความคิดเห็นทางวิชาการมากมายถึงลักษณะของการบังคับคดีดังกล่าวว่ามีความเหมาะสมและตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือไม่ ซึ่งจะเห็นได้จากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมายหลายท่าน ดังนี้

1. ศาสตราจารย์หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช⁵⁰ มีความเห็นว่า

"ก. เป็นลูกหนี้เขา ถูกฟ้องแพ่งคดีถึงบังคับคดียึดทรัพย์สิน ส่วนของก. ในทรัพย์สินที่เป็นเจ้าของรวมกันนั้น ก็อาจถูกเจ้าพนักงานบังคับคดีจำหน่ายไปเพื่อเอาเงินไปชำระหนี้ได้ ผลในทางนี้ถ้าไม่พิจารณาให้ถือว่าบังคับผิดหลักได้ ถ้าจะจำหน่ายส่วนของ ก. ใช้หนี้ให้ถูกต้อง เจ้าพนักงานบังคับคดีจะจำหน่ายตัวทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1361 วรรคสอง โดย ข. และ ค. มิได้ยินยอมด้วยไม่ได้ ถ้า ข. และ ค. ไม่ยินยอมด้วย ก็ได้แต่จะจำหน่ายส่วนของ ก. ให้ผู้รับซื้อเข้าไปเป็นเจ้าของรวมกับ ค. ต่อไปเท่านั้น แล้วเอาเงินที่ขายส่วนของ ก. ได้นั้นไปชำระหนี้ตามคำพิพากษา ต่อเมื่อ ข. และ ค. สมควรใจยินยอมให้ขายตัวทรัพย์สินโดยจะขอส่วนแบ่งในเงินที่ขายได้ จึงจะขายไปให้ใครได้เป็นกรรมสิทธิ์โดยลำพัง แล้วเอาเงินที่ขายตัวทรัพย์สินมาแบ่งให้

⁵⁰ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, อธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน(กรุงเทพมหานคร : พลสยามพรินติ้ง(ประเทศไทย), 2551), หน้า 380-381.

ข. และ ค. ตามส่วน ส่วนของ ก. เอาไปชำระหนี้ตามคำพิพากษา นอกจากวิธีดังกล่าวนี้ เจ้าหนี้ก็ได้แต่จะใช้สิทธิเรียกร้องขอแบ่งของเจ้าของรวมที่เป็นลูกหนี้ คือขอแบ่งตามมาตรา 1363 , 1364 แต่การแบ่งตามมาตรา 1364 นั้น จะต้องเป็นไปในทางสงวนทรัพย์ไว้ให้เจ้าของก่อน ต่อเมื่อหมดทางเข้า จึงจะขายไปยังคนภายนอกได้ โดยนัยที่ว่ามานี้ การที่เจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดเป็นหนี้สินเขาอยู่โดยลำพัง เจ้าหนี้ฟ้องจนถึงบังคับคดีแล้วนั้น ห้ามมิเหตุอะไรที่จะห้ามมิให้เขายึดขายส่วนของตนได้ไม่ หากแต่ถ้าเมื่อจำหน่ายขายได้ เจ้าหนี้จะเอาชำระหนี้ได้แต่จากส่วนที่ผู้ที่เป็นลูกหนี้ตนอยู่เท่านั้น จะเอาชำระหนี้จากส่วนของเจ้าของรวมคนอื่นที่มีได้เป็นลูกหนี้ด้วยไม่ได้"

สรุป คือ ศาสตราจารย์หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช มีความเห็นว่า ทรัพย์สินซึ่งมีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมนั้นสามารถบังคับคดีได้ แต่วิธีการบังคับคดีนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นไม่ได้ยินยอมด้วยไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1361 วรรคสอง ซึ่งหากผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นไม่ยินยอม เจ้าพนักงานบังคับคดีมีสิทธิขายทอดตลาดเฉพาะส่วนในกรรมสิทธิ์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น โดยผู้ที่ซื้อทรัพย์ได้จากการขายทอดตลาดจะเข้าไปเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกับผู้ที่เป็นเจ้าของรวมคนอื่นแทนลูกหนี้ตามคำพิพากษาและมีสิทธิเพียงเท่าที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิอยู่เดิมเท่านั้น ฉะนั้นการที่จะขายทอดตลาดตัวทรัพย์สินได้ทั้งหมดนั้น มีเพียงวิธีเดียวคือเจ้าของรวมคนอื่นทุกคนยินยอมให้ขายทรัพย์สินนั้นทั้งหมดเพื่อนำเงินมาแบ่งกันตามส่วนของแต่ละคน ซึ่งศาสตราจารย์หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ได้ให้ความเห็นต่อไปว่า นอกจากวิธีดังกล่าวแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็อาจใช้สิทธิเรียกร้องขอแบ่งในส่วนที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1363 และ 1364 ได้ แต่จะต้องเป็นการแบ่งทรัพย์สินโดยการสงวนไว้ให้แก่เจ้าของรวมด้วยกันก่อน หากแบ่งไม่ได้จึงจะสามารถขายทอดตลาดให้บุคคลภายนอกได้

2. ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์⁵¹ มีความเห็นว่า

“เจ้าของรวมจะร้องขอตทรัพย์ขอให้ถอนการยึดตามมาตรา 288 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ไม่มีทางจะทำได้ เพราะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีรวมอยู่ในทรัพย์ทั้งหมด ไม่มีทางจะแยกเป็นส่วนๆ ได้ว่าตอนไหนของใคร จนกว่าจะได้แบ่งแยกกันแล้ว ฉะนั้น ก็ต้องยอมให้เจ้าหนี้ยึดที่ดินนั้นทั้งแปลง เพื่อขายทอดตลาด ซึ่งอย่างน้อยก็ขายเฉพาะส่วนของ

⁵¹ จิติ ดิงศภัทย์, “หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1750/2500,” รวมคำพิพากษาศาลฎีกา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 (กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการกรมบังคับคดี, 2535), หน้า 470-471.

ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ ข้อที่น่าคิดก็คือในตอนขายทอดตลาด มีเหตุผลอย่างไรจึงจะเอาของๆ ผู้ที่ไม่ใช่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปขายด้วย มาตรา 287 ก็บัญญัติชัดเจนอยู่ว่าการบังคับคดีไม่กระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอกเหนือทรัพย์สินนั้น คนอื่นเขาไม่ได้แพ้คดีด้วย จะต้องให้เขาต้องรับบาปต้องขายทรัพย์สินของเขาได้อย่างไร ฉะนั้นถ้าขายทรัพย์สินนั้นเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1361 ก็คงเป็นวิธีการที่ทำได้โดยไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของเจ้าของรวมคนอื่น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถจำหน่ายตัวทรัพย์สินนั้นในกรรมสิทธิ์มันใด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ไม่น่าจะมีสิทธิดีไปกว่าฉันทันนั้น

แต่การขายทอดตลาดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ในทรัพย์สินที่อยู่ในกรรมสิทธิ์รวมคงจะทำได้ยาก และไม่ได้ราคาเท่าที่ควรจะได้ดังเช่นขายตัวทรัพย์สินทั้งหมด เจ้าหนี้จึงอาจอนุโลมใช้สิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษาขอแบ่งทรัพย์สินเสียเลย โดยวิธีการในมาตรา 1364 ซึ่งก็เป็นผลให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นได้อยู่เอง เป็นแต่ผู้ที่เรียกร้องให้แบ่งต้องเป็นเจ้าหนี้ ไม่ใช่เจ้าของรวมคนอื่นที่ไม่ใช่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องเป็นผู้ขอแบ่ง และอาจมีกรณีที่เจ้าหนี้อาจใช้สิทธิเช่นนี้ไม่ได้บ้างก็ได้ เพราะทรัพย์สินในกรรมสิทธิ์ร่วมนั้นเชื่อว่าแบ่งกันได้เสมอไปทุกกรณีก็หาไม่ ถ้ามีกรณีตามมาตรา 1363 ก็ไม่เห็นทางที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับให้แบ่งได้อย่างไร ผลจึงอาจผิดกันไปได้ในกรณีเช่นนี้”

สรุปคือ ท่านอาจารย์จิติ ดิงศกัทธิ์ เสนอแนะว่าการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกัน โดยหลักแล้วต้องทำการบังคับคดีโดยขายทรัพย์สินเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น เพราะการบังคับคดีย่อมต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของเจ้าของรวมซึ่งเป็นบุคคลภายนอก เพราะลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิในทรัพย์สินตามส่วนของตนเท่านั้น ซึ่งโดยปกติแล้วถ้าเจ้าของรวมจะจำหน่ายทรัพย์สินแต่เฉพาะส่วนของตน ก็ย่อมทำได้เสมอ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของรวมคนอื่น ฉะนั้นเมื่อลูกหนี้มีสิทธิจำหน่ายทรัพย์สินได้เฉพาะแต่ส่วนของตนเองเท่านั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ไม่ควรจะมีสิทธิดีไปกว่าสิทธิที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีอยู่ตามกฎหมาย แต่การขายทอดตลาดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1361 ในทรัพย์สินที่อยู่ในลักษณะการมีกรรมสิทธิ์รวมคงจะทำได้ยาก และขายทอดตลาดได้รายน้อยกว่าการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นทั้งหมด ดังนั้นจึงควรอนุโลมให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาใช้สิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในการขอแบ่งทรัพย์สิน โดยวิธีการในมาตรา 1364 แต่บุคคลผู้ยื่นคำขอให้แบ่งต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่ใช่เจ้าของรวมคนอื่นที่ไม่ใช่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา

3. ท่านมีพาศน์ โปตระนันท์⁵² มีความเห็นอาจสรุปได้ดังนี้

"ถ้าทรัพย์ที่ยึดมีเจ้าของร่วมหลายคนรวมทั้งจำเลย และโจทก์นำยึดทั้งชิ้น ก็เท่ากับว่าเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ส่วนของเจ้าของร่วมอื่นด้วย ซึ่งไม่ใช่ทรัพย์ของจำเลย การยึดของบุคคลภายนอกเช่นนี้ จึงน่าจะเป็นการยึดโดยไม่ชอบ ซึ่งเจ้าของร่วมอื่นน่าจะขอให้ถอนการยึดได้เฉพาะส่วนของตนซึ่งจำเลยไม่ใช่เจ้าของเป็นแน่นอนโดยอาศัยมาตรา 288 นั้นเอง

นอกจากนี้การยึดทรัพย์ทั้งชิ้นขายทอดตลาดไปยังขัดต่อมาตรา 287 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพราะมาตรานี้บัญญัติว่า ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 288 และ 289 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดี ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่นๆซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินได้ตามกฎหมาย ถ้าจะมีผู้โต้แย้งว่า การที่บุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของร่วมมีสิทธิกันส่วนเงินที่ขายทอดตลาดได้อยู่แล้วตามมาตรา 287 เป็นการแสดงอยู่ในตัวว่าบุคคลภายนอกนั้นไม่มีสิทธิร้องขัดทรัพย์ ก็ตอบได้ว่า มาตรา 287 มิได้มุ่งหมายโดยตรงให้เกิดสิทธิของกันส่วน แต่วัตถุประสงค์อันหนึ่งที่บัญญัติขึ้นก็เพื่อห้ามยึดส่วนของบุคคลภายนอกดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และสำหรับกรณีทรัพย์นั้นถูกขายทอดตลาดไปแล้วโดยการร้องขัดทรัพย์ บุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของร่วมนั้นก็ยังมีทางแก้ไขอีกชั้นหนึ่ง คือขอกันส่วน การที่มีสิทธิขอกันส่วนจึงมิได้หมายความว่าไม่มีสิทธิร้องขัดทรัพย์

จริงอยู่ถ้าถือว่าเจ้าของร่วมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมีสิทธิร้องขัดทรัพย์ได้เฉพาะส่วนของตนตามที่กล่าวแล้ว ปัญหาที่ยังอาจมีอยู่ต่อไปอีกว่าถ้าเจ้าของร่วมนั้นขอให้ปล่อยทรัพย์ทั้งชิ้น เช่นที่ดินทั้งแปลง แทนที่จะขอให้ปล่อยเฉพาะส่วนของตน ศาลจะอย่างไร เพราะถ้าจะถอนการยึดทรัพย์ทั้งหมดย่อมไม่ชอบด้วยมาตรา 288 ในกรณีดังกล่าว เห็นว่าศาลถอนการยึดเฉพาะส่วนของผู้ร้องได้โดยอาศัยเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 142(2) ซึ่งบัญญัติว่า "ในคดีที่โจทก์ฟ้องเรียกทรัพย์ใดๆเป็นของตนทั้งหมด แต่พิจารณาได้ความว่าโจทก์ควรได้แต่ส่วนแบ่ง เมื่อศาลเห็นสมควรศาลจะพิพากษาให้โจทก์ได้รับส่วนแบ่งก็ได้"

สรุปคือท่านมีพาศน์ โปตระนันท์ มีความเห็นว่า การบังคับคดียึดทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของร่วมนั้น หากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายึดมาทั้งหมด เป็นการยึดไม่ชอบ เพราะถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ในส่วนของผู้เจ้าของร่วมคนอื่นด้วย ซึ่งมีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังนั้นเจ้าของร่วมคนอื่นย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ถอนการยึดเฉพาะในส่วนของตนเองได้โดยอาศัย

⁵² มีพาศน์ โปตระนันท์, สิทธิของเจ้าของร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาในทรัพย์ที่ถูกยึด[ออนไลน์], 26 มกราคม 2552. แหล่งที่มา www.library.coj.go.th/indexarticle2.php?ldomain=21&&Title=21%20%B7%C3%D1%BE%C2%EC&&page=

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 288 และให้ความเห็นต่อไปว่ามาตรา 287 นั้นมิได้มุ่งหมายโดยตรงให้เกิดสิทธิในการขอถอนส่วนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดของผู้เป็นเจ้าของรวมอื่น แต่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงประการหนึ่ง ก็คือเพื่อห้ามยึดส่วนของบุคคลภายนอก โดยให้สิทธิบุคคลภายนอกซึ่งมีสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งที่กฎหมายบัญญัติรับรองไว้ ให้สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อบังคับตามสิทธิของตนเหนือทรัพย์สินได้ตามกฎหมาย

4. ท่านไพศาล กุมาลย์วิสัย⁵³ มีความเห็นอาจสรุปได้ดังนี้

“ทรัพย์สินในกรรมสิทธิ์รวมนั้น ไซ้ว่าจะแบ่งกันได้เสมอไปทุกกรณีหาได้ไม่ แต่ความเห็นของท่านอาจารย์จิติ ก็มีเหตุผลและเป็นไปได้ กล่าวคือ เราต้องจำแนกทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมออกเป็น 2 กรณี คือ ที่อาจแบ่งได้และไม่อาจแบ่งได้ ในกรณีแรก เจ้าหนี้นำยึดทรัพย์สินโดยใช้วิธีที่อาจารย์จิติเสนอแนะ ส่วนในกรณีหลัง เจ้าหนี้ต้องนำยึดทรัพย์สินทั้งหมด”

สรุป คือท่านไพศาล กุมาลย์วิสัย มีความเห็นด้วยกับความเห็นของท่านอาจารย์จิติ ดึงศรัทีย แต่เสนอแนวทางเพิ่มเติมว่าควรจำแนกทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ หากเป็นทรัพย์สินที่อาจแบ่งแยกได้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสสามารถใช้วิธีการแบ่งแยกบังคับคดีเฉพาะส่วนแห่งกรรมสิทธิ์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่หากเป็นทรัพย์สินที่ไม่อาจแบ่งแยกได้นั้น ต้องทำการบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์สินทั้งหมด

ค. การใช้สิทธิในการบังคับคดีโดยสุจริตของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

แม้ว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีจะสามารถดำเนินการบังคับคดีเอกับทรัพย์สินอย่างใด ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา กล่าวคือสามารถที่จะมีสิทธิเลือกได้ว่าจะบังคับคดีกับทรัพย์สินชนิดใดของลูกหนี้ก็ได้ เพื่อมาชำระหนี้แก่ตนจนครบถ้วนตามคำพิพากษา แต่การใช้สิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวก็ยังคงต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายด้วย ไม่ใช่เพื่อเป็นการกลั่นแกล้งหรือทำให้บุคคลอื่นเสียหาย ดังนั้นการบังคับคดีเอกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงควรมีขอบเขตตามกฎหมาย ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นได้มีบทบัญญัติที่จำกัดและกำหนดขอบเขตของการใช้สิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการบังคับคดีดังจะเห็นได้จากกรณีการห้ามยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่พอชำระหนี้จากมาตรา 284

มาตรา 284 บัญญัติว่า "เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ หรือศาลจะได้มีคำสั่ง

⁵³ ไพศาล กุมาลย์วิสัย, การรวบรวมเงินให้พอชำระหนี้ตามคำพิพากษา:ยึดอายัดทรัพย์สิน[ออนไลน์], 26 มกราคม 2552. แหล่งที่มา www.library.coj.go.th

เป็นอย่างอื่นห้ามไม่ให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี อนึ่ง ถ้าได้เงินมาพอจำนวนที่จะชำระหนี้แล้ว ห้ามไม่ให้เอาทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายด้วยวิธีอื่น

ความรับผิดต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือต่อบุคคลภายนอกเพื่อความเสียหายถ้าหากมี อันเกิดจากการยึดและขายทรัพย์สินโดยมิชอบหรือยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดีนั้น ย่อมไม่ตกแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ตกอยู่แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ในกรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีได้กระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้"

มาตรา 284 นั้นมีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองลูกหนี้ตามคำพิพากษามิให้ต้องถูกบังคับคดีกับทรัพย์สินเกินไปกว่ายอดหนี้ตามคำพิพากษาที่ตนต้องรับผิดชอบ เพราะลูกหนี้ควรจะต้องรับผิดชอบในหนี้ต่อเจ้าหนี้เพียงเท่าที่ตนเองเป็นหนี้เท่านั้น เนื่องมาจากการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นหนทางสุดท้ายที่จะทำให้สิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะได้รับชำระหนี้ สามารถเกิดประสิทธิผลและสามารถบังคับได้จริง ดังนั้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงเลือกวิธีการบังคับคดีเอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่สามารถนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่ตนได้ดีที่สุด เจ้าหนี้บางรายก็จะใช้วิธีการอายัดเงินของลูกหนี้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดบ้างเงินฝาก หรือการอายัดเงินเดือนของลูกหนี้ เพราะการอายัดเงินทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ที่รวดเร็วกว่าการเลือกบังคับคดีโดยวิธีอื่น แต่บางครั้งเมื่อวิธีการบังคับคดีโดยการอายัดทรัพย์สินไม่เพียงพอแก่การชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็อาจเลือกใช้วิธีการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และทรัพย์สินซึ่งโดยมากเจ้าหนี้เลือกที่จะยึดก็คือ อสังหาริมทรัพย์ประเภทที่ดินหรือกรรมสิทธิ์ห้องชุด ข้อดีของการบังคับคดียึดอสังหาริมทรัพย์คือ สามารถสืบหาทรัพย์สินได้ง่าย เพราะอสังหาริมทรัพย์นั้นการเป็นเจ้าของในทรัพย์สินจะปรากฏทางทะเบียนและหากนำออกขายทอดตลาดมีโอกาสมิจะมีผู้สนใจเข้าสู่ราคาเป็นจำนวนมาก ส่งผลทำให้เงินที่ได้จากการขายทอดตลาดอาจจะเพียงพอแก่การชำระหนี้ของเจ้าหนี้ อีกทั้งเมื่อการยึดอสังหาริมทรัพย์นั้น กระทบต่อสิทธิในการอยู่อาศัยในเคหสถานของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะหากทรัพย์สินที่ยึดถูกบังคับคดีเพื่อขายทอดตลาด ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาด ก็จะเข้าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์แทนลูกหนี้ตามคำพิพากษา และลูกหนี้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของลูกหนี้หมดไปอีกทั้งลูกหนี้ อาจอยู่ในภาวะขาดไร้ซึ่งที่อยู่อาศัย ด้วยเหตุนี้หลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการยึดทรัพย์สินไปแล้ว ลูกหนี้จะพยายามขวนขวายหาเงินให้พอชำระหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับ

คดีถอนการยึดทรัพย์ดังกล่าว เพราะโดยมากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้ประสงค์ที่จะนำทรัพย์ที่ยึด ออกขายทอดตลาดจริงๆ แต่เป็นการยึดทรัพย์เพื่อบีบบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจำต้องหาเงินมา เพื่อชำระหนี้แก่ตน และการบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น โดยมากจะเป็นทรัพย์สินที่มี ราคาสูงกว่าหนี้ตามคำพิพากษาที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ และแม้มาตรา 284 จะบัญญัติคุ้มครองสิทธิ ของลูกหนี้ไม่ให้ถูกบังคับคดีกับทรัพย์สินเกินกว่าจำนวนที่ตนต้องชำระก็ตาม แต่อ้อยคำตามกฎหมาย มาตราดังกล่าวมีลักษณะที่มีความหมายกว้าง ทำให้ไม่ทราบขอบเขตที่แน่ชัด ว่าอย่างไรถึงจะเป็นกรณี ที่ถือว่าเป็นการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ตามคำพิพากษา จึงทำให้ศาลจำเป็นต้องพิจารณานบนพื้นฐานของหลักการที่ว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ได้ทราบหรือไม่ว่ามีทรัพย์สินอย่างใดบ้างที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ และเลือกบังคับคดีเอากับทรัพย์สิน ที่เพียงพอแก่การชำระหนี้กับตนเท่านั้น รวมทั้งพิจารณาถึงความสุจริตของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ตลอดจนพิจารณาว่าเจ้าหนี้มีเจตนาถ่วงถ่วง หรือได้ใช้วิธีการบังคับคดีเท่าที่เพียงพอแก่หนี้ตาม คำพิพากษาของตนหรือไม่ เพื่อนำมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าเจ้าหนี้ดังกล่าวสามารถยึดทรัพย์สิน ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้หรือไม่

คำว่า "สุจริต" นั้น จะมีความหมายครอบคลุมเพียงใดที่จะนำมาพิจารณากับการใช้ สิทธิในการบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 5 บัญญัติว่า "การใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ใน การชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต" และมาตรา 6 บัญญัติว่า "ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต"

บทบัญญัติดังกล่าวอธิบายความหมายของคำว่าสุจริตโดยทั่วไปในลักษณะกว้างๆ ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะเจาะจงถึงความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคู่กรณี หรือความรู้ข้อเท็จจริงในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เพราะหลักสุจริตทั่วไปในบทบัญญัติเหล่านี้เป็นมาตรฐานทั่วไปที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ให้ใช้ เป็นเครื่องวัดความประพฤติของมนุษย์ในกรณีต่างๆว่าการกระทำเหล่านั้นอยู่ในกรอบที่ระบบ กฎหมายนั้นจะสนับสนุนหรือไม่ ซึ่งปัจจุบันหลักสุจริตทั่วไปหรือหลักความซื่อสัตย์และความไว้วางใจ เป็นหลักกฎหมายที่สามารถใช้ได้กับกฎหมายทุกแขนงไม่ว่าจะเป็นกฎหมายมหาชนหรือเอกชนก็ ใช้ได้⁵⁴ ดังนั้นแม้หลักสุจริตดังกล่าวจะไม่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ตาม แต่เมื่อบทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งวางหลักแต่เฉพาะวิธีการพิจารณาความในศาล

⁵⁴ สมยศ เชื้อไทย, ความรู้กฎหมายทั่วไป คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป, (บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2549), หน้า 152-153.

ตลอดจนกระบวนการในการบังคับคดีเท่านั้นก็ตาม แต่การบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งขึ้นก็เพื่อเป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิของเอกชนให้ได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรมตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติรับรองสิทธิให้

สรุปคือ แม้หลักสุจริตจะมีได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ตาม แต่ในเมื่อการจะรับรองสิทธิของเอกชนให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องอาศัยบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาประกอบกัน ดังนั้นกฎหมายสองฉบับข้างต้นจึงมีความเกี่ยวพันกัน และจำเป็นต้องใช้ควบคู่กันไปจึงจะทำให้สิทธิของเอกชนได้รับความคุ้มครองได้อย่างเต็มที่ ฉะนั้นบุคคลใดจะบังคับใช้บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งย่อมจะต้องอยู่ในหลักการของการใช้สิทธิโดยสุจริตด้วย กรณีของการบังคับคดีก็เช่นเดียวกัน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมจะต้องได้ใช้สิทธิบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยสุจริตด้วย ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

1. กรณีที่ถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ใช้สิทธิในการบังคับคดีโดยสุจริต

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 887/2509 "หนี้ตามคำพิพากษาประมาณ 2,500 บาท เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยึดที่ดินราคา 40,000 บาท ที่ดินนี้เป็นสินบริภัณฑ์ของจำเลยกับผู้ร้อง และเป็นทรัพย์สินชิ้นเดียวของจำเลยที่ไม่มีกรณีพิพาท ส่วนทรัพย์สินอื่นกำลังเป็นคดีพิพาทกันทั้งสิ้น การยึดนี้ไม่เป็นการยึดทรัพย์เกินความจำเป็น"

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1050/2495

เจ้าหนี้ตามคำพิพากษายึดบ้านเรือนโดยมีเหตุผลให้เชื่อโดยสุจริตว่าบ้านเรือนยึดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจนถึงขายทอดตลาดบ้านเรือนนั้นไป ดั่งนี้ย่อมถือได้ว่าเป็นการกระทำโดยใช้สิทธิทางศาลเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้แทนทำการไปโดยมิได้ประมาทเลินเล่อแต่อย่างใดแล้ว ถึงแม้จะปรากฏว่าบ้านเรือนที่ยึดเป็นของคนอื่นก็ดี การกระทำนั้นก็ไม่เป็นการละเมิด การที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไปยึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถือว่าเป็นการใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การยึดทรัพย์นี้บางครั้งทรัพย์ที่ยึดเป็นของบุคคลอื่น ถือว่าเป็นการใช้สิทธิตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้อำนาจไว้ ไม่เป็นการจงใจทำให้ผู้อื่นเสียหาย จะมีปัญหาเฉพาะเรื่องประมาทเลินเล่อหรือไม่ ถ้าเป็นทรัพย์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษารอบครอบหรือใช้สอยอยู่ซึ่งสามัญชนทั่วไปย่อมเชื่อได้ว่าทรัพย์ที่ยึดครอบครอบหรือใช้สอยอยู่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็คงไม่ประมาทเลินเล่อ แต่ถ้าเป็นพวกอสังหาริมทรัพย์ก็น่าจะต้อง

ตรวจสอบไปจากเอกสารหนังสือสำคัญเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินจึงจะต้องมีการตรวจสอบก่อน หรือถ้าเชื่อว่าเขาครอบครองแทนกันก็ต้องมีข้อเท็จจริงที่หนักแน่นให้ฟังได้ว่าหรือให้เข้าใจได้โดยสุจริตได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีฉะนั้นอาจจะเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อซึ่งจะเป็นการละเมิดได้

2. กรณีที่ถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ใช้สิทธิในการบังคับคดีโดยไม่สุจริต

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4774/2539

เมื่อได้ความว่าที่ดินและบ้านของจำเลยที่ 2 ซึ่งโจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ นั้น ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้รับจำนองไว้เป็นจำนวนเงินถึง 1,750,000 บาท จึงน่าเชื่อได้ว่าที่ดินและบ้านดังกล่าวของจำเลยที่ 2 มีราคาที่สูงกว่าที่ธนาคารกรุงเทพฯ ได้รับจำนองไว้ และมีราคาสูงกว่าที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ประเมินไว้เป็นราคารวมทั้งสิ้นเพียง 1,360,000 บาทมาก ที่ดินและบ้านของจำเลยที่ 2 ดังกล่าวจึงมีราคาสูงกว่านี้ตามคำพิพากษาที่จำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบหลายสิบเท่า เมื่อผู้แทนโจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยังที่ดินและบ้านของจำเลยที่ 2 นั้น ปรากฏว่าไม่พบจำเลยที่ 2 พบหญิงชราอยู่ในบ้าน ประตูหน้าบ้านปิดใส่กุญแจ และมีสุนัขพันธุ์ต่างประเทศอยู่หลายตัว ผู้แทนโจทก์แถลงว่าไม่มีทรัพย์สินอื่นใดของจำเลยที่ 2 นอกจากที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว และยืนยันนำยึดที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างนั้น แต่ปรากฏจากภาพถ่ายบ้านของจำเลยที่ 2 ที่ผู้แทนโจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ว่า บ้านดังกล่าวเป็นบ้านตึกสองชั้นขนาดใหญ่อยู่ในสภาพดี มีโรงรถซึ่งตามภาพถ่ายปรากฏว่ามีรถยนต์จอดอยู่ถึง 3 คัน และตัวบ้านดังกล่าวมีเครื่องปรับอากาศติดอยู่เห็นได้ชัด จำเลยที่ 2 เป็นหนี้ตามคำพิพากษาจำนวนเล็กน้อยเพียงไม่ถึง 60,000 บาท จึงมีเหตุให้เชื่อได้ว่าจำเลยที่ 2 มีทรัพย์สินอื่นซึ่งโจทก์สามารถนำยึดมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้โดยไม่จำเป็นต้องยึดที่ดินและบ้านดังกล่าวของจำเลยที่ 2 ซึ่งมีราคามากกว่าหนี้ตามคำพิพากษาที่จำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบหลายสิบเท่า เมื่อมีเหตุให้เชื่อได้ว่าจำเลยที่ 2 มีทรัพย์สินอื่นซึ่งโจทก์สามารถนำยึดมาชำระหนี้ได้ ผู้แทนโจทก์ก็ควรขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีตามมาตรา 279 วรรคสอง โดยดำเนินการตามความจำเป็นเพื่อค้ำบ้านของจำเลยที่ 2 และการกระทำใด ๆ ตามสมควรเพื่อเปิดบ้านดังกล่าว ซึ่งถ้ามีผู้ชดเชวงเจ้าพนักงานบังคับคดีก็สามารถจะร้องขอความช่วยเหลือจากพนักงานตำรวจเพื่อดำเนินการบังคับคดีจนได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 279 วรรคสาม แต่ผู้แทนโจทก์ก็ไม่ได้ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการเช่นนั้นกลับแถลงขอยืนยันให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินพร้อมบ้านดังกล่าวของจำเลยที่ 2 โดยแถลงว่าจำเลยที่ 2 ไม่มีทรัพย์สินอื่นใดนอกจากที่ดินและบ้าน

ดังกล่าว การที่โจทก์โดยผู้แทนโจทก์นำยึดที่ดินและบ้านของจำเลยที่ 2 เช่นนั้น จึงถือได้ว่าเป็นการที่โจทก์นำยึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 เกินกว่าที่จำเลยเป็นแก่การบังคับคดีโจทก์จึงต้องรับผิดชอบจำเลยที่ 2 ผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามมาตรา 284 วรรคสอง และต้องรับผิดชอบใช้ค่าฤชาธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีในการยึดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่ายในส่วนที่เกินกว่าจำนวนหนี้ตามคำพิพากษาที่จำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

ความรับผิดชอบของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอันเกิดจากการยึดทรัพย์สินโดยมิชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 284 วรรคสอง ศาลฎีกาได้วางแนวตลอดมาว่าการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยึดทรัพย์สินเพื่อการบังคับคดีเป็นการใช้สิทธิทางศาล ซึ่งเป็นเรื่องที่เจ้าหนี้อาจก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นได้โดยมิสิทธิ มิใช่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 จึงไม่ครบองค์ประกอบที่จะเป็นการกระทำละเมิด แต่การใช้สิทธินั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 5 บัญญัติว่า บุคคลต้องกระทำโดยสุจริต ฉะนั้นหากนำยึดทรัพย์สินโดยไม่สุจริตก็จะอ้างการใช้สิทธิทางศาลมาคุ้มครองมิได้ การนำยึดทรัพย์สินโดยสุจริต ได้แก่ กรณีที่มีเหตุสมควรให้ผู้นำยึดเชื่อว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีได้มีเจตนาถ่วงถ่วงให้เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงได้รับความเสียหาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1915/2518 , 1053/2521, 421/2522 และ 2874/2523) ปัญหาต่อมามีว่า ถ้าผู้นำยึดมีได้มีเจตนาถ่วงถ่วงแต่ด้วยความประมาทเลินเล่อจึงไม่ทราบทรัพย์สินนั้นมิใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะถือได้ว่าเป็นการใช้สิทธิทางศาลโดยไม่สุจริตด้วยหรือไม่ เรื่องนี้ศาลฎีกาถือว่าการใช้สิทธิทางศาลที่จะได้รับความคุ้มครองนั้นผู้ใช้สิทธิจะต้องไม่ประมาทเลินเล่อด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 569/2483, 960/2485, 1050/2495, 528/2509 และ 1375/2517)

หากเป็นกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาใช้สิทธิโดยไม่สุจริต มาตรา 284 วรรคท้ายกำหนดความรับผิดชอบของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ให้ต้องรับผิดชอบต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือต่อบุคคลภายนอกเพื่อความเสียหาย อันเกิดจากการยึดและขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยมิชอบหรือยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเลยเป็นแก่การบังคับคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3193/2545

โจทก์เคยบริหารกิจการของจำเลยมานานับแต่เริ่มก่อตั้งบริษัทจำเลย ย่อมทราบว่าจำเลยมีเครื่องจักรขนาดใหญ่อยู่หลายเครื่องรวมทั้งราคาของเครื่องจักรดังกล่าวด้วยโจทก์เป็นเจ้าหนี้จำเลยเพียงไม่กี่แสนบาท จึงน่าจะมุงยึดเครื่องจักรที่มีราคาใกล้เคียงกับจำนวนหนี้ ประกอบกับจำเลยไม่มีปัญหาเกี่ยวกับหนี้จำนองที่จำเลยมีต่อธนาคารอื่นทั้ง ก. ซึ่งมีที่ดินที่ถือกรรมสิทธิ์ร่วมกับ

โจทก์หลายแปลงก็เต็มใจให้โจทก์นำไปหักชำระหนี้ได้โดยที่โจทก์ไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ อีกด้วย จึงเห็นได้ว่า โจทก์นำยืมทรัพย์สินของจำเลยเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดี อันต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 284 วรรคหนึ่ง และโจทก์ต้องชำระค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีกรณียืมทรัพย์สินซึ่งไม่ใช่ตัวเงินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่ายตามมาตรา 284 วรรคสอง โดยคิดค่าธรรมเนียมในอัตราร้อยละ 3 ครึ่งของราคาทรัพย์สินที่ยึดแต่ไม่เกินจำนวนหนี้ที่จะต้องรับผิดชอบในการบังคับคดีของจำเลยตามตาราง 5 ข้อ 3 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

คำพิพากษาเรื่องนี้ท่านสุวรรณ ตระการพันธุ์ ได้บันทึกหมายเหตุไว้ท้ายฎีกา ความว่า "คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3939/2540 ให้จำเลยรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมการยึดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายในอัตราร้อยละ 3 ครึ่งของราคาทรัพย์สินที่ยึด แต่ไม่เกินจำนวนหนี้ที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบในการบังคับคดีนั้นเป็นการใช้ดุลพินิจและอาศัยปรับบทกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284,161หาใช่เป็นบทบัญญัติของกฎหมายตามตาราง 5 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าต้องคิดจากราคาทรัพย์สินที่ยึดแต่ไม่เกินจำนวนหนี้ที่จำเลยต้องรับผิดชอบไปไม่ เนื่องจากการย่อข้อกฎหมายของคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวมิได้ย่อเหตุผลของการใช้ดุลพินิจ กำหนดค่าธรรมเนียมด้วย จึงทำให้เข้าใจว่าเป็นการตีความตัวบทกฎหมาย ซึ่งน่าจะไม่ต้อง เหตุผลสนับสนุนคือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4774/2539 วินิจฉัยได้ว่า "จำเลยเป็นหนี้ตามคำพิพากษาเป็นจำนวนเล็กน้อยไม่ถึง 60,000 บาท แต่โจทก์นำยึดที่ดินและบ้านของจำเลยราคากว่า 1,750,000 บาท โดยภายในบ้านของจำเลยมีทรัพย์สินอื่นที่โจทก์สามารถนำยึดมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ถือได้ว่า โจทก์นำยืมทรัพย์สินของจำเลยเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดี โจทก์จึงต้องรับผิดชอบต่อจำเลยลูกหนี้ตามคำพิพากษา และต้องรับผิดชอบค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีในการยึดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่ายในส่วนที่เกินกว่าจำนวนหนี้ตามคำพิพากษาที่จำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์" แสดงว่าการคิดค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวต้องคิดจากราคาทรัพย์สินที่ยึดแล้วไม่มีการขายทั้งหมด

ข้อเท็จจริงคดีที่หมายเหตุนี้ โจทก์นำยืมทรัพย์สินของจำเลยโดยไม่สุจริตมุ่งทำลายอนาคตในทางธุรกิจของจำเลย เป็นการนำยืมทรัพย์สินของจำเลยเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดี อันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา 284 วรรคหนึ่ง โจทก์จึงต้องเสียค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีตามมาตรา 284 วรรคสอง กรณีเช่นนี้จึงน่าจะไม่มีเหตุสมควรที่จะใช้ดุลพินิจตามมาตรา 161 ให้โจทก์รับผิดชอบน้อยลง เพราะเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งประสงค์เป็นการลงโทษเจ้าหน้าที่ผู้ไม่สุจริต ต้องรับผิดชอบเสียค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีในส่วนที่เกิดจากการไม่สุจริตของตน หากมีการตีความ

ตามตาราง 5 ค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดี ข้อ 3 ว่า อัตราค่าธรรมเนียมร้อยละ 3 ครั้งของราคาทรัพย์สินที่ยึด แต่ไม่เกินจำนวนหนี้ที่จำเลยต้องรับผิดชอบในการบังคับคดี เป็นการตายตัว มิใช่เป็นการใช้ดุลพินิจเฉพาะคดีแล้วต่อไปเจ้าหนี้ผู้ไม่สุจริตย่อมถือโอกาสแสวงงยึดทรัพย์เกินกว่าที่จำเป็นในการบังคับคดี โดยไม่ต้องเกรงกลัวว่าจะต้องเสียค่าธรรมเนียมการยึดแล้วไม่มีการขายเป็นจำนวนมากตามราคาทรัพย์สินที่ยึด"

บทที่ 4

หลักเกณฑ์และวิธีการบังคับคดีกับทรัพย์สินของต่างประเทศ

ความนำ

ในส่วนของการบังคับคดีของต่างประเทศนั้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงระบบการบังคับคดีของ 2 ประเทศ คือ ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) คือ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุผลที่ว่าทั้งสองประเทศมีระบบกฎหมายที่เป็นต้นแบบของกฎหมายในหลายประเทศ และมีวิวัฒนาการทางด้านกฎหมายมายาวนาน อีกทั้งมีระบบการบังคับคดีโดยเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ โดยมีระบบการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนที่ต้องมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ได้อย่างเคร่งครัด อีกทั้งต้องมีการผ่านการฝึกอบรมในเรื่องการบังคับคดีลักษณะนั้นๆ เป็นอย่างดี และที่สำคัญคือเป็นผู้ประกอบวิชาชีพภาคเอกชน ที่มีความเป็นอิสระคล่องตัวในการทำงาน ภายใต้ระบบการควบคุมตรวจสอบและกำกับดูแลโดยหน่วยงานของรัฐซึ่งให้ใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพ¹ ดังนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นเอกชนไม่ใช่ข้าราชการแต่ไม่ใช่เอกชนโดยแท้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การบังคับคดีของประเทศเหล่านี้ก้าวหน้าไปอย่างมาก ซึ่งแตกต่างจากระบบการบังคับคดีของประเทศไทยที่บุคคลผู้มีอำนาจในการบังคับคดี คือ เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ การดำเนินการบังคับคดีในขั้นตอนต่างๆ อาจเกิดความล่าช้า อันอาจเนื่องมาจากการมีปริมาณคดีที่ต้องทำการบังคับคดีจำนวนมาก ทำให้ปริมาณบุคลากรเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่เพียงพอต่องาน และเจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีความเชี่ยวชาญในด้านหนึ่งด้านใดโดยเฉพาะมีจำนวนน้อย ทั้งยังมีการปรับเปลี่ยนบุคลากรบ่อยครั้ง ดังนั้นจึงเห็นว่าสมควรที่จะนำระบบการบังคับคดีของทั้งสองประเทศดังกล่าวข้างต้นมาศึกษาและนำในส่วนที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นประโยชน์และเหมาะสมมาใช้ในการบังคับคดีของประเทศไทยต่อไป

¹ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร: โครงการศึกษาวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2550), หน้า 128.

4.1 การบังคับคดีทางแพ่งของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)

ประเทศฝรั่งเศส

การบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศสจะเริ่มขึ้นเมื่อคำพิพากษาของศาลนั้นได้กลายเป็นสิ่งที่ศาลตัดสินถึงที่สุดแล้ว (res judicata)² โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คำพิพากษาของศาลที่โจทก์หรือผู้ชนะคดีได้รับนั้นเป็นผลสำเร็จขึ้นไป โดยทั่วไปตามกระบวนการบังคับคดีของกฎหมายของฝรั่งเศส มักจะให้สิทธิแก่โจทก์ที่จะบังคับให้จำเลยนั้นชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงให้มากกว่าที่จะบังคับให้จำเลยเพียงแต่ใช้เงินค่าเสียหายเท่านั้น โดยข้อยกเว้นของหลักการนี้ก็จะขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐและการไร้ผลของการบังคับให้ชำระโดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งกรณีจะเห็นได้ว่าเป็นไปตามหลักการที่จะให้โจทก์นั้นได้ประโยชน์ตรงตามสิทธิมากที่สุด แต่หากทำไม่ได้ จึงจะบังคับให้ได้สิ่งตอบแทนทดแทนต่อไป

การบังคับคดีของประเทศฝรั่งเศสจะดำเนินการโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นเอกชนผู้ประกอบอาชีพอิสระ พร้อมทั้งมีสถานะเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายด้วย ซึ่งนอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว ยังมีเจ้าหน้าที่อีก 2 รายเกี่ยวข้อง โดยมีสถานะเป็นทั้งเอกชนผู้ประกอบอาชีพอิสระและเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ เจ้าพนักงานผู้ขายทอดตลาดทรัพย์สิน (commissaire-priseur) และโนตารี (notaire) ซึ่งมีหน้าที่ในการทำเอกสารและสัญญาทั้งหลาย และให้คำปรึกษาในการทำเอกสารและสัญญา ด้วยเอกสารที่โนตารีทำขึ้นนี้จะได้รับประโยชน์ข้อสันนิษฐานของกฎหมายในเรื่องความถูกต้องแท้จริงของเอกสารในประเทศฝรั่งเศสมีการจัดโครงสร้างองค์กรวิชาชีพของเจ้าพนักงานบังคับคดีออกเป็น ๓ ระดับ คือระดับจังหวัดระดับภูมิภาค และระดับชาติ แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าพนักงานบังคับคดีในแต่ละระดับต่างจะเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กัน ไม่ถือว่าระดับใดมีอำนาจเหนือกว่าอีกระดับหนึ่ง

แม้ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นเอกชนที่ถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้รับความเห็นชอบและแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม แต่ก็มีความเป็นอิสระในการประกอบ

² ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, “ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 111.

วิชาซีพี³ กล่าวคือ เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจรวมกลุ่มกัน เพื่อจัดตั้งสำนักงานบังคับคดีของตนเอง ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้บริการกับลูกค้าในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย สัญญา หรือ คดีความ แล้วเรียกเก็บค่าบริการ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในการบริหารจัดการองค์การ โดย ค่าใช้จ่ายที่นำมาบริหารจัดการนั้นล้วนมาจากค่าตอบแทนที่ได้มาจากคู่ความทั้งสิ้น รัฐไม่ได้ให้การ สนับสนุนด้านงบประมาณแต่อย่างใด การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีอยู่ภายใต้การ ตรวจสอบควบคุมของพนักงานอัยการและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และมีการควบคุมดูแลซึ่ง กันและกันโดยสภาเจ้าพนักงานบังคับคดีระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ หากมีการ ประพฤติผิดวินัยหรือจรรยาบรรณที่กำหนดไว้จะต้องถูกลงโทษตามความหนักเบาของความผิด และ ถ้าเป็นความผิดร้ายแรงก็ต้องรับโทษจากรัฐ โดยพนักงานอัยการจะเข้ามามีบทบาทในการสอบสวน เพื่อทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ

ก. อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี

เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- ส่งคำคู่ความ คำแถลง คำสั่งในคดี
- ดำเนินการบังคับคดีตามคำสั่งศาลหรือตามหมายบังคับคดีอื่นๆ
- ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการคุ้มครองชั่วคราว

ข. ลำดับขั้นตอนการพิจารณาของเจ้าพนักงานบังคับคดี

สำหรับระบบการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกค้าหนี้ในประเทศฝรั่งเศสนั้น ไม่ได้มีการแยกแยะว่าเป็นทรัพย์สินที่มีหลักประกันหรือไม่มีหลักประกัน หากแต่เป็นการบังคับชำระหนี้ เอลจากทรัพย์สิน ทรัพย์สินที่ทำการยึดมิได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ โดยเจ้าหน้าที่ตามคำ พิพากษาจะนำคำพิพากษามาส่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดี จากนั้นหน้าที่ตามลำดับขั้นตอนของ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีดังนี้

³ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ และคนอื่นๆ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกค้าหนี้โครงการตาม แผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทมิสเตอร์ก็อปปี (ประเทศไทย) จำกัด, 2549), หน้า 58.

1. ต้องตรวจสอบว่าการบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจของตนหรือไม่ โดยปกติแล้วอำนาจในการดำเนินการที่เป็นอำนาจโดยเฉพาะของเจ้าพนักงานบังคับคดีนี้จะจำกัดอยู่เฉพาะในเขตอำนาจศาลที่เจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นมีภูมิลำเนาอยู่

2. คำพิพากษาที่จะนำมาบังคับคดีนั้นถึงที่สุดแล้วหรือไม่

หากคดียังไม่ถึงที่สุด หรือมีการคุ้มครองชั่วคราวแล้ว การบังคับคดีจะถูกระงับไว้ชั่วคราว จะยังไม่สามารถนำทรัพย์สินที่ยึดมาได้นั้นออกขายทอดตลาดหรือเบิกเงินธนาคารได้ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด

3. สถานภาพของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นอย่างไร

4. แสวงหาวิธีที่ดีที่สุดในการบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ทั้งนี้วิธีการที่ดีที่สุดในการบังคับคดีเกี่ยวกับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นจะขึ้นอยู่กับจำนวนหนี้ และฐานะความเป็นอยู่ของลูกหนี้ เช่น หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นคนที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง อาจใช้วิธีไปยึดเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีไว้ในธนาคารแทน การบังคับคดีจะเป็นผลได้นั้นขึ้นอยู่กับฐานะหรือศักยภาพของลูกหนี้ ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ที่จะต้องปรับเปลี่ยนหาวิธีดำเนินการบังคับคดีกับลูกหนี้

เจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นมักประสบปัญหาว่าไม่สามารถสืบหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวลูกหนี้ นายจ้างของลูกหนี้ หรือสถาบันการเงินที่ลูกหนี้มีเงินฝากอยู่ได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมักจะไม่ให้ความร่วมมือ หรือไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลเหล่านี้ โดยอ้างว่าเป็นข้อมูลที่ถือว่าเป็นความลับในการประกอบวิชาชีพของตน (Secret Professionnel) ทำให้เป็นอุปสรรคในการบังคับคดี กฎหมายจึงกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจสืบค้นข้อมูลบางอย่างของลูกหนี้ที่มีความจำเป็นต่อการบังคับคดี นั่นคือ ให้มีการชำระหนี้สิน แม้ว่าข้อมูลบางอย่างของลูกหนี้จะเป็นข้อมูลที่เป็นความลับในการประกอบวิชาชีพก็ตาม แต่ก็มีขั้นตอนที่จะดำเนินการที่ค่อนข้างเข้มงวดพอสมควร ใช่ว่าจะสามารถทำได้ตามอำเภอใจไม่ โดยเริ่มต้นจากเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องร้องขอไปยังพนักงานอัยการเพื่อช่วยสืบค้นข้อมูลของลูกหนี้ที่ถือว่าเป็นความลับดังกล่าว และจะต้องเป็นกรณีที่มีการสืบหาข้อมูลโดยวิธีอื่นๆ ไม่สามารถทำได้แล้วจึงจะสามารถร้องขอได้ หลังจากนั้น พนักงานอัยการจะติดต่อขอข้อมูล

ทั่วไปของลูกหนี้ที่ถือว่าเป็นความลับในการประกอบวิชาชีพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น บัญชีในธนาคารของลูกหนี้ที่อยู่กับนายจ้าง เป็นต้น

นอกจากวิธีการยึดทรัพย์แล้ว กฎหมายฝรั่งเศสได้กำหนดวิธีการบังคับคดีแบบใหม่ซึ่งเป็นกรณียึดเงินในบัญชีธนาคาร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาษีจะมีข้อมูลบัญชีธนาคารของประชาชนทุกคน เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถสอบถามข้อมูลเรื่องบัญชีในธนาคารของลูกหนี้ได้ โดยยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ และอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการว่าไม่ได้กระทำการเป็นส่วนตัวหรือเพื่อกลั่นแกล้งตามอำเภอใจ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีสอบถามไปยังธนาคาร ธนาคารต้องแจ้งให้ทราบ ถ้าปรากฏว่าเงินในบัญชีมีไม่พอ ในทางปฏิบัติจะไม่มีกรณียึดเพราะไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย ถ้าพบว่ามีมากจะมีการขออายัดไว้ก่อนแต่จะต้องรอ 15 วัน เพื่อให้ธนาคารหักเงินลูกหนี้ใช้จ่ายให้เรียบร้อยก่อน การไปดูบัญชี ลูกหนี้จะไม่รู้ตัวก่อนเพราะไม่มีกรณียึดให้ทราบ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีเวลา 8 วันแจ้งให้ลูกหนี้ทราบว่าบัญชีถูกอายัดแล้ว ลูกหนี้มีเวลา 1 เดือน เพื่อคัดค้านที่ศาลบังคับคดีว่าไม่ถูกต้องอย่างไร ถ้าหากไม่มีการคัดค้านในเวลาดังกล่าว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะสามารถไปนำเงินดังกล่าวมาเพื่อชำระหนี้ได้

ค. ประเภทของการบังคับคดี⁴

ในประเทศฝรั่งเศส การยึดเพื่อนำเอาทรัพย์สินมาอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายเรียกว่า “saisies” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าความหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาแพ่งคือ saisies รวมถึงทั้งการยึดทรัพย์ที่เป็นการเยียวยาตามตัวบทกฎหมาย เช่น การอายัดทรัพย์และการยึดทรัพย์ ที่จะนำไปสู่การขายทรัพย์สินด้วย ซึ่งรวมเรียกว่า “การยึด”

ชนิดต่างๆของการยึดทรัพย์ อาจแบ่งแยกได้ ดังนี้

การยึดเพื่อนำเอาทรัพย์สินมาอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายนั้นเรียกว่า

การยึด อาจแบ่งออกได้เป็นหลายชนิดตามลักษณะของทรัพย์สินที่ทำการยึด ซึ่งได้แก่

⁴ Peter Herzog, Civil Procedure in France, PP.564-579.

(1) Saisie-execution เป็นการยึดสำหรับบังคับต่อสิ่งของ (chattles) ซึ่งรวมถึงหุ้นและพันธบัตรต่างๆด้วย (stocks and bonds)

(2) Saisie immobiliere สำหรับการบังคับต่อที่ดิน (land) และอสังหาริมทรัพย์ต่างๆ

(3) Saisie-brandon สำหรับการบังคับต่อพืชผลและสิ่งของต่างๆที่เกี่ยวกับการผลิต (growing crops)

(4) Saisie-arret (garnishment) เป็นการอายัดทรัพย์สินที่สามารถใช้เป็นการเยียวยาตามบทบัญญัติเสมือนเป็นเครื่องมือหนึ่งของการบังคับคดีด้วย

(5) Saisie conservatoire (attachment) การอายัดทรัพย์สินและมีลักษณะที่หลากหลายที่เป็นการเยียวยาตามบทบัญญัติที่มีอำนาจสูงสุด

ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะการยึดของฝรั่งเศสประเภท Saisie-execution และ Saisie immobiliere เท่านั้น เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง que ผู้วิจัยต้องการจะศึกษา

ในฝรั่งเศส กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีต่อทรัพย์สินนี้ เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความซับซ้อนสูง (highly complex) และเก่าแก่โบราณอยู่บ้าง ตัวอย่างเช่น ระเบียบพิธีที่ใช้ในการกำหนดตัวบุคคลที่ได้เป็นผู้ที่ประมูลซื้อที่ดินได้ในราคาสูงสุดเมื่อที่ดินนั้นได้ถูกทำการขายในการบังคับคดี คือ ระเบียบพิธีของสามแท่งเทียน (ceremony of the three candles) หรือตามข้อกำหนดที่ว่าในการบังคับคดีขายที่ดินจะต้องถูกประกาศ “ด้วยเสียงของทรัมเปต การตีกลอง หรือการสั่นระฆัง” เป็นต้น

ง. ทรัพย์สินต่างๆที่อาจถูกบังคับคดี และที่ได้รับการยกเว้นจากการบังคับคดี⁵

1. ที่ดินและสังหาริมทรัพย์ (Land and movable property) ที่ถูกบังคับคดีได้

ตามมาตรา 2092 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ได้กำหนดว่าบุคคลที่ได้ทำสัญญาเป็นหนี้ ก็จะต้องถูกผูกพันให้รับผิดชอบด้วยทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ทั้งหมดที่เป็นของเขา ซึ่งหมายความว่า เจ้าหนี้ของเขานั้นสามารถที่จะเก็บรวบรวมบังคับต่ออสังหาริมทรัพย์สังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์สินไม่มีรูปร่างของลูกหนี้ของเขาได้ตามความประสงค์ โดยไม่จำเป็นต้องบังคับต่ออสังหาริมทรัพย์ก่อนแต่อย่างใด แต่ยกเว้นเฉพาะในคดีของผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถที่กฎหมายยอมให้ขายอสังหาริมทรัพย์ได้เฉพาะในกรณีที่ดินสังหาริมทรัพย์ของผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถนั้นไม่เพียงพอเท่านั้น⁶ และในกรณีอสังหาริมทรัพย์ที่จะถูกบังคับนั้นเป็นของทายาทหลายคนร่วมกัน อสังหาริมทรัพย์นั้นก็จะไม่ถูกบังคับคดีต่อโดยเจ้าหนี้ของทายาทคนใดคนหนึ่ง จนกว่าการแบ่งแยกกรรมสิทธิ์จะได้ถูกกระทำขึ้น ซึ่งเจ้าหนี้ทั้งหลายก็มีสิทธิร้องขอให้แบ่งแยกได้นอกจากนั้นในกรณีที่สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้นั้นมีหลักประกันในการจำนองอยู่ เจ้าหนี้นั้นก็ต้องดำเนินการบังคับต่อทรัพย์สินที่จำนองก่อน ก่อนที่จะดำเนินการแก้อสังหาริมทรัพย์อื่นของลูกหนี้เขา⁷ และในการบังคับของผู้รับจำนองนั้นก็ต้องดำเนินการด้วยวิธียึดอสังหาริมทรัพย์เหมือนกับเจ้าหนี้อื่นๆ โดยไม่มีกระบวนการพิเศษใดๆในการจัดการ แม้ว่าเจ้าหนี้นั้นจะมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งจากราคาขายก่อนตามลำดับของการจำนอง และมีสิทธิที่จะรวบรวมเอาทรัพย์สินที่จำนองได้ แม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะได้ตกไปอยู่ในมือของคู่ความฝ่ายที่สามก็ตาม

2. ทรัพย์สินที่ได้รับการยกเว้นจากการบังคับคดี

ทรัพย์สินใดที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ จะได้รับการยกเว้นจากการบังคับคดีทรัพย์สินเช่นว่านั้นรวมถึงทั้งทรัพย์สินที่เป็นที่ดินสาธารณะ⁸ อสังหาริมทรัพย์ที่เป็นสินส่วนตัวของบุคคลโดยเฉพาะ (dotal property) เช่น สิทธิตามจารีตประเพณี และสิทธิในที่อยู่อาศัย (usage and

⁵ Ibid, PP.568-570.

⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2207.

⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2205 และ 2209.

⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 537-538.

habitation)⁹ และสิทธิเก็บกิน (the usufruct) ที่บิดามารดามีเหนือทรัพย์สินของบุตรทั้งหลายของเขา ซึ่งคือ กรณีที่บิดามารดามีสิทธิที่จะได้รายได้ที่เกิดจากทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์ตามข้อผูกพันที่ว่า จะนำไปใช้ในการเลี้ยงดูบุตรนั้น และดังนั้นสิทธิดังกล่าวจึงไม่อาจโอนขายไปได้ แต่ถ้ารายได้ใดๆที่ไม่จำเป็นต่อการเลี้ยงดูบุตรนั้นแล้ว ก็สามารถถูกยึดทรัพย์บังคับคดีได้¹⁰

นอกจากนี้ทรัพย์สินที่ถูกยกเว้นโดยการให้หรือพินัยกรรมก็ใช้กฎเกณฑ์เดียวกันด้วย เช่น กรณีที่ผู้ให้หรือผู้ทำพินัยกรรมอาจประกาศว่าทรัพย์สินที่ให้ หรือตามพินัยกรรมนั้น จะไม่ถูกบังคับเก็บรวบรวมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือรับมรดกนั้น แต่เฉพาะขอบเขตที่ผู้รับมรดกนั้นไม่ได้รับทรัพย์สินนั้นมาในฐานะที่เป็นทายาทที่ถูกบังคับ รวมทั้งทรัพย์สินที่ได้รับการยกเว้นจากการบังคับคดีด้วยเหตุผลทางการปกครองด้วย เช่น จะอายัดเงินกองทุนของรัฐบาล (funds in the hands of the government) นั้นไม่ได้

สำหรับทรัพย์สินที่ได้รับยกเว้นตามนโยบายทางสังคม ดังนี้

ก. เครื่องนอนและเสื้อผ้าที่จำเป็นสำหรับลูกหนี้และครอบครัวของเขาและอาหารที่จำเป็นสำหรับลูกหนี้และครอบครัวนั้นเป็นเวลา 1 เดือน

ข. เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับช่าง (craftsmen)

ค. หนังสือและเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพที่มีมูลค่าถึง 1500 ฟรังก์ (ประมาณ 300 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ) และวัว 1 ตัว หรือ แพะ 2 ตัว หรือ แกะ 2 ตัว

ทรัพย์สินต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่เจ้าหนี้จะขายได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นอย่างมาก ซึ่งถ้าขายแล้ว ครอบครัวเหล่านี้ก็จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลให้ได้รับความสะดวกสบายพอสมควร แต่อย่างไรก็ดี ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องนอนและเสื้อผ้าที่จำเป็นมักจะได้รับการยกเว้นเสมอ และการจ่ายเงินค่าเลี้ยงชีพจากการประกันสังคมตามสัญญาประกันอุบัติเหตุในการอุตสาหกรรม ก็ได้รับยกเว้นด้วย

⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 630-634 รวมถึงสิทธิส่วนบุคคลที่โอนไม่ได้ ในการที่จะอยู่อาศัยในสิ่งปลูกสร้างที่เฉพาะเจาะจง หรือที่จะได้รับพืชผล และผลผลิตต่างๆบนที่ดินเป็นการเฉพาะตัวด้วย

¹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 384-385.

ง. ค่าจ้างและค่าตอบแทนแรงงาน และค่าอย่างอื่นที่จ่ายโดยรัฐบาลซึ่งจะได้รับการยกเว้นตามอัตราต่างๆที่เลื่อนขึ้นหรือลงได้

จ. เงินที่รัฐบาลจ่ายเป็นจำนวนที่แน่นอนแก่สมาชิกของ l'ign d' honneur และแก่ผู้ถือเครื่องประดับยศทางทหาร ก็ได้รับยกเว้นทั้งหมด

สำหรับในเรื่องเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ (copyright) ก็มีกฎหมายยกเว้นเป็นพิเศษให้แก่ผลประโยชน์ที่ได้จากลิขสิทธิ์นี้ด้วย กล่าวคือ ผลประโยชน์ของลิขสิทธิ์โดยทั่วไปจะสามารถบังคับคดีได้ ยกเว้นค่าตอบแทนส่วนที่จำเป็นที่ต้องได้รับของผู้แต่ง คู่สมรส และลูกหลานผู้สืบสกุลลงมาของเขาเท่านั้น และนอกจากนั้น ต้นฉบับที่ยังไม่ได้พิมพ์ งานศิลปะ จดหมายโต้ตอบภายในครอบครัว (family correspondence) ของที่ระลึก และสิ่งอื่นที่คล้ายกัน ก็เป็นสิ่งที่ได้รับการยกเว้นจากการบังคับคดีด้วย แต่อย่างไรก็ตามสิทธิบัตร (patents) อาจถูกขายไปโดยโจทก์ได้ ส่วนการจ่ายค่าตอบแทนจะได้รับการยกเว้นตามคำร้องขอของเจ้าหนี้ที่มีความจำเป็นอย่างมาก

จ. วิธีการและขั้นตอนการบังคับคดี

1. การบังคับคดีต่อสังหาริมทรัพย์¹¹ (Saisie-execution)

ทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีโดยวิธี Saisie-execution ได้แก่ สังหาริมทรัพย์ (corporeal movable property) ที่อยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ รวมทั้งสิ่งที่เป็นปัจจัยแห่งหนี้ นั้นด้วย เช่น ทุนผู้ถือ เป็นต้น แต่จะไม่ใช้วิธีนี้สำหรับการบังคับคดีกับทรัพย์สินไม่มีรูปร่าง (intangibles) อื่นๆ ซึ่งตามปกติทรัพย์สินประเภทนี้จะถูกบังคับคดีได้โดยวิธีการอายัด (Saisie-arret) เท่านั้น

ขั้นตอนและวิธีของการบังคับคดีต่อสังหาริมทรัพย์ โดยสังเขป มีดังนี้

ก. การทำคำสั่งให้จ่าย

เริ่มต้นจากการที่เจ้าพนักงานบังคับคดี (an huissier) จะทำคำสั่งให้จ่าย (The order to pay "commandement") คือ เป็นข้อความที่ระบุว่า การบังคับคดีจะเกิดขึ้น

¹¹ Peter Herzog, Civil Procedure in France, PP.570-574.

เว้นเสียแต่ว่าท่าน(ลูกหนี้) จะจ่าย และถ้าลูกหนี้แสดงความประสงค์ที่จะจ่ายเมื่อได้รับคำสั่ง การบังคับคดีก็จะไม่เกิดขึ้น

ข. การยึดเก็บรวบรวม

การยึดเก็บรวบรวมอันเป็นขั้นตอนที่สองนี้ จะยังไม่เกิดขึ้นจนกว่าเวลาอย่างน้อย 1 วัน หลังจากการส่งคำสั่งให้จ่ายเงินได้ผ่านพ้นไปแล้ว ลูกหนี้ยังมีได้แสดงความประสงค์ที่จะจ่ายเงิน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการยึดเก็บรวบรวมในสถานที่ที่ประสงค์ว่าจะมีทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยหากไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปในสถานที่ดังกล่าว เจ้าพนักงานบังคับคดีก็สามารถทำได้ แต่ต้องมีประจักษ์พยาน (recors) อย่างน้อย 2 คน ร่วมกันอยู่ในการกระทำของเจ้าพนักงานบังคับคดีด้วย และจากนั้นเมื่อรวบรวมทรัพย์สินได้แล้ว จะต้องทำรายงานอธิบายการปฏิบัติงานที่ได้ทำไป และลงบัญชีทรัพย์สินที่ได้ทำการยึดไว้ด้วย แต่หากไม่พบทรัพย์สินที่เพียงพอต่อการบังคับเพื่อขาย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องทำรายงานที่เรียกว่า รายงานความไม่มีทรัพย์สินและจะไม่ดำเนินการต่อไป

ค. การขาย

การขายจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อระยะเวลาได้ผ่านพ้นไปอย่างน้อย 8 วัน ในระหว่างการทำรายงานยึดทรัพย์สินกับการขายทรัพย์สินที่แท้จริง

ง. การแก้ไขเยียวยาของบุคคลที่สามที่เรียกร้องสิทธิในทรัพย์สินที่ถูกยึด

ในกรณีที่บุคคลที่สามจะเข้ามาเรียกร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ถูกยึดออกไปเสียจากการขายทรัพย์สิน โดยอ้างความเป็นเจ้าของหรืออ้างความมีสิทธิ (in rem) ต่อสิ่งของหรือทรัพย์สินที่ถูกยึดและเก็บรวบรวม เจ้าพนักงานบังคับคดีจะบันทึกข้อเรียกร้องของบุคคลที่สามดังกล่าวไว้ในรายงาน และจะถูกเสนอต่อผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีต่อไปด้วย การขายทรัพย์สินก็จะต้องหยุดอยู่ในระหว่างการต่อสู้ตามข้อโต้แย้งนั้น

2. การบังคับคดีต่ออสังหาริมทรัพย์ (Saisie immobiliere)

เป็นวิธีการที่ใช้บังคับต่อทรัพย์สินใดๆก็ตามที่อาจจำนองได้ รวมทั้งที่ดิน สิทธิในบ่อแร่ สิทธิในน้ำ ทรัพย์สินอันติดกับที่ดิน และสิทธิต่างๆในที่ดิน เช่น สิทธิเก็บกิน เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ตามวิธีการบังคับคดีวิธีนี้ ลูกหนี้อาจของดการบังคับคดีได้ โดยการแสดงว่ามีรายได้จากค่าเช่าในทรัพย์สินนั้นในเวลา 1 ปี ที่มีจำนวนที่เพียงพอที่จะจ่ายหนี้ขึ้นได้ และนอกจากนี้ บุคคลภายนอกที่เป็นจำเลยในกระบวนการบังคับคดีต่ออสังหาริมทรัพย์ที่เป็นเพียงเจ้าของโรงเรือนที่ถูกจำนองโดยเจ้าของคนก่อน ก็อาจหลีกเลี่ยงกระบวนการบังคับคดีนั้นได้ โดยการสละโรงเรือนนั้นให้แก่โจทก์ หรือโดยการจ่ายชำระหนี้ขึ้น และเข้ารับช่วงสิทธิเรียกร้องจากโจทก์ หรือโดยการปล่อยไปตามกระบวนการที่เรียกว่า “purge” ที่เป็นการจ่ายชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้มีประกันอีกอย่างหนึ่ง¹²

การบังคับคดีกับอสังหาริมทรัพย์นั้นจะมีวิธีการคล้ายกับการบังคับคดีต่ออสังหาริมทรัพย์ กล่าวคือ เริ่มต้นจากการที่เจ้าหนี้มีหมายแจ้งให้ลูกหนี้ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไป พร้อมกับอ้างหมายบังคับคดีของศาล มิฉะนั้นจะมีการจดทะเบียนหมายแจ้งให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ณ สำนักงานทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมีผลเป็นการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ นับแต่วันที่มีการจดทะเบียน¹³ และภายในสิบสี่วันนับจากวันที่มีการจดทะเบียนหมายแจ้งให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาล เพื่อขอให้มีการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ได้ จากนั้นเจ้าหนี้ผู้ร้องขอให้มีการขายทอดตลาดจะมีหมายแจ้งให้ลูกหนี้และเจ้าหนี้จดทะเบียนรายอื่นทราบถึงวันเวลาที่ศาลจะมีการพิจารณาคำร้องขอให้มีการขายทอดตลาด และศาลจะมีคำพิพากษาในเวลาต่อมาว่าอนุญาตให้มีการขายทอดตลาดทรัพย์หรือไม่ จากนั้นจะมีการประกาศแจ้งการขายทอดตลาดทรัพย์ เพื่อให้ผู้สนใจทราบทั่วกัน

¹² ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2181-2192, 2204ฅ 2209ฅ 2211,2212.

¹³ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 673

4.2 การบังคับคดีทางแพ่งของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law)

ประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับการบังคับคดีทางแพ่งของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น เป็นระบบกฎหมายจารีตประเพณี(Common Law) โดยมีลักษณะของการแบ่งเขตการปกครองออกเป็นมลรัฐกฎหมายและระบบการบังคับคดีของสหรัฐอเมริกาจึงเป็นกฎหมายในระดับมลรัฐ การศึกษาครั้งนี้ได้ทำศึกษาข้อมูลของมลรัฐ New York และ มลรัฐ California Michigan เท่านั้น ซึ่งรายละเอียดส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาข้อมูลของมลรัฐ New York ส่วนมลรัฐ California นั้น จะศึกษาเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องบางประการ เพราะเนื่องจากว่าระบบการบังคับคดีในหลายมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น แม้ว่าจะมีลักษณะแตกต่างกันอยู่บ้างในรายละเอียด แต่ก็ยังมีลักษณะร่วมกันประการสำคัญ คือ แต่ละมลรัฐนั้นต่างก็ได้แยกระบบการบังคับชำระหนี้ที่มีหลักประกันออกจากระบบการบังคับชำระหนี้กรณีทั่วไป¹⁴

กฎหมายว่าด้วยการบังคับคดีของ New York นั้น ปรากฏอยู่ใน Consolidated Law ว่าด้วยเรื่อง Civil Practice Law & Rule Article ที่ 51 Enforcement of Judgment and Orders Generally Article ที่ 52 Enforcement of Money Judgment¹⁵ โดยได้แยกการบังคับคดีกรณีทั่วไปออกจากการบังคับคดีที่มีหลักประกัน

การบังคับคดีต่อทรัพย์สินของลูกค้าหนี้ตามคำพิพากษาให้ชำระหนี้¹⁶

การบังคับคดีซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาถึงการบังคับคดีเพื่อการชำระหนี้เงินเท่านั้น โดยไม่ได้กล่าวถึงการบังคับคดีโดยวิธีอื่น เช่น เพื่อการชำระหนี้กระทำการ หรือ งดเว้นการ

¹⁴ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ และคนอื่นๆ, การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกค้าหนี้โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548, หน้า 65-66.

¹⁵ New York State ASSEMBLY , (<http://www.assembly.state.ny.us>).

¹⁶ Hans Smit, "Enforcement of Judgment in the United States of America," The American Journal of Comparative Law, Volum 34. P.228.

กระทำการ ซึ่งการบังคับคดีเพื่อชำระหนี้เงินนั้นจะเป็นการมุ่งถึงตัวทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับการชำระหนี้ตามสิทธิของตน

โดยทั่วไปแล้ว การบังคับคดีเพื่อชำระหนี้เงินนั้นจะเป็นการบังคับกับทรัพย์สินของลูกหนี้ใน 2 ประเภท คือ การบังคับเงินได้และการบังคับทรัพย์สินของลูกหนี้

กระบวนการก่อนการบังคับคดี

เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว การบังคับคดีจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีการออกคำบังคับที่อาจออกโดยศาลฎีกา ศาลของมลรัฐ หรือศาลครอบครัว ซึ่งคำบังคับนั้นจะต้องส่งไปยังเจ้าพนักงาน (Sheriff) ให้ทำหน้าที่เก็บรวบรวมทรัพย์สิน ยึดอายัดทรัพย์สินที่ปวงเพื่อการชำระหนี้ อันจะเป็นผลให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิในการที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องที่เป็นเงินหรือรายได้ของลูกหนี้ โดยเจ้าหนี้สามารถบังคับคดีได้ภายในระยะเวลาสิบปี อย่างไรก็ตามเมื่อพ้นระยะเวลา 10 ปีแล้ว สิทธิการบังคับคดีนั้นอาจมีขึ้นใหม่ได้¹⁷

ก. ผู้มีอำนาจในการบังคับคดี

เป็นอำนาจของเจ้าพนักงาน (Sheriff) ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง¹⁸

ข. ทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องที่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

ทรัพย์สินทุกชนิดที่สามารถโอนกรรมสิทธิ์หรือส่งมอบให้แก่กันได้ ย่อมอยู่ในอำนาจของการบังคับชำระหนี้ ทั้งที่ปรากฏอยู่ ณ เวลาที่มีการบังคับคดี หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เว้นแต่ทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี¹⁹ เมื่อได้แจ้งการบังคับคดีไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี (Sheriff) แล้ว เจ้าหนี้นิยมมีสิทธิในการที่จะเข้ายึดทรัพย์สินเพื่อการชำระหนี้ได้ เว้นแต่ผู้โอนได้เข้าถือสิทธิไว้ก่อนแล้วโดยชอบ หรือผู้โอนได้เข้าถือสิทธิในทรัพย์สินภายหลังโดยไม่

¹⁷ Civil Practice Law & Rules, Article 52 Section 5230. (New York Code)

¹⁸ Civil Practice Law & Rules, Article 52 Section 5102, 5230(b).

¹⁹ Civil Practice Law & Rules, Article 52 Section 5201.

ทราบถึงการยึดหรืออายัด²⁰ สิทธิในการบังคับคดีของเจ้าหนี้เช่นว่านี้เมื่อได้มีการจดแจ้งคำพิพากษาหรือคำสั่งลงในสารบบงานของเจ้าพนักงานแห่งท้องที่ที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่แล้ว ก็จะเป็นการห้ามมิให้มีการโอนประโยชน์อย่างใดๆในอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นระยะเวลา 10 ปี หรือจนกว่าการบังคับคดีจะแล้วเสร็จ²¹ ซึ่งทรัพย์สินที่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีนั้นแบ่งออกได้เป็นเงินได้และทรัพย์สิน

การบังคับทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อการชำระหนี้ นั้น เป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาศัยเข้าไปสวมสิทธิในทรัพย์สินของลูกหนี้ ซึ่งทรัพย์สินนั้นอาจได้แก่

1. ทรัพย์สินที่มีรูปร่าง เช่น ยานพาหนะ เครื่องจักรกล หรือสิ่งของที่มีมูลค่าอื่นๆที่สามารถส่งมอบได้
2. ทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง เช่น บัญชีธนาคาร หรือ เงินที่คาดหมายว่าจะได้รับในอนาคต ซึ่งเป็นการบังคับไปยังบุคคลที่สามารถได้แก่ ผู้ที่ถูกอายัดทรัพย์สิน หรือนายจ้างของลูกหนี้
3. อสังหาริมทรัพย์ การยึดหรือการขายทอดตลาดจะดำเนินการโดยเจ้าพนักงาน (Sheriff) ภายใต้คำสั่งของศาล ซึ่งจะต้องเป็นเจ้าพนักงานในเขตพื้นที่ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่

ในส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 487.010 บัญญัติ เรื่องทรัพย์สินของจำเลยที่ตกอยู่ภายใต้การบังคับคดี²² มีดังนี้

- (a) ในกรณีที่จำเลยเป็นนิติบุคคล (บริษัทจดทะเบียน) ทรัพย์สินของนิติบุคคลที่อาจถูกบังคับคดีได้ด้วยวิธีการยึดตามที่บัญญัติใน Article 2 ของบทที่ 8
- (b) ในกรณีที่จำเลยเป็นห้างหุ้นส่วนหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้จดทะเบียน ทรัพย์สินของห้างหรือกลุ่มบุคคลที่มีได้จดทะเบียนที่อาจถูกบังคับคดีได้ด้วยวิธีการยึด
- (c) ในกรณีที่จำเลยเป็นบุคคลธรรมดา ทรัพย์สินทั้งหมดดังที่จะกล่าวต่อไปนี้
 - (1) ดอกผลจากอสังหาริมทรัพย์ ยกเว้นค่าเช่าที่มีกำหนดระยะเวลาการเช่า

ไม่เกิน 1 ปี

²⁰ Civil Practice Law & Rules, Article 52 Section 5202.

²¹ Civil Practice Law & Rules, Article 52 Section 5203.

²² Civil Procedure Code of California , Section 487.010

- (2) บัญชีการค้า
- (3) อุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ
- (4) ผลผลิตทางการเกษตร
- (5) สินค้าคงเหลือ
- (6) คำสั่งหรือคำตัดสินที่เกี่ยวกับการเงิน

(7) เงินที่ใช้ในทางการค้า ธุรกิจ หรือทางวิชาชีพที่กระทำโดยจำเลย โดยยกเว้นหนึ่งพันดอลลาร์แรก โดยไม่ว่าเงินนั้นจะอยู่ที่ใดก็ตามในรูปสินเชื่อหรือฝากไว้ในบัญชี แต่หากจำเลยมีเงินฝากในบัญชีมากกว่าหนึ่งบัญชีหรืออย่างน้อยหนึ่งบัญชี และเงินนั้นไม่ว่าอยู่ที่ใดก็ตามที่ใช้ในทางการค้า ธุรกิจ หรือทางการประกอบวิชาชีพที่กระทำโดยจำเลย ศาลอาจออกหมายยึดตามคำร้องขอของโจทก์ เพื่อที่จะยึดรวบรวมเงินดังกล่าวในจำนวนหนึ่งพันดอลลาร์ของเงินนั้นและเงินคงเหลือในขณะที่มีการยึด

- (8) ตราสารเปลี่ยนมือ
- (9) เอกสารสิทธิต่างๆ
- (10) หุ้น
- (11) สินแร่ต่างๆหรือสิ่งคล้ายคลึงกัน

(d) ในกรณีของจำเลยที่กล่าวมาในอนุมาตรา (c) นั้น หากเป็นทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมตามชนิดที่บรรยายมาในอนุมาตรา (c) นั้นจะตกอยู่ภายใต้บังคับการยึดทรัพย์ ถ้าทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมกันนั้น ถูกกำหนดไว้ในคำตัดสินที่มีการยื่นขอให้มีการยึดทรัพย์สินนั้น หากบทบัญญัติแห่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น หากทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมกันนั้นจะต้องตกอยู่ภายใต้บังคับการยึดทรัพย์ตามที่มีคำร้องขอให้ยึด

(1) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดๆในบทนี้จำใช้บังคับกับทรัพย์สินของจำเลย หรือภาระหน้าที่ของจำเลยให้ใช้บังคับกับกรณีของทรัพย์สินอันเป็นกรรมสิทธิ์รวมของภริยาจำเลย และภาระหน้าที่ของภริยาจำเลยในฐานะที่มีกรรมสิทธิ์รวมกันด้วย

(2) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดๆในบทนี้ที่ใช้กับทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครอง หรือภายใต้การควบคุมของจำเลย ก็ตกอยู่ภายใต้บังคับการยึดทรัพย์เช่นเดียวกันกับทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมที่อยู่ในความครอบครองหรือภายใต้การควบคุมของจำเลย

ค. ทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

1. ทรัพย์สินส่วนบุคคลหรือสังหาริมทรัพย์ที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี
ข้อยกเว้นความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ได้แก่²³

ทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในการบังคับคดี

- (1) เตาไฟในที่พักของลูกหนี้และเชื้อเพลิงที่จำเป็นสำหรับ 60 วัน, เลื่อยจักรกล
- (2) คัมภีร์ Bible รูปภาพ หนังสือเรียน หนังสืออื่นๆของครอบครัวที่มีมูลค่าไม่เกิน 50 ดอลลาร์
- (3) สัตว์เลี้ยงพร้อมทั้งอาหารที่จำเป็นสำหรับ 60 วัน มูลค่ารวมกันไม่เกิน 400ดอลลาร์
- (4) เครื่องนุ่งห่ม เฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องใช้และอุปกรณ์ทำอาหารเท่าที่จำเป็น
- (5) แหวนแต่งงานและนาฬิกาที่มีมูลค่าไม่เกิน 35 ดอลลาร์
- (6) เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการทำงานที่มีมูลค่าไม่เกิน 600 ดอลลาร์
- (7) trust สัญญาประกันภัย เงินบำนาญ
- (8) เงินได้
 - 90% ของเงินได้ หรือเงินที่ได้รับจาก trust

²³ Civil Procedure Code of New York State, Section 5205.

- 90% ของรายได้ จากการบริการภายใน 60 วันก่อนหน้า และภายหลัง จากนั้น เงินได้นี้จะถูกส่งไปยังเจ้าพนักงาน (Sheriff) หรือตามรายละเอียดในคำร้องขอให้เก็บรวบรวม
- การจ่ายเงินเพื่อการสมรส หรือเงินที่ให้แก่ภรรยา หรือเงินเลี้ยงดูบุตร
- เงินสงเคราะห์สมาชิกของกองทัพ
- 90% ของเงินหรือหนี้สำหรับการขายหรือการผลิตนมของลูกหนี้
- เงินฝาก เงินมัดจำเพื่อประกันการเช่าสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินใดที่ใช้สำหรับลูกหนี้และครอบครัว

(9) อุปกรณ์ทางการแพทย์

(10) สุนัขนำทาง หรือสุนัขช่วยชีวิต

(11) การจ่ายเงินเพื่อการประกันชีวิต

(12) เงินเกี่ยวกับการศึกษา

(13) 100% ของเงินทุนการศึกษา

2. อสังหาริมทรัพย์ที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

อสังหาริมทรัพย์ที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ได้แก่²⁴

(1) ที่พักอาศัยซึ่งมีมูลค่าไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์

(2) ที่พักอาศัยนี้จะได้รับการยกเว้นแม้ว่าผู้เป็นเจ้าของได้ตายลง เพื่อประโยชน์แก่คู่สมรสและบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่ จนกว่าบุตรที่อายุน้อยที่สุดจะบรรลุนิติภาวะและจนกว่าคู่สมรสจะเสียชีวิตลง

(3) การงดการบังคับคดีที่ที่พักอาศัยจะสิ้นสุดลงถ้าการครอบครองหรือการอยู่อาศัยของบุคคลสิ้นสุดลง แต่ทั้งนี้อาจจะอาศัยอยู่ต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ตาม การงดการบังคับคดีนั้นจะไม่เกินหนึ่งปี

²⁴ Civil Procedure Code of New York State, Section 5206.

(4) การยึดที่พักรอขายที่มีมูลค่าเกินกว่า 50,000 ดอลลาร์ จะมีผลผูกพันเฉพาะราคาในส่วนที่เกินกว่า 50,000 ดอลลาร์ เท่านั้น

(5) การขายที่พักรอขายที่มีมูลค่าเกินกว่า 50,000 ดอลลาร์ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจเริ่มกระบวนการพิเศษใน country ที่ที่พักรอขายนั้นตั้งอยู่ เพื่อขายทรัพย์สินของลูกหนี้โดย Sheriff หรือ Receiver ในการนี้ ศาลอาจแจ้งหนังสือหรือคำร้องถึงบุคคลอื่นและบุคคลที่มีส่วนได้เสียแต่ละคนที่มีสิทธิในกระบวนการขาย เงินที่ได้จากการขายซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบนั้น จะต้องไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์ ซึ่งจะต้องจ่ายคืนให้แก่ลูกหนี้

(6) ที่ดินสำหรับการฝังศพของครอบครัว ทั้งนี้ในเรื่องนี้

- สถานที่เช่นนั้นจะต้องใช้ตามความเป็นจริง
- จะต้องมียพื้นที่ไม่เกิน 1 ใน 4 เอเคอร์
- จะต้องไม่มีอาคารหรือสิ่งก่อสร้าง เว้นแต่สุสานหรือที่อื่นๆสำหรับการ

ตาย หรืออนุสรณ์สถาน

จะเห็นได้ว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาทรัพย์สินบางอย่างของลูกหนี้ที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องถูกบังคับคดี ได้แก่ ทรัพย์สินส่วนที่จำเป็นของลูกหนี้ ซึ่งอาจจะรวมถึงเคหะสถาน (homestead) ของลูกหนี้ด้วย

ง. วิธีการและขั้นตอนการบังคับคดี

1. การขายสังหาริมทรัพย์

การขายทอดตลาดทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จากทรัพย์สินซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ที่รวบรวมโดยเจ้าพนักงาน (Sheriff) ตามกระบวนการบังคับคดี หรือคำสั่งนั้น ให้ทำการขายโดยเจ้าพนักงาน (Sheriff) โดยการขายทอดตลาด ณ เวลาและสถานที่ที่แน่นอน ซึ่งอาจทำการแยกขายเป็นชิ้นหรือทำการขายรวม ทั้งนี้ จะต้องขายด้วยราคาที่สูงสุด แต่จะขายให้แก่

เจ้าพนักงาน (Sheriff) ผู้ช่วย หรือผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชาของเจ้าพนักงาน (Sheriff) มิได้ โดยทรัพย์สินที่ขายนั้นจะต้องแสดงหรือเห็นอยู่ในเวลาที่ขาย เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น²⁵

หนังสือแสดงรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ที่จะทำการขายทอดตลาดจะต้องเผยแพร่อย่างน้อย 6 วันก่อนการขายทอดตลาด ในสถานที่สาธารณะ 3 แห่งของท้องที่ที่จะจัดทำการขาย อย่างไรก็ตามใน City of New York ยังได้บังคับให้ทำการประกาศโฆษณาในคอลัมน์การขายทอดตลาดของหนังสือพิมพ์ภาคเช้าของทุกฉบับในทุกวันอีกด้วย

ศาลอาจมีคำสั่งให้จัดการขายในกรณีเร่งด่วน หรือให้จัดการทรัพย์สินโดยมีหรือไม่มี การประกาศได้ หากได้รับการร้องขออย่างเร่งด่วน

วัตถุที่ไม่อาจขายได้ ถ้าทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงาน (Sheriff) เป็นวัตถุที่โดยกฎหมายไม่อาจขายได้ ให้เจ้าพนักงาน (Sheriff) บอกกล่าวไปยังศาลเพื่อกำหนดการขายที่ชอบด้วยกฎหมาย คำร้องขอเช่นนั้นให้จัดส่งไปยังเจ้าของทรัพย์สินด้วย ถ้าศาลตัดสินว่าทรัพย์สินนั้นไม่อาจขายได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ให้มีคำสั่งให้จัดการอย่างเหมาะสม

2. การขายอสังหาริมทรัพย์

การขายอสังหาริมทรัพย์นั้นให้กระทำได้ในระหว่างวันที่ 56-63 (สัปดาห์ที่ 8-9) ภายหลังจากตีพิมพ์สำเนาประกาศขาย เว้นแต่การขายนั้นจะได้มีการขายระยะเวลาโดยคำสั่งเลื่อนการขายโดยเจ้าพนักงาน (Sheriff) ทั้งนี้ อสังหาริมทรัพย์หรือผลประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ซึ่งได้ถูกยึดไว้เพื่อการบังคับคดี หรืออยู่ภายใต้การยึดตามคำพิพากษาจะถูกขายโดยเจ้าพนักงาน (Sheriff) ด้วยวิธีการขายทอดตลาด ในเวลาและสถานที่ที่กำหนดแน่นอนภายในเขตพื้นที่ที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ โดยขายรวมทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ทั้งนี้ราคาที่มีการเสนอสูงสุด แต่จะขายให้แก่เจ้าพนักงาน (Sheriff) ผู้ช่วยหรือผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชาของเจ้าพนักงาน (Sheriff) มิได้ อย่างไรก็ตามถ้าอสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตพื้นที่มากกว่า 1 เขตพื้นที่ให้ทำการขายในพื้นที่ที่ทรัพย์สินส่วนใหญ่ตั้งอยู่ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น²⁶

²⁵ Civil Procedure Code of New York State, Section 5233.

²⁶ Civil Procedure Code of New York State, Section 5236.

บทที่ 5

วิเคราะห์ปัญหาการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 282 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา มีสิทธิบังคับคดีได้เฉพาะทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายประสงค์ที่จะบังคับคดีเอาที่ทรัพย์สินของผู้ที่เป็นหนี้ที่แท้จริง และเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกมิให้ถูกกระทบกระเทือนต่อสิทธิในทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการบังคับคดีของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ซึ่งแม้มาตรา 282 จะมีได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับคำว่า "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา" ว่าให้มีขอบเขตของความหมายเพียงใด กล่าวคือจะให้หมายความรวมถึงทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมกับบุคคลภายนอกหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้ได้อธิบายในบทที่ 3 แล้วว่า คำว่า "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา" ให้ความหมายรวมถึงทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมกับบุคคลภายนอกด้วย เพราะถือว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีกรรมสิทธิ์รวมอยู่ด้วย กล่าวคือส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีรวมอยู่ในทรัพย์สินนั้นทั้งหมดไม่มีทางจะแยกออกเป็นส่วนๆ ได้ว่า ส่วนใดเป็นส่วนของเจ้าของรวมคนใด จนกว่าจะได้มีการแบ่งแยกระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม ดังนั้นจึงอยู่ในความหมายของคำว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 282 ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิบังคับคดีกับทรัพย์สินซึ่งมีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา

5.1 สภาพปัญหาของการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม

การบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งมีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยนั้น เป็นปัญหาซึ่งได้รับการโต้แย้งจากเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นอย่างมากว่า เหตุใดตนเองจะต้องยอมที่จะได้รับผลกระทบจากหนี้ที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้นด้วย กล่าวคือ หากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เจ้าหน้าที่ประสงค์จะบังคับคดีนั้น เป็นทรัพย์สินที่มีเจ้าของรวมหลายคน ซึ่งหนึ่งในเจ้าของทรัพย์สินนั้นคือลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเป็นกรณีที่ไม่ได้มีการตกลงกันระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมว่าส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและส่วนของเจ้าของรวมคนอื่นแบ่งแยกออกจากกันเท่าใดและอย่างไร เช่นนี้ตามแนววินิจฉัยของศาลและแนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่งานบังคับคดีวางหลักเกณฑ์ไว้ว่า เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าวได้ทั้งหมด และ

บุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเพียงได้รับส่วนแบ่งจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดในส่วนของตนเท่านั้น โดยเจ้าของรวมนั้นไม่มีสิทธิขอให้แบ่งส่วนในทรัพย์สินของตนที่มีอยู่ออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่จำต้องยอมรับเพียงเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด

การที่สามารถบังคับคดีได้ทั้งหมดดังกล่าวเท่ากับว่า เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ในส่วนที่เป็นของเจ้าของรวมคนอื่นด้วย ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าในส่วนดังกล่าวมิใช่ "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา" การบังคับคดียึดทรัพย์ในลักษณะนี้จึงเป็นการบังคับคดีเอากับทรัพย์สินของบุคคลภายนอกด้วย เพราะหากบังคับคดีแล้วจะมีผลทำให้ทรัพย์สินนั้นต้องถูกนำออกขายทอดตลาดสิทธิในความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นก็ย่อมหมดไปด้วย คือเปรียบเสมือนว่าผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นซึ่งมิใช่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจำต้องยอมให้ทรัพย์สินดังกล่าวถูกขายทอดตลาด และมีสิทธิรับเพียงแต่เงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น และการขายทอดตลาดเป็นการขายโดยคำสั่งศาล แม้ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์จะไม่ยินยอม เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ย่อมมีอำนาจตามกฎหมายขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นได้ เสมือนกับเป็นการบังคับขายโดยบทบัญญัติของกฎหมายนั่นเอง

หากพิจารณาถึงสิทธิในทางทรัพย์สินซึ่งมีกรรมสิทธิ์รวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะเห็นได้ว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิในทรัพย์สินเพียงเท่าสิทธิที่ตนเองเป็นเจ้าของรวมกับผู้อื่นเท่านั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1361 และเจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งจะจำหน่ายตัวทรัพย์สินทั้งหมดได้ ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากเจ้าของรวมทุกคน ดังนั้นสิทธิของผู้เป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินย่อมต้องเป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว เพราะหากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ถูกยึดทรัพย์ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเองก็มีสิทธิจะจำหน่ายจ่ายโอนได้เฉพาะส่วนของตน แต่เมื่อทรัพย์สินนั้นถูกบังคับคดี กลับกลายเป็นว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิบังคับคดีเอากับทรัพย์สินนั้นได้ทั้งหมด ซึ่งรวมถึงในส่วนที่เป็นของเจ้าของรวมคนอื่นด้วย หากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการบังคับคดี ย่อมไม่ประสงค์ที่จะให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา บังคับคดีให้กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอก ซึ่งผู้ที่เป็นเจ้าของรวมถือเป็นบุคคลภายนอกคดีซึ่งมิใช่ผู้มีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องกับคดีที่เจ้าหนี้กับลูกหนี้ตามคำพิพากษาพิพาทกันในชั้นศาล ซึ่งตามหลักการทั่วไปแล้วเจ้าของรวมรายอื่นก็ควรจะได้รับควบคุมครองตามกฎหมายมิให้สิทธิในการเป็นเจ้าของรวมของตนถูกกระทบไปด้วย

5.2 ผลกระทบของการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม

การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมดังที่กล่าวมาข้างต้น ไม่เพียงก่อให้เกิดผลกระทบกับผู้ที่เป็นเจ้าของรวมซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายและระบบเศรษฐกิจด้วย อาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้

ก. ผลกระทบต่อเจ้าของรวมซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา

เจ้าของรวมในทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาจำต้องยอมรับเพียงสิทธิที่จะได้รับเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น หากมิได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนที่ชัดเจนระหว่างกันก่อนที่ทรัพย์สินดังกล่าวจะถูกเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการบังคับคดีมาทั้งหมด ซึ่งหากในความเป็นจริง ทรัพย์สินที่ทำการบังคับคดีเป็นที่ดินหรือห้องชุด และเจ้าของรวมที่มิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในที่ดินดังกล่าว ผลที่ตามมาคือ เจ้าของรวมได้รับผลกระทบให้ต้องยอมรับสภาพในการขาดไร้ซึ่งที่อยู่อาศัย และหากทรัพย์สินนั้นถูกบังคับคดีออกขายทอดตลาดเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดส่วนใหญ่จะได้ในราคาต่ำกว่าราคาเป็นจริง เพราะเหตุว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินราคาทรัพย์สินที่ยึด โดยอ้างอิงจากราคาประเมินของสำนักงานที่ดินและกรมธนารักษ์ อีกทั้งระยะเวลาในการบังคับคดีกว่าจะมีการขายทอดตลาดเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน

ข. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

กรรมสิทธิ์รวมนั้นเป็นความจำเป็นที่จะต้องมียู่และเป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจโดยปราศจากข้อโต้แย้ง และเป็นที่รับรองกันมาแต่โบราณ ด้วยเหตุนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงได้มีการบัญญัติในเรื่องดังกล่าวและมีการคุ้มครองสิทธิระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากมาตรา 1361 , 1364 มิใช่ถือว่าใครเข้าเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินใดก็ปล่อยให้ถูกเจ้าของรวมคนอื่นเอาทรัพย์สินทั้งหมดไปขายได้โดยพลการ หรืออาจต้องรับเคราะห์ถูกยึดทรัพย์สินเพื่อนำออกขายทอดตลาดไปโดยมิได้เป็นผู้ก่อหนี้หรือมีส่วนเกี่ยวข้องแต่อย่างใดในหนี้ระหว่างโจทก์กับจำเลย ซึ่งเป็นผลเสียทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการเป็นเจ้าของในทรัพย์สินร่วมกันกับคนอื่นไม่เป็นผลดีแก่เศรษฐกิจส่วนรวมและความจำเป็นของบุคคล

ค. ผลกระทบต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย

เจ้าของรวมในทรัพย์สินที่ถูกยึดซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ส่วนใหญ่จะยินยอมที่จะชำระหนี้ตามคำพิพากษาและค่าธรรมเนียมกรณียึดแล้วไม่มีการขายและค่าใช้จ่ายในชั้นบังคับคดีทั้งหมดแทนลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะเจ้าของรวมเหล่านั้นต้องการที่จะรักษาทรัพย์สินดังกล่าวไม่ให้ถูกขายทอดตลาดต่อไป ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นการทำให้เจ้าของรวมจำต้องยอมชำระหนี้แทนบุคคลอื่น แม้ว่าตนเองมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งหากจะเปรียบเทียบกับกรณีของการค้าประกัน ผู้ค้าประกันในหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ที่ยอมตนเข้าผูกพันว่าจะชำระหนี้แทนลูกหนี้หากลูกหนี้ไม่ชำระ แต่สำหรับเจ้าของรวมในทรัพย์สินที่ถูกยึดซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น กลับเกิดผลกระทบหนักยิ่งกว่าการเป็นผู้ค้าประกันเสียอีก เพราะเจ้าของรวมเหล่านั้นมิได้ตกลงกันกับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตั้งแต่แรกว่าจะยอมชำระหนี้แทนลูกหนี้อย่างเช่นผู้ค้าประกัน หากแต่เพียงว่าทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะบังคับคือนั้นเป็นทรัพย์สินซึ่งตนเป็นเจ้าของร่วมกันกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งหากเจ้าของรวมเหล่านั้นไม่ต้องการให้ทรัพย์สินดังกล่าวถูกขายทอดตลาด ก็จำต้องยอมรับชำระหนี้แทนลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเหมือนเป็นการบีบบังคับเจ้าของรวมทางอ้อมในอันจะต้องชำระหนี้แทนบุคคลอื่น แม้หนั้นนั้นจะเป็นหนี้ซึ่งตนเองมิได้ก่อหรือยินยอมให้เกิดขึ้นก็ตาม ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นการบังคับคดีที่ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพราะกฎหมายประสงค์จะให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจนครบถ้วน ซึ่งการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาในลักษณะการบังคับคดีเอาที่ทรัพย์สินนั้นทั้งหมด และให้สิทธิเจ้าของรวมในการได้รับส่วนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น ย่อมทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีความได้เปรียบในการได้รับชำระหนี้อย่างไม่เป็นธรรม อีกทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายต้องการคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอก ไม่ให้ได้รับความกระทบกระทั่งและตามหลักศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาของศาล ซึ่งประสงค์ให้คำพิพากษามีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในกระบวนการพิจารณา ไม่ผูกพันบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลด้วย

5.3 แนวทางของกฎหมายในการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่า การบังคับคดีกับทรัพย์สินซึ่งบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ก่อให้เกิดผลกระทบในหลายลักษณะ จึงทำให้เกิดการตั้งข้อสังเกตว่า กระบวนการบังคับคดีในลักษณะดังกล่าวมีความเหมาะสม เป็นธรรมและสอดคล้องกับกฎหมายสารบัญญัติหรือไม่ ดังนั้นจึงควรศึกษาเสียก่อนว่าเหตุใดคำพิพากษาของศาลตลอดจนแนวปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีจำเป็นจะต้องบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมทั้งหมด เพื่อนำมาเป็นข้อพิจารณาประกอบการวิเคราะห์ว่าอำนาจในการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมของเจ้าพนักงานบังคับคดีควรมีเพียงใด

ก. ที่มาของการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมทั้งหมด

กรรมสิทธิ์รวม คือ การที่บุคคลหลายคนมีทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันและต่างคนต่างมีอำนาจที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นได้ด้วยกันซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง กรรมสิทธิ์รวมนั้นแตกต่างจากการมีกรรมสิทธิ์คนเดียวตรงที่ การเป็นเจ้าของร่วมกัน ผู้เป็นเจ้าของคนหนึ่งคนใดจะต้องใช้ทรัพย์สินโดยไม่ขัดแย้งกับสิทธิของผู้ที่เป็นเจ้าของรวมรายอื่น และการใช้อำนาจของผู้เป็นเจ้าของรวมต้องไม่เป็นการเสียหายต่อสิทธิส่วนได้เสียของเจ้าของรวมอื่นด้วย

ลักษณะของกรรมสิทธิ์รวมไม่อาจมีสิทธิที่แยกต่างหากจากกันเลยทีเดียวได้ จนกว่าจะได้มีการแบ่งแยกสภาพที่เป็นกรรมสิทธิ์รวม เพราะหากมีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนชัดเจนระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันแล้ว จะถือว่าทรัพย์สินนั้นไม่มีลักษณะของการเป็นเจ้าของร่วมกันอีกต่อไป แต่หากยังมีได้มีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างกัน ผู้เป็นเจ้าของรวมต่างมีสิทธิในทรัพย์สินทั้งหมดทุกส่วน เจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดจะเลือกเอาส่วนใดของทรัพย์สินภายใต้กรรมสิทธิ์รวมว่าเป็นของตนเองแต่เพียงผู้เดียวไม่ได้ จึงนำมาสู่แนวคิดที่ว่าหากเป็นกรณีที่เจ้าของรวมด้วยกันไม่สามารถตกลงแบ่งทรัพย์สินระหว่างกันเองได้ สุดท้ายทรัพย์สินนั้นก็ต้องขายทิ้งแปลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1364 เช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการบังคับคดีทั้งหมดกับทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมกับบุคคลอื่นที่มีได้เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาตามมา

ข. หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อหาแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสม

1. เจตนารมณ์ของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

จากการศึกษาเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัญหาเกิดจากการที่กฎหมายวิธีบัญญัติและกฎหมายสบัญญัติมีความไม่สอดคล้องกัน จึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่รับรองคุ้มครองสิทธิของเจ้าของรวมรายอื่นตามที่บัญญัติในกฎหมายสบัญญัติได้วางหลักการไว้ ดังนั้นจึงควรศึกษาเสียก่อนว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายทั้งสองประเภทมีหลักการอย่างไร

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นกฎหมายสบัญญัติที่บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในทางแพ่ง ตลอดจนกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนและวิธีการต่างๆ เพื่อให้เอกชนสามารถรักษาและป้องกันสิทธิของตนมิให้ถูกละเมิดหรือไปละเมิดผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการรับรองสิทธิของบุคคล หากคู่สัญญาประสงค์จะทำความตกลงให้แตกต่างจากที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติก็สามารถทำได้ แต่ต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ส่วนกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ ซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความในชั้นศาลตลอดจนกระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายที่ทำให้สิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้ นั้น มีสภาพบังคับใช้ได้จริงเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

ดังนั้นหากจะพิจารณาว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีสิทธิในทางทรัพย์สินอย่างไรก็ตามกฎหมาย จำต้องพิจารณาจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลัก ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของกระบวนการในชั้นบังคับคดีเป็นแต่เพียงบทบัญญัติที่ช่วยเสริมให้สิทธิและหน้าที่ของบุคคลในทางแพ่ง สามารถสัมฤทธิ์ผลได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะหากแต่เพียงเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นฝ่ายชนะคดีตามคำพิพากษาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ไม่สามารถบังคับอย่างใดๆกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อให้ต้องชำระหนี้แก่ตนได้ คำพิพากษาของศาลก็จะไม่สามารถเยียวยาความเสียหายของเจ้าหนี้ได้จริง ฉะนั้นสิทธิของเจ้าของรวมในเรื่องดังกล่าวเช่นกัน จะต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากการบังคับคดีกระทำโดยไม่สอดคล้องกับหลักการที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ กระบวนการบังคับคดีนั้นก็ควรจะได้รับแก้ไขเพื่อให้กฎหมายทั้งสองฉบับเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเพื่อก่อให้เกิดการรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่นที่เป็นเจ้าของรวมตามกฎหมายต่อไป

2. สิทธิในการจัดการทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมก่อนและหลังที่มีการบังคับคดีตามคำพิพากษา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดการกับทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวม ดังนี้ การจัดการทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมอันเป็นสาระสำคัญ ต้องมีการตกลงกันโดยเสียงข้างมากของผู้เป็นเจ้าของรวม (มาตรา 1358) เจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งจะจำหน่ายส่วนของตนก็ได้ แต่หากจะจำหน่ายตัวทรัพย์สินทั้งหมด ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของรวมทุกคน (มาตรา 1361) และเจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งมีสิทธิเรียกให้แบ่งทรัพย์สินได้ (มาตรา 1363) แต่การแบ่งทรัพย์สินนั้นให้แบ่งกันเองระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันก่อน หรือแบ่งโดยการขายทรัพย์สินแล้วเอาเงินที่ขายได้มาแบ่งกัน แต่ถ้าเจ้าของรวมไม่ตกลงกันว่าแบ่งทรัพย์สินอย่างไร เจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดอาจขอให้ศาลสั่งแบ่งทรัพย์สิน หรือหากการแบ่งนั้นทำไม่ได้หรือจะเสียหายมาก ศาลจะสั่งให้ประมูลขายระหว่างเจ้าของรวมด้วยกันเอง หรือขายทอดตลาดก็ได้ (มาตรา 1364)

สรุป คือ ผู้เป็นเจ้าของรวมสามารถที่จะจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งกับทรัพย์สินซึ่งตนมีกรรมสิทธิ์รวมได้ โดยขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันว่าประสงค์จะจัดการกับทรัพย์สินโดยวิธีใด แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือหากทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมนั้น ระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมยังมีได้มีการตกลงแบ่งทรัพย์สินระหว่างกัน ต่อมาเจ้าของรวมคนหนึ่งตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะบังคับคดีเอาทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อนำออกขายทอดตลาดชำระหนี้ตามคำพิพากษา เช่นนี้ในแนวทางของคำพิพากษาของศาลและแนวปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 มาตรา 32 วางหลักไว้ว่า "ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ ให้ยึดมาทั้งหมด" กล่าวคือ หากทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมนั้น มิได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกัน ถือว่าส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษารอบไปหมดทุกส่วน โดยไม่อาจแบ่งแยกได้ว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และส่วนใดเป็นของบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของรวม ดังนั้น จึงสามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมได้ทั้งหมด

กรณีดังกล่าวทำให้สิทธิในการจัดการทรัพย์สินอย่างใดๆของผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นไม่อาจได้รับการรับรองและคุ้มครองเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากวิธีการบังคับคดีดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้ที่วางแนวทางและหลักเกณฑ์ให้สามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินได้ทั้งหมดนั้น อาจเกิดจากเหตุผลที่พิจารณาแล้วเห็นว่า หากยอมให้เจ้าของรวมคนอื่นจัดการอย่างใดๆตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี ก็อาจจะเป็น

กรณีที่ไม่อาจตกลงกันแบ่งทรัพย์สินระหว่างกันได้ ซึ่งสุดท้ายแล้วก็ต้องเข้าสู่กระบวนการในการขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาแบ่งระหว่างผู้เป็นเจ้าของร่วมกันอยู่ดี อีกทั้งหากให้สิทธิแก่เจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1364 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจต้องเสียเวลาในการรอให้ผู้เป็นเจ้าของรวมตกลงกันเสียก่อน แต่หากในกรณีที่ระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมสามารถตกลงกันได้ ก็อาจเป็นการตกลงกันแบ่งทรัพย์สินที่ทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเสียเปรียบ เพราะอาจมีการแบ่งทรัพย์สินในลักษณะที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการเป็นเจ้าของในส่วนของผู้หนี้ตามคำพิพากษา ส่งผลให้การขายทอดตลาดเฉพาะในส่วนของผู้หนี้เป็นไปได้อย่างและไม่ไ้ราคาเท่าที่ควร เช่น กรณีที่ทรัพย์สินที่เป็นเจ้าของร่วมกันเป็นที่ดินว่างเปล่าลักษณะยาวเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีส่วนด้านหน้าติดถนนสาธารณะ ส่วนด้านอื่นถูกล้อมรอบด้วยสิ่งปลูกสร้างอื่นทั้งหมด เช่นนี้หากทำการแบ่งแยกทรัพย์สินในลักษณะแบ่งตามแนวขวางหรือแนวนอน แล้วมีการตกลงกันให้ส่วนของผู้หนี้ตามคำพิพากษาอยู่ด้านในสุด และส่วนของผู้เจ้าของรวมอยู่ด้านหน้าซึ่งติดกับถนน เช่นนี้การแบ่งแยกทรัพย์สินดังกล่าวแม้จะเป็นการแบ่งแยกให้ได้ในจำนวนที่เท่ากันก็ตาม แต่การแบ่งแยกทรัพย์สินลักษณะนี้มีผลให้เป็นการได้เปรียบเสียเปรียบกัน กล่าวคือทำให้มูลค่าทางเศรษฐกิจของที่ดินส่วนของผู้หนี้ที่ไม่ติดถนนมีค่าลดลง ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นตัวอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้จากการแบ่งแยกทรัพย์สิน เพราะผู้หนี้ตามคำพิพากษาอาจเกิดความไม่สนใจใส่ใจเพื่อรักษาผลประโยชน์ในทรัพย์สินของตนเอง เพราะสุดท้ายหากมีการแบ่งทรัพย์สินได้ ส่วนที่เป็นของผู้หนี้ตามคำพิพากษาก็ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอยู่นั่นเอง ตลอดจนอาจเกิดกรณีการสมยอมของผู้หนี้ตามคำพิพากษา ในการแบ่งทรัพย์สินลักษณะที่เป็นประโยชน์แก่ตนน้อยที่สุด เพราะอย่างใดก็ตามสิทธิในทางทรัพย์สินดังกล่าว ก็ตกให้แก่เจ้าหนี้มีใช้ผู้หนี้ตามคำพิพากษา ดังนั้นลักษณะของผลเสียที่อาจเกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้นจึงอาจนำมาสู่เหตุผลที่แนวคำพิพากษาของศาลและผู้ร่างระเบียบกระทรวงยุติธรรมได้วางหลักเกณฑ์ในการให้สิทธิเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยได้ทั้งหมด เพื่อที่จะไม่ให้เกิดความยุ่งยากต่างๆตามมาและจะเป็นการทำให้การบังคับคดีเพื่อขายทอดตลาดทรัพย์สินที่เป็นเจ้าของรวมใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าทรัพย์สินในลักษณะอื่น ส่งผลให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้รวดเร็วเท่าที่ควร

จากเหตุผลของกระบวนการในการบังคับคดีในลักษณะดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมทั้งหมดนั้น เป็นกรณีการข้ามขั้นตอนในการให้สิทธิแก่ผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้จะมีผู้โต้แย้งว่าหากระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของรวมด้วยกันไม่สามารถตกลงแบ่งแยกทรัพย์สินระหว่างกันได้ ทรัพย์สิน

ดังกล่าวก็ย่อมต้องเข้าสู่กระบวนการในการขายทอดตลาดอยู่ดี อีกทั้งการบังคับคดีกับทรัพย์สินบางประเภทเป็นทรัพย์สินไม่อาจแบ่งแยกได้หรือหากแบ่งแยกแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมค่าเสื่อมราคา ดังนั้นการกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถทำการบังคับคดีได้ทั้งหมดก็ย่อมถูกต้องแล้ว แต่กรณีดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นในทางตรงกันข้ามว่าสิทธิในทางทรัพย์สินของบุคคลย่อมต้องได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งโดยหลักแล้วการบังคับคดีต้องไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกที่มีอยู่ตามกฎหมาย ผู้วิจัยตระหนักถึงความเป็นจริงที่ว่าบางครั้งทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาประสงค์จะทำการบังคับคดีนั้นอาจมีบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในบางส่วนได้เสียของการมีอยู่ของทรัพย์สินด้วย อย่างเช่น กรณีของทรัพย์สินที่มีความเป็นเจ้าของรวมกันระหว่างบุคคลหลายคน ฉะนั้นหากกระบวนการในการบังคับคดีจำเป็นต้องกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกก็สามารถทำได้ หากแต่ต้องได้รับรองคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกดังกล่าวครบถ้วนแล้วตามกฎหมาย และต้องเป็นวิธีทางที่เหมาะสมและก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลภายนอกน้อยที่สุดเว้นแต่จะเป็นกรณีที่กฎหมายไม่เปิดช่องให้ทำได้ ซึ่งกรณีของทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีอยู่ในลักษณะที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยนั้น การจะตัดสิทธิไม่ให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าวเสียเลย ก็ย่อมไม่ถูกต้อง เนื่องจากส่วนในทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมกันนั้นก็มีส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษารวมอยู่ด้วย เพียงแต่ว่าไม่อาจแยกออกอย่างเป็นรูปธรรมได้ว่า ส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีส่วนใดบ้างจากทรัพย์สินทั้งหมด โดยกฎหมายถือว่าการเป็นเจ้าของรวมในลักษณะนี้ ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ย่อมครอบคลุมไปทุกส่วนในทรัพย์สินจนกว่าจะมีการแบ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นสามารถทำการบังคับคดีได้ แต่การบังคับคดีในลักษณะของการบังคับทั้งหมด ย่อมเกิดผลกระทบต่อเจ้าของรวมคนอื่นจากที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงเห็นว่าการให้สิทธิแก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาให้สามารถบังคับคดีเอาทรัพย์สินได้ทั้งหมดในทันที มีลักษณะเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ข้ามขั้นตอนในการให้สิทธิแก่เจ้าของรวมตามกฎหมายและเป็นการรวบรัดมากเกินไป โดยคำนึงถึงแต่ความสะดวกในการบังคับคดีตลอดจนเป็นการคาดการณ์แต่ผลเสียที่อาจเกิดขึ้นล่วงหน้า โดยมีได้คำนึงถึงหรือให้ความสำคัญกับเรื่องของการคุ้มครองสิทธิในทางทรัพย์สินของบุคคลภายนอกในฐานะที่เป็นเจ้าของรวมคนหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่าที่ควร เพราะเจ้าของรวมคนอื่นอาจมีความประสงค์แบ่งแยกทรัพย์สิน หรือตกลงขายระหว่างกันเองก็ได้ มิใช่เจ้าของรวมทุกกรณีจะประสงค์ต้องการได้รับเงินจากการขายทอดตลาดแต่เพียงอย่างเดียว เพราะการที่เจ้าของรวมจะได้รับเงินดังกล่าวอาจเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และอาจไม่ได้ราคาที่ดีเท่ากับการเลือกวิธีการขายโดยการ

ประมุขราชการระหว่างกันเอง หรือขายให้บุคคลภายนอกและนำเงินมาแบ่งกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเจ้าของรวมรายอื่นทุกคนมีสิทธิเลือกได้ว่าจะจัดการแบ่งทรัพย์สินดังกล่าวอย่างไรก็ได้ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนน้อยที่สุด เพราะถึงอย่างไรทรัพย์สินดังกล่าวก็ต้องถูกบังคับเพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อยู่แน่นอน เพียงแต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะได้รับชำระหนี้ในรูปแบบใด ก็ขึ้นอยู่กับความตกลงกันระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของรวม

3. การบังคับใช้ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522

สืบเนื่องจากกรณีที่วาระระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 มาตรา 32 นั้นวางหลักเกณฑ์ในการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมไว้ว่า "ในการยึดทรัพย์นั้น ให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ ให้ยึดมาทั้งหมด" ซึ่งได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า ระเบียบดังกล่าวมีลักษณะเป็นการวางหลักเกณฑ์ที่ไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงทำให้จำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงที่มาของการบัญญัติระเบียบดังกล่าวและสถานะทางกฎหมาย ตลอดจนสภาพบังคับ เพื่อเป็นข้อพิจารณาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป ดังนี้

ก. สถานะศักดิ์แห่งกฎหมาย

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 นั้นมีสถานะศักดิ์ทางกฎหมาย คือ "ระเบียบ" ซึ่งระเบียบเป็นกฎหมายลำดับรอง อยู่ในลำดับศักดิ์แห่งกฎหมายเดียวกันกับข้อบังคับ ประกาศ หรือกฎ กล่าวคือ เป็นกฎหมายที่ฝ่ายบริหารได้รับมอบอำนาจจากฝ่ายนิติบัญญัติให้ตราบทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติภายใต้หลักการที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้ ซึ่งการตรากฎหมายลำดับรองจะต้องอ้างถึงอำนาจของกฎหมายแม่บทที่มอบอำนาจฉบับนั้นๆเสมอ ดังนั้นกฎหมายลำดับรองจึงไม่อาจกำหนดสิทธิและหน้าที่หรือความผิดและโทษขึ้นใหม่โดยตัวเองได้²⁷

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 เป็นกฎเกณฑ์ซึ่งออกตามความที่มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ

²⁷ สมยศ เชื้อไทย, ความรู้กฎหมายทั่วไป คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่งหลักทั่วไป (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2549), หน้า 81.

ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515(ฉบับที่ 5) พ.ศ.2517 โดยได้จัดตั้งกรมบังคับคดีขึ้นใน กระทรวงยุติธรรม และโอนอำนาจหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับราชการกองบังคับคดีแพ่งมาเป็นของ กรมบังคับคดี จึงทำให้ต้องมีการวางระเบียบปฏิบัติในการบังคับคดีใหม่ เพื่อให้การปฏิบัติราชการ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่าที่มาของการบัญญัติระเบียบดังกล่าวออกโดยอาศัยอำนาจ ของพระราชบัญญัติ ซึ่งพระราชบัญญัติ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นกฎหมายนิติบัญญัติ²⁸ เพราะเป็น กฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ จึงถือว่าพระราชบัญญัติเป็นกฎหมายโดยแท้ หากจะจัดลำดับชั้น ของกฎหมาย พระราชบัญญัติเป็นกฎหมายที่มีลำดับชั้นรองจากรัฐธรรมนูญเพราะเป็นกฎหมายที่ ออกมาโดยอาศัยอำนาจของรัฐธรรมนูญโดยตรง จึงถือเป็นกฎหมายลำดับที่สอง ดังนั้นระเบียบ กระทรวงยุติธรรมจึงถือเป็นกฎหมายลำดับที่สาม ซึ่งมีฐานะเป็นกฎหมายลำดับรอง และเป็นกฎเกณฑ์ ที่ใช้บังคับได้กับประชาชนทั่วไป

ข. การขัดหรือแย้งกันระหว่างกฎหมาย

กฎหมายลายลักษณ์อักษรมีอยู่หลายรูปแบบ แต่กฎหมายแต่ละรูปแบบ นั้นไม่ได้มีค่าบังคับเท่ากัน คือ มีค่าบังคับสูงต่ำทางกฎหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งลำดับชั้นแห่งค่าบังคับ ของกฎหมายก็หมายถึงลำดับชั้นของกฎหมาย กฎหมายที่อยู่ในลำดับชั้นที่ต่ำกว่าจะขัดแย้งกับ กฎหมายที่อยู่ในลำดับชั้นที่สูงกว่าไม่ได้²⁹

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถือว่าเป็นกฎหมายในระดับ พระราชบัญญัติ เพราะออกมาบังคับใช้โดยอาศัยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมาย ส่วนระเบียบ กระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 นั้นถือว่าเป็นกฎหมาย ลำดับรองที่มีศักดิ์ทางกฎหมายที่ต่ำกว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉะนั้นหากระเบียบ ยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี ออกโดยขัดหรือแย้งกับหลักการในประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถือว่าระเบียบข้อนั้นเป็นอันบังคับใช้ไม่ได้

ในกรณีของระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของ เจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 32 กำหนดว่า "ในการยึดทรัพย์นั้น ให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ ตามคำพิพากษา แต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ ให้ ยึดมาทั้งหมด" ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมตาม

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 82.

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาอย่างมาก เพราะเป็นการบังคับเอาเกี่ยวกับทรัพย์สินในส่วนที่เป็นของเจ้าของรวมคนอื่นด้วยโดยไม่เปิดโอกาส หรือให้ทางเลือกวิธีอื่นตามที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1364 บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้ให้ ซึ่งหากมองผิวเผินก็อาจดูเหมือนระเบียบกระทรวงยุติธรรมดังกล่าวจะขัดกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องกรรมสิทธิ์รวม แต่แท้จริงแล้วการบัญญัติระเบียบข้อ 32 ดังกล่าว สืบเนื่องมาจากเหตุผลที่ต้องการไม่ให้เกิดความยุ่งยากต่อการบังคับคดีและเพื่อไม่ให้เกิดการโต้แย้งของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและคู่ความที่เกี่ยวข้องอื่นในวิธีการแบ่งแยกทรัพย์สิน ซึ่งเป็นลักษณะของการรื้อฟื้นขั้นตอนในการให้ทางเลือกแก่เจ้าของรวมคนอื่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และอาจด้วยเหตุผลที่ว่าสุดท้ายแล้วหากระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันไม่อาจตกลงกันแบ่งแยกทรัพย์สินได้ ศาลก็ต้องสั่งให้นำทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดอยู่ดี ฉะนั้นเพื่อให้การบังคับคดีไม่ยุ่งยาก อีกทั้งเพื่อให้การขายทอดตลาดสามารถดำเนินต่อไปได้ อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิในการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา จึงนำมาสู่หลักเกณฑ์ของการบังคับคดีที่ว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมได้ทั้งหมด หากก่อนทำการบังคับคดีผู้เป็นเจ้าของรวมมิได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนที่ชัดเจน

ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 32 มิได้ขัดหรือแย้งกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่อย่างใด เพียงแต่เป็นการวางระเบียบที่รื้อฟื้นขั้นตอนในการให้สิทธิในการแบ่งแยกทรัพย์สินของผู้เป็นเจ้าของรวม ซึ่งเข้าลักษณะของการวางระเบียบที่ไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ค. ผลบังคับใช้

เมื่อระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 32 ดังกล่าวมิได้มีลักษณะขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงไม่เข้าลักษณะของการที่กฎหมายลำดับรองขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่มีลำดับชั้นที่สูงกว่า ฉะนั้นระเบียบดังกล่าวจึงยังมีผลบังคับใช้ได้ต่อไป เพียงแต่จะต้องมาพิจารณาว่าการบัญญัติระเบียบในลักษณะนี้มีความเป็นธรรมและสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะได้พิจารณาและเสนอแนวทางในการแก้ไขในหัวข้อต่อไป

5.4 แนวทางในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของรวม

กรรมสิทธิ์เป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งอันแสดงถึงอำนาจแห่งความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งกฎหมายรับรองอำนาจเช่นว่านี้ จึงก่อให้เกิดสิทธิหลายประการแก่ผู้มีอำนาจเหนือทรัพย์สินนั้นตามมาตรา 1336 สิทธิดังกล่าวจะเกิดแก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเท่านั้น โดยผู้ใดเป็นเจ้าของ ผู้นั้นมีกรรมสิทธิ์ กรรมสิทธิ์กับตัวทรัพย์สินจึงเป็นหนึ่งสิ่งเดียวกัน การที่บุคคลเป็นเจ้าของทรัพย์สินใด ย่อมหมายความว่าบุคคลนั้นเป็นเจ้าของสิทธิต่างๆในทรัพย์สินนั้น สิทธิต่างๆเช่นว่านั้น เป็นสิทธิที่มีได้เกิดขึ้นเองจากเจตนาของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน หากแต่เกิดจากการที่กฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิต่างๆเหล่านั้นไว้ หรืออาจจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ สิทธิเหล่านั้นเป็นสิทธิที่กฎหมายก่อตั้งขึ้น และกรรมสิทธิ์ก็เป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งที่กฎหมายก่อตั้งขึ้น ซึ่งบุคคลใดจะมีกรรมสิทธิ์ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขกฎเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติต่างหาก

ผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 ว่าคำพิพากษาของศาลวางแนวทางเรื่องการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเจ้าของรวมไว้ว่า การที่ผู้เป็นเจ้าของรวมจะมีสิทธิแบ่งทรัพย์สินในส่วนของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จะต้องเป็นกรณีที่มีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างผู้เป็นเจ้าของด้วยกัน เป็นสัดส่วนชัดเจนแล้วเท่านั้น หากไม่ได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นสัดส่วน ทรัพย์สินนั้นก็จะถูกบังคับคดีทั้งหมด คำพิพากษาข้างต้นกล่าวถึงเรื่องการขอแบ่งทรัพย์สินของเจ้าของรวมคนอื่นในทรัพย์สินที่ถูกทำการบังคับคดีไปแล้ว ว่าบุคคลอื่นที่เป็นเจ้าของรวมจะมีสิทธิในการขอให้แบ่งทรัพย์สินในส่วนของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้หรือไม่ ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

- ถ้าทรัพย์สินดังกล่าว ในทางข้อเท็จจริงมีการแบ่งแยกกันครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนชัดเจนว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและส่วนใดเป็นของบุคคลอื่น ก่อนที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะทำการบังคับคดี ผลจะเป็นดังนี้

เมื่อมีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างกันแล้ว ทรัพย์สินนั้นย่อมไม่มีลักษณะของการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมตามกฎหมายต่อไป ดังนั้นหากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาทำการบังคับคดีกับส่วนของบุคคลอื่น ย่อมเป็นการบังคับคดีที่ไม่ชอบ เพราะทรัพย์สินดังกล่าวเป็นของบุคคลอื่น ซึ่งมีใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา กรณีนี้บุคคลอื่นที่เป็นเจ้าของรวมจึงมีสิทธิขอแบ่งทรัพย์สินในส่วนของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ อาจมีผู้สงสัยว่าเมื่อมีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างกันแล้ว เหตุใดเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าวได้ตั้งแต่แรก เหตุผลคือ ในทางปฏิบัตินั้น หากเป็นกรณีทรัพย์สินที่ปรากฏทางทะเบียน อย่างเช่น ที่ดิน ห้องชุด นั้น

เจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการพิจารณาจากโฉนดที่ดิน หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด ว่ามีชื่อลูกหนี้ ตามคำพิพากษาเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์จริงหรือไม่ อีกทั้งปัจจุบันเจ้าพนักงานบังคับคดีมิได้ออกไปทำการ ยึดทรัพย์ ณ ที่ตั้งของทรัพย์ที่แท้จริง ดังนั้นหากการครอบครองเป็นส่วนสัดระหว่างบุคคลอื่นกับลูกหนี้ ตามคำพิพากษานั้น ยังมิได้มีการเปลี่ยนแปลงในปรากฏทางทะเบียน เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงไม่อาจ ทราบถึงการครอบครองลักษณะดังกล่าวได้ หรือหากทราบก็ไม่มีอำนาจที่จะรับรองหรือคุ้มครองสิทธิ ของเจ้าของรวมได้ หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะให้นายยึด จึงทำให้หากทรัพย์สินที่จะทำการ บังคับคดีเป็นทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวม แม้จะมีการครอบครองเป็นส่วนสัดทางความเป็น จริง เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ต้องยึดทรัพย์สินนั้นทั้งหมดอยู่นั่นเอง และหากผู้เป็นเจ้าของรวม รายอื่นมีสิทธิอย่างใดๆเหนือทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี ก็จะต้องใช้วิธีการร้องขอต่อศาลเพื่อให้รับรอง และคุ้มครองสิทธิของตน จะเห็นได้ว่าหากมีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดอยู่ก่อนทำการ บังคับคดี ศาลย่อมสามารถที่จะรับรองสิทธิของบุคคลนั้นได้ทันที เพราะเป็นสิทธิที่สามารถเห็นเป็น รูปธรรมได้อย่างชัดเจน

- ถ้าทรัพย์สินดังกล่าวยังมีได้มีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม กรณีนี้ศาลไม่รับรองคุ้มครองสิทธิในเรื่องการแบ่งทรัพย์สิน เพราะศาลถือว่า ส่วนของเจ้าของรวมรายอื่นไม่อาจแยกให้เห็นชัดเจนได้ว่าส่วนของตนอยู่ในส่วนใดของทรัพย์สิน ทั้งหมด เพราะถือว่าเจ้าของรวมทุกคนมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันครอบไปหมดทุกส่วนของทรัพย์สิน กรณีนี้ ศาลจึงไม่อนุญาตให้เจ้าของรวมคนอื่นขอแบ่งตัวทรัพย์สินได้ ฉะนั้นสิทธิของเจ้าของรวม จึงมีเพียง ประการเดียวคือ มีสิทธิได้รับเงินจากการขายทอดตลาดตามส่วนที่ตนมีสิทธิในทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี โดยให้เหตุผลว่า โดยหลักแล้วหากเจ้าของรวมด้วยกันไม่อาจตกลงแบ่งแยกทรัพย์สินระหว่างกันได้ ก็ย่อมต้องขายทอดตลาดทรัพย์ดังกล่าวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1364 อยู่ดี เหตุที่ศาลให้เหตุผลว่าเจ้าของรวมไม่อาจตกลงแบ่งแยกทรัพย์สินระหว่างกันได้ เนื่องมาจากว่าเมื่อ ทรัพย์สินดังกล่าวถูกบังคับคดีแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิทธิใน ทรัพย์สินที่ถูกยึดไว้ได้ กล่าวคือ จะทำความตกลงแบ่งแยกทรัพย์สินกับเจ้าของรวมฝ่ายข้างมาก ก็ย่อม ทำไม่ได้ เพราะเมื่อทรัพย์นั้นถูกเจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้แล้ว กฎหมายห้ามมิให้ลูกหนี้ตาม คำพิพากษาทำการจำหน่าย จ่าย โอน หรือก่อภาระผูกพันอย่างใดๆ หากลูกหนี้ไปทำความตกลงโดย ขัดต่อข้อห้ามตามกฎหมาย ย่อมจะใช้บังคับแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามิได้ จึงนำมาสู่เหตุผลที่ว่าให้ ทำการบังคับคดีทั้งหมด

ทั้งสองกรณีดังกล่าว แท้จริงแล้วก็คือสิทธิอย่างเดียวกันที่กฎหมายบัญญัติรับรองให้แก่ผู้เป็นเจ้าของรวม เพียงแต่ลักษณะแรกเป็นกรณีที่มีแบ่งแยกระหว่างกันไว้แล้วอย่างเป็นทางการ จนทำให้ไม่มีลักษณะของการเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพย์สินอีกต่อไปเพราะมีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างกันเป็นส่วนสัดส่วนแล้ว แต่อีกลักษณะหนึ่งยังมิได้มีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างเจ้าของรวมด้วยกันไว้ จึงทำให้ยังมีลักษณะของการเป็นเจ้าของรวมกันอยู่ ฉะนั้นการทำการแบ่งอย่างใดอย่างหนึ่งก็จะมีผลกระทบต่อเจ้าของรวมคนอื่นด้วย อีกทั้งเมื่อทรัพย์สินที่เป็นเจ้าของรวมนั้นถูกเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการบังคับคดีไว้แล้ว เช่นนี้ผู้ที่มีส่วนได้เสียซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมอีกคน คือ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ดังนั้นจึงทำให้เกิดการคิดถึงผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นหากยินยอมให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทำการแบ่งทรัพย์สินตามกฎหมาย ว่าอาจจะมิได้มีลักษณะไม่เป็นที่ธรรมแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เพราะการแบ่งนั้นอาจอยู่ในลักษณะที่ทำโดยมีความได้เปรียบเสียเปรียบกัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อมูลค่าของทรัพย์สินที่ลดลงได้ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น

หากพิเคราะห์กันไปในทางที่จะส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศชาติแล้ว การแบ่งกรรมสิทธิ์รวมนั้น เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง เพราะเป็นธรรมชาติของคนอย่างธรรมดาที่สุด ที่จะเอาใจใส่ชวนชวยทำประโยชน์ก็แต่ในทรัพย์สินที่เป็นสิทธิของตนเองโดยลำพัง ถ้าคนอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องมีส่วนรวมอยู่ด้วย ก็มักจะเอียงให้คนอื่นเป็นผู้ที่จัดการอย่างใด ๆ และตนเองคอยแต่จะเอาประโยชน์ซึ่งหากระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมต่างเกี่ยงกัน ผลร้ายอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่มีใครเข้าจัดทำประโยชน์ในทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมนั้นเสียเลย อาจกระทบกระเทือนถึงเศรษฐกิจของชาติได้ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นนโยบายของกฎหมายที่จะสนับสนุนให้แบ่งกรรมสิทธิ์รวมได้เสมอ โดยหวังว่า เมื่อได้แบ่งกันเป็นส่วนสัดส่วนและต่างคนต่างได้เป็นเจ้าของเป็นสิทธิเด็ดขาดโดยลำพังแล้ว จะได้เกิดความเอาใจใส่ในการทำประโยชน์ในทรัพย์สินให้จงกามเจริญยิ่งขึ้น ทั้งนี้เป็นหลักการทั่วไปในมาตรา 1363 ซึ่งบัญญัติว่าเจ้าของรวมคนหนึ่งมีสิทธิเรียกให้แบ่งทรัพย์สินได้ จะมีข้อห้ามข้อจำกัดอยู่บ้างก็แต่บางประการเป็นข้อยกเว้น ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ชัดว่า การแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมนั้นเป็นสิ่งที่กฎหมายต้องการให้ผู้เป็นเจ้าของรวมได้รับความคุ้มครองและเป็นสิ่งจำเป็นต่อสภาพเศรษฐกิจ

ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะมีสิทธิบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมทั้งหมดได้หรือไม่นั้น จะพิจารณาแต่เพียงว่ามีลักษณะของการแบ่งแยกกันครอบครองระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมเป็นส่วนสัดส่วนชัดเจนหรือไม่แต่เพียงประการเดียว ย่อมที่ไม่สอดคล้องกับหลักการเรื่องสิทธิในการแบ่งของเจ้าของรวมตามประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางในการคุ้มครองสิทธิในทางทรัพย์สินของเจ้าของรวมที่ไม่ใช่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยวิธีการดังต่อไปนี้

ก. วิธีการแบ่งแยกบังคับคดีกับส่วนในทรัพย์สินเฉพาะที่เป็นของลูกหนี้ตาม

คำพิพากษา

คือลักษณะของการบังคับคดีกับส่วนในทรัพย์สิน คือพิจารณาถึงตัวทรัพย์สินเป็นหลักในการแบ่งแยกออกเป็นแต่ละส่วน สำหรับวิธีการแบ่งยึดทรัพย์สินโดยวิธีที่ 1 นั้น จะกระทำการยึดทรัพย์สินได้ต่อเมื่อมีการแบ่งแยกตัวทรัพย์สินนั้นแล้ว โดยผู้ซื้อทรัพย์สินจะได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนที่ได้แบ่งแล้วแต่เพียงผู้เดียว แต่อาจจะต้องรับภาระในค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรังวัดเพื่อขอแบ่งกรรมสิทธิ์เฉพาะในส่วนของตนออกจากส่วนของผู้รวมอื่น

โดยปกติแล้วผู้ที่เป็นเจ้าของรวมด้วยกันมีสิทธิที่จะเรียกให้แบ่งทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์ร่วมกันได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1363 ซึ่งวิธีการแบ่งแยกทรัพย์สินลักษณะดังกล่าวเหมาะสำหรับทรัพย์สินที่สามารถแบ่งแยกกันได้โดยสภาพ

ทรัพย์สินที่แบ่งได้ คือ ทรัพย์สินที่อาจแยกหรือแบ่งออกจากกันได้ และเมื่อแยกออกจากกันได้แล้ว ไม่เสียทรงรูปทรงและแต่ละส่วนได้รูปบริบูรณ์ลำพังตนเอง เช่น น้ำมัน สามารถที่จะแบ่งระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของรวมกันได้ หรือ การอายัดเงินในบัญชีเงินฝากที่มีชื่อบุคคลอื่นร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่นนี้เงินสามารถแบ่งอายัดเป็นจำนวนที่แน่นอนได้ และสามารถแยกส่วนของผู้รวมอื่นออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ รวมถึงอสังหาริมทรัพย์ทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดิน หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับที่ดิน เช่นสิทธิการเช่า หากเป็นทรัพย์สินที่แบ่งแยกได้ และอยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ เช่น ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยต้องชำระเงินให้แก่โจทก์จำนวน 300,000 บาท จำเลยมีที่ดินว่างเปล่าร่วมกับผู้อื่น จำนวน 1 งาน ที่ดินราคาตารางวาละ 30,000 บาท ต่อมาเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดียึดที่ดินดังกล่าวทั้งแปลง จะเห็นได้ว่ากรณีนี้หนี้ตามคำพิพากษาที่จำเลยต้องชำระแก่โจทก์เป็นเงิน 300,000 บาท แต่เจ้าพนักงานบังคับคดีนำยึดทรัพย์สินทั้งแปลงของจำเลยซึ่งมีราคาประเมินเป็นเงิน 3,000,000 บาท เพราะเมื่อในระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันไม่ได้มีการแบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนที่ชัดเจน

เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ต้องที่ดินนั้นยึดทั้งแปลง (ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 ข้อ 32) เช่นนี้หากให้สิทธิผู้เป็นเจ้าของรวมในการยื่นคำร้องขอแบ่งทรัพย์สินส่วนของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา กรณีเป็นทรัพย์สินที่แบ่งแยกได้ ก็ย่อมเป็นการรับรองสิทธิของผู้เป็นเจ้าของรวมไม่ให้อ้างอิงบังคับคดีไปด้วย วิธีการที่ 1 นี้จึงอาจแก้ปัญหากรณีทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมได้ สำหรับกรณีที่เป็นทรัพย์สินที่แบ่งแยกได้

ข. วิธีการบังคับคดีเฉพาะส่วนแห่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

วิธีการนี้เป็นการบังคับคดีเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยไม่คำนึงถึงลักษณะของทรัพย์สินว่าจะแบ่งแยกได้หรือไม่ และเวลาขายทอดตลาดก็ขายเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ฉะนั้นเมื่อทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีมีลักษณะของการเป็นเจ้าของร่วมกัน ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาด ย่อมมีความเป็นเจ้าของเฉพาะในส่วนของลูกหนี้เท่านั้น เหมือนกรณีที่เจ้าของรวมคนหนึ่งขายทรัพย์สินที่ตนมีกรรมสิทธิ์ร่วมกับผู้อื่น ส่งผลให้ผู้ซื้อทรัพย์สินนั้นเข้าแทนที่เจ้าของรวมคนเดิม และไม่เป็นการกระทบต่อตัวทรัพย์สิน คือไม่ต้องพิจารณาเลยว่าทรัพย์สินนั้นแบ่งแยกได้หรือไม่ เพราะกรณีวิธีการบังคับคดีรูปแบบนี้เป็นกรณีที่ผู้ซื้อเข้าไปแทนที่ในความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องยุ่งเกี่ยวกับตัวทรัพย์สินเลย โดยวิธีการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี คือ จะระบุลงในรายงานการยึดทรัพย์สิน ณ ที่ทำการว่า ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น และการประเมินราคาก็จะคิดเฉพาะส่วนที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น

ข้อดีของวิธีการนี้ คือ เป็นการบังคับคดีเฉพาะส่วนในกรรมสิทธิ์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยไม่กระทบกับเจ้าของรวมรายอื่น เจ้าของรวมคนอื่นยังสามารถที่จะก่อให้เกิดภาระผูกพัน หรือจำหน่ายเฉพาะในส่วนของตนให้กับบุคคลอื่นได้ หากไม่เป็นการก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวทรัพย์สิน กล่าวคือ การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่เป็นเจ้าของรวมนั้น จะไม่จำกัดสิทธิในการใช้สอยทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1361 อีกทั้งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ต้องมีภาระในการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอแบ่งแยกทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและการบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าวสามารถทำได้ทันทีที่มีการออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี

ข้อเสีย คือ ในกรณีที่มิผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาด ผู้ซื้อทรัพย์สินได้นั้นจะเข้าสู่ฐานะการเป็นเจ้าของร่วมกับบุคคลอื่น ซึ่งมีผู้กล่าวว่า การขายทอดตลาดในกรณีดังกล่าว จะทำให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินไม่ได้ราคา ในส่วนนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในปัจจุบันนี้ แม้จะขายทอดตลาดทรัพย์สินสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งหมด ราคาของทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดได้ ก็ยังไม่ได้ราคาใกล้เคียงกับความจริงมากนัก อันเนื่องมาจากเจ้าพนักงานบังคับคดี ยังไม่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการประเมินราคาทรัพย์สินเพียงพอ อีกทั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่รับผิดชอบในการรอนสิทธิใดๆ ในทรัพย์สินที่ขายทอดตลาด ดังนั้นสาเหตุที่จำเป็นจะต้องแก้ไขในกรณีคือ เรื่องความเชี่ยวชาญในการประเมินราคาทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี ถึงจะตรงกับกับการแก้ไขปัญหามากกว่า

แนวทางการแก้ไขปัญหาทั้งสองวิธีดังกล่าว มีข้อดีที่เหมือนกัน คือ

- 1) เป็นการบังคับคดีที่ตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประสงค์จะบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น
- 2) เจ้าของรวมในทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่จำเป็นต้องยอมรับเพียงสิทธิที่ได้รับเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น แต่มีสิทธิในการกันส่วนตัวทรัพย์สินที่ตนมีกรรมสิทธิ์ออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ เพราะเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดนั้นส่วนใหญ่จะขายได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาเป็นจริง เพราะเหตุว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินราคาทรัพย์สินที่ยึด โดยอิงจากราคาประเมินของสำนักงานที่ดินและกรมธนารักษ์ อีกทั้งระยะเวลาในการบังคับคดีกว่าจะได้ขายทอดตลาดเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และหากในความเป็นจริงเจ้าของรวมนั้นอยู่อาศัยในที่ดินดังกล่าว ก็จะไม่ส่งผลกระทบต่อข้อหาใดซึ่งที่อยู่อาศัย
- 3) เจ้าของรวมไม่ต้องรับภาระในการชำระหนี้แทนลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะในปัจจุบันมีปัญหาเกิดขึ้นมากกว่า เจ้าของรวมที่ไม่ได้เป็นลูกหนี้ยอมชำระหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งเสียค่าธรรมเนียมกรณียึดแล้วไม่มีการขาย เพื่อให้ถอนการยึดการทรัพย์สินดังกล่าวที่ตนเป็นเจ้าของรวม
- 4) เมื่อมีการบังคับคดีเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ส่งผลให้เจ้าของรวมที่มีลูกหนี้ตามคำพิพากษาสามารถจำหน่าย จ่าย โอนทรัพย์สินในส่วนของตนได้โดยไม่เป็นการจำกัดสิทธิในการใช้ทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 เพราะเมื่อทรัพย์สินดังกล่าวถูกบังคับคดีแล้ว เจ้าของรวมอื่นแม้จะมีสิทธิในทรัพย์สินอยู่ครั้งหนึ่ง แต่ก็ไม่สามารถที่จะทำการจำหน่าย จ่าย โอน หรือก่อให้เกิดภาระผูกพันใดๆ ในตัวทรัพย์สินนั้นได้ เช่น จะนำไปขาย หรือนำไปจำนองให้แก่ผู้รับจำนองไม่ได้ ซึ่งหากใช้วิธีการแบ่งยึดทรัพย์สินเฉพาะส่วนในทรัพย์สินของลูกหนี้

ตามคำพิพากษาเท่านั้น จะส่งผลโดยตรงที่หากผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่น ไม่ประสงค์จะให้ทรัพย์สินนั้นถูกขายทอดตลาด ก็สามารถนำทรัพย์สินเฉพาะส่วนของตนไปจำนอง หรือ ก่อให้เกิดภาระผูกพันอย่างใดก็ได้

สืบเนื่องจากการที่วิธีการที่ 1 นั้นเหมาะสมกับการบังคับคดีเฉพาะทรัพย์สินประเภทที่เป็นทรัพย์สินที่แบ่งแยกได้ ส่วนวิธีการที่ 2 นั้น เหมาะสมกับทรัพย์สินทุกประเภท แต่อาจจะมีข้อเสียตามมา เช่น กรณีที่หากผู้เป็นเจ้าของรวมประสงค์อยากจะขอแบ่งทรัพย์สินของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาภายหลังที่ทรัพย์สินดังกล่าวนั้นถูกบังคับคดี ก็ไม่อาจทำได้ จึงไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิที่แท้จริงของเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างเช่นวิธีการที่ 1

กล่าวคือ ผู้วิจัยเห็นว่า วิธีที่ 1 นั้นโดยหลักการเป็นวิธีการบังคับคดีที่คำนึงถึงสิทธิในความเป็นเจ้าของรวมของบุคคลอื่นมากกว่าวิธีที่ 2 แม้วิธีที่ 1 จะเป็นการบังคับคดีที่มีลักษณะของการบังคับคดีกับส่วนในทรัพย์สิน คือพิจารณาถึงตัวทรัพย์สินเป็นหลักในการแบ่งแยกออกเป็นแต่ละส่วน ซึ่งเหมาะสมกับทรัพย์สินประเภททรัพย์สินที่แบ่งแยกได้โดยสภาพเท่านั้น แต่ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการที่ 1 นี้สามารถแก้ไขปัญหาให้บังคับใช้กับทรัพย์สินได้ทุกประเภท โดยการนำหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1364 มาปรับใช้กับวิธีการดังกล่าว

" การแบ่งทรัพย์สินพึงกระทำโดยแบ่งทรัพย์สินนั่นเองระหว่างเจ้าของรวม หรือ โดยขายทรัพย์สิน แล้วเอาเงินที่ขายได้แบ่งกัน

ถ้าเจ้าของรวมไม่ตกลงกันว่าจะแบ่งทรัพย์สินอย่างไรไซ้ เมื่อเจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดร้องขอ ศาลจะสั่งให้เอาทรัพย์สินนั้นออกแบ่ง ถ้าส่วนที่แบ่งให้ไม่เท่ากันไซ้ จะสั่งให้ทดแทนกันเป็นเงินก็ได้ ถ้าการแบ่งเช่นว่านี้ไม่อาจทำได้ หรือจะเสียหายมากนักก็ดี ศาลจะสั่งให้ขายโดยประมูลราคาขึ้นระหว่างเจ้าของรวมหรือขายทอดตลาดก็ได้ "

กล่าวคือ วิธีการที่ 1 มีลำดับการจัดการกับทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวม ดังนี้

1. ต้องให้เจ้าของรวมทุกคนตกลงระหว่างกันเองเสียก่อนว่าจะแบ่งทรัพย์สินนั้นอย่างไร เช่น กรณีที่เป็นที่ดินว่างเปล่า เจ้าของรวมทุกคนตกลงแบ่งทางส่วนตอนเหนือให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่นนี้ก็ยอมทำได้ หรือจะตกลงกันให้ขายทรัพย์สินแล้วเอาเงินที่ขายได้มาแบ่งกันก็ยอมทำได้ ไม่ว่าการตกลงจะให้ขายโดยวิธีการใด และผู้ซื้อทรัพย์สินได้เป็นบุคคลภายนอกหรือไม่สำคัญ

2. ถ้าตกลงกันไม่ได้ เจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลทำการแบ่งได้ พร้อมทั้งเสนอวิธีการในการแบ่งด้วย โดยศาลก็จะต้องนำหลักการพิจารณาว่าทรัพย์สินดังกล่าวนั้นเป็นทรัพย์สินที่แบ่งได้ หรือแบ่งไม่ได้ หรือจะเสียหายมากนักหากจะทำการแบ่ง เพราะหากเป็นทรัพย์สินที่แบ่งได้ ก็สามารถทำการแบ่งแยกได้เลยแม้ส่วนจะไม่เท่ากันก็ตาม ซึ่งจะให้ฝ่ายที่ได้มากทดแทนเป็นเงินก็ได้ แต่หากไม่อาจแบ่งได้ ศาลอาจจะสั่งให้ขายแล้วเอาเงินมาแบ่งกัน โดยการขายอาจทำได้ 2 วิธี คือ ขายโดยประมูลราคาระหว่างเจ้าของรวม กับ โดยการขายทอดตลาด ซึ่งเป็นการขายโดยเปิดเผยให้ประชาชนมาประมูลสุ้ราคา

วิธีการเสริมวิธีที่ 1 นี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมในทันทีไม่ได้ จำต้องรอให้มีการแบ่งแยกทรัพย์สินกันระหว่างผู้เป็นเจ้าของร่วมกันเสียก่อนตามขั้นตอนที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่หากผู้เป็นเจ้าของรวมไม่ยอมทำความตกลงแบ่งแยกทรัพย์สินระหว่างกัน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อขอให้เอาทรัพย์สินนั้นออกแบ่งเสียก่อนหากเป็นทรัพย์สินที่แบ่งแยกได้ แต่หากการแบ่งนั้นไม่สามารถทำได้ หรือจะเสียหายมากต่อตัวทรัพย์สิน ศาลจะสั่งให้ขายโดยประมูลราคาระหว่างกันเอง หรือขายทอดตลาดก็ได้ ซึ่งการแบ่งแยกทรัพย์สินในลักษณะนี้ เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ควรมีมาตรการเสริมโดยให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่ง ห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษายกย้ายถ่ายเททรัพย์สิน หรือระงับการทำนิติกรรมใดๆเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะนำยึด ซึ่งจะเป็นการประกันแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้รับชำระหนี้

ข้อดีของวิธีการนี้ คือ เป็นการบังคับคดีซึ่งเจ้าของรวมที่มีได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับการคุ้มครองสิทธิในทางทรัพย์สินของตนที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างเต็มที่ กล่าวคือ เจ้าของรวมคนอื่นมีทางเลือกที่จะจัดการแบ่งทรัพย์สินของตนอย่างไรอย่างหนึ่งได้ตรงตามความประสงค์ และในกรณีนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิคัดค้านการแบ่งทรัพย์สินดังกล่าวได้ หากเป็นการตกลงที่เป็นไปในทางที่จะทำให้เจ้าหนี้จะเสียเปรียบ ซึ่งแม้สุดท้ายแล้วหากระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันตกลงกันไม่ได้ และต้องเข้าสู่กระบวนการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นทั้งหมดก็ตาม ก็ถือว่าได้ให้การรับรองสิทธิกับเจ้าของรวมแล้วตามกฎหมาย

ข้อเสียของวิธีการนี้ คือ อาจเป็นการเพิ่มขึ้นตอนในการบังคับคดีให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพิ่มมากขึ้น และการบังคับคดีอาจยาวนานขึ้น เพราะการจะบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกัน จะต้องรอให้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเสียก่อน อีกทั้งผู้ซื้อทรัพย์สินที่ได้จากการขายทอดตลาดในทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์ อาจมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ในกรณีที่หากผู้ซื้อต้องการแบ่งแยกโฉนดที่ดินออกจากโฉนดเดิม รวมทั้งอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรังวัดที่ดินใหม่

ในข้อเสียดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่า การให้สิทธิแก่ผู้เป็นเจ้าของรวมในการจัดการทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ย่อมเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะเป็นสิทธิที่กฎหมายบัญญัติและรับรองให้ ซึ่งถือเสมือนเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่เจ้าของรวมพึงมีสิทธิได้รับความคุ้มครองกับทรัพย์สินของตนตามกฎหมาย แต่ส่วนการบังคับคดีนั้น การที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะได้รับชำระหนี้มากหรือน้อยเพียงใดหรือไม่ ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นมีทรัพย์สินที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามากน้อยเพียงใด ดังนั้นแม้ว่าการวางหลักเกณฑ์เพื่อให้ผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นมีสิทธิในการเลือกวิธีการในการจัดการทรัพย์สินของตนเองได้นั้น จะเป็นการเพิ่มขึ้นตอนให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไปบ้าง แต่เจ้าหนี้ก็ย่อมจะต้องทราบที่อยู่แล้วว่ากระบวนการขั้นตอนในการบังคับคดีจนถึงระยะเวลาที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้ นั้น เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ฉะนั้นการวางหลักเกณฑ์เพื่อคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายให้ถูกต้องก็ย่อมเป็นสิ่งที่ควรจะให้มีความสำคัญมากกว่า อีกทั้งระยะเวลาในการบังคับคดีตามที่กฎหมายกำหนด คือ 10 ปี ซึ่งก็เป็นระยะเวลาที่ยาวนานเพียงพอแก่การรับรองสิทธิตามคำพิพากษาของผู้เป็นเจ้าของหนี้ และหากเปิดโอกาสให้เจ้าของรวมคนอื่นมีสิทธิเลือกวิธีการในการแบ่งทรัพย์สินได้นั้น อาจเป็นส่วนช่วยให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ชำระหนี้ได้รวดเร็วกว่าการบังคับคดีเพื่อนำออกขายทอดตลาดอย่างเดียวก็น่าจะเป็นได้

กล่าวโดยสรุปว่า ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การแบ่งแยกบังคับคดีทั้ง 2 วิธีดังกล่าวมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไป ซึ่งทั้งสองกรณีจะเห็นได้ว่าเป็นการบังคับคดีในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับสิทธิในทรัพย์สินของผู้เป็นเจ้าของรวม แต่จากที่กล่าวมาแล้วว่าปัญหาของเรื่องนี้ก็คือ การที่เจ้าของรวมรายอื่นไม่มีสิทธิอย่างใดๆเพื่อขอให้จัดการกับทรัพย์สินที่ตนมีกรรมสิทธิ์รวมได้ อันเนื่องมาจากส่วนที่เป็นของเจ้าของรวมนั้นถูกบังคับคดีรวมไปกับส่วนที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าว ซึ่งวิธีที่ 1 นั้นเป็นการนำมาตรา 1364 มาใช้เพื่อแบ่งระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม ซึ่งการแบ่งดังกล่าวจะแบ่งได้โดยวิธีใดขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้ที่เป็นเจ้าของรวม ดังนั้นการแบ่งในวิธีที่ 1 จะมีลักษณะหลากหลาย

ขึ้นอยู่กับความตกลงกันระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม และขึ้นอยู่กับประเภทของทรัพย์สินด้วย หากเป็นทรัพย์สินที่มีลักษณะแบ่งแยกได้ เช่น ที่ดินว่างเปล่า สามารถแบ่งออกเป็นส่วนๆได้ เช่นนี้มีแนวโน้มว่าระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมอาจตกลงกันให้ทำการแบ่งแยกตัวทรัพย์สิน แต่หากเป็นทรัพย์สินที่แบ่งแยกไม่ได้ หรือหากแบ่งแยกแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหาย เช่นนี้ก็มีแนวโน้มว่าเจ้าของรวมทุกคนจะเลือกวิธีการขายทรัพย์สินนั้นทั้งหมด แล้วนำเงินที่ได้มาแบ่งกัน หรือเจ้าของทรัพย์สินบางคนอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีการแบ่งโดยวิธีการประมุขระหว่างกันเอง หรือขายทอดตลาดก็ย่อมทำได้ แต่หากเป็นกรณีที่เจ้าของรวมไม่ยอมตกลงกันเพื่อแบ่งทรัพย์สินตามมาตรา 1364 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งประสงค์จะบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าว จะต้องใช้สิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อแบ่งทรัพย์สิน ซึ่งวิธีนี้ควรมีมาตรการเสริมโดยให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่ง ห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษายกย้ายเอาทรัพย์สิน หรือระงับการทำนิติกรรมใดๆเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะนำยึด ซึ่งจะเป็นการประกันแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้รับชำระหนี้ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เจ้าของรวมเห็นความสำคัญของการทำความตกลงแบ่งทรัพย์สินระหว่างกันเอง ซึ่งหากในวันทีศาลนัดเจ้าหนี้มาไต่สวนเรื่องการร้องขอให้แบ่งทรัพย์สิน และเจ้าของรวมทุกคนมาทำความตกลงแบ่งทรัพย์สินกันตามมาตรา 1364 ก็ย่อมทำได้เสมอ

ส่วนวิธีการที่ 2 คือ วิธีการบังคับคดีเฉพาะส่วนแห่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน วิธีการนี้เพียงแต่เป็นการบังคับคดีเพื่อมิให้กระทบต่อสิทธิของเจ้าของรวมคนอื่นในขณะที่มีการบังคับคดี แต่มิได้เป็นการให้สิทธิในการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมเหมือนอย่างเช่นวิธีที่ 1 ซึ่งปัญหาที่จะตามมาว่า หากเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินเฉพาะส่วนของลูกหนี้ไปแล้ว และในระหว่างนั้นเจ้าของรวมต้องการที่จะแบ่งทรัพย์สินส่วนของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่นนี้ จะไม่มีทางขอแบ่งทรัพย์สินดังกล่าวได้ เพราะลูกหนี้ก็ไม่มีสิทธิมาทำความตกลงในการแบ่งทรัพย์สินกับเจ้าของรวมได้ เพราะเมื่อทรัพย์สินถูกบังคับคดีแล้ว ลูกหนี้อย่อมไม่มีสิทธิก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใดๆกับทรัพย์สินที่ถูกยึด เพราะหากทำการฝ่าฝืนข้อห้าม ความตกลงนั้นก็บังคับกับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้ และวิธีการแบบที่ 2 นี้ แม้จะเหมาะสมกับทรัพย์สินประเภทแบ่งแยกไม่ได้หรือหากแบ่งแยกแล้วจะทำให้เสียหาย เสื่อมค่าหรือเสื่อมราคา เช่น ห้องชุด ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งทรัพย์สินประเภทนี้มีลักษณะที่ยากแก่การตกลงกันแบ่งแยกระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกัน จึงมีแนวโน้มมากว่าหากทำการยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แล้วภายหลังเจ้าของรวมคนอื่นประสงค์จะขอให้แบ่งทรัพย์สินในภายหลัง ก็จะตกลงกันไม่ได้อยู่ดี และสุดท้ายต้องเลือกวิธีการขายทอดตลาด

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การใช้วิธีการบังคับแบบที่ 2 จะไม่ใช่การแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับทรัพย์สินที่เป็นเจ้าของรวม ฉะนั้นการเลือกวิธีที่ 1 คือ วิธีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมเสียก่อน จึงมีทางเป็นไปได้และมีความหลากหลายในความตกลงกันมากกว่า อีกทั้งจุดประสงค์ของการแก้ไขปัญหในเรื่องดังกล่าว คือต้องการที่จะให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นที่มีใจเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ก็ควรที่จะให้ผู้เป็นเจ้าของรวมมีโอกาสเลือกจัดการทรัพย์สินของตนได้เพื่อนำมาแบ่งกัน แต่ต้องอยู่ในเงื่อนไขที่ว่า เมื่อทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีความประสงค์จะทำการบังคับคดีในส่วนที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ดังนั้นการตกลงแบ่งทรัพย์สินอย่างใดๆระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม ก็ย่อมจะต้องคำนึงถึงประโยชน์และส่วนได้เสียของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาด้วย จึงจะเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และเหตุผลที่ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการที่ 2 นั้นไม่เหมาะสม เพราะจากที่กล่าวข้างต้นแล้วว่าเมื่อจุดประสงค์ในการแก้ไขปัญหาคือต้องการคุ้มครองสิทธิของผู้เป็นเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่วิธีที่ 2 นั้นเพียงแต่เป็นลักษณะของการเปลี่ยนเจ้าของจากเดิมเป็นของลูกหนี้ ให้กลายเป็นผู้ซื้อเป็นเจ้าของแทนเท่าส่วนที่ลูกหนี้มีสิทธิก็เพียงพอป้องกันไม่ให้เกิดการกระทบต่อสิทธิของผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นเท่านั้น แต่มิได้มีการคุ้มครองหลักเรื่องการให้สิทธิในการจัดการอย่างใดกับทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1364 ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการแบ่งแยกทรัพย์สินแต่อย่างใด

ซึ่งกรณีดังกล่าวได้มีการร่างบทบัญญัติว่าด้วยการบังคับคดีที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา 288 วรรคแรกว่า

" ภายใต้บังคับมาตรา 55 บุคคลใดกล่าวอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ หรือตนเป็นเจ้าของรวมซึ่งมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในทรัพย์สินนั้นซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่ได้แบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วน หรือตนเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินนั้นซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์ที่เป็นทรัพย์สินแบ่งได้.. บุคคลนั้นอาจร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินนั้นทั้งหมดหรือบางส่วนหรือเฉพาะส่วนของตนแล้วแต่กรณี..."

จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการดังกล่าว เพียงแต่กำหนดสิทธิของผู้ที่เป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินประเภทที่มีการแบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนให้ชัดเจนขึ้นเท่านั้น ว่าสามารถที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอให้ปล่อยทรัพย์สินในส่วนของตนได้ตามมาตรา 288 เช่น น้ำมันที่อยู่ในถัง หากเจ้าของรวมร้องขอให้ปล่อยในส่วนของเขาจะต้องแบ่งทรัพย์สินออกมา เพราะเจ้าของรวมต้องการ

ตัวทรัพย์สินซึ่งเป็นน้ำมันไม่ได้ต้องการเงิน จึงเป็นกรณีที่ต้องมีการปล่อยทรัพย์สินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าของรวม เมื่อผู้เป็นเจ้าของรวมยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินนั้นแต่ไม่ได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งประเด็นนี้บทบัญญัติในปัจจุบันแม้จะไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนดังกล่าวก็ตาม แต่เมื่อหากเป็นกรณีที่ระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของรวมนั้นมีการแบ่งแยกเป็นส่วนสัดส่วนก็ย่อมจะได้รับความคุ้มครองให้ทรัพย์สินในส่วนของตนจะต้องถูกบังคับคดีได้อยู่แล้ว ซึ่งบางครั้งศาลอาจจะให้สิทธิแก่เจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 287 หรือ 288 ดังนั้นการแก้ไขมาตรา 288 ในลักษณะดังกล่าวก็ยังไม่เป็นกรณีที่แก้ไขเพื่อให้สิทธิของเจ้าของรวมได้รับความคุ้มครองเหมือนกันทุกราย ไม่ว่าจะมีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนหรือไม่ เพียงแต่สิ่งที่คณะกรรมการเพิ่มเติมขึ้นมา ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นเจ้าของรวม ก็คือ การให้สิทธิแก่เจ้าของรวมในทรัพย์สินซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์ที่เป็นทรัพย์สินแบ่งได้ เช่น น้ำมัน ข้าวสาร ว่าสามารถยื่นคำร้องต่อศาลให้ปล่อยทรัพย์สินเฉพาะส่วนของตนก็ย่อมทำได้ เพราะลักษณะของทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีเป็นทรัพย์สินที่แบ่งได้

จากลักษณะของการแก้ไขมาตรา 288 ดังกล่าว ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของรวมในทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้น และเป็นกรณีของการบังคับคดีไปแล้ว ผู้ที่เป็นเจ้าของรวมจึงจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน ซึ่งการให้สิทธิเจ้าของรวมภายหลังจากที่ได้ทำการบังคับคดีไปแล้ว โดยความเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการแก้ไขปัญหาที่ยังไม่ตรงกับสิ่งที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติคุ้มครองไว้ให้

นอกจากนี้คณะกรรมการดังกล่าวยังได้มีการร่างแก้ไขมาตรา 326 โดยกล่าวถึงเรื่องกรณีของ การบังคับคดีในกรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบสังหาริมทรัพย์เฉพาะสิ่ง ซึ่งอาจนำมาอนุโลมพิจารณาเปรียบเทียบเพื่อหาแนวทางในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของรวมที่ถูกบังคับคดี ซึ่งมาตรา 326 มีใจความว่า

" (2) ถ้ามีผู้ยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี ขอบังคับชำระหนี้ หรือขอรับส่วนแบ่งจากทรัพย์สินที่ยึดไว้โดยอาศัยอำนาจแห่งทรัพย์สินสิทธิ บุริมสิทธิ สิทธิจำนอง สิทธิยึดหน่วง หรือสิทธิอื่นๆที่ผู้นั้นมีอยู่เหนือทรัพย์สินนั้นตามกฎหมาย ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรอการส่งคืน หรือส่งมอบทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น หากศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องขอ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเลือกดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(ก)วางเงินต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อชำระหนี้ตามจำนวนที่ผู้ยื่นคำร้องขอยอมรับชำระ หรือ ตามจำนวนที่ปรากฏในคำสั่งศาล แล้วขอรับมอบทรัพย์สินนั้นจากเจ้าพนักงานบังคับคดี

(ข)ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น ซึ่งทรัพย์สินนั้น แล้วขอรับเงินสุทธิที่เหลือจากการกันส่วน หรือที่ได้หักชำระหนี้ให้แก่ผู้ยื่นคำร้องขอดังกล่าวแล้ว

(ค)ขอบังคับคดีเอาชำระหนี้เงินอันได้แก่ ราคาทรัพย์สินหรือค่าเสียหายในกรณีที่คำพิพากษาได้กำหนดให้ใช้ราคาทรัพย์สินแทนการส่งคืนทรัพย์สินหรือให้ใช้ค่าเสียหายเนื่องจากส่งมอบทรัพย์สินไม่ได้ไว้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ถือว่าการยึดทรัพย์สินเฉพาะสิ่งทีกระทำไปนั้น เป็นการยึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นอันเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับคดีเพื่อเอาชำระหนี้

(ง)ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาทรัพย์สิน หรือค่าเสียหายแทนการส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินในกรณีที่คำพิพากษามีได้กำหนดราคาหรือค่าเสียหายไว้ ในกรณีเช่นว่านี้ ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาลคัดค้านราคาหรือค่าเสียหายนั้นได้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับการกำหนดราคาหรือค่าเสียหาย คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด และให้ถือว่าราคาหรือค่าเสียหายที่เจ้าพนักงานบังคับคดี หรือศาลกำหนดแล้วแต่กรณี เป็นหนี้ตามคำพิพากษาที่จะบังคับคดีกันต่อไป โดยถือว่าการยึดทรัพย์สินเฉพาะสิ่งทีกระทำไปนั้นเป็นการยึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาด หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นอันเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับคดีเพื่อเอาชำระหนี้

จะเห็นได้ว่าร่างแก้ไขของคณะกรรมการมาตรานี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบังคับคดีในกรณีที่ เป็นทรัพย์สินซึ่งอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาส่งคืนหรือส่งมอบให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งบทบัญญัติในปัจจุบันไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ว่าต้องทำอะไร จึงต้องใช้มาตรา ๒๗๖ วรรคท้าย ที่กำหนดให้ศาลพิจารณาออกหมายบังคับคดีเป็นเรื่อง ๆ ไปทำให้การบังคับคดีไม่เป็นระบบและไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน กฎหมายจึงต้องมีการจัดระบบว่าการบังคับคดีควรทำอย่างไรเพื่อมีกระบวนการให้บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาของศาลสามารถเข้ามาในคดีได้ ฉะนั้นโดยหลักการแล้วเป็นคนละเรื่องกับ มาตรา 288 ที่ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด เนื่องจากมาตรา 288 นั้น ไม่ได้เป็นกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหนี้ที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินคืนให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่มาตรา 288 เป็นกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีหนี้อย่างอื่นต่อลูกหนี้ และต้องการบังคับคดีเอาทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อนำมาบังคับ

ชำระหนี้ให้แก่ตน โดยไม่ได้มีลักษณะประสงค์ที่จะอยากได้ทรัพย์สินกลับมาอยู่ในความครอบครองของตน แต่โดยวิธีการแล้วหากจะพิจารณาจากมาตรานี้ จะเห็นว่ากรณีทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมก็สามารถวางหลักเกณฑ์เป็นขั้นตอนตามแบบของร่างแก้ไขกฎหมายของคณะกรรมการดังกล่าวได้เช่นกัน ดังนั้นจึงนำมาสู่แนวความคิดว่า สามารถที่จะวางหลักเกณฑ์เพื่อให้สิทธิแก่เจ้าของรวมในการขอแบ่งทรัพย์สินส่วนของตนได้ก่อนทำการบังคับคดีเช่นกัน ซึ่งหากจะทำการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็อาจจะทำให้ใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า เมื่อกฎหมายในปัจจุบันไม่ได้วางหลักการเรื่องสิทธิของเจ้าของรวมดังกล่าวไว้โดยตรง แต่กรณีที่เกิดปัญหาดังที่ได้กล่าวมานั้นเกิดจาก แนวคำพิพากษาของศาล และระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 ข้อ 32 ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรแก้ไขระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 ข้อ 32 จากเดิม คือ

"ในการยึดทรัพย์สินนั้น ให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ ให้ยึดมาทั้งหมด"

โดยแก้ไขเป็นว่า

" ในการยึดทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมซึ่งไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับเอากับทรัพย์สินดังกล่าวทันทีไม่ได้ จะต้องรอให้ระหว่างเจ้าของรวมด้วยกันแบ่งทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1364 เสียก่อน หากไม่อาจตกลงกันได้หรือระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมไม่ดำเนินการแบ่งทรัพย์สินเช่นนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องใช้สิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อดำเนินการตามมาตรา 1364 เสียก่อนจึงจะใช้สิทธิบังคับคดีเอากับทรัพย์สินดังกล่าวได้"

การบัญญัติลักษณะดังกล่าวจะเป็นการคุ้มครองสิทธิในการขอแบ่งทรัพย์สินของผู้เป็นเจ้าของรวมได้ตรงตามที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์วางหลักคุ้มครองไว้

ประเด็นต่อไปที่ต้องพิจารณาคือ เมื่อวิธีการบังคับคดีทั้งสองวิธีดังกล่าวนี้มีหลักการเดียวกัน คือเป็นวิธีการบังคับคดีเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ดังนั้นผู้ที่ต้องการจะซื้อทรัพย์สินในลักษณะที่มีความเป็นเจ้าของรวมดังกล่าวนี้ มีแนวโน้มโดยมากกว่าส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้เป็นเจ้าของรวมซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ซื้อเสียเอง อันเนื่องมาจากว่าตนมีความเป็นเจ้าของอยู่แล้วครั้งหนึ่ง จึงมีความเป็นไปได้ที่เจ้าของรวมส่วนใหญ่จะเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินดังกล่าวในส่วน

ของลูกหนี้เสียเอง เพราะหากเจ้าของรวมเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดก็จะทำให้มีความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินนั้นได้ทั้งหมด ซึ่งแตกต่างจากกรณีที่บุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นเจ้าของรวม เป็นผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาด กรรมสิทธิ์ที่บุคคลภายนอกจะได้ก็เพียงเท่าที่ลูกหนี้มีสิทธิเท่านั้น ซึ่งก็คือว่าไม่ใช่ทั้งหมดของทรัพย์สินที่ประมูลได้ ดังนั้นวิธีการบังคับคดีทั้งสองวิธีที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นตัวช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ที่เป็นเจ้าของรวม ประสงค์ที่อยากจะซื้อทรัพย์สินดังกล่าวจากการขายทอดตลาด เพื่อให้สุดท้ายแล้วจะได้มีความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินนั้นทั้งหมด ซึ่งสิ่งที่ตามมาหลังจากกรณีที่เจ้าของรวมเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาด คือ หากทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดเป็น อสังหาริมทรัพย์ ผู้ซื้อทรัพย์สินได้จำเป็นต้องทำการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน ซึ่งย่อมต้องมีการเสียค่าธรรมเนียมกรณีโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งปัญหาคือ เมื่อไปจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น หากผู้จดทะเบียนเป็นเจ้าของรวมซึ่งมีชื่อหลังสารบัญจดทะเบียนว่ามีความเป็นเจ้าของร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาอยู่ด้วยแล้ว เช่นนี้การคิดค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนโอนนั้นจะคิดอย่างไร กล่าวคือจะคิดจากการประเมินราคาทุนทรัพย์สินแล้วเรียกเก็บค่าธรรมเนียมและภาษีทั้งแปลงหรือจะคิดจากการประเมินราคาทุนทรัพย์สินแล้วเรียกเก็บค่าธรรมเนียมโดยคิดค่าธรรมเนียมครึ่งหนึ่ง เนื่องจากผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้นั้นเป็นเจ้าของรวมในกรรมสิทธิ์ที่ดินอยู่ครึ่งหนึ่ง ประเด็นนี้มีแนวปฏิบัติของกรมที่ดิน ที่ มท 0515/ว 22235 ลงวันที่ 8 สิงหาคม 2549 กรณีขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งมีชื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์และลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินได้เองนั้น กำหนดว่า การประเมินทุนทรัพย์สินในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมและการจัดเก็บภาษีเงินได้ ต้องเก็บทั้งแปลง โดยให้เหตุผลว่าเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นทั้งแปลง หลักเกณฑ์ของการเสียค่าธรรมเนียมที่ดินในกรณีที่ผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดเป็นเจ้าของรวมก็ใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกัน เพราะกรมที่ดินถือว่าเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นทั้งแปลง เจ้าพนักงานที่ดินก็ย่อมต้องเก็บค่าธรรมเนียมที่ดินทั้งแปลงด้วยเช่นกัน

ประเด็นนี้ได้มีคำพิพากษาของศาลปกครองกลาง³⁰ อธิบายในเรื่องดังกล่าวไว้ว่า เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของการกำหนดค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม ตาม 7 (1) ของบัญชีอัตราค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายท้ายประมวลกฎหมายที่ดิน และตามข้อ 2 (7) ของกฎกระทรวงฉบับที่ 47 (พ.ศ.2541) นั้น ที่ให้เรียกเก็บตามราคาประเมินทุนทรัพย์สินของที่ดินที่จดทะเบียนในอัตราร้อยละ 2 เห็นว่า การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมดังกล่าวมีฐานมาจากการจดทะเบียน

³⁰ คำพิพากษาศาลปกครองกลางคดีหมายเลขที่ 619/2555

สิทธิและนิติกรรมในที่ดินโดยอาศัยปริมาณหรือจำนวนเนื้อที่ของที่ดินที่จดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม เป็นเกณฑ์ ซึ่งในกรณีนี้เมื่อปรากฏว่าผู้จดทะเบียนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าว โดยมีได้มีการแบ่งแยกว่าเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมแต่ละคนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินจำนวนเท่าใด จึงต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าวทั้งหมด ตามมาตรา 1357 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อเป็นกรณีการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกัน ในปัจจุบันจะเป็นการบังคับคดีมาทั้งหมดเพื่อนำทรัพย์ออกขายทอดตลาดทั้งแปลงก็ตาม แต่กรณีการยึดและขายทอดตลาดดังกล่าว ก็ไม่มีผลต่อกรรมสิทธิ์ในที่ดินส่วนที่เป็นของเจ้าของรวมที่ไม่ได้เป็นลูกหนี้แต่อย่างใด ประกอบกับการที่ผู้จดทะเบียนเป็นผู้ที่ซื้อที่ดินดังกล่าวได้จากการขายทอดตลาด ย่อมมีผลทำให้ไม่มีกรณีที่ผู้จดทะเบียนจะต้องขายที่ดินในส่วนของตนเองให้แก่ตนเองอีก และย่อมถือว่าการจดทะเบียนตามคำสั่งศาล เป็นการขายเฉพาะส่วนของจำเลยที่เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ดังนั้นการคิดค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมในที่ดิน จึงต้องคิดแยกส่วนของผู้จดทะเบียนซึ่งเป็นเจ้าของรวมออกจากราคาที่ดินทั้งหมดทั้งหมด อีกทั้งสภาพบังคับของหนังสือของกรมที่ดิน ซึ่งถือปฏิบัติดังกล่าว มิใช่กฎหมายเป็นแต่เพียงหนังสือเวียนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวรับทราบ และถือปฏิบัติให้เหมือนกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นหนังสือเวียนชักซ้อมความเข้าใจภายในหน่วยงานเท่านั้น มิได้มีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไปอย่างเช่นกฎหมาย และไม่ได้อยู่ในสถานะกฎหมายลำดับรอง

5.5 มาตรการบังคับคดีอื่นที่ควรทำควบคู่กันอันจะส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิของเจ้าของรวมเกิดประสิทธิภาพ

ก. มาตรการบังคับให้มีการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามาตรการที่จะบังคับให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแบ่งยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ คือ เจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งมีอำนาจยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 ก็ควรมีอำนาจเช่นเดียวกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา คือมีอำนาจยึดและขายทรัพย์สินเฉพาะส่วนแห่งกรรมสิทธิ์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการแบ่งแยกการ

บังคับคดีโดยวิธีที่ 1 หรือ 2 ก็ควรที่จะกระทำเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้แก่เจ้าหนี้เท่านั้น กล่าวคือ หากแบ่งแยกบังคับคดีเฉพาะส่วนของลูกหนี้แล้ว เป็นกรณีที่ทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีนั้นมีมูลค่าสูงกว่าหนี้ตามคำพิพากษามาก เจ้าหนี้ชอบที่จะบังคับคดีได้เท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้เท่านั้น

การบังคับคดีนั้น โดยมากแล้วทรัพย์สินที่ถูกนำมาบังคับคดีย่อมต้องมีราคาที่สูงกว่าหนี้ตามพิพากษา แต่จำนวนเท่าใดจึงจะอยู่ในหลักเกณฑ์ว่าเพียงพอแก่การชำระหนี้ กล่าวคือ จะต้องพิจารณาถึงทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าว ว่ายังมีทรัพย์สินอื่นที่เจ้าหนี้สามารถทำการบังคับคดีเพื่อให้เพียงพอแก่การชำระหนี้ได้แต่เจ้าหนี้ไม่ทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าว แต่กลับยึดทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงกว่าหนี้ตามคำพิพากษาอยู่หลายเท่า แต่หากการบังคับคดีดังกล่าวเป็นการกระทำที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษากลับแล้งให้ลูกหนี้ต้องถูกบังคับคดีในทรัพย์สินอย่างใด ๆ เกินจำเป็น เช่นนี้ถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาใช้สิทธิในการบังคับคดีโดยไม่สุจริต ย่อมไม่อาจทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าวได้ ดังนั้นการใช้สิทธิโดยสุจริตในการบังคับคดีก็มีความสำคัญที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจำต้องคำนึงถึงเมื่อใช้สิทธิในการบังคับคดีด้วย

ข. มาตรการการประเมินราคาที่เหมาะสมเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะอิงราคาจากกรรมที่ดิน และกรรมธนากรักษ์ ซึ่งหากเป็นทรัพย์สินที่อยู่ในพื้นที่ที่มีความเติบโตทางเศรษฐกิจ ราคาทรัพย์สินที่อ้างอิงจะไม่ตรงกันกับมูลค่าทรัพย์สินในความเป็นจริง จึงก่อให้เกิดกรณีที่เมื่อมีการขายทอดตลาดได้ในราคาที่ต่ำ จำนวนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเพื่อนำไปชำระหนี้ในกับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็เป็นจำนวนที่น้อย ประกอบกับระยะเวลาในการขายทอดตลาดมีระยะเวลาที่ยาวนาน ซึ่งในระหว่างที่ยังขายทอดตลาดไม่ได้ ดอกเบี้ยตามคำพิพากษาก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เมื่อหนี้ตามคำพิพากษาเพิ่มสูงขึ้น และขายทอดตลาดทรัพย์สินได้ในราคาที่ยังไม่เพียงพอกับการชำระหนี้ ส่งผลให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ได้อีก หากระยะเวลาในการบังคับคดีไม่เกิน 10 ปี ทำให้ลูกหนี้ต้องสูญเสียทรัพย์สินเพิ่มขึ้นอีก ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญในการประเมินราคาทรัพย์สิน ซึ่งอาจเป็นรูปแบบของการให้เอกชนเข้ามาประเมินราคาทรัพย์สินดังกล่าว โดยให้เอกชนนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมและกำกับดูแลของกรมบังคับคดี ก็จะเป็นส่วนช่วยให้การประเมินราคาทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ค. มาตรการการไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 277 ได้บัญญัติเรื่องของการให้สิทธิเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่สามารถยื่นคำขอต่อศาล ขอให้ศาลทำการไต่สวนโดยออกหมายเรียกลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลอื่นที่เชื่อว่าอยู่ในฐานะที่จะให้ถ้อยคำอันเป็นประโยชน์มาในการไต่สวน

มาตรา 277 นี้ในทางปฏิบัติมักจะไม่ค่อยได้นำมาใช้ เนื่องจากว่าหากเจ้าหนี้อื่นยื่นคำขอต่อศาลเพื่อให้เรียกลูกหนี้มาไต่สวนแล้ว แต่ลูกหนี้ไม่มาศาล จะบังคับอย่างใดก็กับตัวลูกหนี้ไม่ได้ แต่กรณีดังกล่าวนี้ในต่างประเทศ เช่น กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ประสบปัญหาในด้านการค้นหาทรัพย์สินที่อาจบังคับคดีได้ สามารถดำเนินการเรียกร้องให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้การในคำให้การว่าทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ที่ใด และการฝ่าฝืนหน้าที่ที่จะต้องให้การนี้อาจจะทำให้ต้องถูกลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลได้ ซึ่งวิธีการเหล่านี้ช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการบังคับคดีตามคำบังคับตามหลักความยุติธรรมด้วย

เนื่องจากส่วนใหญ่ทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์นั้น มีการปรากฏทางทะเบียนที่ชัดเจนและเจ้าหนี้ตามคำพิพากษสามารถตรวจสอบความเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้โดยง่ายกว่าวิธีการสืบทรัพย์สินประเภทอื่น ดังนั้นส่วนมากของการบังคับคดียึดทรัพย์สิน คือ การบังคับคดีเอาอสังหาริมทรัพย์ แต่แท้ที่จริงแล้วบางกรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินอย่างอื่นที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ เช่น ค่าเช่าที่ได้รับจากการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ หรือ ทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์อื่น ซึ่งทางปฏิบัติของเจ้าหนี้ก็มักจะเลือกแสวงหาทรัพย์สินที่สะดวกต่อการสืบทรัพย์สิน และบางครั้งจุดประสงค์ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีใช้การบังคับคดีเพื่อต้องการเอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามคำพิพากษา แต่เป็นกรณีการบังคับคดีในรูปแบบของการบีบบังคับลูกหนี้ให้จำต้องหาเงินมาชำระแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาจำนวนไม่น้อยที่ยอมกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ เพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา อีกทั้งค่าใช้จ่ายในชั้นบังคับคดีในกรณีที่เป็นการยึดแล้วไม่มีการขาย ส่วนใหญ่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะผลักรงให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้วางชำระ ดังนั้นหากมีกระบวนการไต่สวนเพื่อสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอย่างเป็นระบบ จะก่อให้เกิดผลบังคับใช้ที่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และเพื่อให้ไม่เป็นกรณีที่ฝ่ายเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจเหนือลูกหนี้ตามคำพิพากษาจนเกินไป

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

บุคคลใดก่อนหรืออย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ย่อมมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในหน้าที่ตนเองได้ ก่อให้เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของนี้ เพราะเมื่อหนึ่งเกิดขึ้นและมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว ย่อมก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ในระหว่างคู่กรณีผู้เป็นฝ่ายในหนึ่ง คือ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ และลูกหนี้พึงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ นั้น ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องร้องให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามการชำระหนี้ได้ เพราะเจ้าหนี้ไม่อาจเข้าไปบังคับชำระหนี้กับทรัพย์สินของลูกหนี้ได้เอง จำต้องขออำนาจรัฐให้เข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งก็จะต้องฟ้องขอให้ศาลบังคับให้จำเลยชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้นั่นเอง และแม้เจ้าหนี้จะได้ฟ้องร้องบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ และศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามที่เจ้าหนี้เรียกร้อง อันเป็นผลให้ลูกหนี้กลายเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม แต่หากลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาในการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่อาจทำการบังคับชำระหนี้เอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ด้วยตนเอง จะต้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดำเนินการบังคับคดีตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอีก เพื่อให้คำพิพากษาของศาลสามารถบังคับชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้จริง

การบังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งเป็นกระบวนการพิจารณาที่เกิดขึ้นหลังจากการที่ศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีแล้ว ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตาม เพื่อให้คำพิพากษาของศาลเกิดความศักดิ์สิทธิ์และเกิดประสิทธิผลเต็มตามคำพิพากษามากที่สุด และผู้ที่จะต้องถูกบังคับคดีก็ต้องเป็นบุคคลผู้แพคดี หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น บุคคลอื่นแม้อาจมีความใกล้ชิดหรือมีความเกี่ยวข้องกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ว่าในทางสถานะครอบครัวหรือความสัมพันธ์อื่นๆตามกฎหมาย ก็ถือว่าเป็นบุคคลภายนอกคดีทั้งสิ้น เพราะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา มิได้ฟ้องให้บุคคลภายนอกเหล่านั้นเข้า

เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาล เพื่อให้ต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย เพราะหากเป็นกรณีที่กฎหมายประสงค์จะให้การบังคับคดีมีผลไปถึงบุคคลภายนอก จะต้องมีการบัญญัติกฎหมายไว้อย่างชัดเจน เพราะถือว่าการบังคับคดีเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในด้านทรัพย์สินของบุคคลอย่างหนึ่ง จึงต้องมีกฎหมายบัญญัติการจำกัดสิทธิดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน อย่างเช่นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคสอง ซึ่งให้คำพิพากษาที่วินิจฉัยเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สามารถใช้ยื่นบุคคลภายนอกได้

สิทธิของบุคคลตามกฎหมายมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเมื่อกฎหมายบัญญัติคุ้มครองและรับรองสิทธิของบุคคลใดบุคคลหนึ่งไว้ ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นที่จะต้องเคารพในสิทธิดังกล่าวด้วย ฉะนั้นการเข้าใจถึงสิทธิของบุคคลอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติคุ้มครองไว้นั้น ย่อมจะทำให้บุคคลอื่นจำต้องปฏิบัติตนมิให้กระทบกับสิทธิของบุคคลคนนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นกรณีของการบังคับคดีเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล ย่อมอยู่ในลักษณะของการจัดการข้อพิพาทซึ่งอาจก่อให้เกิดข้อโต้แย้งหลายประการ เนื่องจากกระบวนการบังคับคดีตามกฎหมายอาจไม่ตรงตามความประสงค์ที่คู่ความฝ่ายนั้นประสงค์จะให้ เป็น และทำให้คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเกิดความรู้สึกไม่พอใจในกระบวนการบังคับคดี ดังนั้นจึงควรที่จะวิเคราะห์ถึงสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาลงจนบุคคลภายนอกคดีว่าบุคคลเหล่านี้มีสิทธิอย่างใดบ้างตามกฎหมายและจะทำอย่างไรให้กระบวนการบังคับคดีตรงตามความประสงค์ของคู่ความ เพราะบุคคลแต่ละฝ่ายก็ย่อมประสงค์ที่จะให้ตนได้รับความคุ้มครองตามสิทธิที่ตนเองมีอยู่ตามกฎหมายให้ได้มากที่สุด ดังนี้

ก. สิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

ความประสงค์ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา คือ ต้องการได้รับชำระหนี้จนครบถ้วนตามคำพิพากษาของศาลด้วยเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้นหากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้รับผลตามที่ศาลมีคำพิพากษา หรือ ได้รับชำระหนี้ที่ล่าช้า อันเนื่องมาจากการใช้สิทธิตามกฎหมายของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่น การใช้สิทธิอุทธรณ์ และการยื่นคำขอทุเลาการบังคับคดี กรณีเช่นนี้หากศาลอนุญาตให้ทุเลาการบังคับคดี จะส่งผลให้การบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องถูกตื้อไว้ก่อน เพื่อ

รอฟังคำสั่งศาลในเรื่องที่คู่ความอุทธรณ์เสียก่อนว่าศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นประการใด ซึ่งจากการทูลเกล้าการบังคับคดีนี้ ทำให้การบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องถูกชะลอไว้ชั่วคราว จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ซึ่งกรณีเช่นนี้ย่อมทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเกิดความเสียหาย กล่าวคือ ทำให้การที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ถูกยี้ระยะเวลาออกไป กฎหมายจึงประสงค์จะเยียวยาความเสียหายดังกล่าวให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและไม่ต้องการให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาใช้สิทธิทางกฎหมายดังกล่าวทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องเสียเปรียบ ดังนั้นกฎหมายจึงวางหลักให้เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะได้รับการวางเงินประกันความเสียหายจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ หรือเนื่องจากพฤติกรรมของลูกหนี้เอง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิ เช่น การขอคุ้มครองชั่วคราว รวมถึงสิทธิในการได้รับการบังคับตามคำพิพากษา คือ หากศาลพิพากษาให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับชำระหนี้เป็นจำนวนเงิน หากลูกหนี้ประสงค์จะขอชำระหนี้เป็นงวด หรือบางส่วนซึ่งไม่ครบจำนวนตามยอดหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมดอกเบี้ย (ถ้ามี) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิบอกปิดไม่รับเงินบางส่วนนั้นทั้งหมด

ข. สิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ความประสงค์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา คือ หากเป็นกรณีที่ลูกหนี้อยอมรับว่าตนเองเป็นหนี้จริง แต่อาจเกิดจากการที่ลูกหนี้ไม่มีเงินจำนวนมากพอในการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้จนครบถ้วน เมื่อลูกหนี้ทราบว่าตนเองจะต้องถูกบังคับคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้ว ก็ย่อมต้องการรับผิดชอบชำระหนี้ตามที่กำหนดในคำพิพากษาโดยวิธีหลีกเลี่ยงความเสียหายให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น ประสงค์จะตกลงเจรจากับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อขอผ่อนผันเรื่องการชำระหนี้ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของการทำสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้กับเจ้าหนี้ หรือการผ่อนชำระหนี้กับเจ้าหนี้เป็นงวดๆ โดยกำหนดเวลาการชำระหนี้ระหว่างกันขึ้นใหม่ และหากกระบวนการบังคับคดีขั้นตอนใดที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเห็นว่าได้รับความเสียหายเกินสมควร เช่น การยึดทรัพย์เกินกว่าจำเป็นแก่หนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ชอบที่จะใช้สิทธิทางศาล โดยยื่นคำร้องขอเพิกถอนการยึดของเจ้าพนักงานบังคับคดี หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น

ค. สิทธิของบุคคลภายนอกคดี

บุคคลภายนอกที่มีได้เป็นคู่ความในคดี โดยทั่วไปแล้วย่อมมิได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าว่าตนเองจะถูกกระทบกระเทือนสิทธิอันเนื่องมาจากคำพิพากษาของศาล ดังนั้นกรณีของบุคคลภายนอกที่ได้รับการกระทบสิทธิอันเนื่องมาจากคำพิพากษาของศาลระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ตามคำพิพากษา บุคคลภายนอกย่อมใช้สิทธิทางศาลได้ เช่น วิธีการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน หรือการร้องขอต่อศาลเพื่อให้ตนได้รับความคุ้มครองจากสิทธิตามกฎหมาย อาทิเช่น การร้องกันส่วน

ดังนั้นเมื่อเรารู้ถึงสิทธิและความประสงค์ของบุคคลเหล่านี้แล้ว การบังคับใช้กฎหมายย่อมต้องกระทำโดยกระทบต่อสิทธิของบุคคลดังกล่าวให้น้อยที่สุด หรือหากเป็นกรณีจำเป็นก็ควรจะเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 282 กำหนดให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีได้เฉพาะทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายประสงค์ที่จะให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีเอากับทรัพย์สินของผู้เป็นหนี้ที่แท้จริง และเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกมิให้ถูกกระทบกระเทือนต่อสิทธิในทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งแม้มาตรา 282 จะมีได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับคำว่า "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา" ว่าให้มีขอบเขตของความหมายเพียงใด กล่าวคือให้หมายความรวมถึงทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมกับบุคคลภายนอกหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้ศาลได้มีคำพิพากษา วินิจฉัยคำว่า "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา" ว่าให้ความหมายรวมถึงทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมกับบุคคลภายนอก เพราะถือว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีกรรมสิทธิ์รวมอยู่ด้วย กล่าวคือส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีรวมอยู่ในทรัพย์สินนั้นทั้งหมดโดยไม่มีทางจะแยกออกเป็นส่วนๆ ได้ว่าส่วนใดเป็นส่วนของผู้เป็นเจ้าของรวมคนใด จนกว่าจะได้มีการแบ่งแยกระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม ดังนั้นจึงอยู่ในความหมายของคำว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 282 ทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิบังคับคดีกับทรัพย์สินซึ่งมีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา ด้วยเหตุนี้การบังคับคดีกับทรัพย์สินลักษณะนี้ทำให้ผู้เป็นเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องถูกกระทบกระเทือนถึงสิทธิในการใช้สอย

ทรัพย์สิน จากกรณีของการบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าว เป็นสาเหตุให้ผู้เป็นเจ้าของจำต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้รับรองคุ้มครองสิทธิของตนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 และ มาตรา 288 ซึ่งจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในปัจจุบัน วางแนวทางว่า "การยึดที่ดินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษากับผู้อื่นมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันโดยที่ยังมิได้มีการแบ่งกันเป็นส่วนสัดนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิยึดได้ทั้งแปลงและศาลย่อมขายได้ทั้งแปลง เว้นแต่จะตกลงยินยอมกันให้ขายเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะแม้ระหว่างเจ้าของร่วมด้วยกันเองเมื่อตกลงแบ่งกันเองไม่ได้ ก็จะต้องขายทั้งแปลง" ด้วยเหตุนี้การที่ผู้เป็นเจ้าของรวมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะยื่นคำร้องต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 287 เพื่อขอเกี่ยวในส่วนในทรัพย์สินของตนออกจากของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะทำได้ ก็ต่อเมื่อได้ความว่าระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมนั้นมีการแบ่งแยกการครอบครองแยกต่างหากจากกันเป็นส่วนสัดที่ชัดเจนแล้วก่อนทำการบังคับคดี ซึ่งจากแนวคำวินิจฉัยของศาลดังกล่าวส่งผลทำให้ภายหลังมีการออกระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 ข้อ 32 กำหนดว่า "ในการยึดทรัพย์นั้น ให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ ให้ยึดมาทั้งหมด" ดังนั้นในปัจจุบันหากทรัพย์ที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะบังคับคดีนั้นเป็นทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมสามารถบังคับเอาทรัพย์สินนั้นได้ทั้งหมดทันที

สรุป คือ การบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมนั้น มีกรณียกเว้นที่เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อาจบังคับคดีกับทรัพย์ได้ทั้งหมด คือหากเป็นกรณีที่เป็นความเป็นจริงลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าของร่วมได้ตกลงกันแบ่งแยกกันครอบครองทรัพย์สินกันเป็นส่วนสัดแน่นอนแล้วว่าส่วนของแต่ละคนอยู่ในส่วนใด แม้ทรัพย์สินนั้นลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าของร่วมจะยังมีชื่อถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองร่วมกันก็ตาม แต่ผู้ที่เป็นเจ้าของร่วมก็สามารถยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 287 เพื่อขอให้แบ่งส่วนหรือเกี่ยวในส่วนในทรัพย์สินเฉพาะส่วนของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามที่แต่ละฝ่ายครอบครองได้ เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการบังคับคดีและขายเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่การ

ตกลงแบ่งแยกการครอบครองระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันนั้นต้องมีการแบ่งแยกก่อนที่จะมีการบังคับคดี ซึ่งหากศาลมีคำสั่งให้กันทรัพย์ในส่วนของผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก็จะส่งผลให้โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิบังคับคดีได้เท่าที่จำเลยมีสิทธิในที่ดินพิพาทเท่านั้น เพราะความตกลงที่ให้แบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัดย่อมผูกมัดจำเลยและเจ้าของร่วมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1364 เจ้าของร่วมและจำเลยย่อมได้สิทธิครอบครองที่ดินตามส่วนสัดที่แบ่งกันครอบครองมานั้น โดยถือได้ว่าเจ้าของร่วมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมีสิทธิอื่น ๆ อันอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมายซึ่งการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าของรวมคนอื่นด้วย

คำพิพากษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าหากเป็นกรณีที่ระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษามีการตกลงแบ่งแยกการครอบครองออกเป็นสัดของแต่ละคนอย่างชัดเจน เช่นนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่อาจบังคับคดีกับทรัพย์สินในส่วนของผู้บุคคลอื่นที่มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดได้ เนื่องจากถือว่าส่วนที่มีการแบ่งแยกดังกล่าว มิใช่ส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงไม่อาจทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินของผู้บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้เช่นกัน ซึ่งกรณีการแบ่งแยกเป็นส่วนสัดชัดเจนระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมดังกล่าว โดยมากจะเป็นการแบ่งแยกกันครอบครองในทางข้อเท็จจริง ดังนั้นหากทรัพย์ที่ถูกบังคับคดีเป็นทรัพย์ที่การได้มาแห่งกรรมสิทธิ์จำต้องปรากฏทางทะเบียน ตัวอย่างเช่น การมีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ บุคคลผู้ที่จะได้กรรมสิทธิ์อันจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจะต้องมีการทำให้ปรากฏทางทะเบียน โดยการจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่นั่นเอง ฉะนั้นเมื่อมีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันโดยมิได้มีการจดทะเบียนไว้ทางทะเบียน บุคคลภายนอกย่อมไม่อาจทราบได้ว่าทรัพย์สินที่มีการถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันนั้นมีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันหรือไม่ และมีส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอยู่ในส่วนใดบ้าง ดังนั้นในทางปฏิบัติบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของรวม โดยมากจะใช้สิทธิในการขอแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ก็ต่อเมื่อทราบว่าตนเองถูกกระทบสิทธิ กล่าวคือ เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อบังคับคดีกับทรัพย์สินนั้นทั้งหมด เจ้าพนักงานบังคับคดีก็สามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็น

เจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้ทั้งหมด ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 ข้อ 32 ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อเป็นการบังคับคดีทั้งหมดก็ย่อมกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี ดังนั้นบุคคลภายนอกจึงพยายามหาวิธีทางที่จะคุ้มครองสิทธิของตนเองที่มีอยู่ตามกฎหมาย ซึ่งสิทธิของผู้ที่เป็นเจ้าของรวมในกรณีทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีนั้นมีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดชัดเจนระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก่อนที่ทรัพย์สินนั้นจะถูกบังคับคดี คือเจ้าของรวมดังกล่าวสามารถขอคืนส่วนในทรัพย์สินของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ ฉะนั้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิบังคับคดีได้เฉพาะส่วนที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ในส่วนทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของรวมย่อมไม่ถูกกระทบสิทธิไปด้วย แต่ในทางกลับกันหากเป็นกรณีที่ได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกัน คำวินิจฉัยของศาลในปัจจุบันวางแนวทางไว้ว่า ผู้ที่เป็นเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีสิทธิขอคืนส่วนหรือขอให้ศาลแบ่งแยกทรัพย์สินในส่วนของตนออกจากทรัพย์สินทั้งหมด สิทธิของเจ้าของรวมมีเพียงประการเดียวคือ ขอคืนส่วนของตนจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น กล่าวคือเมื่อทรัพย์สินดังกล่าวถูกบังคับคดีออกขายทอดตลาดแล้ว เงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกจ่ายให้กับเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยไม่หักค่าใช้จ่ายใดๆในชั้นบังคับคดี อีกส่วนหนึ่งคือส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งจะถูกจ่ายให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้รับจำนองต่อไปแล้วแต่กรณี

จากการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นปัญหาซึ่งได้รับการโต้แย้งจากผู้เป็นเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นอย่างมาก เหตุใดตนเองจะต้องยอมที่จะได้รับผลกระทบจากหนี้ที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้นด้วย กล่าวคือ ทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีซึ่งเป็นทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น หากไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดมาทั้งหมด และบุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเพียงร้องขอให้แบ่งเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดในส่วนของตนเท่านั้น จะเห็นได้ว่าเจ้าของรวมนั้นไม่มีสิทธิขอให้แบ่ง

ส่วนในทรัพย์สินที่ตนมีสิทธิออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่ต้องจ่ายมอบเพียงเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้วสิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในทรัพย์สินซึ่งตนเป็นเจ้าของรวมกับผู้อื่นนั้น ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ถูกยึดทรัพย์ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเองก็มีสิทธิที่จะจำหน่ายจ่าย โอนทรัพย์สินได้เฉพาะในส่วนของตนเท่านั้น แล้วเหตุใดเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิบังคับคดีเอาทรัพย์สินในส่วนที่เป็นของเจ้าของรวมคนอื่นด้วย อีกทั้งโดยเจตนารมณ์ของกฎหมายก็ไม่ประสงค์จะให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีให้กระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอก ดังนั้นการบังคับคดีในลักษณะดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับสิทธิในการจัดการทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1361 กล่าวคือเจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งจะจำหน่ายตัวทรัพย์สินทั้งหมดได้ ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากเจ้าของรวมทุกคน และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1364 วางหลักไว้ว่า "การแบ่งทรัพย์สินให้ทำโดยแบ่งทรัพย์สินระหว่างเจ้าของรวมเสียก่อนก่อน หรือโดยการขายทรัพย์สินแล้วเอาเงินที่ขายได้แบ่งกัน แต่หากตกลงกันไม่ได้ เจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งอาจร้องต่อศาล และศาลจะสั่งให้ขายโดยประมูลราคากันระหว่างเจ้าของรวมหรือขายทอดตลาดก็ได้" ดังนั้นสิทธิของผู้เป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินย่อมต้องเป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของเอกชนให้มืออยู่ตามกฎหมาย ในส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อวางหลักเกณฑ์และแนวทางเกี่ยวกับวิธีการพิจารณาความในชั้นศาลตลอดจนชั้นบังคับคดีเพื่อเป็นการรับรองให้กฎหมายสารบัญญัติสามารถบังคับใช้ได้จริง ดังนั้นสิทธิในทางทรัพย์สินของบุคคลจึงควรได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การที่คำพิพากษาของศาลและแนวทางการปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมได้ทั้งหมด หากไม่ปรากฏว่ามีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนก่อนทำการบังคับคดี หรือไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น เป็นลักษณะของการสร้างกฎเกณฑ์ที่รวบรัดมากเกินไป กล่าวคือไม่มีการเปิดโอกาส หรือให้สิทธิแก่ผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นในการเลือกว่าจะจัดการต่อทรัพย์สินดังกล่าวอย่างไรเสียก่อน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1364 ซึ่งการวางหลักเกณฑ์ที่

รวบรัดโดยให้สามารถขายทอดตลาดทรัพย์สินได้ทั้งหมด ในทางปฏิบัตินั้นการขายทอดตลาดในลักษณะดังกล่าวส่งผลกระทบต่อผู้เป็นเจ้าของรวมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาอย่างมาก เพราะผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นจำเป็นต้องอยู่ในภาวะไม่มีทางเลือกที่จะจัดการกับทรัพย์สินในส่วนของตนอย่างใดๆได้ และจำเป็นต้องยอมให้ทรัพย์สินในส่วนของตนถูกบังคับคดีไปด้วย เพราะเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นก่อน อีกทั้งผลที่ตามมา คือ หากผู้เป็นเจ้าของรวมไม่ประสงค์ให้ทรัพย์สินดังกล่าวถูกขายทอดตลาด ก็จำเป็นต้องเลือกวิธีการชดใช้หนี้ตามคำพิพากษาให้แก่เจ้าหนี้แทนลูกหนี้ตามคำพิพากษา แม้ว่าตนเองมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดการกับทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวม ดังนี้ การจัดการทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมอันเป็นสาระสำคัญ ต้องมีการตกลงกันโดยเสียงข้างมากของผู้เป็นเจ้าของรวม (มาตรา 1358) เจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งจะจำหน่ายส่วนของตนก็ได้ แต่หากจะจำหน่ายตัวทรัพย์สินทั้งหมดได้ ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของรวมทุกคน (มาตรา 1361) และเจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งมีสิทธิเรียกให้แบ่งทรัพย์สินได้ (มาตรา 1363) แต่การแบ่งทรัพย์สินนั้นให้แบ่งกันเองระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันก่อน หรือแบ่งโดยการขายทรัพย์สินแล้วเอาเงินที่ขายได้มาแบ่งกัน แต่ถ้าเจ้าของรวมไม่ตกลงกันว่าแบ่งทรัพย์สินอย่างไร เจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดอาจขอให้ศาลสั่งแบ่งทรัพย์สิน หรือหากการแบ่งนั้นทำไม่ได้หรือจะเสียหายมาก ศาลจะสั่งให้ประมุขขายระหว่างเจ้าของรวมด้วยกันเอง หรือขายทอดตลาดก็ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นกรณีที่ระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมสามารถที่จะจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งกับทรัพย์สินซึ่งตนมีกรรมสิทธิ์รวมได้ โดยขึ้นอยู่กับข้อตกลงกันระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมกันนั้น ประสงค์จะจัดการกับทรัพย์สินโดยวิธีใด แต่หากภายหลังทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมนั้น ผู้เป็นเจ้าของรวมคนหนึ่งตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะบังคับคดีเอาทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อนำออกขายทอดตลาดชำระหนี้ตามคำพิพากษา เช่นนี้ในแนวทางของคำพิพากษาของศาลและแนวปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีในปัจจุบัน วางหลักไว้ว่าหากทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมนั้น มิได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกัน

เช่นนี้ถือว่าส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาครอบคลุมไปหมดทุกส่วน เพราะไม่อาจแบ่งแยกได้ว่าส่วนใดเป็นส่วนหนึ่งของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และส่วนใดเป็นส่วนหนึ่งของบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของรวม ดังนั้น จึงสามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมได้ทั้งหมด กรณีดังกล่าวทำให้สิทธิในการจัดการอย่างใด ๆ ของผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่อาจกระทำเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากวิธีการบังคับคดีดังกล่าว ทำให้พบว่าผู้ที่วางแนวทางและหลักเกณฑ์ให้สามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินได้ทั้งหมด อาจเกิดจากการพิจารณาถึงเหตุผลที่ว่า หากยอมให้เจ้าของรวมคนอื่นจัดการอย่างใด ๆ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี ก็อาจจะเป็นการจัดการกับทรัพย์สินที่ทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเสียเปรียบได้ เพราะอาจมีการแบ่งทรัพย์สินในลักษณะที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการเป็นเจ้าของในส่วน of ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่น เป็นลักษณะของการแบ่งแยกทรัพย์สินในเชิงได้เปรียบเสียเปรียบกัน เพราะหากมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม ในส่วนที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอยู่นั่นเอง จึงอาจเกิดกรณีการสมยอมของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ในการที่จะแบ่งทรัพย์สินในลักษณะที่เป็นประโยชน์แก่ตนน้อยที่สุด เพราะอย่างใดก็ตามสิทธิในทางทรัพย์สินดังกล่าว ก็ตกให้แก่เจ้าหนี้มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา อีกทั้งหากยอมให้มีการแบ่งแยกบังคับคดีเฉพาะส่วนที่เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา การบังคับคดีเพื่อนำทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดจะเป็นการยากและขายได้ราคาไม่ดีเท่าที่ควร จึงนำมาสู่เหตุผลที่ว่าให้สิทธิเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยได้ทั้งหมด

จากเหตุผลของกระบวนการในการบังคับคดีในลักษณะดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมทั้งหมดนั้น เป็นกรณีการข้ามขั้นตอนในการให้สิทธิแก่ผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้อาจมีผู้โต้แย้งว่าหากระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของรวมด้วยกันไม่สามารถตกลงแบ่งแยกทรัพย์สินระหว่างกันได้ ทรัพย์สินดังกล่าวก็ย่อมต้องเข้าสู่กระบวนการในการขายทอดตลาดอยู่ดี อีกทั้งการบังคับคดีกับทรัพย์สินบางประเภทเป็นทรัพย์สินไม่อาจแบ่งแยกได้หรือหากแบ่งแยกแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมค่าเสื่อมราคา ดังนั้นการกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถทำการบังคับคดีได้ทั้งหมดก็ย่อมถูกต้องแล้ว แต่กรณีดังกล่าว

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสิทธิในทางทรัพย์สินของบุคคลย่อมต้องได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งโดยหลักแล้วการบังคับคดีย่อมต้องไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกที่มีอยู่ตามกฎหมาย แต่ในบางครั้งทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาประสงค์จะทำการบังคับคดีนั้นมีบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนได้เสียของการมีอยู่ของทรัพย์สินด้วย ฉะนั้นหากกระบวนการในการบังคับคดีจำเป็นต้องกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกก็สามารถทำได้ หากแต่ต้องได้รับรองคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกดังกล่าวครบถ้วนแล้วตามกฎหมาย เว้นแต่จะเป็นกรณีที่กฎหมายไม่เปิดช่องให้ทำได้และต้องเป็นวิถีทางที่เหมาะสมและก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลภายนอกน้อยที่สุด ซึ่งกรณีของทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีอยู่ในลักษณะที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยนั้น การจะตัดสิทธิไม่ให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าวเสียเลย ก็ย่อมไม่ถูกต้อง เนื่องจากส่วนในทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวมนั้นก็มีส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษารวมอยู่ด้วย เพียงแต่ว่าไม่อาจแยกออกเป็นรูปธรรมได้ว่า ส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีส่วนใดบ้างของทรัพย์สินทั้งหมด เพราะกฎหมายถือว่าการเป็นเจ้าของรวมในลักษณะนี้ ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ย่อมครอบคลุมไปทุกส่วนในทรัพย์สินจนกว่าจะมีการแบ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นสามารถทำการบังคับคดีได้ แต่การบังคับคดีในลักษณะของการบังคับทั้งหมด ย่อมเกิดผลกระทบต่อเจ้าของรวมคนอื่นจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรให้สิทธิแก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาให้สามารถบังคับคดีเอาทรัพย์สินได้ทั้งหมดในทันที มีลักษณะเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ข้ามขั้นตอนและเป็นการรวบรัดมากเกินไป โดยคำนึงถึงแต่ความสะดวกในการบังคับคดีตลอดจนเป็นการคาดการณ์ผลเสียที่อาจเกิดขึ้นล่วงหน้า โดยมิได้คำนึงถึงหรือให้ความสำคัญกับเรื่องของการคุ้มครองสิทธิในทางทรัพย์สินของบุคคลภายนอกในฐานะที่เป็นเจ้าของรวมคนหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่าที่ควร

กรณีจึงจำเป็นต้องหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประสงค์จะบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น บุคคลภายนอกที่มีได้เป็นคู่ความย่อมได้รับความคุ้มครองที่จะไม่ถูกระทบกระเทือนกับสิทธิของตนที่มีอยู่ตามกฎหมาย

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากหลักการในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่าการที่ผู้เป็นเจ้าของรวมจะมีสิทธิแบ่งทรัพย์สินในส่วนของตนออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ จะต้องเป็นกรณีที่มีการแบ่งแยกการครอบครองระหว่างผู้เป็นเจ้าของด้วยกัน เป็นสัดส่วนชัดเจนแล้วก่อนที่เจ้าหนี้จะทำการบังคับคดีเท่านั้น หากไม่ได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นสัดส่วน ทรัพย์สินนั้นก็ต้องถูกบังคับคดีทั้งหมด ซึ่งแท้จริงแล้วลักษณะของการแบ่งแยกการครอบครองว่าเป็นส่วนสัดส่วนชัดเจนหรือไม่นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ควรจะนำมาเป็นหลักเกณฑ์เพียงอย่างเดียวในการพิจารณาว่าจะบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ทั้งหมดหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาและเสนอแนวทางในการคุ้มครองสิทธิในทางทรัพย์สินของเจ้าของรวมที่ไม่ใช่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ออกเป็น 2 วิธี ดังนี้

ก. วิธีการบังคับคดีภายหลังที่มีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม

คือลักษณะของวิธีการนี้จะให้สิทธิแก่ผู้เป็นเจ้าของรวมในการแบ่งทรัพย์สินเสียก่อนที่ทำการบังคับคดี โดยจะนำหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1364 มาปรับใช้กับวิธีการดังกล่าว

" การแบ่งทรัพย์สินพึงกระทำโดยแบ่งทรัพย์สินนั่นเองระหว่างเจ้าของรวม หรือโดยขายทรัพย์สิน แล้วเอาเงินที่ขายได้แบ่งกัน

ถ้าเจ้าของรวมไม่ตกลงกันว่าแบ่งทรัพย์สินอย่างไรไซ้ เมื่อเจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดร้องขอ ศาลจะสั่งให้เอาทรัพย์สินนั้นออกแบ่ง ถ้าส่วนที่แบ่งให้ไม่เท่ากันไซ้ จะสั่งให้ทดแทนกันเป็นเงินก็ได้ ถ้าการแบ่งเช่นว่านี้ไม่อาจทำได้ หรือจะเสียหายมากนักก็ดี ศาลจะสั่งให้ขายโดยประมูลราคากันระหว่างเจ้าของรวมหรือขายทอดตลาดก็ได้ "

กล่าวคือ วิธีการที่ 1 มีลำดับการจัดการกับทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์รวม ดังนี้

1. ต้องให้เจ้าของรวมทุกคนตกลงระหว่างกันเองเสียก่อนว่าจะแบ่งทรัพย์สินนั้นอย่างไร เช่น กรณีที่เป็นที่ดินว่างเปล่า เจ้าของรวมทุกคนตกลงแบ่งทางส่วนตอนเหนือให้ลูกหนี้ตาม

คำพิพากษา เช่นนี้ก็ยอมทำได้ หรือจะตกลงกันให้ขายทรัพย์สินแล้วเอาเงินที่ขายได้มาแบ่งกันก็ยอมทำได้ ไม่ว่าจะตกลงจะให้ขายโดยวิธีการใด และผู้ซื้อทรัพย์สินได้เป็นบุคคลภายนอกหรือไม่สำคัญ

2. ถ้าตกลงกันไม่ได้ เจ้าของรวมคนใดอาจร้องขอให้ศาลทำการแบ่งให้ได้ พร้อมทั้งเสนอวิธีการในการแบ่งด้วย โดยศาลก็จะต้องนำหลักการพิจารณาว่าทรัพย์สินดังกล่าวนั้นเป็นทรัพย์สินที่แบ่งได้ หรือแบ่งไม่ได้ หรือจะเสียหายมากน้อยหากจะทำการแบ่ง เพราะหากเป็นทรัพย์สินที่แบ่งได้ ก็สามารถทำการแบ่งแยกได้เลยแม้ส่วนจะไม่เท่ากันก็ตาม ซึ่งจะให้ผู้ฝ่ายที่ได้มากทดแทนเป็นเงินก็ได้ แต่หากไม่อาจแบ่งได้ ศาลอาจจะสั่งให้ขายแล้วเอาเงินมาแบ่งกัน โดยการขายอาจทำได้ 2 วิธี คือ ขายโดยประมูลราคาระหว่างเจ้าของรวม กับ โดยการขายทอดตลาด ซึ่งเป็นการขายโดยเปิดเผยให้ประชาชนมาประมูลสุ่ราคากัน

วิธีการที่ 1 นี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมในทันทีไม่ได้ จำต้องรอให้มีการแบ่งแยกทรัพย์สินกันระหว่างผู้เป็นเจ้าของร่วมกันเสียก่อนตามขั้นตอนที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่หากผู้เป็นเจ้าของรวมไม่ยอมทำความตกลงแบ่งแยกทรัพย์สินระหว่างกัน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อขอให้เอาทรัพย์สินนั้น ออกแบ่งเสียก่อนหากเป็นทรัพย์สินที่แบ่งแยกได้ แต่หากการแบ่งนั้นไม่สามารถทำได้ หรือจะเสียหายมากต่อตัวทรัพย์สิน ศาลจะสั่งให้ขายโดยประมูลราคาระหว่างกันเอง หรือขายทอดตลาดก็ได้ ซึ่งการแบ่งแยกทรัพย์สินในลักษณะนี้ เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ควรมีมาตรการเสริมโดยให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่ง ห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษายักย้ายถ่ายเททรัพย์สิน หรือระงับการทำนิติกรรมใดๆเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะนำยึด ซึ่งจะเป็นการประกันแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้รับชำระหนี้

ข. วิธีการบังคับคดีเฉพาะส่วนแห่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

วิธีการนี้เป็นการบังคับคดีเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เวลาขายทอดตลาด ก็ขายเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ฉะนั้นเมื่อทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีมีลักษณะของการเป็นเจ้าของร่วมกัน ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาด ย่อมมีความเป็นเจ้าของเฉพาะใน

ส่วนของลูกหนี้เท่านั้น เหมือนกรณีที่เจ้าของรวมคนหนึ่งขายทรัพย์สินที่ตนมีกรรมสิทธิ์ร่วมกับผู้อื่น ส่งผลให้ผู้ซื้อทรัพย์สินนั้น เข้าแทนที่เจ้าของรวมคนเดิม และไม่เป็นการกระทบต่อตัวทรัพย์สิน คือไม่ต้องพิจารณาเลยว่าทรัพย์สินนั้นแบ่งแยกได้หรือไม่ เพราะกรณีวิธีการบังคับคดีรูปแบบนี้เป็นการณ์ที่ผู้ซื้อเข้าไปแทนที่ในความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น โดยไม่จำต้องยุ่งเกี่ยวกับตัวทรัพย์สิน โดยวิธีการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี คือ จะระบุลงในรายงานการยึดทรัพย์สิน ณ ที่ทำการว่า ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น และการประเมินราคาก็จะคิดเฉพาะส่วนที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น

แนวทางการแก้ไขปัญหาทั้งสองวิธีดังกล่าว มีข้อดีที่เหมือนกัน คือ

- 1) เป็นการบังคับคดีที่ตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประสงค์จะบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น
- 2) เจ้าของรวมในทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่จำเป็นต้องยอมรับเพียงสิทธิที่ได้รับเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเท่านั้น แต่มีสิทธิในการกันส่วนตัวทรัพย์สินที่ตนมีกรรมสิทธิ์ออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ เพราะเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดนั้นส่วนใหญ่จะขายได้ในราคาต่ำกว่าราคาเป็นจริง เพราะเหตุว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินราคาทรัพย์สินที่ยึด โดยอิงจากราคาประเมินของสำนักงานที่ดินและกรมธนารักษ์ อีกทั้งระยะเวลาในการบังคับคดีกว่าจะได้ขายทอดตลาดเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และหากในความเป็นจริงเจ้าของรวมนั้นอยู่อาศัยในที่ดินดังกล่าว ก็จะไม่ส่งผลกระทบต่อต้องขาดไร่ซึ่งที่อยู่อาศัย
- 3) เจ้าของรวมไม่ต้องรับภาระในการชำระหนี้แทนลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะในปัจจุบันมีปัญหาเกิดขึ้นมากกว่า เจ้าของรวมที่ไม่ได้เป็นลูกหนี้ยอมชำระหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งเสียค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย เพื่อให้ถอนการยึดการทรัพย์สินดังกล่าวที่ตนเป็นเจ้าของรวม
- 4) เมื่อมีการบังคับคดีเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ส่งผลให้เจ้าของรวมที่มีลูกหนี้ตามคำพิพากษาสามารถจำหน่าย จ่าย โอนทรัพย์สินในส่วนของตนได้โดยไม่เป็นการจำกัดสิทธิในการใช้ทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 เพราะเมื่อทรัพย์สินดังกล่าวถูกบังคับคดีแล้ว เจ้าของรวมอื่นแม้จะมีสิทธิในทรัพย์สินอยู่ครั้งหนึ่ง แต่ก็ไม่สามารถที่จะทำ

การจำหน่าย จ่าย โอน หรือก่อให้เกิดภาระผูกพันใดๆ ในตัวทรัพย์สินนั้นได้ เช่น จะนำไปขาย หรือนำไปจำนองให้แก่ผู้รับจำนองไม่ได้ ซึ่งหากใช้วิธีการแบ่งยึดทรัพย์สินเฉพาะส่วนในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น จะส่งผลโดยตรงที่หากผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่น ไม่ประสงค์จะให้ทรัพย์สินนั้นถูกขายทอดตลาด ก็สามารถนำทรัพย์สินเฉพาะส่วนของตนไปจำนอง หรือ ก่อให้เกิดภาระผูกพันอย่างใดๆได้

กล่าวโดยสรุปว่า ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การแบ่งแยกบังคับคดีทั้ง 2 วิธีดังกล่าวมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไป ซึ่งทั้งสองกรณีจะเห็นได้ว่าเป็นการบังคับคดีในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับสิทธิในทรัพย์สินของผู้เป็นเจ้าของรวม แต่จากที่กล่าวมาแล้วว่าปัญหาของเรื่องนี้ก็คือ การที่เจ้าของรวมรายอื่นไม่มีสิทธิอย่างใดๆเพื่อขอให้จัดการกับทรัพย์สินที่ตนมีกรรมสิทธิ์รวมได้ อันเนื่องมาจากส่วนที่เป็นของเจ้าของรวมนั้นถูกบังคับคดีรวมไปกับส่วนที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย ซึ่งวิธีที่ 1 นั้นเป็นการนำมาแบ่งระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมมาใช้ ซึ่งการแบ่งดังกล่าวจะแบ่งได้โดยวิธีใดขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้ที่เป็นเจ้าของรวม ดังนั้นการแบ่งในวิธีที่ 1 จะมีลักษณะหลากหลายขึ้นอยู่กับความตกลงกันระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวม และขึ้นอยู่กับประเภทของทรัพย์สินด้วย หากเป็นทรัพย์สินที่มีลักษณะแบ่งแยกได้ เช่น ที่ดินว่างเปล่า สามารถแบ่งออกเป็นส่วนๆได้ เช่นนี้มีแนวโน้มว่าระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมอาจตกลงกันให้ทำการแบ่งแยกตัวทรัพย์สิน แต่หากเป็นทรัพย์สินที่แบ่งแยกไม่ได้ หรือหากแบ่งแยกแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหาย เช่นนี้ก็มีแนวโน้มว่าเจ้าของรวมทุกคนจะเลือกวิธีการขายทรัพย์สินนั้นทั้งหมด แล้วนำเงินที่ได้มาแบ่งกัน หรือเจ้าของทรัพย์สินบางคนอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีการแบ่งโดยวิธีการประมูลระหว่างกันเอง หรือขายทอดตลาดก็ย่อมทำได้ แต่หากเจ้าของรวมไม่ยอมตกลงกันเพื่อแบ่งทรัพย์สินตามมาตรา 1364 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หากประสงค์จะบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าว จะต้องใช้สิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อแบ่งทรัพย์สิน ซึ่งวิธีนี้ควรมีมาตรการเสริมโดยให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่ง ห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษายกย้ายถ่ายเททรัพย์สิน หรือระงับการทำนิติกรรมใดๆเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะนำยึด ซึ่งจะเป็นการประกันแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้รับชำระหนี้ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เจ้าของรวมเห็นความสำคัญของการทำความตกลงแบ่งทรัพย์สินระหว่างกันเอง ซึ่งหากในวันที่ศาลนัดเจ้าหนี้มา

ไต่สวนเรื่องการร้องขอให้แบ่งทรัพย์สิน และเจ้าของรวมทุกคนมาทำความตกลงแบ่งทรัพย์สินกันตาม มาตรา 1364 ก็ย่อมทำได้เสมอ แต่หากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเลือกวิธีการที่ 2 คือ วิธีการบังคับคดี เฉพาะส่วนแห่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน วิธีการนี้เพียงแต่เป็นการบังคับคดีเพื่อมิให้กระทบต่อสิทธิของ เจ้าของรวมคนอื่นในขณะที่มีการบังคับคดี แต่มิได้เป็นการให้สิทธิในการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็น เจ้าของรวมเหมือนอย่างเช่นวิธีที่ 1 ซึ่งปัญหาก็จะตามมาว่า หากเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สิน เฉพาะส่วนของลูกหนี้ไปแล้ว และในระหว่างนั้นเจ้าของรวมต้องการที่จะแบ่งทรัพย์สินส่วนของตน ออกจากส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่นนี้ จะไม่มีทางขอแบ่งทรัพย์สินดังกล่าวได้ เพราะลูกหนี้ก็ ไม่มีสิทธิมาทำความตกลงในการแบ่งทรัพย์สินกับเจ้าของรวมได้ เพราะเมื่อทรัพย์สินถูกบังคับคดีแล้ว ลูกหนี้ย่อมไม่มีสิทธิก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใดๆกับทรัพย์สินที่ถูกยึด เพราะหากทำการฝ่าฝืน ข้อห้าม ความตกลงนั้นก็บังคับกับเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่ได้ และวิธีการแบบที่ 2 นี้ แม้จะ เหมาะสมกับทรัพย์สินประเภทแบ่งแยกไม่ได้หรือหากแบ่งแยกแล้วจะทำให้เสียหาย เสื่อมค่าหรือ เสื่อมราคา เช่น ห้องชุด ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งทรัพย์สินประเภทนี้มีลักษณะที่ยากแก่การตกลงกัน แบ่งแยกระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกัน จึงมีแนวโน้มมากกว่าหากทำการยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ ตามคำพิพากษา แล้วภายหลังเจ้าของรวมคนอื่นประสงค์จะขอให้แบ่งทรัพย์สินในภายหลัง ก็จะต้องตกลง กันไม่ได้ยุติ และสุดท้ายต้องเลือกวิธีการขายทอดตลาด ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การใช้วิธีการ บังคับแบบที่ 2 จะไม่ใช่การแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับทรัพย์สินที่เป็นเจ้าของรวมฉะนั้นการเลือกวิธีที่ 1 คือ วิธีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมเสียก่อน จึงมีทางเป็นไปได้และมีความ หลากหลายในความตกลงกันมากกว่า อีกทั้งจุดประสงค์ของการแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าว คือ ต้องการที่จะให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นที่มีใช้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ก็ควรที่จะ ให้ผู้เป็นเจ้าของรวมมีโอกาสเลือกจัดการทรัพย์สินของตนได้ เพื่อนำมาแบ่งกัน แต่ต้องอยู่ในเงื่อนไข ที่ว่า เมื่อทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีความประสงค์จะทำการบังคับคดีในส่วน ที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ดังนั้นการตกลงแบ่งทรัพย์สินอย่างใดๆระหว่างผู้เป็นเจ้าของ รวม ก็ย่อมจะต้องคำนึงถึงประโยชน์และส่วนได้เสียของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาดังกล่าวด้วย จึงจะเป็นธรรม กับทุกฝ่าย และเหตุผลที่ไม่เลือกวิธีการที่ 2 เพราะจากที่กล่าวข้างต้นแล้วว่าเมื่อจุดประสงค์ในการ

แก้ไขปัญหาคือต้องการคุ้มครองสิทธิของผู้เป็นเจ้าของรวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งวิธีที่ 2 นั้นเพียงแต่เป็นลักษณะของการเปลี่ยนเจ้าของจากเดิมเป็นของลูกหนี้ ให้กลายเป็นผู้ซื้อเป็นเจ้าของแทนเท่าส่วนที่ลูกหนี้มีสิทธิ ก็เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทบต่อสิทธิของผู้เป็นเจ้าของรวมคนอื่นเท่านั้น แต่มิได้มีการคุ้มครองหลักเรื่องการให้สิทธิในการจัดการอย่างใดกับทรัพย์สินระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมด้วยกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1364 ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการแบ่งแยกทรัพย์สินแต่อย่างใด

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เมื่อกฎหมายในปัจจุบันไม่ได้วางหลักการเรื่องสิทธิของผู้เป็นเจ้าของรวมดังกล่าวไว้โดยตรง แต่กรณีที่เกิดปัญหาดังที่ได้กล่าวมานั้นเกิดจาก แนวคำพิพากษาของศาล และระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 ข้อ 32 ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรแก้ไขระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 ข้อ 32 จากเดิม คือ

"ในการยึดทรัพย์นั้น ให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ ให้ยึดมาทั้งหมด"

โดยแก้ไขเป็นว่า

" ในการยึดทรัพย์สินที่มีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมซึ่งไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับเอาทรัพย์สินดังกล่าวทันทีมิได้ จะต้องรอให้ระหว่างเจ้าของรวมด้วยกันแบ่งทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1364 เสียก่อน หากไม่อาจตกลงกันได้หรือระหว่างผู้เป็นเจ้าของรวมไม่ดำเนินการแบ่งทรัพย์สินเช่นนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องใช้สิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อดำเนินการตามมาตรา 1364 เสียก่อนจึงจะใช้สิทธิบังคับคดีเอาทรัพย์สินดังกล่าวได้"

การบัญญัติลักษณะดังกล่าวจะเป็นการคุ้มครองสิทธิในการขอแบ่งทรัพย์สินของผู้เป็นเจ้าของรวมได้ตรงตามที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์วางหลักคุ้มครองไว้ และผู้วิจัยได้เสนอมาตรการที่ควรใช้ควบคู่กันไปกับวิธีการแบ่งแยกบังคับคดีเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ดังนี้

ก. มาตรการบังคับให้มีการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามาตรการที่จะบังคับให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแบ่งยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ คือ เจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งมีอำนาจยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 ก็ควรจะมีอำนาจเช่นเดียวกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา คือมีอำนาจยึดและขายทรัพย์สินเฉพาะส่วนแห่งกรรมสิทธิ์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการแบ่งแยกการบังคับคดีโดยวิธีที่ 1 หรือ 2 ก็ควรที่จะกระทำเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้แก่เจ้าหนี้เท่านั้น กล่าวคือ หากแบ่งแยกบังคับคดีเฉพาะส่วนของลูกหนี้แล้ว เป็นกรณีที่ทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีนั้นมีมูลค่าสูงกว่าหนี้ตามคำพิพากษามาก เจ้าหนี้ชอบที่จะบังคับคดีได้เท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้เท่านั้น

การบังคับคดีนั้น โดยมากแล้วทรัพย์สินที่ถูกนำมาบังคับคดีย่อมต้องมีราคาที่สูงกว่าหนี้ตามพิพากษา แต่จำนวนเท่าใดจึงจะอยู่ในหลักเกณฑ์ว่าเพียงพอแก่การชำระหนี้ กล่าวคือ จะต้องพิจารณาถึงทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าว ว่ายังมีทรัพย์สินอื่นที่เจ้าหนี้สามารถทำการบังคับคดีเพื่อให้เพียงพอแก่การชำระหนี้ได้แต่เจ้าหนี้ไม่ทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าว แต่กลับยึดทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงกว่าหนี้ตามคำพิพากษาอยู่หลายเท่า แต่หากการบังคับคดีดังกล่าวเป็นการกระทำที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษากลับแก้งให้ลูกหนี้ต้องถูกบังคับคดีในทรัพย์สินอย่างใด ๆ เกินจำเป็น เช่นนี้ถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาใช้สิทธิในการบังคับคดีโดยไม่สุจริต ย่อมไม่อาจทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินดังกล่าวได้ ดังนั้นการใช้สิทธิโดยสุจริตในการบังคับคดีก็มีความสำคัญที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจำต้องคำนึงถึงเมื่อใช้สิทธิในการบังคับคดีด้วย

ข. มาตรการการประเมินราคาที่เหมาะสมเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะอิงราคาจากกรมที่ดิน และกรมธนารักษ์ ซึ่งหากเป็นทรัพย์สินที่อยู่ในพื้นที่ที่มีความเติบโตทางเศรษฐกิจ ราคาทรัพย์สินที่อ้างอิงจะไม่ตรงกันกับมูลค่าทรัพย์สินในความเป็นจริง จึงก่อให้เกิดกรณีที่เมื่อมีการขาย

ทอดตลาดได้ในราคาที่ต่ำ จำนวนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดเพื่อนำไปชำระหนี้ในกับเจ้าหนี้ตาม คำพิพากษาก็เป็นจำนวนที่น้อย ประกอบกับระยะเวลาในการขายทอดตลาดมีระยะเวลาที่ยาวนาน ซึ่ง ในระหว่างที่ยังขายทอดตลาดไม่ได้ ดอกเบี้ยตามคำพิพากษาก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เมื่อหนี้ตาม คำพิพากษาเพิ่มสูงขึ้น และขายทอดตลาดทรัพย์สินได้ในราคาที่ยังไม่เพียงพอกับการชำระหนี้ ส่งผล ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ได้อีก หากระยะเวลาในการบังคับ คดีไม่เกิน 10 ปี ทำให้ลูกหนี้ต้องสูญเสียทรัพย์สินเพิ่มขึ้นอีก ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการแต่งตั้ง ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินราคาทรัพย์สิน ซึ่งอาจเป็นรูปแบบของการให้เอกชนเข้ามาประเมินราคา ทรัพย์สินดังกล่าว โดยให้เอกชนนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมและกำกับดูแลของกรมบังคับคดี ก็จะเป็น ส่วนช่วยให้การประเมินราคาทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ค. มาตรการการไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 277 ได้บัญญัติเรื่องของการให้ สิทธิเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่สามารถยื่นคำขอต่อศาล ขอให้ศาลทำการไต่สวนโดยออกหมายเรียก ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลอื่นที่เชื่อว่าอยู่ในฐานะที่จะให้ถ้อยคำอันเป็นประโยชน์มาในการ ไต่สวน

มาตรา 277 นี้ในทางปฏิบัติมักจะไม่ค่อยได้นำมาใช้ เนื่องจากว่าหากเจ้าหนี้ยื่น คำขอต่อศาลเพื่อให้เรียกลูกหนี้มาไต่สวนแล้ว แต่ลูกหนี้ไม่มาศาล จะบังคับอย่างใดกับตัวลูกหนี้ก็ได้ แต่กรณีดังกล่าวนี้ในต่างประเทศ เช่น กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ ประสบปัญหาในด้านการค้นหาทรัพย์สินที่อาจบังคับคดีได้ สามารถดำเนินการเรียกร้องให้ลูกหนี้ตาม คำพิพากษาให้การในคำให้การว่าทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ที่ใด และการฝ่าฝืนหน้าที่ที่จะต้องให้การนี้ อาจจะทำให้ต้องถูกลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลได้ ซึ่งวิธีการเหล่านี้ช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการ บังคับคดีตามคำบังคับตามหลักความยุติธรรมด้วย

เนื่องจากส่วนใหญ่ทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์นั้น มีการปรากฏทางทะเบียน ที่ชัดเจนและเจ้าหนี้ตามคำพิพากษสามารถตรวจสอบความเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้โดยง่ายกว่า

วิธีการสืบทรัพย์ประเภทอื่น ดังนั้นส่วนมากของการบังคับคดียึดทรัพย์สิน คือ การบังคับคดีเอาอสังหาริมทรัพย์ แต่แท้ที่จริงแล้วบางกรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินอย่างอื่นที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ เช่น ค่าเช่าที่ได้รับจากการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ หรือ ทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์อื่น ซึ่งทางปฏิบัติของเจ้าหนี้ก็มักจะเลือกแสวงหาทรัพย์สินที่สะดวกต่อการสืบทรัพย์ และบางครั้งจุดประสงค์ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีใช้การบังคับคดีเพื่อต้องการเอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามคำพิพากษา แต่เป็นกรณีการบังคับคดีในรูปแบบของการบีบบังคับลูกหนี้ให้จำต้องหาเงินมาชำระแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาจำนวนไม่น้อยที่ยอมกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ เพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา อีกทั้งค่าใช้จ่ายในชั้นบังคับคดีในกรณีที่เป็นการยึดแล้วไม่มีการขาย ส่วนใหญ่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะผลักรภาระให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้วางชำระ ดังนั้นหากมีกระบวนการไต่สวนเพื่อสืบทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอย่างเป็นระบบ จะก่อให้เกิดผลบังคับใช้ที่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และเพื่อให้ไม่เป็นกรณีที่ฝ่ายเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจเหนือลูกหนี้ตามคำพิพากษาจนเกินไป อีกทั้งเพื่อให้เกิดการบังคับคดีนั้นเกิดประสิทธิภาพในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กุลพล พลวัน. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยสหประชาชาติ. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515 .

กำธร กำประเสริฐ. คำบรรยายวิชาประวัติศาสตร์กฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522.

ศีกฤทธิ ปราโมช,ม.ร.ว. ประวัติศาสตร์และการเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.

เดชา กิตติวิทยานันท์. ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน. [ออนไลน์].
2553. แหล่งที่มา: <http://www.decha.com/main/showTopic.php?id=3892>
[28 กุมภาพันธ์ 2553]

นคร พันธุ์ณรงค์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์. พิษณุโลก:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2514.

ประมุข สุวรรณศรี. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1,4 ว่าด้วยทรัพย์.
กรุงเทพมหานคร, 2525.

ประพนธ์ ศตะมาน. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4 วิธีการ
ชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง.
กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

พระยาจินดาภิรมย์. พระธรรมนูญศาลยุติธรรม กับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง
ร.ศ.127. พระนคร: โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิติ, 2461.

พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การบังคับคดี.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2533.

- พิมล แสงพิสิทธ์. ปัญหาการยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ไพโรจน์ กัมพูสิริ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว.
 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548.
- ไพศาล กุมาลย์วิสัย. การรวบรวมเงินให้พอชำระหนี้ตามคำพิพากษา: ยึดอายัดทรัพย์สิน
 [ออนไลน์], 2552. แหล่งที่มา www.library.coj.go.th
- มีพาศน์ โปตระนันท์. สิทธิของเจ้าของร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาในทรัพย์สินที่ถูกยึด.
 [ออนไลน์].2552. แหล่งที่มา www.library.coj.go.th/indexarticle2.php?ldmain=21&&Title=21%20%B7%C3%D1%BE%C2%EC&&page= [26 มกราคม 2552].
- ร. แลงกาศ์. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- วิชา มหาคุณ. ประวัติศาสตร์กฎหมายและภาษากฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- วิชัย เสวะมาตย์. การเลิกทาสในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
 วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,
 2510.
- วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ และคนอื่นๆ. การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548. กรุงเทพมหานคร: บริษัทไมสเตอร์ก็อปปี (ประเทศไทย) จำกัด, 2549.
- ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์. ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับคดีทางแพ่ง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2550.

สมชัย ชีมาอุตมากร. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. กรุงเทพมหานคร: พลสยามพรีนติ้ง(ประเทศไทย), 2552.

สมชาย พงษ์ชาและคณะ. รวมคำพิพากษาฎีกาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง พร้อมบันทึกหมายเหตุ ฉบับสมบูรณ์ เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัทกรุงสยามพรีนติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535.

สมยศ เชื้อไทย. คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.

สุธาบดี สัตตบุศย์. คำบรรยายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสนีย์ ปราโมช,ม.ร.ว. ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง. จุลพาท์ 13 (กุมภาพันธ์ 2509).
เสนีย์ ปราโมช,ม.ร.ว. ประชุมปาฐกถาและคำอภิปราย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2509.

เสนีย์ ปราโมช ,ม.ร.ว. กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระนาถปริญา 23 มีนาคม 2511.

อุกฤษ มงคลนาวิน. รัฐธรรมนูญกับเศรษฐกิจของไทย. วารสารกฎหมาย (มกราคม 2517).
เอกพล ยวงนาค. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการอายุัดที่ดิน. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

ภาษาอังกฤษ

American Jurisprudence. Judgement. New York: The Lawyer Co-operative Publishing Co. Rochester, 1969.

Francoise Grivart de Kersstart, William. New Code of Civil Procedure in France Book 1. Translated by E.Crawford .New York: Oceana Publication, 1978.

Hans Smit. Enforcement of Judgement in the United States of America. The American Journal of Comparative Law Volume 34.

Smit Hans. Enforcement of Judgement in the United States of America.: The American Journal of Comparative Law Volume.34 (1986).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของ

เจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.๒๕๒๒

**ระเบียบกระทรวงยุติธรรม
ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี
พ.ศ. ๒๕๒๒**

โดยที่ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๖ ลงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๕ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้จัดตั้งกรมบังคับคดีขึ้นในกระทรวงยุติธรรม โดยโอนอำนาจหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับราชการกองบังคับคดีแพ่งมาเป็นของกรมบังคับคดี และได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมบังคับคดี กำหนดกองที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบังคับคดีขึ้นใหม่แทนกองบังคับคดีแพ่ง จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขและวางระเบียบปฏิบัติในการบังคับคดีเสียใหม่เพื่อให้การบริหารการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ ฉะนั้น จึงให้ยกเลิกระเบียบราชการกองหมายซึ่งใช้อยู่เดิม และให้ใช้ระเบียบนี้แทน

หมวดที่ ๑

การบังคับคดี^(๑)

ข้อ ๑ เจ้าพนักงานกรมบังคับคดีจะดำเนินการในฐานะเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามหมายบังคับคดี หรือตามคำสั่งของศาล หรือ ตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มอบหมายได้แต่ภายในเขตอำนาจของศาลที่ออกหมายบังคับคดี หรือมีคำสั่ง หรือขออำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

ข้อ ๒ ถ้าจะต้องบังคับคดีนอกเขตอำนาจของศาลที่ออกหมาย ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรายงานพร้อมส่งหมายที่จะมีการบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีแทน^(๒)

ข้อ ๓ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับหมายบังคับคดีหรือคำสั่งของศาล หรือการมอบหมายจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ให้ดำเนินการตามหมายบังคับคดี หรือ คำสั่ง หรือการมอบหมายนั้นภายในเวลาอันสมควร

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๒๐๗/๒๕๓๑ เรื่อง การรายงานเกี่ยวกับการบังคับคดี

^(๒) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๔๒

หมวดที่ ๒

การยึดทรัพย์

บทที่ ๑

ผู้นำยึด

ข้อ ๔ ผู้นำยึด คือ ผู้ซึ่งได้ระบุไว้ในหมายบังคับคดีหรือในหนังสือของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ว่า เป็นผู้นำยึด

ข้อ ๕ ผู้นำยึดอาจมอบอำนาจให้ทนายความของตน หรือ ผู้หนึ่งผู้ใดมาทำการแทนก็ได้ โดยทำหนังสือมอบอำนาจตามแบบพิมพ์กรมบังคับคดี

ข้อ ๖ ก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไปทำการบังคับคดี ต้องให้ผู้นำยึด หรือผู้รับมอบอำนาจทำคำขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามแบบพิมพ์กรมบังคับคดี และวางเงินค่าใช้จ่าย^(๑) ไว้ตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดตามอำนาจในกฎหมาย ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงค่าเช่าสถานที่เก็บรักษาทรัพย์ และค่าจ้างคนเฝ้ารักษาทรัพย์ด้วย

ข้อ ๗ ถ้าเป็นการยึดที่ดิน ให้ผู้นำยึดส่งโฉนด หรือ หนังสือสำคัญสำหรับที่ดินรายที่จะนำยึดหรือ สำเนาซึ่งเจ้าพนักงานรับรอง ถ้าหากมี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบก่อน

ข้อ ๘ ผู้นำยึดเป็นผู้ช่วยเหลือให้ความสะดวก จัดยานพาหนะรับและส่งเจ้าพนักงานบังคับคดี ตลอดจนการขนย้าย และการเก็บรักษาทรัพย์ และออกเงินทรรongค่าใช้จ่ายตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะร้องขอ

ข้อ ๙ ผู้นำยึดต้องอยู่ในสถานที่ยึดทรัพย์เพื่อชี้ทรัพย์^(๒) ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำการยึดและช่วยเหลือเจ้าพนักงานบังคับคดีในการยึดทรัพย์ตามแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะร้องขอให้การยึดสำเร็จ ไปโดยมิชักช้า

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๒๕๓/๒๕๓๐ ลงวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๐

^(๒) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๑๖๘/๒๕๒๖ ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๖

บทที่ ๒

เจ้าพนักงานบังคับคดี^(๑)

ข้อ ๑๐ ^(๒) ผู้อำนวยการกองบังคับคดีแพ่ง กรมบังคับคดี เป็นผู้กำหนดตัวเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ไปยึดทรัพย์

ข้อ ๑๑ ก่อนไปทำการยึดทรัพย์ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ไปยึดทรัพย์ตรวจสอบและทำความเข้าใจให้แน่ชัดว่าต้องยึดทรัพย์อะไร ของใคร และจำนวนราคาทรัพย์ที่จะยึดได้ตามกฎหมายมีประมาณเท่าใด^(๓) พร้อมทั้งนำประกาศยึดทรัพย์ไปด้วย เพื่อปิดไว้ ณ สถานที่ที่ยึดทรัพย์

ข้อ ๑๒ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึดทรัพย์ตาม วัน เวลาที่ผู้นำยึดมารับหรือตามที่นัดหมายกับผู้นำยึด^(๔) และนำหมายบังคับคดีประกาศยึดทรัพย์กับเครื่องมือสำหรับทำการยึดทรัพย์ เช่น ครั่ง และตราตีครั่ง ซึ่งจ่ายประจำตัวเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ไปยึดทรัพย์ติดตัวไปด้วย ทั้งนี้ จะมีพนักงานเดินหมายร่วมไปช่วยเหลือด้วยหรือไม่ก็ได้

ข้อ ๑๓ ถ้าจะยึดที่ดิน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ไปยึดทรัพย์จัดการเพื่อให้ได้โฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน หรือ สำเนาซึ่งเจ้าพนักงานรับรองมา ถ้าหากมีเพื่อตรวจสอบและจับสเกลจำลองแผนที่หลังโฉนด

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการยึดและอายัดทรัพย์

ข้อ ๑๔ ^(๕) ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำการยึดทรัพย์ในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก ในวันทำการงานปกติ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน โดยได้รับอนุญาตจากศาล

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๔๓/๒๕๓๐ ลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐

^(๒) ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๔

^(๓) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๔๓/๒๕๓๑ ลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

^(๔) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๒๖๗/๒๕๓๐ ลงวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๐

^(๕) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๔๓/๒๕๓๑ ลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

ข้อ ๑๕ ก่อนกระทำการยึดทรัพย์ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแสดงหมายบังคับคดีต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถ้าไม่ปรากฏตัวลูกหนี้ให้แสดงต่อบุคคลที่อยู่ในสถานที่นั้น

ข้อ ๑๖ ในการที่จะดำเนินการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจเท่าที่มีความจำเป็นเพื่อที่จะค้นสถานที่ใด ๆ อันเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ครอบครองอยู่ เช่น บ้านที่อยู่ คลังสินค้า โรงงานและร้านค้าขาย ทั้งมีอำนาจที่จะยึดและตรวจสอบบัญชีหรือแผ่นกระดาษ และกระทำการใด ๆ ตามสมควรเพื่อเปิดสถานที่ หรือบ้านที่อยู่ หรือโรงเรือนดังกล่าวแล้ว รวมทั้งตู้รับรษณีย์ ตู้ หรือ ที่เก็บของอื่น ๆ แล้วรายงานให้ศาลทราบ

ข้อ ๑๗ ในการยึดทรัพย์รายใด ถ้ามีผู้ขัดขวาง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีชี้แจงว่ากล่าวแต่โดยดีก่อน ถ้าผู้นั้นยังขัดขวางอยู่อีก ก็ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อดำเนินการบังคับคดีจนได้

ข้อ ๑๘ ให้ยึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่เพียงประมาณราคาที่ควรจะขายทอดตลาดได้พอชำระหนี้ตามหมายบังคับคดี พร้อมทั้งค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ หรือ ศาลจะได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

แต่ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินซึ่งมีราคามากกว่าจำนวนหนี้ และมีอาจแบ่งยึด โดยมีให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมราคา เช่น ทำให้เปลี่ยนสภาพและราคาตกต่ำ ทั้งทรัพย์สินที่จะยึดให้พอคุ้มจำนวนหนี้ไม่ปรากฏด้วยแล้ว ก็ให้ยึดทรัพย์สินที่วานั้นมาขายทอดตลาดถึงแม้ผู้นายึดจะชี้ให้ยึดแค่เพียงบางส่วนก็ดี

ข้อ ๑๙ เจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะงดการยึดหรืออายัดทรัพย์ที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำชี้ เมื่อสงสัยว่าทรัพย์สินนั้นไม่อาจยึดอายัดได้ตามกฎหมาย เช่น ปรากฏว่ามีชื่อบุคคลอื่นนอกจากลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลซึ่งทรัพย์ต้องถูกยึดหรืออายัดเป็นเจ้าของในทะเบียน เมื่อได้งดการยึดหรืออายัดแล้ว ให้รีบรายงานต่อผู้อำนวยการกองบังคับคดีแห่งที่จะได้รายงานต่อไปยังศาล^(๔) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๓ วรรค ๒

เมื่อยึดหรืออายัดทรัพย์มาแล้ว ปรากฏว่าทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดนั้นมีชื่อบุคคลอื่น นอกจากลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือ บุคคลซึ่งทรัพย์ต้องถูกยึดหรืออายัดเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทะเบียนให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาทราบเพื่อถอนการยึดทรัพย์นั้น

^(๔) แก้ไขเพิ่มเติม โดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๔

ข้อ ๒๘ การยึดเรือน โรง หรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจขนาดกว้างยาว และบรรยายสภาพแห่งสิ่งนั้น ๆ เช่น พื้น ฝา ประตู หน้าต่าง เสา เครื่องบนใช้ไม้ชนิดใด หลังคาอะไร มีที่ชั้น กี่ห้อง และเก่าใหม่อย่างไร เลขทะเบียนเท่าไร ถ้าเป็นสถานที่ให้เช่า ค่าเช่าเท่าใด

ข้อ ๒๙ การยึดอสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์ย่อมครอบไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์นั้นด้วย เว้นแต่จะได้มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น หรือ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ประสงค์ให้ยึดดอกผลนั้น ๆ

ข้อ ๓๐ การยึดที่ดินซึ่งมีไม้ยืนต้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีชนิดและประมาณจำนวนต้นไม้ไว้ด้วย

ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติการยึดทรัพย์สินกสิกรรม พ.ศ. ๒๔๗๕ การยึดที่ไร่นา ซึ่งมีไม้ล้มลุกหรือธัญชาติอื่นจะเก็บเกี่ยวได้ตามฤดูกาล จะยึดแต่ที่ดินไม่ยึดไม้ล้มลุกและธัญชาติหรือจะยึดทั้งที่ดินและไม้ล้มลุกหรือธัญชาติด้วยกันก็ได้

ข้อ ๓๑ ถ้าอสังหาริมทรัพย์ที่ยึดมีดอกผลธรรมดาที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องเป็นผู้เก็บเกี่ยวหรือบุคคลอื่นเป็นผู้เก็บเกี่ยวในนามของลูกหนี้ เมื่อผู้เรียกร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเก็บเกี่ยว และเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควรจัดการให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ลูกหนี้ทราบเสียก่อนในขณะทำการยึด แล้วจึงทำการเก็บเกี่ยวดอกผลนั้นเมื่อถึงกำหนด

ข้อ ๓๒ ในการยึดทรัพย์นั้น ให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ให้ยึดมาทั้งหมด

ข้อ ๓๓^(๑) เมื่อยังไม่มีการยึดทรัพย์ ถ้าปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของผู้โดยอยู่โดยมิสิทธิได้รับเงินหรือทรัพย์สินอื่นจากผู้ใดก็ตาม เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเรียกร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๒๘๒ ประกอบมาตรา ๓๑๐ ทวิ ไปยังลูกหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีให้ชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ให้นำมาชำระหรือส่งมอบแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีภายในเวลาที่กำหนดไว้^(๒)

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๒๔๗/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๓

^(๒) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๘๘/๒๕๓๐ ลงวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๓๐

แก้ไขเพิ่มเติม โดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๔๒

ข้อ ๒๐ เจ้าพนักงานบังคับคดียอมไม่ยึดหรืออายัดทรัพย์สินซ้ำหรือที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๕, ๒๘๖, ๒๘๗ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการยึดทรัพย์สินของภคิน พ.ศ. ๒๔๗๕ หรือ กฎหมายอื่น ๆ

ข้อ ๒๑ ถ้าในหมายบังคับคดีกล่าวเฉพาะเจาะจงให้ยึดทรัพย์สินสิ่งใด ให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดแต่เฉพาะทรัพย์สินสิ่งนั้น

ข้อ ๒๒ ถ้าจะยึดทรัพย์สินที่มีทะเบียน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสอบถามผู้นำยึดเสียก่อนว่าผู้ใดมีชื่อเป็นเจ้าของทะเบียนนั้น

ข้อ ๒๓ เมื่อกระทำการยึดทรัพย์สินเสร็จแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเปิดเผยประกาศยึดทรัพย์สินไว้ ณ สถานที่ ๆ ยึด โดยเปิดเผย และให้ทำรายงานและบัญชีทรัพย์สินที่ยึดเสนอผู้อำนวยการกองบังคับคดีแห่ง^(๑)

ข้อ ๒๔ เมื่อได้มีการยึดทรัพย์สินแล้วสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้อื่นมีต่อบุคคลภายนอกในเรื่องพันธบัตรหลักทรัพย์สินที่เป็นประกัน ตราสารเปลี่ยนมือ หรือสิทธิเรียกร้องอื่น ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา นอกจากที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๑๐ ทวิ ให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๑๐^(๒)

ข้อ ๒๕ เมื่อผู้นำยึดขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีร้องขอให้ยังเจ้าพนักงานที่ดินให้งดการทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินที่จะยึดชั่วคราว (อายัด) โดยเสียค่าธรรมเนียมคนละระเบียบและเจ้าพนักงานที่ดิน ได้มีคำสั่งอนุญาตตามคำขอนั้นแล้ว ผู้นำยึดต้องจัดการนำยึดภายในกำหนด ๑๕ วัน มิฉะนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจขอให้เจ้าพนักงานที่ดินถอนคำสั่งนั้นเสียได้

ข้อ ๒๖^(๓) ในการยึดที่ดินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรังวัดเขตกว้างยาวของที่ดินที่ยึด กับแผนที่จำลองตามข้อ ๑๓ ว่าจะเป็นที่ดินแปลงเดียวกันหรือไม่ หากควรเชื่อได้ว่าเป็นที่ดินแปลงเดียวกันแล้วให้แสดงให้เห็นสภาพและทำเลที่ตั้งของที่ดินที่ยึด และแสดงด้วยว่าอยู่ใกล้ไกลจากสถานที่ราชการหรือที่ชุมนุมชน หรือทางบก ทางน้ำ ประมาณระยะทางเท่าใด

ข้อ ๒๗ ในการยึดที่ดินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถ้าที่ดินที่ยึดนั้นมีสิ่งปลูกสร้างหรือไม้ล้มลุกหรือัญชาติอันจะเก็บเกี่ยวผลได้คราวหนึ่งหรือหลายคราวต่อปีเป็นของผู้อื่นปลูกอยู่ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีบันทึกถ้อยคำของเจ้าของสิ่งนั้น ๆ ให้ปรากฏว่ามีสิทธิในที่ดินอยู่อย่างไร เป็นต้นว่า อาศัยหรือมีสัญญาเช่าต่อกัน ฯลฯ

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๑๘/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๓๓

^(๒) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๒๔๗/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๓๓

^(๓) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๓๑๐/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๓๓ ข้อ ๑

^{(๑) (๒) (๓)} แก้ไขเพิ่มเติม โดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๔๓

ข้อ ๓๔ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแสดงให้เห็น โดยประจักษ์แจ้งตามวิธีที่เห็นสมควรว่าได้มีการยึดทรัพย์แล้ว
เช่น

- (๑) ตีงของ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปิดหรือผูกแผ่นเลขหมาย ตีงของที่ยึดสำคัญให้ตรงตามบัญชี
ทรัพย์ ถ้าสามารถจะเก็บรวมเข้าหีบหรือตู้ไว้ ก็ให้รวมไว้แล้วปิดหีบหรือตู้ประทับตราครั้งอีก
ชั้นหนึ่ง
- (๒) ห้องแถว ตึกแถว หรือสิ่งปลูกสร้าง ให้ปิดเครื่องหมายไว้ทุกห้อง
- (๓) สัตว์พาหนะและปศุสัตว์ จะใช้สีทาที่เขาด้านในตัวหรือที่ตัว หรือจะใช้แผ่นเลขหมายผูกคอ
หรือ จะด้อนเข้าคอกแล้วผูกเชือกประทับตราครั้งที่ประตูคอกก็ได้ แล้วแต่จะเห็นสมควร แต่
อย่าให้เป็นการขัดข้องต่อการเลี้ยงรักษาสัตว์

ข้อ ๓๕ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำบัญชีทรัพย์ที่ยึด โดยแสดงรายละเอียด เช่น ชื่อประเภท จำนวน ขนาด
น้ำหนัก สภาพของทรัพย์และราคาประมาณแห่งทรัพย์ตามลำดับหมายเลขไว้ แล้วส่งสำเนาไปยังศาลหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์
ทรัพย์

แล้วแต่กรณี

ข้อ ๓๖ การจดบัญชีทรัพย์นั้นเป็นทรัพย์หลายสิ่งราคาเล็กน้อย จะนับรวมหรือกองรวมกันแล้วจดเป็นเลขหมาย
เดียวก็ได้

ถ้าทรัพย์ที่ยึดเป็นชุดหรือสำหรับการจดบัญชีให้รวมเป็นชุดเป็นสำหรับ หรือไม่รวมก็ได้แล้วแต่จะเห็นสมควร

ข้อ ๓๗ การประมาณราคาที่ดินพึงพิจารณาตามหลักเกณฑ์เหล่านี้ประกอบกันคือ

- (๑) ราคาซื้อขายกัน ในท้องตลาด โดยคำนึงถึงสภาพแห่งที่นั้นว่า เป็นที่อะไร เช่น ที่ปลูกตึกแถว
เรือนแถว ให้เช่า หรือ ที่บ้านที่สวนที่นาที่ไร่ และที่นั้นอยู่ในทำเลอย่างไร เช่น อยู่ในทำเล
ค้าขาย ที่ชุมนุมชน หรือใกล้ทางบก ทางน้ำ ท่าเรือ หรือมีประโยชน์รายได้มากน้อยเพียงใด
เหล่านั้น เป็นต้น
- (๒) ราคาที่ดินตำบลนั้นหรือตำบลใกล้เคียง ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีเคยขายทอดตลาดไปแล้ว
- (๓) ราคาซื้อขายหรือจ้างหรือขายฝากครั้งสุดท้ายของที่ดินที่ยึด และที่ดินข้างเคียง
- (๔) ราคาประเมินปานกลางของสำนักงานที่ดิน

ข้อ ๓๘ การประมาณราคาทรัพย์นอกจากที่ดิน ให้ประมาณตามราคาซื้อขายในท้องตลาดตามสภาพความ
เก่าใหม่ของทรัพย์นั้น ๆ มิใช่ประมาณราคาตามที่อยู่ความตกลงกันเพื่อหลีกเลี่ยงค่าธรรมเนียม

ข้อ ๓๙ การประมาณราคาทรัพย์ที่มีการจำนำหรือจำนอง ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับ ข้อ ๓๗ และข้อ ๓๘ แต่ให้
หมายเหตุไว้ด้วยว่า จำนำ หรือ จำนองเมื่อใด ต้นเงินเท่าใด เพื่อประกอบดุลพินิจในการขายทอดตลาด

ข้อ ๔๐ เมื่อได้ยึดทรัพย์แล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดบัญชีและประมาณราคาทรัพย์ที่ยึดไว้แล้วให้
ผู้นำยึดลงนามรับรองบัญชีนั้น ถ้าผู้นำยึดไม่เห็นชอบตามราคาที่เขาพนักงานบังคับคดีประมาณก็ให้บันทึกไว้โดย
ชัดเจน

ข้อ ๔๑ เมื่อผู้อำนวยการกองบังคับคดีแพ่ง เห็นว่าราคาทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประมาณยังไม่สมควร ก็ให้มีอำนาจแก้ไขได้ แล้วแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้นำยึดและลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ

ข้อ ๔๒ การยึดที่ดินหรือสิ่งหามทรัพย์อย่างอื่นอันอยู่ในที่ดินนั้น ให้รับแจ้งการยึดไปยังเจ้าพนักงานที่ดิน และหรือหัวหน้าเขตแห่งท้องที่แล้วแต่กรณี แต่ถ้าเป็นการยึดที่ดินที่ยังไม่มีโฉนด คราจอง หรือ ใบได้สวนตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือสิ่งหามทรัพย์อื่นอันอยู่ในที่ดินนั้น ให้รับแจ้งการยึดไปยังหัวหน้าเขตแห่งท้องที่

ข้อ ๔๓ การยึดสิ่งปลูกสร้างซึ่งปลูกอยู่บนที่ดินของผู้อื่นที่มีโฉนด ให้ผู้นำยึดแจ้งเลขโฉนด และชื่อเจ้าของที่ดินนั้นต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ถ้าหากทราบ

ข้อ ๔๔ เมื่อได้กระทำการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ให้แจ้งการยึดราคาประเมินนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ และถ้าหากทรัพย์สินที่ยึดมีผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมให้แจ้งการยึดให้ผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมทราบด้วย

ถ้าไม่สามารถจะกระทำตามความในวรรคก่อนได้ ก็ให้ปิดประกาศแจ้งการยึดไว้ ณ สถานที่ที่ยึดและที่กรมบังคับคดี หรือ ประกาศแจ้งการยึดทางหนังสือพิมพ์รายวัน ไม่เกิน ๗ วัน

ข้อ ๔๕ เมื่อได้ยึดเรือกำปั่น หรือ เรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป แพคนอยู่อาศัย ให้แจ้งการยึดไปยังกรมเจ้าท่า หรือหัวหน้าเขตแห่งท้องที่แล้วแต่กรณี

กรณียึดทรัพย์อื่นที่มีทะเบียนแสดงกรรมสิทธิ์ เช่น เครื่องจักร ให้แจ้งการยึดไปยังนายทะเบียนแห่งทรัพย์นั้น

บทที่ 3/1

การยึดอสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการ^(๑)

ข้อ 45/1 ในกรณีผู้นำยึดแสดงความประสงค์ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดอสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการของเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้นำส่งเอกสารประกอบการยึดทรัพย์ดังนี้

(1) เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (นส. 3 นส. 3ก.) หนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด หรือเอกสารสำคัญที่ดินอื่นๆ หรือสำเนาที่เจ้าพนักงานรับรอง

ไม่เกิน

- 1 เดือน พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง (หากมี) เช่น หนังสือสัญญาจ้างง เป็นต้น
- (2) แจ้งผู้มีอำนาจและส่งสำเนาทะเบียนบ้านของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือ ผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ นายทะเบียนรับรองไม่เกิน 1 เดือน
- (3) แผนที่การเดินทางไปทรัพย์ที่จะยึด พร้อมสำเนา
- (4) ภาพถ่ายปัจจุบันของทรัพย์ที่จะยึด และแผนผังของทรัพย์ที่จะยึด โดยระบุขนาดกว้างยาว
- (5) ราคาประเมินที่ดิน ห้องชุด ที่เจ้าพนักงานรับรอง

ข้อ 45/2 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบหลักฐานตามข้อ 45/1 ว่าถูกต้องครบถ้วนเพียงพอที่จะดำเนินการยึดทรัพย์ ณ ที่ทำการและประมาณราคาทรัพย์ที่จะยึดได้แล้วเสนอผู้อำนวยการกองบังคับคดี แห่ง เพื่อมีคำสั่งอนุญาต

ข้อ 45/3 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดทรัพย์โดยจัดทำรายงานและบัญชีทรัพย์ที่ยึดพร้อมประมาณ ราคาทรัพย์ และให้ผู้นำยึดลงนามรับรอง

ข้อ 45/4 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรีบดำเนินการดังนี้

- (1) ปิดประกาศยึดทรัพย์ ณ ที่ทรัพย์ตั้งอยู่พร้อมรายงานสภาพของทรัพย์ที่ไปปิดประกาศ
- (2) แจ้งการยึดให้เจ้าพนักงานที่ดินทราบ
- (3) แจ้งการยึดและราคาประเมิน พร้อมส่งสำเนาหมายบังคับคดีให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือ ผู้ถือกรรมสิทธิ์ทราบ

^(๑) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๔ และ (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๔๔

บทที่ ๔

รายงานการยึดทรัพย์และการขออนุญาตขายทรัพย์ต่อศาล

ข้อ ๔๖ ให้ส่งรายงานการยึดทรัพย์พร้อมด้วยบัญชีทรัพย์ต่อศาลเป็นคราวๆ^(๑) และขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์ที่ยึดนั้น ถ้าเป็นการยึดทรัพย์ชั่วคราวก่อนคำพิพากษาให้ขออนุญาตขายต่อเมื่อมีหมายบังคับคดีแล้ว

หากทรัพย์ที่ยึดมีสภาพเป็นของสดของเสียได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจขายได้ทันทีโดยวิธีขายทอดตลาดหรือวิธีอื่นที่สมควร แล้วรายงานให้ศาลทราบ

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๑๔๕/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๓๓ ข้อ ๑, ๔

หมวดที่ ๓

การยึดทรัพย์นายประกัน

ข้อ ๔๗^(๑) นายประกันในคดีอาญาซึ่งถูกศาลสั่งให้ยึดทรัพย์เพราะผิดสัญญาประกันเมื่อศาลส่งหมายบังคับคดีมายังกรมบังคับคดี หรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัด ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดทรัพย์โดยมิชักช้าและให้นำหมวด ๒ แห่งระเบียบนี้มาใช้บังคับคดีโดยอนุโลม

ในกรณีที่เงินทวงรอค่าใช้จ่ายที่ได้รับจากศาลไม่เพียงพอ หรือ ไม่มีเงินทวงรอค่าใช้จ่ายให้เบิกเงินทวงรอค่าใช้จ่ายจากงบประมาณของกรมบังคับคดี

ในกรณีที่ไม่มีสำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์ตั้งอยู่ในเขตศาลที่ออกหมายบังคับคดี ให้เบิกเงินทวงรอค่าใช้จ่ายจากงบประมาณของกระทรวงยุติธรรม

ข้อ ๔๘ เมื่อผู้นำยึดไม่สามารถนำยึดทรัพย์ได้ด้วยประการใด ๆ เช่น นายประกันไม่เคยมีทรัพย์นั้นมาแต่แรก หรือเคยมีแต่ได้จำหน่ายจ่ายโอนไปแล้ว ก่อนหรือหลังทำสัญญาประกัน เป็นต้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีบันทึกถ้อยคำผู้นำยึดไว้ แล้วให้ผู้อำนวยการกองบังคับคดีแฟ่ง รายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว

ข้อ ๔๙ ถ้าผู้นำยึดตามที่ระบุในหมายบังคับคดีไม่นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์ตามวัน เวลานั้น โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ให้ผู้อำนวยการกองบังคับคดีแฟ่ง รายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว

^(๑)แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๔

คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๑๖๘/๒๕๒๖ ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๖

คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๓๐๕/๒๕๓๐ ลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๑

หมวดที่ ๔^(๑)

การยึดทรัพย์ในคดีแรงงาน

ข้อ ๔๘/๑^(๒) เมื่อศาลแรงงานกลาง ศาลแรงงานภาคหรือศาลแรงงานจังหวัด ส่งหมายบังคับคดีมายังกรมบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวค้ำประกันบังคับคดีตามหมายบังคับคดีนั้น และให้นำหมวด ๒ แห่งระเบียบนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๔๘/๒ เงินค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีให้เบิกจากงบประมาณของกรมบังคับคดี

ข้อ ๔๘/๓ ถ้าผู้นำยึดตามที่ระบุในหมายบังคับคดีไม่นำเจ้าพนักงานไปยึดทรัพย์ตาม วัน เวลามาตรา โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร หรือไม่สามารถนำยึดทรัพย์ด้วยประการใด ๆ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว

^(๑)แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๔

^(๒)แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๔๔

หมวดที่ ๕^(๑)

การยึดทรัพย์ในคดีแรงงาน

ข้อ ๔๘/๑^(๒) เมื่อศาลแรงงานกลาง ศาลแรงงานภาคหรือศาลแรงงานจังหวัด ส่งหมายบังคับคดีมายัง กรมบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวดำเนินการบังคับคดีตามกฎหมายบังคับคดีนั้น และให้นำหมวด ๒ แห่งระเบียบนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๔๘/๒ เงินค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีให้เบี่ยงจากงบประมาณของกรมบังคับคดี

ข้อ ๔๘/๓ ถ้าผู้นำยึดตามที่ระบุในหมายบังคับคดีไม่นำเจ้าพนักงานไปยึดทรัพย์ตาม วัน เวลามาตร โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร หรือไม่สามารถนำยึดทรัพย์ด้วยประการใด ๆ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว

^(๑)แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๔

^(๒)แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๔

หมวดที่ ๕^(๖)

การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ

ข้อ ๔๘/๔ ในคดีอาญาซึ่งจำเลยไม่ชำระค่าปรับตามคำพิพากษาเมื่อศาลส่งหมายบังคับคดีมายังกรมบังคับคดี หรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัด ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวดำเนินการตามหมายบังคับคดีนั้น และให้นำหมวด ๒ แห่งระเบียบนี้มาใช้บังคับคดีโดยอนุโลม

ข้อ ๔๘/๕ เงินค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี ให้เบิกจากงบประมาณของกรมบังคับคดี

ข้อ ๔๘/๖ ถ้าหมายบังคับคดีของศาลมิได้กำหนดผู้นำยึดก็ดี หรือกำหนดผู้นำยึดก็ดีให้เจ้าพนักงานบังคับคดี ดำเนินการโดยมิชักช้า หากไม่สามารถทำการยึดด้วยประการใด ๆ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรายงานให้ศาลทราบ โดยเร็ว

^(๖)แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๔๔

หมวดที่ ๕^(๑)

การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ

ข้อ ๔๘/๔ ในคดีอาญาซึ่งจำเลยไม่ชำระค่าปรับตามคำพิพากษาเมื่อศาลส่งหมายบังคับคดีมายังกรมบังคับคดี หรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัด ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวดำเนินการตามหมายบังคับคดีนั้น และให้นำหมวด ๒ แห่งระเบียบนี้มาใช้บังคับคดีโดยอนุโลม

ข้อ ๔๘/๕ เงินค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี ให้เบิกจากงบประมาณของกรมบังคับคดี

ข้อ ๔๘/๖ ถ้าหมายบังคับคดีของศาลมิได้กำหนดผู้นำยึดก็ได้ หรือกำหนดผู้นำยึดก็ดี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดี ดำเนินการโดยมิชักช้า หากไม่สามารถทำการยึดด้วยประการใด ๆ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรายงานให้ศาลทราบ โดยเร็ว

^(๑)แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๔๔

หมวดที่ ๖

การยึดทรัพย์ในคดีล้มละลาย

บทที่ ๑

วิธีดำเนินการยึดทรัพย์

ข้อ ๕๐^(๑) การยึดทรัพย์ในคดีล้มละลาย ให้นำหมวดที่ ๒ แห่งระเบียบนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๕๑^(๒) เมื่อได้รับหนังสือของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้ทำการยึดทรัพย์ให้ผู้อำนวยการกองบังคับคดีแห่ง ดำเนินการยึดทรัพย์ภายในเวลาอันสมควร โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเจ้าหนี้ทั่วไป

ข้อ ๕๒^(๒) ถ้าผู้นำยึดในคดีล้มละลายไม่จัดการนำยึดทรัพย์ภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่กองบังคับคดีแห่ง ได้รับหนังสือของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ให้ผู้อำนวยการกองบังคับคดีแห่งแจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบ ทั้งนี้ ไม่เกินความถึงทรัพย์ที่มีเจ้าหนี้ยึดไว้เป็นประกัน เช่น ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ติดการจำนอง เป็นต้น

ข้อ ๕๓ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดควครา สมุดบัญชี และเอกสารของลูกหนี้และบรรดาทรัพย์สิน ซึ่งอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ หรือ ของผู้อื่นอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลาย ในการยึดทรัพย์นั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเข้าไปในสถานที่ใด ๆ อันเป็นของลูกหนี้หรือที่ลูกหนี้ได้ครอบครองอยู่ และมีอำนาจหักงักเข้าไปในสถานที่นั้น ๆ รวมทั้งเปิดตู้รับรษณีย์ ตู้ หรือ ที่เก็บของอื่น ๆ ตามที่จำเป็น

ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีสงสัยว่าจะมีทรัพย์สินของลูกหนี้ซุกซ่อนอยู่ในเรือน โรงเคหสถานหรือสถานที่อื่น อันมิใช่เป็นของลูกหนี้ให้รายงานต่อผู้อำนวยการกองบังคับคดีแห่งเพื่อแจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอหมายค้นจากศาลต่อไป^(๓)

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๖๕/๒๕๓๑ ลงวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๓๑ และที่ ๒๘๔/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๓

^(๒) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๔

ข้อ ๕๔ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ในการยึดทรัพย์สินในคดีล้มละลายดังต่อไปนี้

(๑) ทรัพย์สินทั้งหลายอันลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลาย รวมทั้งสิทธิเรียกร้องเหนือทรัพย์สินของบุคคลอื่น เว้นแต่^(๑)

ก. เครื่องใช้สอยส่วนตัวอันจำเป็นแก่การดำรงชีพ ซึ่งลูกหนี้รวมทั้งภริยาและบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้จำเป็นต้องใช้ตามสมควรแก่ฐานะานุรูป และ

ข. สัตว์ พืชพันธุ์ เครื่องมือและสิ่งของสำหรับใช้ในการประกอบอาชีพของลูกหนี้ ราคารวมกันไม่เกินหนึ่งแสนบาท

(๒) ทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ได้มาภายหลังเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายจนถึงเวลาปลดจากล้มละลาย

(๓) สิ่งของซึ่งอยู่ในครอบครอง หรือ อำนาจสั่งการ หรือ สั่งจำหน่ายของลูกหนี้ในทางการค้าหรือธุรกิจของลูกหนี้ด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้อันแท้จริง โดยพฤติการณ์ซึ่งทำให้เห็นว่าลูกหนี้เป็นเจ้าของในขณะที่มีการขอให้ลูกหนี้นั้นล้มละลาย

ข้อ ๕๕^(๒) ถ้าผู้ยื่นคำขอไม่ให้ยึดทรัพย์สินใดอันอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดบัญชีรายละเอียดแห่งทรัพย์สินไว้เป็นบัญชีอีกประการหนึ่งต่างหากจากบัญชีทรัพย์สินที่ผู้ยื่นคำขอไม่ให้ยึดทรัพย์สินของบังคับคดีแห่งส่งรายงานการยึดทรัพย์สินพร้อมด้วยบัญชีดังกล่าวแล้ว ไปยังเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

บทที่ ๒

วิธีปฏิบัติในคดีแพ่งคาบเกี่ยวกับคดีล้มละลาย^(๓)

ข้อ ๕๖ เมื่อได้รับคำแจ้งความว่า ได้มีการขอให้ลูกหนี้ล้มละลายแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจดูว่าบุคคลนั้นถูกยึดทรัพย์สินไว้ในคดีแพ่งบ้างหรือไม่ ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของบุคคลนั้นไว้ในคดีแพ่งแล้วแม้เพียงบางส่วน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการตามข้อ ๕๑ และข้อ ๖๐

ข้อ ๕๗ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้จำหน่ายทรัพย์สินแล้ว แต่ยังไม่ได้อำนาจเงินได้ คำแจ้งความว่า ได้มีการขอให้ล้มละลายก่อนที่การบังคับคดีได้สำเร็จบริบูรณ์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกักเงินไว้ และถ้าต่อไปศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีหักไว้เป็นค่าใช้จ่ายของเจ้าพนักงานบังคับคดีและค่าธรรมเนียมโจทก์ในชั้นบังคับคดีเหลือค่าใด ให้ส่งเป็นทรัพย์สินในคดีล้มละลายต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

การส่งเงินดังกล่าวนี้ จะครบไว้ในระหว่างพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว และจะส่งต่อเมื่อมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้วก็ได้ แต่ไม่ให้ส่งเกิน ๑ วัน นับแต่วันทราบคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดนั้น

^(๑) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระบัญชากระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๕๕

^(๒) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๒๘๕/๒๕๒๒ ลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๒

ข้อ ๕๘^(๑) ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีหรืออัยการทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แล้วแต่ยังไม่ทันขายทอดตลาด เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับคำแจ้งความว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกพิทักษ์ทรัพย์แล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีส่งสำเนารายการบัญชีทรัพย์สินต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และรายงานให้ศาลทราบ ส่วนทรัพย์สินที่ยึดนั้น ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ได้ส่งเป็นอย่างอื่นภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้รับสำเนาบัญชีรายการทรัพย์สิน ให้จัดการขายทอดตลาดต่อไปตามระเบียบเสมือนหนึ่งไม่มีคดีล้มละลายเกิดขึ้น แต่ให้แจ้งกำหนดวันขายทอดตลาดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบด้วย เมื่อขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นแล้ว ให้หักค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดี และค่าใช้จ่ายของโจทก์ในการบังคับคดีไว้ เหลือเงินเท่าใดให้ส่งต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

ข้อ ๕๙ ถ้าบุคคลใดกล่าวอ้างว่า ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ไ้เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ในคดีแพ่ง เมื่อบุคคลนั้นได้ยื่นคำร้องต่อศาลให้ปล่อยทรัพย์สินเช่นนั้น และได้ส่งสำเนาคำร้องต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบถึงเหตุที่มีผู้ร้องขอทรัพย์สินและที่ร้องงการขายทรัพย์สินในระหว่างรอคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล

ข้อ ๖๐ ถ้าศาลวินิจฉัยว่าทรัพย์สินที่ยึดไว้ในคดีแพ่งเป็นของผู้ร้องและสั่งให้ถอนการยึดก็ดี หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่คิดใจจะให้ยึดต่อไปก็ดี หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีจะถอนการยึดด้วยเหตุใดๆ ก็ดี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบก่อน

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๖๕/๒๕๓๑ ลงวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๓๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๒๘๘/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๓

หมวดที่ ๗

การรักษาทรัพย์

บทที่ ๑

ผู้รักษาทรัพย์

ข้อ ๖๑^(๑) ทรัพย์ที่ขโมยไว้แล้วให้นำมาเก็บรักษาไว้ที่กรมบังคับคดี^(๒) แต่ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ หรือสิ่งของซึ่งลำบากต่อการขนย้ายให้มอบแก่บุคคลที่สมควรดูแลรักษาไว้

ในการที่จะให้ผู้ดูแลรักษาทรัพย์นั้น พึงถือหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอรับรักษาทรัพย์ที่ขโมย และเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควรจะมอบทรัพย์นั้นไว้ในความอารักขาของเจ้าหนี้ก็ได้

(๒) ถ้าเจ้าหนี้ไม่รับรักษาทรัพย์ที่ขโมย เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควรจะมอบไว้ในความอารักขาของบุคคลอื่น ซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่ หรือจะมอบไว้ในความอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายินยอมก็ได้

(๓) ถ้าไม่สามารถจะปฏิบัติดังกล่าวใน (๑) และ (๒) เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเข้าสถานที่เก็บทรัพย์ และจะจ้างคนเฝ้าทรัพย์นั้นไว้ก็ได้

ข้อ ๖๒ ในกรณีขโมยอัญมณี เครื่องทองรูปพรรณ หรือของมีค่าอื่นๆ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมอบหมายผู้อำนวยการกองบังคับคดีแห่งเก็บรักษาทรัพย์นั้นไว้ในที่อันปลอดภัยตามที่เห็นสมควร^(๓)

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๓๓๕/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๓๓

^(๒) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๕๗/๒๕๒๖ ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖ และ

คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๑๑๑/๒๕๒๖ ลงวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๒๖

^(๓) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๑๖๒/๒๕๓๒ ลงวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๓๒ และแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๔

ข้อ ๖๓ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดไว้ในรายงานยึดทรัพย์โดยชัดเจนว่าได้จัดการเก็บรักษาทรัพย์สินนี้อย่างไร และต้องเสียดำค่าใช้จ่ายในการยึดทรัพย์ ค่าเช่าสถานที่เก็บทรัพย์ค่าจ้างดูแลรักษาทรัพย์เท่าใด

ข้อ ๖๔ ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีจ้างคนดูแลรักษาทรัพย์ ให้มีการตรวจตราอีกชั้นหนึ่งเมื่อปรากฏว่า คนดูแลรักษาทรัพย์ละเลยต่อหน้าที่ไม่ปฏิบัติตามข้อสัญญา ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งปรับตามข้อสัญญาทุกครั้งที่ตรวจพบ เบี้ยปรับในกรณีเช่นนี้ให้ถือเป็นเงินที่รวบรวมได้ในการบังคับคดีนั้น^(๒)

ในกรณีทรัพย์ซึ่งถูกยึดสูญหายไปเนื่องจากการกระทำความผิด^(๒) ทางอาญาให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งความดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดทุกเรื่อง^(๒)

บทที่ ๒

การเช่าที่เก็บทรัพย์และจ้างผู้รักษาทรัพย์

ข้อ ๖๕ ให้ผู้รักษาทรัพย์โดยมีค่าตอบแทนที่ดี หรือ ไม่มีค่าตอบแทนที่ดี หรือ ผู้ให้เช่าสถานที่เก็บรักษาทรัพย์ที่ดี ทำหนังสือสัญญากับผู้อำนวยการกองบังคับคดีแห่ง^(๓)

ข้อ ๖๖ ในกรณีที่มีการทำสัญญาเช่าสถานที่เก็บทรัพย์ หรือ จ้างบุคคลที่สมควรดูแลรักษาทรัพย์ที่ยึด เมื่อขายทรัพย์เสร็จหรือย้ายทรัพย์ไปเก็บที่อื่น หรือ ถอนการยึดทรัพย์ให้ผู้อำนวยการกองบังคับคดีแห่งบอกเลิกสัญญานั้นเสีย^(๓)

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๓๓๕/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๓๓ ข้อ ๕

^(๒) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๓๓๕/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๓๓ ข้อ ๖

^(๓) แก้ไขเพิ่มเติม โดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๔

หมวดที่ ๘

การขายทรัพย์สิน^(๑)

บทที่ ๑

วิธีขายทอดตลาด^(๒)

ข้อ ๖๗^(๓) การขายทอดตลาดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการทำประกาศโดยแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะขาย เช่น ชื่อเจ้าของทรัพย์สินโดยเกี่ยวข้องกับคดีอย่างไร ผู้สั่งให้ขาย วัน เวลา และสถานที่ที่จะขาย ชื่อประเภท ลักษณะ จำนวน ขนาด และน้ำหนักแห่งทรัพย์สินนั้น ๆ เป็นต้น ถ้าเป็นที่ดิน ให้แจ้งเนื้อที่เขตกว้างยาว และอยู่ตำบลอำเภอจังหวัดใดด้วย ถ้ามีข้อสัญญาและคำเตือนอย่างไรก็ให้ระบุไว้โดยชัดเจน ตามแบบของกรมบังคับคดีกับให้กำหนดเงื่อนไขและเงื่อนไขแห่งการชำระเงินไว้ตามนัยแห่งระเบียบข้อ ๘๕ ด้วย

อนึ่ง ถ้าศาลกำหนดวิธีขาย หรือเงื่อนไขเฉพาะเรื่องเป็นพิเศษอย่างไร ก็ให้ปฏิบัติตามนั้น

ข้อ ๖๘^(๔) ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการส่งประกาศขายทอดตลาดแก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย ตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๐ และให้ปิดประกาศขายทอดตลาดไว้โดยเปิดเผย ณ สถานที่ที่จะขาย สถานที่ที่ทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ ที่ชุมนุมชนและสถานที่ราชการอันสมควรจะปิดไว้ ก่อนวันขายไม่น้อยกว่า ๓ วัน

อนึ่ง ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควรที่จะแจ้งความการขายทอดตลาดในหนังสือพิมพ์รายวันฉบับที่แพร่หลาย หรือ โดยวิธีอื่นใดก่อนวันกำหนดวันขายก็ได้^(๕)

^(๑) ประกาศกรมบังคับคดีเรื่อง นโยบายการขายทอดตลาดทรัพย์สินของกรมบังคับคดี ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๔

คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๗/๒๕๓๘ ลงวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๓๘ ที่ ๔๔๖/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๐ และที่ ๕/๒๕๓๘ ลงวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๓๘

^(๒) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๔๐๖ /๒๕๔๑ ลงวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๔๑ และที่ ๓๕๗/๒๕๓๘ ลงวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๓๘

^(๓) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๘) พ.ศ.๒๕๔๓

^(๔) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๒๕๔/๒๕๓๐ ลงวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๐

ข้อ ๖๕^(๑) การกำหนดวันขายทอดตลาดทรัพย์สินตามปกติให้ถือเกณฑ์ดังนี้

(๑) ที่ดิน กำหนดไม่น้อยกว่า ๑ เดือน และไม่เกิน ๒ เดือน

(๒) เรือ โรง สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ และทรัพย์สินอื่น ๆ ไม่น้อยกว่า ๒๐ วัน และไม่เกิน ๑ เดือน

ทั้งนี้ ให้นับตั้งแต่วันลงประกาศขายทอดตลาดเป็นต้นไป

ข้อ ๖๖ ในการขายทรัพย์สินที่มีดอกผลเกิดในระหว่างยึดทรัพย์ หรือ ทรัพย์สินที่มีสัญญาผูกพันอันเป็นคุณแก่ทรัพย์สินนั้น หรือ มีค่าภาระติดพันเกี่ยวข้องอยู่ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกล่าวไว้ในประกาศขายทอดตลาดให้ชัดเจน

การขายทรัพย์สินที่มีสัญญาผูกพันอยู่อันเป็นคุณแก่ทรัพย์สินนั้น ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถทำได้ ก็ให้จัดการให้ผู้ซื้อได้รับช่วงสิทธิและหน้าที่ตามสัญญานั้นด้วย

ข้อ ๖๗ การขายทอดตลาดสุรามีน้ำสุราตั้งแต่ ๑๐ ลิตรขึ้นไป ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้กรมสรรพสามิตทราบล่วงหน้าก่อนวันขายตามปกติไม่น้อยกว่า ๗ วัน เพื่อกรมสรรพสามิตจะได้จัดเจ้าพนักงานมากำกับออกไปขนสุราให้แก่ผู้ซื้อ

ข้อ ๖๘ ถ้าทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดเป็นโบราณวัตถุ เช่น พระพุทธรูป หรือ หนังสือฉบับเขียนโบราณ เป็นต้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีส่งประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น ไปยังเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถาน สำหรับกรุงเทพมหานคร ๑ ฉบับ

ข้อ ๖๙ ถ้าทรัพย์สินที่จะขายเป็นตู้รับรษณีย์ หีบ หรือกำปั่นเหล็กเก็บทรัพย์สิน และปรากฏว่ายังเปิดไม่ได้ ให้จัดการเปิดเสียก่อน จึงจะขายทอดตลาดได้

ข้อ ๗๐ การขายทอดตลาดทรัพย์สินที่มีการจำนองติด ให้ขายโดยวิธีการตามที่ศาลสั่งกำหนด

ถ้าศาลมิได้กำหนดอย่างไร ให้ขายอย่างบังคับจำนอง หรือจำนองติดไป หรือตั้งราคาขั้นต่ำโดยความยินยอมของผู้กรณีทุกฝ่ายแล้วแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเห็นสมควร

ในการขายทรัพย์สินที่มีการจำนองติด ให้ปฏิบัติอย่างวิธีการขายทรัพย์สินที่มีการจำนองติดโดยอนุโลม

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๔๖/๒๕๒๘ ลงวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๒๘

ข้อ ๑๕ การขายทรัพย์สินอย่างบังคับจำนอง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายอย่างการขายทรัพย์สินธรรมดา โดยไม่คำนึงถึงการจำนอง^(๑)

ข้อ ๑๖ การขายทรัพย์สินอย่างการจำนองติดไป ให้ประกาศแสดงชื่อผู้รับจำนองพร้อมทั้งต้นเงินและดอกเบี้ยที่ยังค้างชำระจนถึงวันขาย และข้อความว่าผู้ใดซื้อทรัพย์สินนั้น ต้องรับภาระจำนองติดไปด้วยโดยชัดเจน

ข้อ ๑๗ การขายทรัพย์สินจำนองโดยวิธีตั้งราคาขั้นต่ำ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาขั้นต่ำที่จะขายลงไว้ในประกาศ โดยคำนวณต้นเงินและดอกเบี้ยจำนองซึ่งยังค้างชำระแก่ผู้รับจำนองจนถึงวันขาย กับค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีอันเกี่ยวแก่ทรัพย์สินนั้น

ข้อ ๑๘ การขายที่ดินที่มีชื่อผู้อื่นนอกจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของร่วมอยู่ด้วยในหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกันเงินส่วนได้ของผู้นั้นไว้เพื่อจ่ายแก่ผู้ควรจะได้รับต่อไป

ข้อ ๑๙ ผู้ซื้อที่ดินซึ่งจะขอหักส่วนได้ใช้แทนราคาซื้อได้^(๒) คือ

(๑) ผู้มีชื่อในโฉนดร่วมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือผู้มีส่วนได้จากกองมรดกตามคำพิพากษาในคดีนั้นด้วย

(๒) เจ้าหนี้บุริมสิทธิเหนือที่ดินที่ขายตามคำพิพากษาของศาล

ข้อ ๒๐ การขายทอดตลาดทรัพย์สิน ณ สถานที่ใดนั้น ตามปกติให้ปฏิบัติตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้^(๓)

(๑) ที่ดิน หรือที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ขายทอดตลาด ณ ที่ทำการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดี

(๒) ที่ดินและทรัพย์สินอื่น ๆ ที่อยู่นอกเขตกรุงเทพมหานครให้ขอร้องไปยังสำนักงานบังคับคดีจังหวัด ซึ่งทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่เพื่อให้จัดการขายทอดตลาดแทนเว้นแต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะร้องขอให้ขาย ณ ที่ทำการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดีโดยมีเหตุอันสมควร

(๓) ^(๓) บ้าน เรือน โรง สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ซึ่งมีได้ยี่รวมกับที่ดินด้วยให้ขาย ณ ที่ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่

(๔) ^(๔) ทรัพย์สินอื่น ๆ ให้ขาย ณ ที่ทำการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดี หรือสถานที่ที่เก็บทรัพย์สิน หรือสถานที่อื่นที่อธิบดีกรมบังคับคดีเห็นสมควร

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๘๒/๒๕๓๘ ลงวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘

^(๒) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๑๔๘/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๓๓ ข้อ ๒

^(๓) หนังสือที่ ยธ ๐๓๐๑/๑๖๒๗-๑๖๓๔ ลงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒

^(๔) แก้ไขโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๔

ข้อ ๘๑ ก่อนตั้งค้ำขายทอดตลาด^(๑) ให้เจ้าพนักงานผู้ขายปึกซองเครื่องหมายการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดี และอ่านประกาศโฆษณาการขายทอดตลาด ณ สถานที่ขายทรัพย์โดยเปิดเผย

ข้อ ๘๒ การขายทอดตลาดทรัพย์สิน ตามปกติให้เจ้าพนักงานแสดงความตกลงขายด้วยวิธีเคาะไม้^(๒)

ข้อ ๘๓ ตามปกติให้ผู้ขายร้องขานจำนวนเงินที่มีผู้สู้ราคาครั้งที่หนึ่ง ๓-๔ คน ถ้าไม่มีผู้สู้ราคาสูงขึ้นให้เปลี่ยนร้องขานเป็นครั้งที่สองอีก ๓-๔ คน เมื่อไม่มีผู้สู้ราคาสูงกว่านั้นและได้ราคาพอสมควรก็ให้ลงคำสามพร้อม กับเคาะไม้ แต่ถ้าก่อนเคาะไม้มีผู้สู้ราคาสูงขึ้น ไปอีกให้ร้องขานราคารุนั้นตั้งค้ำใหม่ตามลำดับดังกล่าวแล้ว

ข้อ ๘๔ ถ้าผู้สู้ราคาโอนคำสู้ราคาของตนเสียก่อนเจ้าพนักงานเคาะไม้ ให้เจ้าพนักงานผู้ขายตั้งค้ำร้องขายใหม่

ข้อ ๘๕^(๓) การขายทอดตลาดทรัพย์สินตามปกติ เมื่อเจ้าพนักงานผู้ขายเคาะไม้ตกลงขายแล้ว ผู้ซื้อต้องชำระเงินทันทีเว้นแต่ที่ดินหรือทรัพย์อย่างอื่นซึ่งมีราคาตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาท ขึ้นไป เจ้าพนักงานอาจผ่อนผันให้ผู้ซื้อวางเงินมัดจำไม่เกินร้อยละ ๒๕ ของราคาซื้อและทำสัญญาให้เงินที่ค้างชำระภายในเวลาไม่เกิน ๑๕ วันก็ได้ เมื่อได้ชำระเงินครบถ้วนแล้วจึงให้โอนมอบทรัพย์สินแก่ผู้ซื้อไป

หากทรัพย์ที่ขายมีราคาสูงมากหรือมีเหตุผลพิเศษประการอื่น อธิบดีกรมบังคับคดีอาจขยายกำหนดเวลาชำระเงินดังกล่าวข้างต้นได้ตามที่เห็นสมควร^(๔)

ในกรณีที่เจ้าพนักงานขายมีเหตุสงสัยว่า ผู้ใดจะไม่สู้ราคาโดยสุจริตก็ดี หรือไม่สามารถจะชำระราคาได้ก็ดี ให้เจ้าพนักงานจัดการสอบถามผู้นั้นเสียก่อนจึงเคาะไม้ก็ได้

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๒๑/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๓๓

^(๒) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๔๐๖/๒๕๔๑ ลงวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๔๑ ที่ ๓๕๗ /๒๕๓๘ ลงวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๓๘ และประกาศกรมบังคับคดี เรื่องนโยบายการขายทอดตลาดทรัพย์ของกรมบังคับคดี ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๔

^(๓) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๐ และใช้ข้อความใหม่ดังพิมพ์ไว้

^(๔) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๕๒๕/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๔ และที่ ๓๕๗ /๒๕๓๘ ลงวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๓๘

ข้อ ๘๖ การขายทอดตลาดทรัพย์สินประเภทซึ่งผู้ยึดถือครอบครอง จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานตามกฎหมายเสียก่อน เช่น อารูบป็น เป็นต้น ให้ผู้ซื้อวางเงินมัดจำไว้ไม่เกินร้อยละ ๒๕ ของราคาซื้อ และจัดการนำใบอนุญาตมาแสดงภายใน ๑ เดือนพร้อมทั้งใช้เงินที่ค้างชำระให้ครบถ้วนกำหนดนี้แล้วผู้ซื้อนำไปอนุญาตมาแสดงไม่ได้เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจสั่งให้ขายทอดตลาดใหม่ได้

ข้อ ๘๗ ให้เจ้าพนักงานผู้ขายรายงานเหตุการณ์อันเกี่ยวกับการขายทอดตลาดทรัพย์สินไว้ในสำนวนทุกคราว ถ้าขายที่ดินหรือทรัพย์สินที่มีราคามาก ให้เจ้าพนักงานผู้ขายบันทึกไว้ในสมุดขายทอดตลาดให้ปรากฏ วัน เดือน ปีที่ขาย จำนวนบุคคลซึ่งมาฟังการขายและผู้ราคาตลอดจนจำนวนเงินที่ผู้ราคากันเป็นลำดับด้วย

ข้อ ๘๘^(๑) เมื่อการขายทอดตลาดบริบูรณ์โดยเจ้าพนักงานผู้ขายได้เกาะไม้แล้ว ถ้าผู้ซื้อไม่ชำระเงินหรือไม่วางเงินมัดจำตามข้อสัญญา ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดซ้ำอีก และแจ้งให้ผู้ซื้อทราบกำหนดวัน เวลาขายด้วย ได้เงินเท่าใดเมื่อหักค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมแล้วยังไม่คุ้มราคาค่าขายทอดตลาดครั้งก่อน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการเรียกร้องให้ผู้ซื้อเดิมชำระเงินส่วนที่ยังขาดนั้น ตลอดจนเสนอคดีต่อศาลหากจำเป็น

ข้อ ๘๙ เมื่อใดที่พนักงานผู้ขายเห็นว่า ราคาซึ่งมีผู้ให้สูงสุดนั้นยังไม่เพียงพอเจ้าพนักงานผู้ขายอาจถอนทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดได้ แต่ถ้าผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีทุกคนยินยอมให้ขายก็อาจขายไปได้

บทที่ ๒

วิธีประมูล

ข้อ ๙๐ เมื่อศาลสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการประมูลทรัพย์สินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นผู้มีความผู้มีส่วนได้เสียในคดีนั้นมาตรวจสอบและกำหนดทรัพย์สินและฟังวันนัดประมูล

ถ้าเป็นที่ดินให้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปรังวัดสอบเขตเสียก่อน

ข้อ ๘๑ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดบันทึกรายงานการประมูลและเงื่อนไขต่าง ๆ ต่อหน้าคู่ความแล้วให้คู่ความทุกฝ่ายลงนามไว้เป็นหลักฐาน ผู้ใดประมูลให้ราคาสูงสุดผู้นั้นเป็นผู้ประมูลได้ ผู้ประมูลจะขอหักส่วนได้ใช้แทนราคาที่ประมูลได้ไม่เกินจำนวนเงินที่จะได้รับในคดีนั้น

บทที่ ๓ การโอนและส่งมอบ

ข้อ ๘๒ ภายใต้บังคับข้อ ๘๖ การขายทอดตลาดทรัพย์สิน เมื่อผู้ซื้อชำระเงินครบถ้วนแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีส่งมอบทรัพย์สินให้ผู้ซื้อไปได้ ถ้าเป็นทรัพย์สินที่แจ้งแก่พนักงานเจ้าหน้าที่นั้น ๆ จัดการแก่ทะเบียนให้ด้วย

ส่วนที่ดินหรือโรงเรือนซึ่งปลูกอยู่ในที่ดินที่มีโฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน ให้แจ้งเจ้าพนักงานที่ดินจัดการโอน^(๑)

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๑๓๘/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๔๔ และแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๔๔

หมวดที่ ๕

การงดหรือการถอนการบังคับคดี^(๑)

บทที่ ๑

การงดการบังคับคดี

ข้อ ๕๓ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องงดการบังคับคดีในกรณีต่อไปนี้

- (๑) เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้งดการบังคับคดีและได้ส่งคำสั่งนั้นไปให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีงดการบังคับคดีไว้ภายในระยะเวลาหรือเงื่อนไขตามศาลกำหนดไว้
- (๒) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แจ้งเป็นหนังสือไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าตนตกลงงดการบังคับคดีไว้ชั่วคราวที่กำหนดไว้หรือภายในเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่ง
- (๓) เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่วางเงินค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีตามคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๔
- (๔) เมื่อได้รับสำเนาคำร้องขจัดทรัพย์จากศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีส่งคำบอกกล่าวงดการบังคับคดีนั้นให้แก่เจ้าหนี้ตามคำ

พิพากษา

และบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียทราบเว้นแต่จะได้งดการบังคับคดีตามคำขอของบุคคลเหล่านั้นเอง

ข้อ ๕๔ ถ้าได้งดการบังคับคดีไว้ตามข้อ ๕๓ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีต่อไปเมื่อศาลสั่งหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย้อนคำขอให้ดำเนินการบังคับคดีหรือเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้วางเงินค่าใช้จ่ายการบังคับคดี หรือเมื่อมีคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลให้ยกคำร้องขจัดทรัพย์แล้วแต่กรณี

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๔๑๑/๒๕๔๓ ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๓

บทที่ ๒

การถอนการบังคับคดี

ข้อ ๘๕ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการบังคับคดีในกรณีต่อไปนี้

- (๑) เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้วางเงินต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นจำนวนพอชำระหนี้ตามคำพิพากษา พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมแห่งคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี
- (๒) ศาลมีคำสั่งให้ถอนการบังคับคดี
- (๓) เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แจ้งไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นหนังสือว่าคน สละสิทธิในการบังคับคดีนั้นจะพอชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา
- (๔) ถ้าคำพิพากษาในระหว่างบังคับคดีได้ถูกกลับในชั้นที่สุด หรือหมายบังคับคดีได้ถูกยกเลิกเสีย เมื่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีได้ส่งคำสั่งให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ถ้าคำพิพากษาในระหว่างบังคับคดีนั้น ได้ถูกกลับแต่เพียงบางส่วน การบังคับคดีอาจดำเนินต่อไปจนกว่าเงินที่รวบรวม ได้นั้นจะพอชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

ข้อ ๘๖ ภายใต้บังคับข้อ ๘๕ เมื่อได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ถ้าได้ถอนการบังคับคดีทั้งหมดหรือบางส่วน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการยึดทรัพย์สินนั้นทั้งหมด หรือแต่เพียงบางส่วน แล้วแต่กรณีมอบคืนแก่ผู้ถูกยึดไปวันแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น และให้แจ้งการถอนการยึดแก่เจ้าหนี้และลูกหนี้ตามคำพิพากษารวมทั้งผู้รับอายัดทรัพย์สินนั้นด้วย ถ้าหากมี แล้วรายงานให้ศาลทราบ

ข้อ ๘๗^(๑) ในกรณีถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ให้เรียกค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีจาก เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้ครบถ้วนเสียก่อน แล้วจึงถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

^(๑) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ ๘/๒๕๒๒ ลงวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๒๒

หมวดที่ ๑๐

วิธีรับและจ่ายเงิน

ข้อ ๘๘ การรับเงินค่าขายทรัพย์สินนอกที่ทำการกรมบังคับคดี เมื่อได้รับเงินแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีออกใบรับเงินให้ผู้ซื้อ และเมื่อเสร็จการขายวันหนึ่ง ๆ ให้ทำบัญชีรายงานขายทรัพย์สินส่งผู้อำนวยการกองบังคับคดีแพ่ง พร้อมทั้งจำนวนเงินและสำเนาผู้สอบใบเสร็จรับเงิน แล้วนำเงินส่งกองคลัง กรมบังคับคดีในวันเดียวกัน^(๑)

ข้อ ๘๘ ทวิ^(๒) การรับเงินค่าขายทรัพย์สิน ที่ทำการบังคับคดี เมื่อได้รับเงินแล้ว ให้เจ้าหน้าที่การเงิน กองคลัง ออกใบรับเงินให้ผู้ซื้อ โดยให้เจ้าหน้าที่การเงินลงชื่อเป็นผู้รับเงินในใบรับเงินร่วมกับเจ้าพนักงานบังคับคดี หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย และเมื่อเสร็จการขายวันหนึ่ง ๆ ให้ทำบัญชีรายการขายทรัพย์สินส่งผู้อำนวยการกองบังคับคดีแพ่ง พร้อมทั้งจำนวนเงินและสำเนาผู้สอบใบเสร็จรับเงิน แล้วนำเงินส่งกองคลังกรมบังคับคดีในวันเดียวกัน^(๓)

ข้อ ๘๘^(๓) การรับเงินนอกจากที่กล่าวไว้ในข้อ ๘๘ และ ๘๘ ทวิ ให้ผู้อำนวยการกองบังคับคดีแพ่ง หรือ เจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับมอบหมายจากรายงานการรับเงินแล้ว ให้กองคลังรับเงินและออกใบรับเงินให้ โดยให้เจ้าหน้าที่การเงินลงชื่อเป็นผู้รับเงินในใบรับเงินร่วมกับผู้อำนวยการกองคลัง หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายใบรับเงินนั้น ให้มีสำเนา ๓ ฉบับ ต้นฉบับมอบให้ผู้ชำระหรือผู้นำส่งเงิน ส่วนสำเนากองคลังเก็บไว้ฉบับหนึ่ง รวมสำนวนไว้ฉบับหนึ่งอีกฉบับหนึ่งคงไว้เป็นต้นข้าว

เมื่อผู้อำนวยการกองบังคับคดีแพ่ง และผู้อำนวยการกองคลังเห็นสมควรอาจรับเงินเป็นเช็คหรือตั๋วแลกเงิน ก็ได้แต่ต้องเป็นเช็คหรือตั๋วแลกเงินที่ธนาคารสั่งจ่าย หรือเช็คที่ธนาคารรับรอง หรือเช็คของส่วนราชการ องค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจสั่งจ่ายในนามกรมบังคับคดี และในกรณีเช่นนี้ให้จดเลขหมายเช็คลงในใบรับเงินด้วย

^(๑)แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๘

^(๒)ความเดิมถูกยกเลิก โดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๓)

พ.ศ. ๒๕๒๘ และใช้ข้อความใหม่ดังพิมพ์ไว้

^(๓)แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๔๔

ข้อ ๑๐๐ ให้กองคลังมีหน้าที่จัดทำบัญชีเกี่ยวกับการรับเงิน ไว้โดยครบถ้วน ตามระเบียบของทางราชการ
ข้อ ๑๐๑ เมื่อสิ้นวันหนึ่ง ๆ ให้ผู้อำนวยการกองคลังตรวจสอบตัวเงินหรือเอกสารแทนตัวเงินกับบัญชีให้
ถูกต้องตรงกัน

ข้อ ๑๐๒ การชำระเงินด้วยเช็ค เมื่อเรียกเก็บเงินไม่ได้ให้กองคลังจำหน่ายเช็คจากบัญชีแล้วแจ้งให้ ผู้
อำนาจการกองบังคับคดีแพ่งทราบโดยพลัน เพื่อจัดการให้ผู้ชำระหรือผู้นำส่งชำระเงินตามเช็คนั้น หรือดำเนินการ
อย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย

ข้อ ๑๐๓^(๑) เงินค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้กองคำนวณและเฉลี่ยทรัพย์สินคิดคำนวณตามกฎหมาย
และลงบัญชีแยกประเภทไว้โดยครบถ้วนและทุก ๓ เดือน ให้รายงานอธิบดีกรมบังคับคดีเพื่อส่งเงินต่อกระทรวง
การคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

ข้อ ๑๐๔ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้เสร็จและพ้นระยะเวลาขอเฉลี่ยตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และระยะเวลาทักเงินตามพระราชบัญญัติล้มละลายแล้ว ให้ทำบัญชีรับจ่าย
แสดงจำนวนเงินที่ได้ยึดหรือได้มาจากการจำหน่ายทรัพย์สินหรือที่วางไว้กับเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วหักค่าธรรมเนียม
เนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีและค่าใช้จ่ายในการบังคับคดี เหลือเงินสุทธิเท่าใดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการตาม
กฎหมายหรือคำสั่งศาล

ข้อ ๑๐๕ ถ้าปรากฏว่าศาลพิพากษาหรือสั่ง โดยจำเลยขาดนัด ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีงดการชำระเงินไว้จนกว่า
ระยะ ๖ เดือนจะได้ล่วงพ้นไป นับแต่วันยึดทรัพย์สินหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาวันแต่ศาลจะสั่ง
เป็นอย่างอื่น

ข้อ ๑๐๖ ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับสำเนาคำขอเฉลี่ย หรือคำขอบูรณสิทธิจากศาลให้งดจ่ายเงินในคดี
นั้นไว้รอคำวินิจฉัยของศาลก่อน หรือถ้าได้รับคำแจ้งความว่าได้มีการขอให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาล้มละลายหรือ
ลูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกพิทักษ์ทรัพย์สินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามข้อ ๕๗ และ ๕๘

ข้อ ๑๐๗ ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับคำสั่งของศาลซึ่งยอมให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคงได้ส่วน
เฉลี่ย หรือยอมให้บูรณสิทธิเหนือทรัพย์สินที่จำหน่ายตั้งบัญชีไว้ ในมาตรา ๒๘๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
ให้ เจ้าพนักงานบังคับคดีทำบัญชีรับจ่ายแสดงจำนวนเฉลี่ยที่จะจ่ายให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรือเจ้าหนี้
บูรณสิทธิแต่ละคนจากจำนวนเงินสุทธิที่พอแก่การที่จะจ่ายให้ตามสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้เหล่านั้น แล้วส่งคำบอก
กล่าว ไปยังเจ้าหนี้เพื่อให้ตรวจสอบบัญชีส่วนเฉลี่ยนั้น

ถ้าเจ้าหนี้จะคัดค้าน ให้ยื่นข้อคัดค้านต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีภายใน ๗ วันนับแต่วันได้รับคำบอกกล่าว
มิฉะนั้น ให้ถือว่าบัญชีส่วนเฉลี่ยนั้นเป็นที่ยุติ

^(๑)แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๔๔

ข้อ ๑๐๘ ในกรณีที่มีการแบ่งส่วนเฉลี่ยเงิน ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคัดค้านบัญชีส่วนเฉลี่ยให้เจ้าพนักงานบังคับคดีออกหมายเรียกให้เจ้าหนี้ทุกคนมา ณ กองคลังกรมบังคับคดีตามวันเวลาที่กำหนดในหมาย แต่ต้องให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๓ วัน

เมื่อได้ฟังคำแถลงและฟังคำชี้แจงของเจ้าหนี้ที่มาตามหมายแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำคำสั่งยื่น หรือแก้ไขบัญชีส่วนเฉลี่ย แล้วอ่านให้เจ้าหนี้ฟัง และให้เจ้าหนี้ลงลายมือชื่อรับทราบไว้เป็นหลักฐาน แล้วส่งคำสั่งนั้นไปยังเจ้าหนี้ที่มีได้มา ถ้าหากมีและให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการจ่ายเงินไว้มีกำหนด ๗ วัน นับแต่วันที่ได้อ่านหรือส่งคำสั่งแล้ว แต่กรณี

ถ้าเจ้าหนี้ซึ่งมาตามหมายยินยอมตามคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี และลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน และถ้าเจ้าหนี้ผู้ไม่มาซึ่งมีสิทธิคัดค้านคำสั่งมิได้คัดค้านภายในกำหนดในวรรคก่อนให้ถือว่าบัญชีส่วนเฉลี่ยถึงที่สุด

ถ้าเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิคัดค้านยื่นคัดค้านให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเลื่อนการจ่ายเงินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคัดค้าน ไว้รอคำวินิจฉัยของศาล

ข้อ ๑๐๙ ในกรณีที่ไม่มีกรแบ่งส่วนเฉลี่ยเงิน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะจ่ายเงินให้ผู้มีส่วนได้ในกรณีต่อไปนี้คือ

(๑) พันกำหนดขอเฉลี่ยตามมาตรา ๒๕๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือพันกำหนดกักเงินตามมาตรา ๑๑๐, ๑๑๑ และ ๑๑๒ แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย

(๒) ในคดีซึ่งศาลพิพากษาหรือสั่งโดยจำเลยขาดนัด แต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแสดงให้ศาลเป็นที่พอใจว่าถูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ทราบถึงคดีซึ่งขอให้มีการบังคับแล้ว

ข้อ ๑๑๐ ภายใต้บังคับแห่งข้อ ๑๐๘ ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่า หากเลื่อนการจ่ายส่วนเฉลี่ยไปจนกว่าจะได้จำหน่ายทรัพย์สินที่ประสงค์จะบังคับทั้งหมด หรือจนกว่าการเรียกร้องทั้งหมดที่มาสู่ศาลได้เสร็จเด็ดขาดแล้ว จะทำให้ผู้มีส่วนเฉลี่ยในเงินรายได้แห่งทรัพย์สินที่บังคับนั้นทุกคนหรือคนใดคนหนึ่งได้รับความเสียหาย เมื่อผู้ส่วนได้เสียร้องขอ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีสิทธิที่จะแบ่งเงินรายได้เท่าที่พอแก่การที่จะจ่ายให้โดยวิธีดังกล่าวในข้อ ๑๐๗ และข้อ ๑๐๘ ในเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทันเงินไว้สำหรับค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดในการบังคับคดีที่เกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้นต่อไป และสำหรับชำระการเรียกร้องใด ๆ ที่มีข้อโต้แย้งไว้แล้ว

ข้อ ๑๑๑^(๔) การขอรับเงินไม่ว่าเงินประเภทใด ผู้มีส่วนได้ต้องยื่นคำขอรับเงินต่อผู้อำนวยการกองบังคับคดีเพ่งเพื่อขออนุมัติก่อน เว้นแต่จะมีการสั่งอนุมัติไว้แล้วในบัญชีแสดงการรับจ่ายหรือบัญชีส่วนเฉลี่ย แล้วให้ผู้มีส่วนได้นั้นทำใบรับเงินและให้กองคลังจัดทำใบส่งจ่ายเงินให้อธิบดีกรมบังคับคดี หรือผู้ที่อธิบดีกรมบังคับคดีมอบหมายลงชื่อพร้อมกับหมายเหตุไว้ในรายงานการจ่ายเงิน หรือบัญชีแสดงการรับจ่ายหรือบัญชีส่วนเฉลี่ยแล้วแต่กรณีว่าได้จ่ายเงินให้ผู้มีส่วนได้คนใดไป แต่วันเดือนปีใด ทุกคราวที่มีการจ่ายเงินให้กองคลังจัดการลงบัญชีโดยครบถ้วนตามระเบียบของราชการและเก็บเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ไว้ในสำนวน

^(๔) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๔

ถ้ามีเหตุสงสัยว่าผู้ขอรับเงินมิใช่ผู้มีส่วน ได้อันแท้จริง เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจสั่งให้ผู้ขอรับเงินหาผู้รับรอง มาจนเป็นที่พอใจก่อนก็ได้ และถ้าเป็นการมอบต้นทะเลให้ตัวแทนมารับเงิน อาจสั่งให้ตัวการมารับเงินเองก็ได้

ข้อ ๑๑๒ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีทุกคนได้รับส่วนแบ่งแล้ว ในกรณีที่ยังมีเงินเหลือ และเงินที่เหลือนั้นถ้าศาลได้มีสั่งประการใดไว้ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิบัติไปตามคำสั่งนั้น ถ้าไม่มีคำสั่งของศาล เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่ถ้าทรัพย์สินของบุคคลภายนอกตามสิทธิเรียกร้องของ บุคคลภายนอกที่มีต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ให้พิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๒ ประกอบ)

ถ้าได้จำหน่ายสังหาริมทรัพย์ไปแล้วตามมาตรา ๒๘๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อมีคำสั่งศาลถึงที่สุดเป็นคุณแก่ผู้เรียกร้อง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินที่จำหน่ายได้แก่ผู้เรียกร้อง ให้เจ้าพนักงาน บังคับคดีจ่ายเงินที่จำหน่ายได้แก่ ผู้เรียกร้องนั้น

ข้อ ๑๑๓ ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินให้แก่ผู้เยาว์ ให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้ลงนามใน ใบรับเงิน และถ้าสามารถทำได้ก็ให้ผู้เยาว์ลงนามด้วย

ข้อ ๑๑๔ เมื่อได้จ่ายเงินให้แก่ผู้มีส่วนได้ในคราวใดแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรายงานต่อศาลแสดง รายการรับและจ่ายเงินในคราวนั้น ๆ

หมวดที่ ๑๑

เบ็ดเตล็ด

ข้อ ๑๑๕ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดเกี่ยวกับการบังคับคดี ตามปกติให้เป็นหน้าที่ของพนักงานเดินหมาย งานเดินหมายและประกาศ สำนักงานเลขานุการกรม กรมบังคับคดีเป็นผู้ส่ง แต่ในกรณีรับด่วนอาจให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ในกองของตนเป็นผู้ส่งก็ได้

ในกรณีที่ผู้รับมิได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลที่ออกหมายบังคับคดี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดี ส่งคำคู่ความหรือเอกสารไปขอให้สำนักงานบังคับคดีจังหวัดท้องที่ดำเนินการส่งแทนหรืออาจจะส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับก็ได้^(๑)

วิธีการส่งให้ปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการส่งคำคู่ความเอกสารและสำนวน พ.ศ. ๒๕๒๒

ข้อ ๑๑๖ เมื่อศาลสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีไปกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นพิเศษ เช่น ไปตรวจสอบหรือติดตามทรัพย์สิน เป็นต้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเรียกค่าป่วยการจากบุคคลที่ขอให้กระทำการนั้น ๆ ได้ในอัตราตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้น

ข้อ ๑๑๗ ในการยึดหรือขายทรัพย์สิน ผู้นำต้องเสียค่าป่วยการและค่าพาหนะให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีในอัตราที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้น

ข้อ ๑๑๘ ในการยื่นหรือส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ยื่นหรือผู้ส่งจะต้องใช้กระดาษแบบพิมพ์ตามที่กรมบังคับคดีได้จัดไว้ โดยปิดอากรแสตมป์ตามกฎหมาย

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งอย่างใด ให้ผู้มีหน้าที่รับทราบคำสั่งลงลายมือชื่อไว้ ถ้อยคำลงลายมือชื่อไม่ได้หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อ ให้เจ้าหน้าที่ทำรายงานจดแจ้งเหตุที่ไม่มีลายมือชื่อเช่นนั้นไว้

ข้อ ๑๑๙^(๒) เมื่อได้รับหมายบังคับคดีจากศาล ให้เจ้าหน้าที่ธุรการกองบังคับคดีแห่ง จัดหน้าปกสำนวนไว้ทุกเรื่องแล้วลงบัญชีไว้ เพื่อส่งเรื่องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการต่อไป

ข้อ ๑๒๐^(๓) เมื่อศาลส่งสำนวนความมาให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามคำสั่งศาล ให้เจ้าหน้าที่ธุรการกองบังคับคดีแห่ง คัดสำเนาคำสั่งไว้ในสำนวนของเจ้าพนักงานบังคับคดี พร้อมด้วยวันเดือนปีที่ทราบคำสั่งในสำนวนความ แล้วส่งเรื่องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามคำสั่งนั้น

ข้อ ๑๒๑^(๔) การพิมพ์หรือคืนสำนวนความของศาล ให้เจ้าหน้าที่ลงบัญชีไว้เป็นหลักฐานทุกครั้ง และเก็บสำนวนความนั้นไว้ในที่ปลอดภัย

^(๑) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี(ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๔

ภาคผนวก ข

หนังสือกรมที่ดิน ที่มท 0515/ว 22235

เรื่องการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง

ในอสังหาริมทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์

ที่ มท ๐๕๑๔/ว ๒๒๒๓๕

กรมที่ดิน

ถนนพระพิพิธ กทม. ๑๐๒๐๐

๘ สิงหาคม ๒๕๔๙

เรื่อง การจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในอสังหาริมทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน
ของตนเองได้จากการขายทอดตลาด

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด

อ้างถึง คำสั่งกรมที่ดินและโลหกิจ ที่ ๑๒/๒๔๗๘ ลงวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๔๗๘

ตามคำสั่งที่อ้างถึงวางทางปฏิบัติกรณี ศาลแพ่งมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานที่ดินโอนกรรมสิทธิ์
ที่ดินให้แก่ผู้ซื้อทอดตลาด และผู้มีชื่อถือกรรมสิทธิ์ในทางทะเบียนกับผู้ซื้อทอดตลาดเป็นบุคคลคนเดียวกัน
ว่าให้เจ้าพนักงานที่ดินสอบถามศาลก่อน ถ้าศาลตอบยืนยันให้โอน ให้รายงานไปยังกรมที่ดิน นั้น

กรมที่ดินได้รับแจ้งจากกรมบังคับคดีว่า กรณีขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งมีชื่อลูกหนี้ตามคำ
พิพากษาเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ และลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินได้เอง เช่น เจ้าพนักงานบังคับคดี
ได้บังคับขายทอดตลาดที่ดินที่มีชื่อนาย ก. ถือกรรมสิทธิ์ และนาย ก. เป็นผู้ประมูลซื้อที่ดินนั้นได้เองเช่น
นี้ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้เจ้าพนักงานที่ดินโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน
ดังกล่าว สำนักงานที่ดินบางแห่งดำเนินการจดทะเบียนให้ แต่บางแห่งไม่ดำเนินการจดทะเบียนให้ ด้วย
เหตุผลว่าบุคคลที่ซื้อทรัพย์สินได้กับบุคคลที่มีชื่อถือกรรมสิทธิ์เป็นบุคคลคนเดียวกันหาอาจเปลี่ยนแปลงทาง
ทะเบียนได้ กรมบังคับคดีจึงขอทราบทางปฏิบัติในเรื่องนี้ไปยังกรมที่ดิน เพื่อจะได้ชี้แจงให้จำเลย
ผู้ประสงค์จะซื้อทรัพย์สินของตนเองจากการขายทอดตลาดทราบ และเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีถือปฏิบัติ
เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

กรมที่ดินพิจารณาแล้วเห็นว่า การขายทอดตลาดในการบังคับคดีของศาลย่อมทำให้กรรมสิทธิ์
ในทรัพย์สินของบุคคลคนหนึ่งตกให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง ทั้งนี้ ตามมาตรา ๑๓๓๐ แห่งประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้บังคับขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลย และจำเลย

- ๒ -

ประมวลข้อเท็จจริงนั้นได้ จำเลยยอมได้ทรัพย์สินนั้นกลับคืนมาเป็นของตนอีกครั้งหนึ่งในฐานะผู้ซื้อได้จากการขายทอดตลาด ซึ่งถ้าไม่มีการจดทะเบียนการได้มาให้ปรากฏ สิทธิของจำเลยเดิมมีอยู่อย่างไรก็คงมีอยู่อย่างนั้น การจดทะเบียนก็เพื่อจะได้ทราบสิทธิแห่งการได้มา จึงเห็นสมควรยกเลิกคำสั่งที่อ้างถึงและให้ถือปฏิบัติว่า เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้เจ้าพนักงานที่ดินโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในอสังหาริมทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อทอดตลาด แล้วปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ซื้อทอดตลาดกับผู้ซื้อถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในอสังหาริมทรัพย์ที่ขายทอดตลาดเป็นบุคคลคนเดียวกัน พนักงานเจ้าหน้าที่ชอบที่จะรับจดทะเบียนให้ได้ โดยไม่ต้องสอบถามศาลเพื่อให้ศาลแจ้งยืนยันมาอีกแต่อย่างใด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และสั่งให้เจ้าหน้าที่ที่ดินทราบและถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ว่าที่ ร.ต. ชันช์ชัย วิจักขณะ

(ชันช์ชัย วิจักขณะ)

รองอธิบดี รักษาราชการแทน

อธิบดีกรมที่ดิน

สำนักมาตรฐานการทะเบียนที่ดิน

โทร. ๐ ๒๒๒๒ ๖๑๙๖

โทรสาร ๐ ๒๒๒๑ ๓๘๗๓

โทร. (มท) ๕๐๘๐๑ - ๑๒ ต่อ ๒๒๕

ประวัติผู้วิจัยวิทยานิพนธ์

ชื่อ : นางสาวรัตติศา ศุภจัตูรัส

เกิดวันที่ : 16 กันยายน 2529

การศึกษา : พ.ศ. 2548 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี

พ.ศ. 2552 จบการศึกษาปริญญานิติศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2553 ได้รับประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาว่าความของสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความ แห่งสภานายความรุ่นที่ 33

พ.ศ. 2554 จบการศึกษานิติบัณฑิตไทย (น.บ.ท.) สมัยที่ 63 จากสำนักฝึกอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

การทำงาน : เดือนพฤศจิกายน 2553 - ปัจจุบันเป็นนิติกร ตำแหน่งเจ้าพนักงานบังคับคดี ส่วนงาน ยึดทรัพย์สิน สำนักงานบังคับคดีกรุงเทพมหานครเขตพื้นที่ 1 กรมบังคับคดี